

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

π.ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΣΘΕΝΟΥΝΤΩΝ
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΑΪΤΑΝΗΣ.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2023

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

π.ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΩΝ ΑΣΘΕΝΟΥΝΤΩΝ
ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΑΪΤΑΝΗΣ καθηγητής

π. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΗΣ άν. καθηγητής

κ.ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΕΝΑΞΑΣ επίκ. καθηγητής

Θέμα εργασίας : Ποιμαντική τῶν Ἀσθενοῦντων.

Ἀναζητώντας τὰ αἴτια τῆς ἀσθενείας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αυτή ή Διπλωματική Μεταπτυχιακή εργασία έκπονήθηκε στα πλαίσια του Π.Μ.Σ. Κοινωνική Θεολογία και Έπιστημες του Ανθρώπου με ειδίκευση στην Ποιμαντική Θεολογία. Γράφτηκε σε δύσκολες για την εποχή μας ήμερες λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού. Καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια άνευρέσεως όσο τό δυνατόν περισσότερων βιβλίων (βοηθημάτων) ώστε να υπάρξει μιά κατά τό δυνατόν άντικειμενικότερη έρευνα και παρουσίαση της έργασίας.

Είναι μεγάλη χαρά για μένα γιατί μου δόθηκε ή ευκαιρία μέσα από αυτή την διπλωματική μεταπτυχιακή εργασία να μελετήσω όσο τό δυνατόν πληρέστερα ένα θέμα τό όποιο ό κάθε άνθρωπος τό βιώνει στην ζωή του, στις μέρες μας μάλιστα πού καθημερινά ζοϋμε τίς έπιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού, με συνανθρώπους μας να νοσηλεύονται στα νοσοκομεία χωρίς κανένα δικό τους άνθρωπο δίπλα τους, άν όχι και έμεϊς οι ίδιοι . Μας δημιουργούνται διάφορα έρωτηματικά και στο κρεββάτι του πόνου διάφορες σκέψεις περνοϋν μέσα από τό μυαλό μας, όπως γιατί έπέτρεψε ό Θεός να μω σε αυτήν την δοκιμασία; τί πρέπει να κάνω; άραγε φταίω εγώ για την κατάσταση πού βιώνω; κ.ά

Όφείλουμε έγκάρδιες ευχαριστίες στους Καθηγητές μας κ. Βασίλειο Γαϊτάνη και π.Αθανάσιο Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), για την πολύτιμη καθοδήγηση και διδασκαλία, την αδιάκοπη έμψύχωση τους και την άμέριστη βοήθεια σε όλη την διάρκεια των σπουδών μας. Τα συγγράμματά τους είναι ή βάση της σκέψης μας και της ανάπτυξης του θέματός μας, διότι αποτελοϋν σημαντικά εργαλεία στην γνώση ενός τόσο σημαντικού θέματος πού έχει να κάνει με τον παράγοντα άνθρωπο και τον βαθύ ψυχικό του κόσμο.

Θὰ πρέπει νὰ εὐχαριστήσουμε ἐπίσης τὸ προσωπικό τῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου μας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς γιὰ τὴν βοήθεια ποὺ μας ἔδωσε ὡς πρὸς τὸν ἐντοπισμὸ βιβλίων-κειμένων, τὴν διεύθυνση τοῦ Πανεπιστημίου γιὰ τὴν δημιουργία τῆς ἠλεκτρονικῆς βιβλιοθήκης ΑΤΛΑΣ καὶ τὴν δωρεὰν πρόσβαση ποὺ μᾶς ἔδωσε σὲ αὐτὴ καὶ στό ΤΛΓ.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γέν.	Γένεσις
Έξ.	Έξοδος
Λευ.	Λευϊτικόν
Δευτ.	Δευτερονόμιον
Α΄ Βασ.	Α΄ Βασιλειῶν
Β΄ Βασ.	Β΄ Βασιλειῶν
Γ΄ Βασ.	Γ΄ Βασιλειῶν
Δ΄ Βασ.	Δ΄ Βασιλειῶν
Α΄ Παρ.	Παραλειπομένων Α΄
Τωβίτ	Τωβίτ
Ίώβ	Ίώβ
Ψαλμ.	Ψαλμοί
Παροιμ.	Παροιμιαί Σολομῶντος
Σοφ. Σολ.	Σοφία Σολομῶντος
Σοφ. Σειρ.	Σοφία Σειράχ
Μιχ.	Μιχαίας
Ησ.	Ήσαΐας
Δαν.	Δανιήλ
Μτθ.	Κατὰ Ματθαῖον
Μρκ.	Κατὰ Μάρκον
Λκ.	Κατὰ Λουκᾶν
Ίω.	Κατὰ Ίωάννην
Ρωμ.	Πρὸς Ρωμαίους

Α΄ Κορ.	Πρός Κορινθίους Α΄
Β΄ Κορ.	Πρός Κορινθίους Β΄
Έφεσ.	Πρός Έφεσίους
Α΄ Θεσ.	Πρός Θεσσαλονικείς Α΄
Έβρ.	Πρός Έβραίους
Α΄ Πέτρ.	Έπιστολή Πέτρου Α΄
Αποκ.	Αποκάλυψις Ίωάννου
ΒΕΠΕΣ	Βιβλιοθήκη Έλλήνων Πατέρων καί Έκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, Έκδοσις τῆς Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδος, Αθήναι, 1955 ἔξ.
ΕΠΕ	Έλληνες Πατέρες τῆς Έκκλησίας, Πατερικά Έκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη, 1972 ἔξ.
PG	J. -P. Migne, Patrologiae Cursus completus, series graeca, Paris 1857- 1866
Θ.Η.Ε	Αθ. Μαρτίνου (ἐκδ.), <i>Θρησκευτική καί Ηθική Έγκυκλοπαίδεια</i> , τόμ. 1- 12, Αθήναι, 1962-1968
Μ.Ο.Χ.Ε	Μεγάλη Ὁρθόδοξη Χριστιανική Έγκυκλοπαίδεια, ἐκδ. Στρατηγικές τόμ. 1-12, Αθήναι, 2010 ἔξ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Πρόλογος.....	3
Συντομογραφίες.....	5
Περιεχόμενα.....	7
Εισαγωγή.....	11

1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟ- ΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΗΣ.....	12
1.1 Ἡ Δημιουργία τοῦ Ἀνθρώπου.....	12
1.2 Ὁ Ἄνθρωπος Βασιλιάς τῆς κτίσεως.....	13
1.3 Οἱ δυὸ φύσεις τοῦ ἀνθρώπου.....	15
1.4 Τό κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν	16
1.5 Τά δώρα τῆς ἀρχεγόνου δικαιοσύνης.....	17
1.6 Ὁ Ἄνθρωπος στόν Παράδεισο.....	18
1.7 Ὁ Θεὸς Δημιουργεῖ τὴν γυναῖκα.....	20
1.8 Ἡ παρακοὴ καὶ ἡ πτώση τῶν πρωτοπλάστων.....	21
1.9 Ἡ ἐκδίωξη τῶν πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ οἱ συνέπειες αὐτῆς.....	27
1.10 Εἶναι ὁ Θεὸς αἴτιος τοῦ θανάτου;	32
1.11 Ἡ ἐπαναφορὰ στὸ ἀρχαῖον κάλλος	33
1.12 Ἡ ἀσθένεια ὡς μεταπτωτικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου.....	34
2. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ.....	38
2.1 Γιατί ὑποφέρει ἓνας ἄνθρωπος;	38

2.2	Γιατί ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν παράταξη μιᾶς ἀσθένειας;	46
3.	Ἡ Ἀσθένεια Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.....	47
3.1	Ὡς μιὰ κατάσταση ἀδυναμίας καὶ ἐξασθενήσεως ἀπὸ φυσικὰ αἷτια.....	48
3.2	Ἡ ἀσθένεια ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ.....	48
3.3	Ἡ ἀσθένεια πλήττει καὶ τοὺς δικαίους.....	49
3.3.1	Ἡ περίπτωση τῆς ἀσθένειας τοῦ δικαίου Ἰὼβ.....	49
3.3.2	Ἡ περίπτωση τῆς ἀσθένειας τοῦ δικαίου Τωβίτ.....	53
3.4	Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνει πράγματα ἀντίθετα ἀπὸ τὴν θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ περιπίπτει σὲ ἀλαζονεία - ἐγωισμό - ὑπερηφάνεια.....	57
3.5	Ἡ ἀσθένεια ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας στοὺς Ψαλμοὺς.....	60
3.6	Ἡ ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σενναχηρίμ ἀπέναντι στὸν Ἀληθινὸ Θεὸ καὶ στὸν Βασιλέα Ἐζεκία.....	65
3.7	Ἡ μεγάλη ἀλαζονεία τοῦ Βασιλέως τῆς Βαβυλώνας Ναβουχοδονόσορ ὡς αἰτία φρενοβλάβειας.....	66
3.8	Ἡ Ἀσθένεια ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας στὸ Δευτερονόμιο.....	71
3.9	Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τὴν ἀσέβεια μὲ ἀρρώστια. Τὸ κλέψιμο τῆς Κιβωτοῦ ἀπὸ τοὺς Φιλισταίους.....	72
4.	Ἡ Ἀσθένεια Στὴν Καινὴ Διαθήκη.....	75
4.1	Σύνδεση τῆς Ἀσθενείας μὲ τὴν ἁμαρτία - Ἡ περίπτωση τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Βηθσεδαῖ ἀπὸ τὸν Κύριό μας, (Ἰω. 5, 2-15).....	79
4.2	Ἡ ἀσθένεια ὡς ἔργο τοῦ Διαβόλου - Ἡ Θεραπεία τῆς συγκυπτύσεως (Λκ. 13, 10-17).....	80
4.3	Ἡ ἀσθένεια ὡς αἰτία Δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς	

τυφλοῦ. (Ιω. 9,1-41).....	83
4.4 Ἡ θεώρηση τῆς ἀσθένειας στὸν Ἀπόστολο Παῦλο.....	85
5. Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.....	87
5.1 Τὰ αἷτια τῶν ἀσθενειῶν.....	88
5.1.1 Ἡ Ἄμαρτία.....	88
5.1.2 Πρὸς παιδαγωγία μας. « Ὅν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει».....	93
5.1.3 Διάφορες ἄλλες αἰτίες τῶν ἀσθενειῶν κατὰ τοὺς Πατέρες.....	95
5.2 Οἱ ὠφέλειες ἀπὸ τῆς ἀσθένειας.....	99
5.3 Πῶς Ἀντιμετωπίζουμε τῆς ἀσθένειας στὴν ζωὴ μας.....	104
1) Μὲ Προσευχή.....	108
2) Μὲ ὑπομονὴ καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεό.....	110
5.4 Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ καταφεύγει στὸν διάβολο γιὰ τὴν θεραπεία του.....	115
6. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.....	117
7. Ο ΙΕΡΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΣΘΕΝΗΣ.....	126
7.1 Ἐρωτήματα ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ὁ ἀσθενής.....	125
7.2 Ἀνησυχίες καὶ φόβοι τοῦ ἀσθενοῦς.....	127
7.3 Τρόποι προσεγγίσεως τῶν ἀσθενῶν.....	128
7.4 Τί δὲν πρέπει νὰ κάνουμε.....	129
7.5 Τί πρέπει νὰ κάνουμε;	131
1) Προσευχή.....	131

2) Ἐπίσκεψη στὸν ἀσθενῆ.....	133
7.6 Οἱ ἀπαραίτητες ἰκανότητες ποὺ ἀπαιτοῦνται στὴν ποιμαντικὴ τῶν ἀσθενῶν.....	136
1) Ταπείνωση.....	137
2) Ζεστασιά.....	138
3) Ἐμπιστοσύνη.....	139
4) Διακριτικότητα.....	139
5) Πνευματικότητα.....	139
7.6.1 Νὰ ἔχει γνώσεις τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας.....	140
7.6.1.1 Ἡ περίπτωση τῆς νόσου Alzheimer.....	141
7.6.1.2 Ἡ περίπτωση τοῦ ψυχικοῦ τραύματος.....	143
8. ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑ.....	147
8.1 Τί εἶναι θαῦμα.....	149
8.2 Τὸ θαῦμα τὸ ἐλκύει ἡ πίστη στὸν Θεὸ.....	151
8.3 Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ. Τὸ Θαῦμα τῆς Ἁγίας Μαρίας στὶς Η.Π.Α.....	157
Ἐπίλογος.....	161
Βιβλιογραφία.....	164

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Ἀδὰμ ὁ πατέρας τῆς οἰκουμένης, γνώρισε στὸν παράδεισο τὴν γλυκύτητα τῆς θείας ἀγάπης. Ἔτσι μετὰ τὴν ἔξωσή του ἀπὸ τὸν παράδεισο γιὰ τὸ ἀμάρτημά του, ἐγκαταλειμμένος ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θλιβόταν πικρὰ καὶ ὀδυρόταν μὲ βαθεῖς στεναγμούς¹ καὶ ἔλεγε μέσα στὸν πόνο του : «Οἴμοι! οὐ φέρω λοιπὸν τὸ ὄνειδος, ὁ ποτέ βασιλεύς τῶν ἐπιγείων πάντων κτισμάτων Θεοῦ, νῦν αἰχμάλωτος ὤφθην ὑπὸ μιᾶς ἀθέσμου συμβουλῆς, καὶ ὁ ποτέ δόξαν ἀθανασίας ἠμφιεσμένος τῆς νεκρώσεως τὴν δορὰν ὡς θνητός ἐλεεινῶς περιφέρω»².

Δυστυχῶς ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσε τῆς οὐρανίου μακαριότητος καὶ ντύθηκε τοὺς δερμάτινους χιτῶνες, τὸν θάνατο καὶ τὴν φθορὰ μὲ συνέπειες, τὸν πόνο, τὴν θλίψη, τὴν ἀσθένεια, τὰ γηρατεία.

Στὴν παροῦσα ἐργασία θὰ ἀναζητήσουμε τὰ αἷτια τῆς ἀσθενείας, μέσα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή (Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη) καὶ τοὺς Πατέρες τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, καὶ θὰ ἐξετάσουμε τὸν ἄνθρωπο στὴν ἐν παραδείσῳ μακαριότητα, πῶς ὁ Θεὸς ἔφτιαξε τὸν ἄνθρωπο, μὲ τί κάλος καὶ δόξα τὸν ἐνέδυσσε , πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐξέπεσε τοῦ παραδείσου καὶ τελικὰ πῶς ἡ παρακοὴ αὐτὴ ἔγινε ἡ γενεσιουργὸς αἷτια τῆς ἀσθενείας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἀκολούθως θὰ ἐξετάσουμε ἂν πρέπει ἢ ὄχι νὰ καταφεύγουμε στὴν Ἱατρικὴ ἐπιστήμη, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιμαντικῆς πῶς ὁ πνευματικὸς προσεγγίζει τὸν ἀσθενὴ συνάνθρωπό μας.

Τέλος θὰ προσεγγίσουμε τὴν ἔννοια τοῦ θαύματος καὶ πότε αὐτὸ γίνεται πραγματικότητα.

---

¹ Ἀρχιμανδρίτου Σωφρονίου (Σαχάρωφ), Ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης, ἐκδ. Ἱερά Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας, 2003¹⁰, σ. 534.

² Στιχηρὸ Ἰδιόμελο τοῦ Τριωδίου ἤχος πλ. α' .

1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΥΤΗΣ.

Ὁ Πανάγαθος Τριαδικὸς Θεὸς μέσα στὴν ἄπειρη ἀγάπη Του καὶ ἀγαθότητα μετὰ τὴν δημιουργία τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπο μὲ σκοπὸ νὰ τὸν καταστήσει κοινωνὸ τῆς θείας Του μακαριότητος καὶ δόξης Του.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς μᾶς λέει ὅτι ὁ κόσμος ὀλόκληρος αἰσθητὸς καὶ νοητὸς ἦρθε στὴν ὑπαρξη ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ ἀπολαύσει τὶς εὐεργεσίες Του. «Ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος Θεὸς δὲν ἐπαναπαύθηκε στὴ θεωρία τοῦ ἑαυτοῦ Του, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγαθότητα θέλησε νὰ δημιουργηθοῦν ὀρισμένα δημιουργήματα ποὺ θὰ εὐεργετηθοῦν καὶ θὰ μετάσχουν στὴν ἀγαθότητά Του· γι' αὐτό, παράγει καὶ δημιουργεῖ ἐκ τοῦ μηδενὸς τὰ σύμπαντα, ὄρατὰ καὶ ἀόρατα· δημιουργεῖ, ἐπίσης, καὶ τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ ὄρατὴ καὶ ἀπὸ ἀόρατὴ φύση. Μόλις συλλαμβάνει τὴν ἰδέα, αὐτόματα δημιουργεῖ· καὶ ἡ σκέψη του γίνεται πράξη, ποὺ τὴν ὀλοκληρώνει ὁ Λόγος καὶ τὴν τελειοποιεῖ τὸ Πνεῦμα»³.

1.1 Ἡ Δημιουργία τοῦ Ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος πλάσθηκε μὲ ἰδιαίτερο τρόπο ἀπὸ τὸ Θεό: «καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς,

---

³ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ΕΠΕ 1, 142 , PG 94, 864-865: «Ἐπεὶ οὖν ὁ ἀγαθὸς καὶ υπεράγαθος θεὸς οὐκ ἠρκέσθη τῇ ἑαυτοῦ θεωρίᾳ, ἀλλ' ὑπερβολὴ ἀγαθότητος εὐδόκησε γενέσθαι τινὰ τὰ εὐεργετηθῆσόμενα καὶ μεθεξόντα τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγει καὶ δημιουργεῖ τὰ σύμπαντα, ἀόρατα τε καὶ ὄρατά, καὶ τὸν ἐξ ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου συγκεῖμενον ἄνθρωπον. Κτίζει δὲ ἐννοῶν, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον ὑφίσταται λόγῳ συμπληρούμενον καὶ πνεύματι τελειούμενον».

καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Καὶ ἐφύτευσεν κύριος ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδέμ κατὰ ἀνατολᾶς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν»⁴.

Ὁ ἰδιαίτερος αὐτὸς τρόπος τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται στὴν Π.Δ. ἀπὸ τὸ «ποιήσωμεν ἄνθρωπον...καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον»⁵, «καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον» σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ «γεννηθήτω..καὶ ἐγένετο »⁶ τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖται γιὰ τὰ ἄλλα δημιουργήματα ποὺ ἐποίησε ὁ Θεός.

1.2 Ὁ Ἄνθρωπος Βασιλιάς τῆς κτίσεως.

Ὁ Θεὸς κατέστησε τὸν ἄνθρωπο κορωνίδα τῆς δημιουργίας Του. Ἡ τιμητικὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου ἀνάμεσα στὰ ἄλλα δημιουργήματά του φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι τὸν κατέστησε ὡς Βασιλιά ἐπὶ τῆς γῆς . Αὐτὸ διαφαίνεται στὴν Ἁγία Γραφή ἢ ὁποῖα μᾶς λέει : «καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς»⁷ καὶ παρακάτω μᾶς ἀναφέρει: «καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ πάντων τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς καὶ πάντων τῶν ἑρπετῶν τῶν ἐρπόντων ἐπὶ τῆς γῆς»⁸.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης μᾶς λέει ὅτι « ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου φανερώνει μέσα ἀπὸ ὅλα τὴν ἐξουσιαστικὴ του δύναμη ...καὶ προετοίμασε τὸν ἄνθρωπο νὰ εἶναι τέτοιος , τόσο μὲ τὰ ψυχικὰ πλεονεκτήματα, ὅσο καὶ μὲ αὐτὴ τὴν μορφή τοῦ σώματος, ὥστε νὰ ἀσκεῖ μὲ ἐπιδεξιότητα τὴν βασιλικὴ ἐξουσία. Ἡ ψυχὴ

---

⁴ Γέν. 2, 7-8.

⁵ Γέν. 1, 26-27.

⁶ Γέν. 2, 6 ἐξ.

⁷ Γέν, 1, 26.

⁸ Γέν. 1, 28.

π.χ δείχνει από μόνη της την βασιλική και ήγεμονική ιδιότητα αφού είναι αποχωρισμένη από την άσημη ταπεινότητα και είναι ή ίδια ελεύθερη και απεριόριστη και διοικείται κατά τρόπο αυτεξούσιο, σύμφωνα με τις δικές της επιθυμίες. Αυτό το γνώρισμα σε ποιόν ανήκει, εκτός από βασιλιά;...άντι για την αλγουρίδα φοράει την άρετή, που είναι ανώτερη από όλα τα βασιλικά ένδύματα. Άντι για την ράβδο στηρίζεται στην μακαριότητα της άθανασίας. Άντι για το βασιλικό στέμμα, στολίζεται με το στεφάνι της δικαιοσύνης. Και έτσι φαίνεται δια μέσου όλων, ότι είναι εξομοιωμένη με ακρίβεια προς το αρχέτυπο κάλος, που υπάρχει στο βασιλικό αξίωμα»⁹.

Ἡ ονοματοδοσία που ἔκανε ὁ Ἀδάμ¹⁰ δηλώνει ἀκόμα τὴν κυριαρχία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν ζώων. Μιὰ κυριαρχία ἢ ὁποία βεβαίως δὲν σημαίνει τὴν ἐξόντωση τῆς φύσεως καὶ τῶν ζώων, ἀλλὰ τὴν καλὴ διακυβέρνηση – διαχείριση, ἐποπτεία, σύμφωνα μὲ τὴν παραχωρηθεῖσα ἐξουσία ὑπὸ τοῦ θεοῦ στὸν ἄνθρωπο.

---

⁹ Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ΕΠΕ 5, 36-38, & Παγκρατίου Προύσαλη (Αρχμ.), *Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ἐκδ. Τέρτιος Κατερίνη, 1992, σ. 56-58, PG 44, 136: «Ὅτι διὰ πάντων ἐπισημαίνει τὴν ἀρχικὴν ἐξουσίαν ἢ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευή...τοῖς τε κατὰ τὴν ψυχὴν προτερήμασι καὶ αὐτῷ τῷ τοῦ σώματος σχήματι τοιοῦτον εἶναι παρασκευάσας, οἷον ἐπιτηδεῖως πρὸς βασιλείαν ἔχειν. Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τὸ βασιλικόν τε καὶ ἐπηρμένον αὐτόθεν δείκνυσι πόρρω τῆς ιδιωτικῆς ταπεινότητος κεχωρισμένον, ἐκ τοῦ ἀδέσποτον αὐτὴν εἶναι καὶ αὐτεξούσιον, ἰδί-οις θελήμασιν αὐτοκρατορικῶς διοικουμένην. Τίνος γὰρ ἄλλον τοῦτο, καὶ οὐχὶ βασιλέως ἐστίν; ...άντι μὲν τῆς ἀλουργίδος τὴν ἀρετὴν ἠμφισμένη, ὃ δὴ πάντων βασιλικώτατον ἐσθημάτων ἐστίν· ἀντι δὲ τοῦ σκίπτρου τῆ μακαριότητι τῆς ἀθανασίας ἐρειδομένη· ἀντι δὲ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος τῷ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ κεκοσμημένη, ὥστε διὰ πάντων ἐν τῷ τῆς βασιλείας ἀξιώματι δείκνυσθαι δι' ἀκριβείας πρὸς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος ὁμοιωθεῖσαν».

¹⁰ Γέν. 2, 19-20: «καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ ἰδεῖν, τί καλέσει αὐτά, καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδὰμ ὀνόματα πᾶσιν τοῖς κτήνεσιν καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ...».

1.3 Οἱ δυὸ φύσεις τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ψυχοσωματικὸ ὄν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ σῶμα ὑλικό· « καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»¹¹.

Τὸ «χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς», σημαίνει τὸ ὑλικὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ «πνοὴν ζωῆς» τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο τοῦ ἀνθρώπου. «Ὁ ἄνθρωπος τὸ μέγα καὶ πράγμα καὶ ὄνομα, τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπεικόνισμα¹²... οὐκ ἐστὶ ψυχὴ μόνον, ἀλλὰ ψυχὴ καὶ σῶμα»¹³. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας μᾶς λένε ὅτι ὁ Θεὸς κατασκεύασε συγχρόνως τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μᾶς ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα «συνεκτίσθησαν» καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς σχέσεως, καὶ τὸ σῶμα μετέχει στὸ κατ' εἰκόνα. «Ἡ ψυχὴ ὁμως, συνέχοντας τὸ σῶμα μὲ τὸ ὅποιο ἐκτίσθηκε μαζί, εἶναι πανταχοῦ τοῦ σώματος, ὄχι ὡς εὐρισκόμενη σὲ τόπο οὔτε ὡς περιεχόμενη στὸ σῶμα, ἀλλὰ ὡς συνέχουσα καὶ περιέχουσα αὐτό, ἀφοῦ ἔχει καὶ τοῦτο κατ'εἰκόνα Θεοῦ»¹⁴ ὁ δὲ Ἐπιφάνιος Κύπρου παρατηρεῖ: «Ἄνθρωπος δὲ ἀληθέστατα λέγεται κατὰ φύσιν οὔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος, οὔτ' αὖ σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφήν συντεθέν. Ὅθεν ἐντεῦθεν ἀθάνατον δὴ τὸν ἄνθρωπον γεγονέναι φαίνεται, ἐκ φθορᾶς δὲ ἀπάσης καὶ νόσων ἐκτὸς»¹⁵.

Τὸ σῶμα δὲν ἀποτελεῖ φυλακὴ τῆς ψυχῆς οὔτε καὶ πηγὴ μόλυσμῶν ὅπως πίστευαν οἱ Πλατωνικοί. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν περιφρονεῖ τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἀντίθετά μας καλεῖ νὰ τὸ σεβόμαστε τόσο ὡς ἓνα ἰδιαίτερο μέλος τοῦ ὅλου σύνθετου

---

¹¹ Γέν. 2, 7.

¹² Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου*, PG 44, 200-201.

¹³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως*, Ὁμιλία, PG 50, 430.

¹⁴ Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία 10', *Εἰς τὸ κατὰ τὴν Σαμαρείτιδα τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον*, ΕΠΕ 9, 562, PG 151, 260A: «Ἡ μέντοι ψυχὴ, συνέχουσα τὸ σῶμα ὃ καὶ συνεκτίσθη, πανταχοῦ τοῦ σώματος ἐστίν, οὐχ ὡς ἐν τόπῳ, οὐδ' ὡς περιεχομένη, ἀλλ' ὡς συνέχουσα τε καὶ περιέχουσα τὸ σῶμα, κατ'εἰκόνα καὶ τοῦτ' ἔχουσα Θεοῦ».

¹⁵ Ἐπιφανίου Κύπρου, *Πανάριον*, PG 41, 1097D.

άνθρώπου, τοῦ πλασμένου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀγαθοῦ ἐκ φύσεως στὴν ὀλότητά του, ὅσο καὶ ὡς προορισμένου νὰ ἀναστηθεῖ¹⁶ καὶ νὰ κριθεῖ ἡ ψυχὴ του μαζί μὲ τὸ σῶμα, ἀφοῦ ὅτι ἀμαρτίες ἔκανε στὴν ζωὴ του, τίς ἔπραξε ἡ ψυχὴ μαζί μὲ τὸ σῶμα καὶ ὄχι χωρὶς τὸ σῶμα.

Κατὰ τὴν Ε΄ Οἰκουμενικὴ σύνοδο ἡ ὁποία συνήλθε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ 553μ.χ. καταδικάστηκαν ἀπὸ τὴν Ἁγία μας ἐκκλησία καὶ οἱ δοξασίες τοῦ Ὁριγένη, περὶ μεταψυχώσεως ἢ προϋπάρξεως τῶν ψυχῶν ποὺ ἐξέφραζαν ξεκάθαρα τὴν ὑποτίμησι τῆς σωματικότητος τοῦ ἀνθρώπου¹⁷.

1.4 Τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς τὸ κατ'εἰκόνα τὸ ὀρίζει ὡς τὸ νοερὸ καὶ τὸ αὐτεξούσιο τοῦ ἀνθρώπου, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν τὴν ὁμοίωσιν πρὸς τὴν ἀρετὴ¹⁸. Κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Νύσσης τὸ κατ' εἰκόνα ἀποτελεῖ τὸ δῶρο τοῦ θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, τὸ δὲ καθ' ὁμοίωσιν συνιστᾷ τὸ κατόρθωμα. Τὸ πρῶτο τὸ ἀποκτοῦμε κατὰ τὴν ὥρα τῆς δημιουργίας τὸ δὲ ἄλλο κινούμεσθε νὰ τὸ ἀποκτήσουμε σύμφωνα μὲ τὴν προαίρεσή μας μὲ τὸ αὐτεξούσιο ποὺ μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός. ¹⁹ Αὐτὸ ὅμως σύμφωνα μὲ

---

¹⁶ Αθανασίου Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Ψυχὴ καὶ σῶμα : Ἐτεροβαρῆς διάκρισις ἢ Ἀδιάσπαστη ὀλότης», *Θεολογία* 91, 2 (2020) σ. 107-108.

¹⁷ ὁπ.π. σ. 110.

¹⁸ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως*, ΕΠΕ 19, 207, ΡG 94, 920B: «Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐξ ὀρατῆς τε καὶ ἀοράτου φύσεως δημιουργεῖ τὸν ἄνθρωπον οἰκείαις χερσὶ κατ' εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν, ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάσας, ψυχὴν δὲ λογικὴν καὶ νοερὰν διὰ τοῦ οἰκείου ἐμφυσηματος δοὺς αὐτῷ, ὅπερ δὴ θεῖαν εἰκόνα φασί· τὸ μὲν γὰρ «κατ' εἰκόνα» τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ δὲ «καθ' ὁμοίωσιν» τὴν τῆς ἀρετῆς κατὰ τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἐπέπλασται, οὐ τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ ὕστερον κατὰ τὰ Ὁριγένους ληρήματα».

¹⁹ Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ΡG 44, 273AB: «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. τὸ μὲν τῆ κτίσει ἔχομεν, τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν. ἐν τῇ πρώτῃ κατασκευῇ συνυπάρχει ἡμῖν τὸ Κατ' εἰκόνα γεγενῆσθαι θεοῦ, ἐκ προαιρέσεως ἡμῖν κατορθοῦται τὸ Καθ' ὁμοίωσιν εἶναι θεοῦ. τοῦτο δὲ τὸ κατὰ προαίρεσιν δυνάμει ἡμῖν ἐνυπάρχει, ἐνεργεία δὲ ἑαυτοῦς ἐπάγομεν. εἰ μὴ προλαβὼν εἶπεν ὁ κύριος ποιῶν ἡμᾶς Ποιήσωμεν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, εἰ μὴ τὴν τοῦ γε-

τὸν πατέρα ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴ εἴσοδο τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐκκλησία μὲ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα καὶ τὴν τήρηση τοῦ λόγου τοῦ εὐαγγελίου²⁰.

1.5 Τὰ δῶρα τῆς ἀρχεγόνου δικαιοσύνης.

Ὅταν ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο τὸν ἔβαλε στὸν παράδεισο νὰ ἐργάζεται αὐτὸν καὶ νὰ τὸν φυλάτει. «ἐφύτευσεν...παράδεισον ἐν Ἐδέμ κατὰ ἀνατολᾶς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε... Καὶ ἔλαβε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασε, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν...»²¹. Ὁ δὲ ἄνθρωπος εἶχε ἄμεση ἐπαφή μὲ τὸν Θεό. Αὐτὸ διαφαίνεται ἀπὸ τὴν περιγραφή ὅτι ὁ Θεὸς περπατοῦσε μέσα στὸν παράδεισο καὶ συνομιλοῦσε μαζί μὲ τοὺς πρωτοπλάστους. «Καὶ ἤκουσαν τὴν φωνὴν κυρίου τοῦ θεοῦ περιπατοῦντος ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν, καὶ ἐκρύβησαν...»²².

Στὴν ἐν παραδείσῳ αὐτὴ κατάσταση, ὁ ἄνθρωπος εἶχε καὶ ἄλλα δῶρα τοῦ Θεοῦ, τὰ λεγόμενα δῶρα τῆς ἀρχεγόνου δικαιοσύνης. Αὐτὰ ἦταν τὰ ἑξῆς:

ι) Τὴν δυνατότητα τῆς ἀθανασίας.

νέσθαι καθ' ὁμοίωσιν δύνάμιν ἡμῖν ἐχαρίσατο, οὐκ ἂν τῇ ἑαυτῶν ἐξουσίᾳ τὴν πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν ἐδεξάμεθα. νῦν μέντοι δυνάμει ἡμᾶς ἐποίησεν ὁμοιωτικούς θεῶ. δύνάμιν δὲ δοὺς πρὸς τὸ ὁμοιοῦσθαι θεῶ ἀφῆκεν ἡμᾶς ἐργάτας εἶναι τῆς πρὸς θεὸν ὁμοιώσεως, ἵνα ἰσάγγελος ἦ τῆς ἐργασίας μισθός, ἵνα μὴ ὡσπερ εἰκόνες ὄμεν παρὰ ζωγράφου γενόμεναι εἰκὴ κείμεναι, ἵνα μὴ τὰ τῆς ἡμετέρας ὁμοιώσεως ἄλλω ἔπαινον φέρη. ὅταν γὰρ τὴν εἰκόνα ἴδῃς ἀκριβῶς μεμορφωμένην πρὸς τὸ πρωτότυπον, οὐ τὴν εἰκόνα ἐπαινεῖς, ἀλλὰ τὸν ζωγράφον θαυμάζεις. ἵνα τοίνυν τὸ θαῦμα ἐμὸν γένηται καὶ μὴ ἀλλότριον, ἐμοὶ κατέλιπε τὸ καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γενέσθαι».

²⁰ Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, PG 44, 273D-276A: « Πῶς οὖν γενώμεθα καθ' ὁμοίωσιν; διὰ τῶν εὐαγγελίων. τί ἐστὶ χριστιανισμός; θεοῦ ὁμοίωσις κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀνθρώπου φύσει. εἰ ἀνεδέξω τὸ εἶναι χριστιανός, ἐπείχθητι γενέσθαι ὅμοιος θεῶ, ἐνδυσαί Χριστόν. πῶς δὲ ἐνδύσει ὁ μὴ σφραγισάμενος, πῶς ἐνδύσει ὁ τὸ βάπτισμα μὴ λαβών, ὁ τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφθαρσίας μὴ δεξάμενος; ἀποπέμπη τὴν πρὸς θεὸν ὁμοίωσιν; εἰ ἔλεγόν σοι· δεῦρο, γενεὸς ὅμοιος βασιλεῖ, οὐκ ἂν εὐεργέτην με ἔκρινας; ἐπειδὴ βούλομαί σε ὅμοιον θεῶ ποιῆσαι, φεύγεις τὸν λόγον τὸν θεοποιοῦντά σε ἐπιφραζάμενος τὰ ὄψια, ἵνα μηδὲ ἀκούσης τὸν σωτήριον λόγον;».

²¹ Γέν. 2, 8 καὶ 15-16.

²² Γέν. 3, 8.

Ὁ πρωτόπλαστος εἶχε τὴν δυνατότητα ἐὰν κατόρθωνε τὴν καθ'ὀμοίωση νὰ καταστῆ ἀθάνατος, δηλαδὴ ἐν δυνάμει ἀθάνατος ἀλλὰ ὄχι ἀθάνατος.

ii) Τὴν δυνατότητα τῆς ἀναμαρτησίας.

Μὲ τὴν καλὴ χρήση τοῦ αὐτεξούσιου μπορούσε νὰ μὴν ἀμαρτήσῃ. Δὲν πλάσθηκε ἐξ ἀρχῆς νὰ μὴν μπορεῖ νὰ ἀμαρτήσῃ ἀλλὰ μπορούσε νὰ μὴν ἀμαρτήσῃ.

iii) Τὴν ἀθωότητα, ἀκακία καὶ ἀγαθότητα.

iv) Τὴν ἀπάθεια καὶ ἔλλειψη παντὸς κόπου καὶ μόχθου καθὼς καὶ τῆς φθορᾶς.

v) Τὴν κατοχὴ πολλῶν γνώσεων καὶ τὴν διάκριση μεταξύ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ²³.

1.6 Ὁ Ἄνθρωπος στὸν Παράδεισο.

Ὁ Θεὸς ἐφύτευσε ἕναν παράδεισο πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ ἐκεῖ ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο πὺ ἐπλασε στὴν Ἑδέμ²⁴. Τὸν τοποθέτησε ἐκεῖ μέσα στὸν παράδεισο τῆς τρυφῆς, γιὰ νὰ τὸν φροντίζει καὶ νὰ τὸν φυλάει, μὲ τὴν ἐντολὴ ὅτι μπορεῖτε νὰ τρῶτε ἐλεύθερα ἀπὸ ὅλα τὰ δένδρα τοῦ παραδείσου ἐκτὸς ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, γιατί ἂν μία μέρα φάτε ἀπὸ τὸν καρπὸ αὐτοῦ τοῦ δένδρου, τὴν ἡμέρα ἐκείνη θὰ πεθάνετε²⁵. Ὁ Ἀδὰμ ὅμως ἔχει ἄγνοια τοῦ τί πραγματικὰ εἶναι ὁ θάνατος. Τὸ ἀντιλαμβάνεται μεταπτωτικὰ βλέποντας τὸ δολοφονημένο σῶμα τοῦ γιοῦ του Ἀβελ ἀπὸ τὸν Κάιν.

---

²³ Νικολάου Εὐθ. Μητσόπουλου, *Θέματα Ὁρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα, 2001, σσ. 194-195.

²⁴ Γέν. 2, 8: «Καὶ ἐφύτευσεν κύριος ὁ θεὸς παράδεισον ἐν Ἑδέμ κατὰ ἀνατολὰς καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐπλασεν».

²⁵ Γέν. 2, 15-17: «Καὶ ἔλαβεν κύριος ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἐπλασεν, καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν. καὶ ἐνετείλατο κύριος ὁ θεὸς τῷ Ἀδὰμ λέγων Ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγη, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε».

Ἡ ἄγνοια ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ἀθωότητα γίνεται μηδὲν τὴν στιγμή τῆς γνώσης, τὴν στιγμή δηλαδὴ τῆς ἐγκαθίδρυσης τῆς ἀμαρτωλότητας, ἐπομένως τὴν στιγμή τῆς διάκρισης καλοῦ-κακοῦ. Ἡ φράση «θανάτω ἀποθανεῖσθαι» εἶναι ἔκφραση μιᾶς καταδίκης τῆς ὁποίας τὸ τίμημα εἶναι ὁ θάνατος. Τί σημαίνει γιὰ τὸν Ἀδὰμ αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν μπορεῖ νὰ τὸ κατανοήσῃ ἀφοῦ βρίσκεται σὲ κατάσταση ἀθωότητας καὶ ἐπομένως ἀγνοεῖ. Ἡ ἀναγγελία τοῦ θανάτου δὲν «κατανοεῖται» ἀπὸ τὸ Ἀδὰμ. Ὁ Ἀδὰμ κατανοεῖ μονάχα τὴν ἀγωνιώδη δυνατότητα τοῦ ὀ τ ι μ π ο ρ ε ῖ . Αὐτὸ ὅμως τὸ ὅτι μπορεῖ, εἶναι ἓνας θάνατος, πὺ ὅπως εἶπαμε δὲν κατανοεῖται ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ. Ὁ Ἀδὰμ κατανοεῖ μόνο ὅτι μπορεῖ μία δυνατότητα, ὅτι ἔχει μπροστὰ του μιὰ δυνατότητα, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κατανοήσῃ σὰν δυνατότητα, οὔτε φυσικὰ μπορεῖ νὰ κατανοήσῃ τὴν πραγμάτωσή της πὺ εἶναι μηδὲν²⁶.

Κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο «ὁ πρωτόπλαστος πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ ἐργάζεται στὸν παράδεισο, καὶ νὰ διαφυλάττει μέσα σὲ αὐτόν, τὴν ἀρχικὴ του ὠραιότητα. Νὰ φυλάξῃ δηλαδὴ τὸ κάλλος καὶ τὴν ὁμορφιά του»²⁷. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ τὸν διατηρήσῃ ἔτσι ἀκριβῶς ὅπως τὸν ἔφτιαξε ὁ Θεός.

Τὸ δὲ δέντρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, οὔτε φυτεύθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ κακὸ σκοπὸ, οὔτε καὶ ἀπαγορεύτηκε ἀπὸ φθόνον· ἀλλὰ θὰ ἦταν καλὸ ἂν τὸ γεύοτανε στὸν κατάλληλο καιρὸ. Κατὰ τὴν ἄποψή του τὸ δέντρο αὐτὸ ἐκφράζει τὴν θεωρία τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, τὴν ὁποία μποροῦσαν νὰ φθάσουν μόνο οἱ ἱκανοὶ καὶ οἱ ἄξιοι πὺ θὰ εἶχαν τελειοποιηθεῖ μὲ τὴν ἄσκηση, καὶ κάνοντας καλὴ χρῆση τοῦ αὐτεξουσίου τους. Αὐτοὶ καὶ μόνο αὐτοὶ δικαιοῦνται τῆς θείας θεοπτείας καὶ γνώσεως. Οἱ ἀδύνατοι ὅμως «οἱ ἀπλούστεροι», αὐτοὶ πὺ εἶναι ἄπειροι, οἱ πνευματικὰ νήπιοι, οἱ λαίμαργοι, αὐτοὶ πὺ διακατέχονται ἀπὸ ἐγωιστικὴ ἀπληστία, δὲν μποροῦν νὰ ἀξιωθοῦν τῆς θεωρίας τοῦ

²⁶ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Δοκίμια Ἐπικοινωνιακῆς Θεολογίας*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2021, σ. 145.

²⁷ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Περὶ Γενέσεως*, *Ὀμιλία ΙΔ*, PG 53, 113.

ξύλου τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ ἡ σκληρὴ τροφή δὲν εἶναι ὠφέλιμη γι' αὐτούς ἀλλὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ γάλα²⁸.

1.7 Ὁ Θεὸς Δημιουργεῖ τὴν γυναῖκα.

Ὁ Θεὸς εἶπε ὅτι δὲν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι μόνος τοῦ ὁ ἄνθρωπος γι' αὐτὸ νὰ φτιάξουμε ἕναν βοηθὸ ὅμοιό του²⁹. Ἔτσι μετὰ τὴν ὀνοματοδοσίαν τῶν ζώων ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε βαθὺ ὕπνο καὶ κοιμήθηκε. Τότε ὁ Θεὸς τοῦ παίρνει ἕνα ἀπὸ τὰ πλευρά του, καὶ φτιάχνει τὴν γυναῖκα. Τὴν ὀδηγεῖ μπροστὰ στὸν Ἀδάμ καὶ ἐκεῖνος βλέποντάς τὴν λέει: Αὐτὸ τώρα εἶναι κόκκαλο ἀπὸ τὰ κόκκαλά μου καὶ σάρκα ἀπὸ τὴν σάρκα μου· αὐτὴ θὰ ὀνομαστεῖ γυναῖκα γιατί βγήκε ἀπὸ τὸν ἄνδρα³⁰.

---

²⁸ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 38, Εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτήρος*, 12, PG 36, 324BC, EPE 5, 54-57: «IB'. Τοῦτον ἔθετο μὲν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτὲ ἦν ὁ παράδεισος οὗτος, τῷ αὐτεξουσίῳ τιμήσας, ἵν' ἢ τοῦ ἐλομένου τὸ ἀγαθὸν οὐχ ἦττον ἢ τοῦ παρασχόντος τὰ σπέρματα, φυτῶν ἀθανάτων γεωργὸν, θείων ἐννοιῶν ἴσως, τῶν τε ἀπλουστέρων καὶ τῶν τελεωτέρων, γυμνὸν καὶ ἀπλότητι καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ, καὶ δίχα παντὸς ἐπικαλύμματος καὶ προβλήματος. Τοιοῦτον γὰρ ἔπρεπε εἶναι τὸν ἀπ' ἀρχῆς. Καὶ δίδωσι νόμον, ὕλην τῷ αὐτεξουσίῳ. Ὁ δὲ νόμος ἦν ἐντολή, ὣν τε μεταληπτέον αὐτῷ φυτῶν, καὶ οὐ μὴ προσαιτέον. Τὸ δὲ ἦν τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, οὔτε φυτευθὲν ἀπ' ἀρχῆς κακῶς, οὔτε ἀπαγορευθὲν φθονερῶς (μὴ πεμπέτωσαν ἐκεῖ τὰς γλώσσας οἱ θεομάχοι, μηδὲ τὸν ὄφιν μπεισθώσαν)· ἀλλὰ καλὸν μὲν εὐκαίρως μεταλαμβανόμενον (θεωρία γὰρ ἦν τὸ φυτὸν, ὡς ἡ ἐμὲ θεωρία, ἣς μόνοις ἐπιβαίνειν ἀσφαλὲς τοῖς τὴν ἕξιν τελεωτέροις), οὐ καλὸν δὲ τοῖς ἀπλουστέροις ἔτι, καὶ τὴν ἔφρουν λιχνοτέροις, ὥσπερ οὐδὲ τροφή τελεία λυσιτελεῖς τοῖς ἀπαλοῖς ἔτι καὶ δεομένοις γάλακτος».

²⁹ Γέν. 2, 18: «Καὶ εἶπεν κύριος ὁ θεὸς Οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν».

³⁰ Γέν. 2, 19-23: «καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς ἔτι ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδάμ ἰδεῖν, τί καλέσει αὐτά, καὶ πᾶν, ὃ ἐὰν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδάμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ὄνομα αὐτοῦ. Καὶ ἐκάλεσεν Ἀδάμ ὀνόματα πᾶσιν τοῖς κτήνεσιν καὶ πᾶσι τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ καὶ πᾶσι τοῖς θηρίοις τοῦ ἀγροῦ, τῷ δὲ Ἀδάμ οὐχ εὐρέθη βοηθὸς ὅμοιος αὐτῷ. καὶ ἐπέβαλεν ὁ θεὸς ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, καὶ ὕπνωσεν· καὶ ἔλαβεν μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσεν σάρκα ἀντ' αὐτῆς. καὶ ᾠκοδόμησεν κύριος ὁ θεὸς τὴν πλευράν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναῖκα καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ. καὶ εἶπεν Ἀδάμ Τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη αὕτη».

Και οἱ δύο ζούσαν γυμνοὶ μέσα στὸν παράδεισο χωρὶς νὰ ντρέπονται.³¹ Αὐτὸ δηλώνει τὴν κατάστασι τῆς ἀθωότητος τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ κατὰ ἄλλους τὴν ἀπουσία τῆς σαρκικῆς ἐπαφῆς. Σύμφωνα μὲ τοὺς πατέρες τῆς ἐκκλησίας μας, ἡ σαρκικὴ ἔνωση ἐγένε μετὰ τὴν πτώσι τοῦ ἀνθρώπου. Μέχρι τὴν στιγμὴ ἐκείνη οἱ πρωτόπλαστοι ζούσαν σὰν ἄγγελοι μέσα στὸν παράδεισο χωρὶς τὶς ἐπιθυμίες τῆς σαρκὸς ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ κυριεύονται ἀπὸ τὰ πάθη, οὔτε νὰ ὑπόκεινται σὲ φυσικὲς ἀνάγκες, ἀφοῦ δημιουργήθηκαν ἐντελῶς ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι δὲν εἶχαν ἀνάγκη οὔτε ἀπὸ ἐνδυμασία. Μετὰ τὴν παράβασι τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος κατάλαβε τὴν γυμνότητά του καὶ τὴν αἰσχύνη του³².

1.8 Ἡ παρακοὴ καὶ ἡ πτώσι τῶν πρωτοπλάστων.

Δυστυχῶς ἡ ἐν παραδείσῳ ζωὴ διακόπηκε λόγω μὴ τηρήσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ὁ διάβολος ἀπὸ φθόνου ἐπεμβαίνει μὲ τὴν μορφὴ τοῦ ὄφeos καὶ παρακινεῖ τοὺς πρωτόπλαστους στὸ νὰ φᾶνε ἀπὸ τὸν καρπὸ τοῦ ἀπαγορευμένου δένδρου τῆς Γνώσεως τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ³³. Τὸ δαιμονικὸ πνεῦμα ποὺ εἶναι τὸ

³¹ Γέν. 2, 25: «καὶ ἦσαν οἱ δύο γυμνοί, ὃ τε Ἀδάμ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦσχύνοντο».

³² Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία 15 Εἰς τὴν Γένεσιν 4*, PG 53, 123: «ὅτι γὰρ συνουσία ἐστὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, πόθεν ἠπίστατο; Μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν τὰ τῆς συνουσίας γέγονεν· ἐπεὶ μέχρις ἐκείνου καθάπερ ἄγγελοι οὕτω διητῶντο ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐχ ὑπὸ ἐπιθυμίας φλεγόμενοι, οὐχ ὑπὸ ἐτέρων παθῶν πολιορκούμενοι, οὐ ταῖς ἀνάγκαις τῆς φύσεως ὑποκείμενοι, ἀλλὰ δι' ὅλου ἄφθαρτοι κτισθέντες καὶ ἀθάνατοι, ὅπου γε οὐδὲ τῶν ἱματίων περιβολῆς ἐδέοντο. Ἦσαν γὰρ, φησὶν, οἱ δύο γυμνοί, καὶ οὐκ ἦσχύνοντο. Οὐδέπω γὰρ τῆς ἀμαρτίας ὑπεισεληθούσης, καὶ τῆς παρακοῆς, τῇ ἄνωθεν ἦσαν δόξι ἠμφιεσμένοι, δι' ὃ οὐδὲ ἦσχύνοντο· μετὰ δὲ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, τότε καὶ ἡ αἰσχύνη ἐπεισηλθε, καὶ ἡ γνῶσις τῆς γυμνότητος».

³³ Ἰωὴλ Γιαννακόπουλου (Ἀρχιμ.), *Ἡ Γένεσις, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο'* , τόμ. 1, ἐκδ. Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη, 1969, σ. 57. Βλ. Στέργιος Ν. Σάκκος, *Γένεσις*, ἐκδ. Ἀπολύτρωσις, Θεσσαλονίκη, 1971, σσ. 14-15: «Ὀνομάστηκε δέντρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ πονηροῦ, ὄχι γιατί ὁ ἄνθρωπος ἔμαθε τίποτε ἀπ' τὸν καρπὸ του ποὺ ἔφαγε. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐντολὴ ποὺ πῆρε ὁ ἄνθρωπος, ἔχοντας σὰν χειροπιαστὸ κριτήριον ἓνα δέντρο, μάθαινε τί εἶναι καλὸ καὶ τί πονηρὸ, προτοῦ νὰ φάη ἀπ' τὸ δέντρο, προτοῦ νὰ τὸν ξεγελάσῃ ὁ ὄφις. Ἡ μᾶλλον ἐξασκοῦσε τὴ φυσικὴ του ἱκανότητα νὰ ξεχωρίζῃ τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ πονηρὸ μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐντολὴ καὶ σημάδι τὸ δέντρο. Ἐμαθε, καὶ συνεχῶς μάθαινε καλύ-

προφύλαγμα μπροστά στην αγάπη με όλες τις πιο τρομερές μορφές και τους τρόπους του³⁴, βλέποντας την αγαπητική σύνδεση του ανθρώπου με τον Θεό, έπεμβαίνει με την μορφή του ὄφειος. «Ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν ἐποίησεν κύριος ὁ θεός· καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικὶ· τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός, οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ; καὶ εἶπεν ἡ γυνὴ τῷ ὄφει· ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγόμεθα, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ’ αὐτοῦ, οὐ δὲ μὴ ἄψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε. καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικὶ· οὐ θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· ἦδει γὰρ ὁ Θεός ὅτι ἐν ἧ ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ’ αὐτοῦ, διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρόν. καὶ εἶδεν ἡ γυνὴ ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν καὶ ὅτι ἀρεστὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν καὶ ὠραῖον ἐστὶν τοῦ κατανοῆσαι, καὶ λαβοῦσα τοῦ καρποῦ αὐτοῦ ἔφαγεν· καὶ ἔδωκεν καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς μετ’ αὐτῆς, καὶ ἔφαγον»³⁵.

Ὁ διάβολος μετὰ τὸ ψέμα του οὐσιαστικὰ ἐγγυήθηκε αἰώνια ζωὴ στὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ τὸν Δημιουργό του· ἀποκόπτοντάς τον δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κοινωνία τῆς κατ’ ἐξοχὴν ζωῆς, ποὺ εἶναι ἡ ἀκτιστὴ ζωὴ, καὶ ὑποσχόμενος μία χίμαιρα ἀποθεώσεως. Γι’ αὐτὸ καὶ αὐτοδιαψεύθηκε ἐπώδυνα³⁶: «ἄνθρωποκτόνος ἦν ἀπ’ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἐστήκεν, ὅτι ... ψεύστης ἐστὶ»³⁷.

τερα, ἀπ’ τὴν στιγμή ποὺ ἄκουσε τὴν ἐντολή, ὅτι καλὸ εἶνε νὰ μὴ φάη καὶ πονηρὸ εἶνε νὰ φάη, καλὸ ν’ ἀκούση καὶ πονηρὸ νὰ παρακούση. Καὶ μόνος του κρατιόταν στὸ καλὸ, ἄκουγε, δὲν ἔτρωγε. Μετὰ τὴν παρέμβαση τοῦ ὄφειος ὁμως παρασύρθηκε καὶ στὸ πονηρὸ, ποὺ δὲν τὸ ἀγνοοῦσε πρὶν νὰ παρακούση καὶ νὰ φάη. Τώρα λοιπὸν ποὺ ἔφαγε κι ἀμάρτησε, ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ φάη κι ἀπ’ τὸ δέντρο τῆς ζωῆς, ἀπ’ τὸ ὁποῖο θὰ ἔπαιρνε καλῶς κακῶς τὴν ἀθανασία. Γιατί κακὸς καὶ ἀθάνατος ὄντας, θὰ γινόταν σὰν τὸ διάβολο, ἀμετανόητος, ἀδιόρθωτος, γιὰ πάντα κατεστραμμένος. Ὁ θάνατος θὰ ἦταν ὄχι ἀπλῶς ἡ πρέπουσα τιμωρία του, ἀλλὰ κυρίως ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖο θὰ σωζόταν».

³⁴ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Εἶναι καὶ Ἀγάπη*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2014, σ. 75.

³⁵ Γέν. 3, 1-6.

³⁶ Ἀθανασίου Μελισσάρη (Πρωτοπρ.), «Ψυχὴ καὶ σῶμα : Ἐτεροβαρῆς διάκριση ἢ Ἀδιάσπαστη ὁλότητα», *Θεολογία* 91, 2 σ. 121.

Κάποια στιγμή μακροπρόθεσμα θα αποδειχθεί και ο άνθρωπος ως ψεύστης, στο μέτρο που δεν μπορεί να εξασφαλίσει και να έγγωθηϊ την αιώνια βιολογική του ύπαρξη. Η επιστήμη της ιατρικής που θα αναπτύξει ο άνθρωπος στο μέλλον μετά την πτώση του, κατά την επίγεια ζωή του, δεν θα τον λυτρώσει-σώσει από τον θάνατο.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Νύσσης παρατηρεί: «Επειδή ο άνθρωπος, δυναμωμένος από την θεία εύλογία, είχε μεγάλη αξία, αφού τάχθηκε να βασιλεύει της γης και ότι υπήρχε πάνω σε αυτή, ήταν καλός στην φύση του αφού υπήρξε απεικόνισμα του άρχετύπου κάλλους, ήταν άπαθής κατά την φύση, αφού ήταν μίμηση του άπαθούς, ήταν άκόμη γεμάτος παρησία προς τον Θεό, αφού απολάμβανε το πρόσωπο της θείας έμφανείας, όλα δέ αυτά ήταν για τον Αντικείμενο υπέκαυμα του πάθους του φθόνου, δεν ήταν αυτός ικανός με την ισχύ του και της δυναμικής βίας να κάνει εκείνο που ήθελε, γιατί υπερίσχυε της δικής του βίας ή δύναμη της εύλογίας του Θεού, γι' αυτό μηχανεύεται να τον απομακρύνει από την ενισχυτική δύναμη του Θεού, ώστε να γίνει εύάλωτος στην επιβουλή του. Όπως σε ένα λυχνάρι όταν άρπάξει φωτιά το φυτίλι, και ο αδυνατόν είναι αδύνατον να σβήση την φλόγα με ένα φύσημα, και ρίξει νερό στο λάδι, και με την επινόηση αυτή θα σβήση την φλόγα, έτσι και ο Αντικείμενος, άνέμιξε την άπάτη με την προαίρεση του ανθρώπου την κακίαν, και με αυτό τον τρόπο έπιτυγχάνει κάποια σβέση και άμαύρωση της εύλογίας. Και όταν έκλείψη ή εύλογία τότε κατ' ανάγκη εισέρχεται άντ'αυτής το αντίθετο. Αντίκειται δέ εις μέν την ζωή ο θάνατος, εις δέ την δύναμη ή άσθένεια, εις δέ την εύλογία ή κατάρα, εις δέ την παρησία ή έντροπή, και σε πάντα τα άγαθα τα θεωρούμενα ως αντίθετα προς αυτά. Γι' αυτό ή ανθρωπότητα βρίσκεται τώρα στην παρούσα κακή κατάσταση, γιατί εκείνη ή άρχή έγινε άφορμή γι' αυτό το τέλος»³⁸.

---

³⁷ Ιω. 8, 44.

³⁸ Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος Μέγας Κατηχητικός*, ΕΠΕ 1, 417-419, ΡG 45, 29: «μετουσίας έσχε παρά του κτίσαντος, ταύτην εις εύρεσιν τών κατά κακίαν έπινοουμένων συνεργόν ποιησάμενος, εύμηχάνως

Ἡ ἀμαρτία πού ἔγινε ἀπέναντι τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ στήν οὐσία της εἶναι ἡ παρακοή πρὸς τὸ θεῖο θέλημα καὶ παράβαση τῆς ἐντολῆς πού τοῦ δόθηκε. Αὐτὸ ὅμως πού κίνησε στήν παρακοή τὸν Ἀδάμ, εἶναι ἡ φιλαυτία του καὶ ὁ ἐγωισμὸς του. Ὅπως συνέβη μὲ τὸν Σατανᾶ, τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ παρασύρθηκε ἀπὸ ἐκεῖνον, προσπάθησε νὰ ἐπιτύχει μὲ τὶς δικές του δυνάμεις καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσοθειά ἢ τὴν θέωση τῆς φύσης του καὶ ἔτσι ξέπεσε ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸν Θεὸ³⁹. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό ἐπῆλθε καὶ ἡ διακοπὴ τῆς ἐπικοινωνίας Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καὶ ἡ διακοπὴ τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν τελειότητα.

περιέχεται δι' ἀπάτης τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι πείσας φονέα τε καὶ αὐτόχειρα. ἐπειδὴ γὰρ διὰ τῆς θείας εὐλογίας δυναμωθεὶς ὁ ἄνθρωπος ὑψηλὸς μὲν ἦν τῷ ἀξιώματι· βασιλεύειν γὰρ ἐτάχθη τῆς γῆς τε καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς πάντων· καλὸς δὲ τὸ εἶδος· ἀπεικόνισμα γὰρ τοῦ ἀρχετύπου ἐγγόνει κάλλους· ἀπαθῆς δὲ τὴν φύσιν· τοῦ γὰρ ἀπαθοῦς μίμημα ἦν· ἀνάπλεως δὲ παρρησίας, αὐτῆς κατὰ πρόσωπον τῆς θείας ἐμφανείας κατατροφῶν· ταῦτα δὲ τῷ ἀντικειμένῳ τοῦ κατὰ τὸν φθόνον πάθους ὑπεκαύματα ἦν· ἰσχύϊ δὲ τινὶ καὶ βίᾳ δυνάμειος κατεργάσασθαι τὸ κατὰ γνώμην οὐχ οἶός τε ἦν· ὑπερίσχυε γὰρ ἢ τῆς εὐλογίας τοῦ θεοῦ δυνάμειος τῆς τούτου βίας· διὰ τοῦτο ἀποστήσαι τῆς ἐνισχυούσης αὐτὸν δυνάμειος μηχανᾶται, ὡς ἂν εὐάλωτος αὐτῷ πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν κατασταίη. καὶ ὥσπερ ἐπὶ λύχνου τοῦ πυρὸς τῆς θρυαλλίδος περιεδραγμένου, εἴ τις ἀδυνατῶν τῷ φυσήματι σβέσαι τὴν φλόγα ὑδὼρ ἐμίξειε τῷ ἐλαίῳ διὰ τῆς ἐπινοίας ταύτης ἀμαυρώσει τὴν φλόγα, οὕτως δι' ἀπάτης τῆ προαιρέσει τοῦ ἀνθρώπου τὴν κακίαν ἐμίξας ὁ ἀντικείμενος σβέσιν τινὰ καὶ ἀμαύρωσιν τῆς εὐλογίας ἐποίησεν, ἥς ἐπιλείπουσης ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀντικείμενον ἀντεισέρχεται. ἀντίκειται δὲ τῇ ζωῇ μὲν ὁ θάνατος, ἡ ἀσθένεια δὲ τῇ δυνάμει, τῇ εὐλογίᾳ δὲ ἡ κατάρα, τῇ παρρησίᾳ δὲ ἡ αἰσχύνη, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς τὰ κατὰ τὸ ἐναντίον νοούμενα. διὰ τοῦτο ἐν τοῖς παροῦσι κακοῖς ἐστὶ νῦν τὸ ἀνθρώπινον, τῆς· ἀρχῆς ἐκείνης τοῦ τοιοῦτου τέλους τὰς ἀφορμὰς παρασχούσης».

³⁹ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὀμιλία 1-6 Εἰς τὴν Γένεση Λόγος XVI* PG 53, 129: «ξύλον, μηδὲ εἶδεν αὐτοῦ τὴν ὠραιότητα; Ἐπειδὴ ἐδεδοίκει τοῦ Θεοῦ τὴν ἐντολὴν, καὶ τὸ μέλλον ἐπιτίμιον ἔσεσθαι ἐκ τῆς μεταλήψεως· νυνὶ δὲ ἐπειδὴ ἠπατήθη παρὰ τοῦ πονηροῦ θηρίου τούτου, ὅτι οὐ μόνον τοῦτο πείσονται, ἀλλὰ καὶ ἰσόθεοι ἔσονται, τότε λοιπὸν ἢ ἐλπὶς τῆς ὑποσχέσεως ἐπὶ τὴν μετάληψιν αὐτὴν παρώρμησε, καὶ οὐκ ἀνασχομένη μεῖναι ἐπὶ τῶν οἰκείων ὄρων, ἀλλὰ τὸν ἐχθρὸν καὶ πολέμιον τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας ἀξιοπιστότερον εἶναι νομίσασα τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ῥημάτων, ἐμάνθανε διὰ τῆς πείρας αὐτῆς μετ' οὐ πολὺ τῆς συμβουλῆς τὸ ὀλέθριον, καὶ τὴν ἐκ τῆς μεταλήψεως καταληψομένην αὐτοῦς συμφορὰν. Ἴδοῦσα γὰρ, φησὶν, ὅτι καλὸν τὸ ξύλον εἰς βρῶσιν, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀρεστον ἰδεῖν, καὶ ὠραῖόν ἐστι τοῦ κατανοῆσαι, λογισαμένη πρὸς ἑαυτήν, ἴσως ἐκ τῆς παρὰ τοῦ διαβόλου ἀπάτης, ἦν διὰ τοῦ ὄψεως αὐτῇ προσήγαγεν».

Τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα ἀποτελεῖ μία ὕβρη δηλαδή μία ὑπέρβαση τῶν ὀρίων τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ματαιώση τῆς τελειωτικῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἰσήγαγε τὸν θάνατο καὶ τὴν φθορά. Μετὰ ἀρχίζει ἡ λύση ποὺ ἔρχεται μὲ τὸ πρωτευαγγέλιο, δηλαδή τὴν πρώτη ὑπόσχεση ποὺ δόθηκε στὸν ἄνθρωπο ὅτι θὰ ἀπαλλαγεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ κακὸ τῆς ἀμαρτίας.

Ἄν σκεφτοῦμε τὴν ἀσημαντότητα τῆς ἐντολῆς ποὺ ἔπρεπε νὰ τηρήσει ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ βάλουμε τὰ πολλὰ καὶ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, θὰ καταλάβουμε ἀμέσως τὸ μέγεθος τῆς πτώσεως καὶ τὶς φοβερὲς συνέπειες γιὰ τὸν προπάτορα καὶ τοὺς ἀπογόνους του. Ἡ φύση τοῦ προπάτορά μας ἐξαχρειώνεται συνολικά. Τὸ κατ' εἰκόνα, ἀμαυρώνεται χωρὶς τὴν ὀλοκληρωτικὴ του ἐξαφάνιση ἀπὸ τὴν ψυχὴ του, ἀπλῶς ἐξασθένηση, «σβέσιν τινὰ καὶ ἀμαύρωσιν τῆς εὐλογίας»⁴⁰.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος μᾶς λέει ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου «ἀφοῦ ἄλλαξε κατεύθυνση καὶ ξέχασε ὅτι εἶναι πλασμένη κατ'εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, δὲν βλέπει πλέον μὲ τὴν δύναμη ποὺ ἔχει μέσα της τὸν Θεὸ Λόγο, κατ'εἰκόνα τοῦ ὁποίου ἐπλάσθηκε...Μὲ τὶς ἀναστατώσεις οἱ ὁποῖες προκλήθηκαν ἀπὸ τὶς σωματικὲς ἐπιθυμίες ἐσκέπασε τὴν ἐπιφάνεια αὐτοῦ τὸ ὅποιο ὡς κάτοπτρο εἶχε μέσα της, μὲ τὸ ὅποιο καὶ μόνο μπορούσε νὰ βλέπει τὴν εἰκόνα τοῦ Πατρός, καὶ δὲν βλέπει πλέον αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ σκέπτεται ἡ ψυχὴ. Ἀλλὰ περιφέρεται παντοῦ καὶ βλέπει μόνο ἐκεῖνα ποὺ προσπίπτουν στὶς αἰσθήσεις»⁴¹.

---

⁴⁰ Γρηγορίου Νύσσης, PG 45, 29.

⁴¹ Μεγάλου Βασιλείου, *Ἀπολογητικά, Λόγος Α' Κατὰ Εἰδώλων*, ΕΠΕ 6, 92-93, PG 25, 16-17: « ἡ ψυχὴ, κατ' ὀλίγον ... ἀποστραφεῖσα δὲ καὶ ἐπιλαθομένη ἑαυτὴν εἶναι κατ' εἰκόνα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔτι μὲν διὰ τῆς ἐν αὐτῇ δυνάμεως τὸν Θεὸν Λόγον, καθ' ὃν καὶ γέγονεν, ὁρᾷ· ἔξω δὲ ἑαυτῆς γενομένη, τὰ οὐκ ὄντα λογίζεται καὶ ἀνατυποῦται. ἐπικρύψασα γὰρ ταῖς ἐπιπλοκαῖς τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν τὸ ὡς ἐν αὐτῇ κάτοπτρον, δι' οὗ μόνον ὁρᾷν ἠδύνατο τὴν εἰκόνα τοῦ Πατρός, οὐκέτι μὲν ὁρᾷ ἃ δεῖ ψυχὴν νοεῖν· παντὶ δὲ περιφέρεται, καὶ μόνον ἐκεῖνα ὁρᾷ τὰ τῇ αἰσθήσει προσπίπτοντα».

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας μᾶς ἐπισημαίνει ὅτι τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα λογίζεται σὰν νόσημα, καὶ πάθος, τῆς ἀνθρώπινης φύσεως μαζί μὲ τὶς συνέπειες ποὺ αὐτὸ ἐπέφερε δηλαδή τὴν φθορὰ καὶ τὸν θάνατο τὰ ὁποῖα κληρονομοῦνται καὶ μεταδίδονται κληρονομικὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς μέχρι σήμερα , ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καταγόμαστε ἀπὸ τὸν προπάτορα Ἀδὰμ⁴².

Μεταδίδεται σὲ κάθε ἄνθρωπο κληρονομικὰ μέσα ἀπὸ τὴν φυσικὴ του γέννηση. Αὐτὴ ἡ μετάδοση ἀναφέρεται σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς Ἁγίας Γραφῆς⁴³. «Διὰ τοῦτο. ὥσπερ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἔφ' ὃ πάντες ἥμαρτον»⁴⁴.

---

⁴² Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Ἑρμηνεία εἰς τὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν*, PG 74, 789AB: « ἁμαρτωλοὶ δὲ γεγόναμεν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδὰμ διὰ τοιόνδε τρόπον· πεποίητο μὲν γὰρ ἐπὶ ἀφθαρσία καὶ ζωῆ, ἦν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ βίος ἀγιοπρεπῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, ὅλος ἦν καὶ διὰ παντὸς ἐν θεοπτιῆσιν ὁ νοῦς, ἐν εὐδία δὲ καὶ γαλήνῃ τὸ σῶμα, κατηρεμούσης ἀπάσης αἰσχρᾶς ἡδονῆς· οὐ γὰρ ἦν ἐκτόπων κινήματων θόρυβος ἐν αὐτῷ· ἐπειδὴ δὲ πέπτωκεν ὑφ' ἁμαρτίαν, καὶ κατώλισθεν εἰς φθορὰν, ἐντεῦθεν εἰσέδραμον τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν ἡδοναί τε καὶ ἀκαθαρσίαι, ἀνένυ δὲ καὶ ὁ ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἀγριαίνων νόμος. νενόσηκεν οὖν ἡ φύσις τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνός, τουτέστιν Ἀδὰμ· οὕτως ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, οὐχ ὡς τῷ Ἀδὰμ συμπαραβεβηκότες, οὐ γὰρ ἦσαν πώποτε, ἀλλ' ὡς τῆς ἐκείνου φύσεως ὄντες τῆς ὑπὸ νόμον πεσοῦσης τὸν τῆς ἁμαρτίας. ὥσπερ τοῖνον ἠρρώστησεν ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐν Ἀδὰμ διὰ τῆς παρακοῆς τὴν φθορὰν, εἰσέδου τε οὕτως αὐτὴν τὰ πάθη, οὕτως ἀπήλλακται πάλιν ἐν Χριστῷ· γέγονε γὰρ ὑπήκοος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν».

⁴³ Ἰωβ. 14, 4: «τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ρύπου; ἀλλ' οὐδεὶς». & Ψλ. 50,7 «ἰδοὺ γὰρ ἐν ἀνομίαις συνέληφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησε με ἡ μήτηρ μου».

Ἰω. 3, 5-6: «ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοί, ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι».

Ἐφεσ. 2, 3: «ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημεν πότε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιῶντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ».

⁴⁴ Ῥωμ. 5, 12.

Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου σκοτίσθηκε καὶ ἡ θέλησή του στράφηκε πρὸς τὸ κακό. Ἀλλοτριώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν συνάνθρωπο καὶ ἀπὸ τὴν κτίση. Αὐτὴ ἡ ἀλλοτρίωση ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ὁ πνευματικὸς θάνατος, καὶ ἡ ἀλλοτρίωση ἀπὸ τὴν κτίση ὁ φυσικὸς θάνατος. Ἀσφαλῶς ἀποτέλεσμα τῆς πώσεως εἶναι καὶ ὁ αἰώνιος θάνατος δηλαδὴ ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅμως ἐπειδὴ δὲν καταστράφηκε τελείως ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μέσα του, ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναγνωρίζει τὰ θεῖα πράγματα καὶ νὰ ἀκολουθεῖ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ποὺ λειτουργοῦσε ἀντὶ γιὰ τὸν Θεὸ στὸ ἀνθρώπινο ἐσωτερικό. Ἔτσι δὲν χάθηκε τελείως ἡ κοινωνία θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Καὶ αὐτὸ ἐξυπηρετοῦσε τὴν ἐκπλήρωση τοῦ Πρωτευαγγελίου⁴⁵.

1.9 Ἡ ἐκδίωξη τῶν πρωτοπλάστων ἐκ τοῦ παραδείσου καὶ οἱ συνέπειες αὐτῆς.

Ἡ παράβαση τῆς ἐντολῆς ἔφερε τὴν ἐκδίωξη τῶν πρωτοπλάστων ἀπὸ τὸν παράδεισο⁴⁶ καὶ τὰ ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα στὴν ζωὴ τῶν πρωτοπλάστων. Ἡ παράβαση αὐτὴ ἐπέφερε μία ὄντολογικὴ διατάραξη στὴν ἀνθρώπινη φύση, κατέστρεψε τὴν ἁρμονία μεταξὺ τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς, οἱ πνευματικὲς του δυνάμεις συσκοτίσθηκαν, καὶ οἱ ἠθικὲς του δυνάμεις ἐξασθένησαν. Ὅμως μαζί μὲ αὐτὰ ἡ ἄλογη φύση ποὺ ἦταν ὑποτεταγμένη στὸν ἄνθρωπο μετέχει στὴν φθορὰ καὶ στὸν θάνατο καὶ σταματᾷ νὰ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία του, ἀντιδρώντας ἔτσι στὴν ἄλογη ἐκμετάλλευσή της.

Μετὰ τὴν διάπραξη τῆς ἁμαρτίας μὲ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του πλέον θὰ ἐργάζεται τὴν γῆ.

⁴⁵ Αποστόλου Β. Νικολαΐδη, *Ἐπεξηγήσεις καὶ παρεξηγήσεις στὸ χῶρο τῆς Θεολογίας. Συμβολικὴ μὲ στοιχεῖα Ἀπολογητικῆς*, Ἀθήνα, 1992, σ. 108.

⁴⁶ Γέν. 3, 24: «καὶ ἐξέβαλε τὸν Ἀδάμ καὶ κατόκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς καὶ ἔταξε τὰ χερουβὶμ καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν τὴν στρεφομένην φυλάσκειν τὴν ὁδὸν τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς».

Όταν η έκδίωξη απ' τὸν παράδεισο στὸ βιβλικὸ κείμενο σκιαγραφεῖ τὴν ἐργασία ὡς τὴν τιμωρία γιὰ τὴν πτώση (ὡς ἀλλοίωση τῆς σχέσης μετὸν Θεό), οὐσιαστικὰ ἐκφράζει μετὲ τέλειο τρόπο ὁλόκληρη τὴν μαρξιστικὴ κοσμοθεωρία καὶ μάλιστα συνοψίζοντας ὅλες τὶς ἀναπόδραστες συνέπειες τῆς ἀποξένωσης καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Οἱ παρατηρήσεις αὐτὲς δείχνουν πεντακάθαρα ὅτι τὰ βιβλικά κείμενα ἔχουν συλλάβει τὸ προγονικὸ αἴτιο τῆς κοινωνικῆς διάρθρωσης τῆς ἀλλοτριωμένης πραγματικότητας...Τὰ πατερικὰ κείμενα δὲν ἀποπροσανατολίζονται παρατηρώντας μόνον τὸ τελευταῖο στάδιο τῆς κοινωνικῆς ἀνισότητος, οὔτε περιορίζονται στὶς κοινωνικὲς αἰτίες τῆς ἀνισότητος ἢ τῆς ἀποξένωσης. Κατὰ βάθος ἀναζητοῦν τὸ ἀρχέγονο αἴτιο, τὴν προγονικὴ πηγὴ κάθε μεταβολῆς, ἢ ὁποία στὴ συνέχεια μετασχηματίζεται σὲ κοινωνικὴ διαφοροποίηση⁴⁷.

Ἄντι τῆς ἀπάθειας καὶ τοῦ χωρὶς κόπου βίου του, στὴν ζωὴ του μπαίνει ὁ πόνος , ἡ λύπη , ἡ καθημερινὴ κούραση, καὶ τέλος ὁ θάνατος. «... Καὶ στὴν γυναίκα εἶπε: Θὰ κάνω πολλές τὶς λύπες σου καὶ τὰ βάσανά σου· μετὲ κόπους νὰ γεννᾷς παιδιὰ· νὰ εἶσαι ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα σου καὶ αὐτὸς νὰ σὲ ἐξουσιάζει. Μετὰ εἶπε στὸν Ἀδὰμ : Ἐπειδὴ ἄκουσες τὴν γυναίκα σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τὸ δένδρο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο σὲ εἶχα διατάξει νὰ μὴ φᾶς, καταραμένη θὰ εἶναι ἡ γῆ ἐξαιτίας σου. Μετὲ κόπο νὰ τρῶς τοὺς καρπούς της σὲ ὅλη σου τὴν ζωὴ.. Ἀγκάθια καὶ τριβόλια θὰ σοῦ βλασταίνει καὶ θὰ τρῶς τὸ χορτάρι τοῦ ἀγροῦ. Μετὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θὰ τρῶς τὸ ψωμί σου, ὥσπου νὰ ξαναγυρίσεις στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία προῆλθες, γιατί χῶμα εἶσαι καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»⁴⁸.

---

⁴⁷ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Homo Mediator Kai Homo Theologus*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2007, σ. 40. (Πρβλ. Γρήγ. Ναζιανζοῦ, *Λόγος ΙΓ'*, PG 35, 392) .

⁴⁸ Γέν. 3, 16-19: «καὶ τῇ γυναικὶ εἶπεν Πληθύνων πληθυνῶ τὰς λύπας σου καὶ τὸν στεναγμόν σου, ἐν λύπαις τέξῃ τέκνα· καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτὸς σου κυριεύσει. τῷ δὲ Ἀδὰμ εἶπεν Ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικὸς σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετείλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φάγη αὐτὴν πάσας τὰς ἡ-

Και πράγματι παρά τις διαφοροποιήσεις που επιφέρει ο χρόνος και η εξέλιξη του πολιτισμού, μερικά από τα βασικά προβλήματα του ανθρωπίνου γένους παραμένουν αναλλοίωτα στον ουσιαστικό πυρήνα τους. Ο άνθρωπος εξακολουθεί να είναι ύποκειμενος στην φθορά, στην ψυχική και σωματική ασθένεια, στις όδυνηρες επιπλοκές των διαπροσωπικών σχέσεων, στις φυσικές καταστροφές ή στις καταστροφές που ο ίδιος προκαλεί και κυρίως στον θάνατο⁴⁹.

Λίγο πριν την έξωση από τον παράδεισο «...έποίησε Κύριος ο Θεός τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ χιτῶνας δερματίνους καὶ ἐνέδυσεν αὐτούς»⁵⁰. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ σῶμα στερήθηκε τὴν ἀθανασία καὶ ἐνδύθηκε τὸν δερμάτινο χιτῶνα... Αὐτὸς μολονότι εἶναι συνέπεια τῆς ἁμαρτίας, ἔχει σκοπὸ καὶ χαρακτῆρα θεραπευτικό⁵¹. Χάρη στὴν φιλευσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ πρωτόπλαστοι νὰ ἐπιζήσουν τοὺς ἔντυσε μὲ τοὺς δερμάτινους χιτῶνες⁵².

Τὴν φιλευσπλαχνία τοῦ θεοῦ τονίζει καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγοντας ὅτι «...ἐνδύθηκε μὲ δερμάτινα ἐνδύματα (πιθανὸν μὲ τὴν βαρεῖα σάρκα, τὴν φθαρτὴ καὶ ἀντίθετο). Καὶ σὰν πρῶτο ἀποτέλεσμα ἀντιλαμβάνεται τὴν κατασχύνῃ του καὶ κρύβεται ἀπὸ τὸν Θεό. Κερδίζει, βεβαίως, κάτι μὲ αὐτό: τὸ ὅτι

μέρας τῆς ζωῆς σου· ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φάγη τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθης· ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση».

⁴⁹ π. Ἀδαμαντίου Αὐγουστίδη, *Ποιμένας καὶ θεραπευτής*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα, 1999, σ. 44.

⁵⁰ Γεν. 3, 21.

⁵¹ Παγκρατίου Μπρούσαλη (Ἀρχιμ.), *Μυστικὴ θεολογία*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη, 1997, σσ. 15-16.

⁵² Παναγιώτῃ Νέλλα, *Ζῶον Θεοῦμενον, Προοπτικὲς γιὰ μιὰ ὀρθόδοξη κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου*, ἐκδ. Ἄρμός, Ἀθήνα, 1979, σ. 47.

γίνεται θνητός και ὅτι διακόπτεται ἡ ἀμαρτία, γιὰ νὰ μὴν γίνῃ ἀθάνατο τὸ κακὸ, καὶ ἔτσι ἡ τιμωρία ἀποβαίνει φιλανθρωπία»⁵³.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης παρατηρεῖ: « Ὅταν ἀκούω δέρμα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐννοῶ τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως τὸ ὁποῖο περιεβλήθημεν ἀφοῦ ἐξοικειώθημεν μὲ τὸ πάθος... Ἀυτὰ δὲ ποῦ προσλάβαμε ἀπὸ τὸ ἄλογον δέρμα εἶναι : Ἡ γαμικὴ μίξις, ἡ σύλληψις, ἡ γέννησις, ἡ ἀκαθαρσία, τὸ θήλασμα, ἡ τροφή, ἡ ἐκβολὴ τῶν ἀκαθαρσιῶν, ἡ βαθμιαία αὔξησις πρὸς τὸ τέλειο, ἡ νεότης, τὸ γῆρας, ἡ νόσος, ὁ θάνατος»⁵⁴. Δηλαδή ὅ,τι σήμερα ὀνομάζουμε βιολογικὴ ζωὴ, ἀπὸ τὴν σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου στὴν μήτρα τῆς γυναίκας μέχρι καὶ τὸν θάνατό του μὲ ὅλα τὰ ἐνδιάμεσα στάδια τῆς ζωῆς του. Καὶ ὅταν καταλυθεῖ ὁ θάνατος, οὔτε «τὰ ἐξ ἐκείνου ὑπολειφθήσεται», θὰ καταργηθεῖ δηλαδή καὶ ὁ δερμάτινος χιτῶνας⁵⁵.

Μὲ τὴν πτώση τοῦ ἀνθρώπου γεννήθηκε καὶ ἓνας κώδικας ἐπικοινωνίας (ὅπως ἡ γλῶσσα) ποῦ στὴν ὑψιστὴ ἐνοποιητικὴ διάσταση τῆς ἀρχέγονης κτίσεως, ὁ κώδικας αὐτὸς ἦταν ἀνύπαρκτος καὶ ἀχρείαστος διότι δὲν εἶχε ἐπέλθει ἡ διαφοροποίηση. Μὲ τὴν γλῶσσα ὁ ἄνθρωπος ἔκανε μία ἀπόπειρα «ἐνοποιημένης ἀρχῆς» ποῦ θὰ ξεπερνοῦσε τὴν διάκριση. Ἀλλὰ ἤδη ἡ ὑπαρξὴ τῆς γλώσσας ἐπιβεβαίωνε τὴν ἐδραίωση τῆς διαφοροποίησης, ἐπιβεβαίωνε κατὰ βάθος τὴν ἴδια τὴν ἐδραίωση τῆς πτώσεως. Ἡ ἔκφραση αὐτὴ ἐπιβεβαιώνεται στὸ σύμβολο τοῦ «Πύργου τῆς Βαβέλ». Ἡ

---

⁵³ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 38, Εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος*, 12, PG 36, 324BC, EΠΕ 5, 56-57: «καὶ τοὺς δερματίνους ἀμφιέννυται χιτῶνας, ἴσως τὴν παχύτεραν σάρκα, καὶ θνητὴν, καὶ ἀντίτυπον· καὶ τοῦτο πρῶτον γινώσκει τὴν Ἰδίαν αἰσχύνην, καὶ ἀπὸ Θεοῦ κρύπτεται. Κερδαίνει μὲν τι κἀνταῦθα· τὸν θάνατον, καὶ τὸ διακοπῆναι τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα μὴ ἀθάνατον ᾖ τὸ κακόν· καὶ γίνεται φιλανθρωπία ἢ τιμωρία. Οὕτω γὰρ ἐγὼ πείθομαι κολάζειν Θεόν».

⁵⁴ Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ Ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως, Δογματικά Α'* EΠΕ 1, 370-371, PG 46, 148C - 149A: « δέρμα δε ἀκούων τὸ σχῆμα τῆς ἀλόγου φύσεως νοεῖν μοι δοκῶ, ὃ πρὸς τὸ πάθος οἰκειωθέντες περιεβλήθημεν... Ἔστι δὲ ἃ προσέλαβεν ἀπὸ τοῦ ἀλόγου δερματος, ἡ μίξις, ἡ σύλληψις, ὁ τόκος, ὁ ῥύπος, ἡ θηλὴ, ἡ τροφή, ἡ ἐκποίησης, ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὸ τέλειον αὔξησις, ἡ ἀκμὴ, τὸ γῆρας, ἡ νόσος, ὁ θάνατος».

⁵⁵ ΒΕΠΕΣ 68, 372.

διαφορετικότητα τῶν γλωσσῶν καταδεικνύει τὴν ἀνυπαρξία τῆς ἐσωτερικῆς ἐπικοινωνίας τοῦ πνεύματος. Οἱ ἄνθρωποι στὸν πύργο τῆς Βαβέλ (στὸ ὕψιστο αὐτὸ πνευματικὸ σύμβολο τῆς ἐγωϊστικῆς αὐτοθέωσης) δὲν ἦταν ἄλαλοι ἀλλὰ μιλοῦσαν. Ἀλλὰ παρ' ὅτι μιλοῦσαν, ἡ ὁμιλία τοὺς ἦταν κατὰ βάθος ἡ διαφοροποίησή τους ἀπ' τὴν κοινωνία τῆς ἀγάπης τους, ἦταν τὸ ἀπόλυτο ἐγὼ τοῦ καθενός τους. Ἡ ὁμιλία τους, οὐσιαστικά, ἦταν ὡς ἐπικοινωνία μίᾱ μὴ-ἐπικοινωνία, ἦταν ἡ ἀνύπαρκτη ἐπικοινωνία τῆς ἐσωτερικῆς συνομιλίας τῆς πνευματικότητας.

Ἔτσι ἡ «γλώσσα» τοὺς ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἀποθέωση τῆς μὴ-ἐπικοινωνίας, ἦταν τὸ λεκτικὸ συνοθύλευμα μιᾶς πτώσης, ἡ ἴδια ἡ ἐδραίωση τῆς ἀνύπαρκτης ἐνοποιητικῆς ἀγάπης.... Ὅταν ἡ ἔνταξη τοῦ ἀνθρώπου στὴν μελλοντικὴ ἐνότητα ἐπανεέλθει, ὅταν δηλαδὴ ἡ θέαση θὰ βρῆται μέσα στὴν ἴδια τὴν ὄντολογικὴ κοινωνία του, «πρόσωπο πρὸς πρόσωπο», ἡ γλώσσα δὲν θὰ ἔχει νόημα πιά, διότι ἡ σιωπή, ὡς κατανόηση μυστηρίων πνευμάτων θὰ εἶναι ἀνώτερη (σὲ ἐκείνη τὴν περιοχὴ τοῦ ὄντος), ἀπ' τὴν γλώσσα θὰ εἶναι (ἀκριβῶς ἡ σιωπή) ἡ ὕψιστη «ἄγλωσση γλώσσα», καὶ ἐπομένως ἡ ὕψιστη ἐπικοινωνία τοῦ ἄλλου κόσμου, ἀφοῦ θὰ εἶναι πιά ἡ ἀδιόρατη ἐπικοινωνία προσωπικῶν, αἰθῶν πνευμάτων ποὺ θάχουν μεταβληθεῖ – κατὰ τὸν παύλειο ὄρο- μὲ μιὰ σάλπιγγα!. Θὰ εἶναι ἡ ἐπικοινωνία ὄχι ἐνὸς ἄλλου ὑλικοῦ κόσμου, παρὰ τοῦ κόσμου κατεξοχὴν, θὰ εἶναι τὸ μυστήριον τῆς παραβολικῆς κατανόησης τοῦ κόσμου ἀπὸ μέσα, ἐκεῖ ὅπου πιά δὲν θὰ ὑπάρχει τὸ «κάτοπτρον» τῆς γλώσσας⁵⁶. Ἡ κοινωνία, πιά Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπιστρέφει στὴν ἀρχέγονη ἀρχὴ της, στὴν ἐπαναδότηση τῆς προπρωτικῆς της ἐλευθερίας, δηλ. στὴν ἀρχέγονη ὄντολογία τῆς κοινωνίας. Καμμιά ἐπί-κοινωνία δὲν ὑπάρχει πιά γιατί ἔχει ἀφαιρεθεῖ τὸ «ἐπί», ἡ κοινωνία τοῦ Παρακλήτου ἔχει ἐπέλθει ὡς Παρουσία. Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἔσχατη διαλεκτικὴ τῆς Ἀποκάλυψης δὲν θὰ εἶναι πιά ὁ μεσολαβητῆς «καθρέπτης»

---

⁵⁶ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Homo Mediator Kai Homo Theologus*, ὁπ.π., σσ. 149-151.

του, δὲν θὰ εἶναι πιά τὸ διαλεκτικὸ «θέαμά» του, παρὰ ἢ ἐπαναφορὰ στὸ ἀρχέγονο «Κατ' εἰκόνα» του. Ξαναβρίσκοντας τὴν «εἰκόνα του» ὡς δημιουργήμα τοῦ Θεοῦ, ὡς κοινωνία ἐντὸς τῆς θείας εὐχαριστιακῆς χαρᾶς, ὁ ἄνθρωπος θὰ ξαναβρεῖ τὴν ταυτότητά του. Αὐτὴ ἢ ταυτότητά του θὰ εἶναι ἡ ὑψίστη κοινωνία του⁵⁷.

1.10 Εἶναι ὁ Θεὸς αἴτιος τοῦ θανάτου;

Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι αἴτιος τοῦ θανάτου « Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων»⁵⁸. «Οἱ ἄνθρωποι, ἀποστραφέντες τὰ αἰώνια καὶ συμβουλία τοῦ διαβόλου εἰς τὰ τῆς φθορᾶς ἐπιστραφέντες, ἑαυτοῖς αἴτιοι τῆς ἐν τῷ θανάτῳ φθορᾶς γεγονάσι» ὅπως τονίζει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος⁵⁹.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης μᾶς λέει: « ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ καθάρσιο τῆς κακίας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ φύση μας κατασκευάστηκε στὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ τῶν ὅλων σὰν ἓνα σκεῦος γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν μας, ἔρριξε μέσα μας μὲ ἀπάτη τὸ κακό, ὁπότε τὸ ἀγαθὸ δὲν εὑρίσκει πιά θέση, γιὰ τὸν λόγο αὐτό, γιὰ νὰ μὴν διαιωνίζεται ἢ κακία ποὺ φυτεύθηκε μέσα μας, ἀπὸ μία ἀνώτερη πρόνοια τὸ σκεῦος διαλύεται πρόσκαιρα μὲ τὸν θάνατο, ὥστε ἀφοῦ ἐκρεύσει ἢ κακία, νὰ ἀναπλασθεῖ ἢ ἀνθρώπινη φύση καὶ χωρὶς κακία πιά νὰ ἀποκατασταθεῖ στὴν ἀρχικὴ ζωὴ»⁶⁰.

⁵⁷ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Ἀπὸ τὴν Ἐπικοινωνία στὴν Κοινωνία, Σύγχρονες Θεωρεῖες Ἐπικοινωνίας καὶ Ὀρθόδοξος Ἐπικοινωνιακὴ Θεολογία*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2008, σσ. 231-232.

⁵⁸ Σοφ. Σολ., 1, 13.

⁵⁹ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*, 5. PG 25, 104-105.

⁶⁰ Γρηγορίου Νύσσης, *Εἰς Πουλχερίαν λόγος*, PG 46, 877, ΕΠΕ 11, 394-395: «τὸ εἶναι καλύοντος. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τί ἐστὶν ἐπ' ἀνθρώπων ὁ θάνατος, εἰ μὴ κακίας καθάρσιον. ἐπειδὴ γὰρ οἶόν τι σκεῦος ἀγαθῶν δεκτικὸν τὸ κατ' ἀρχὰς ἢ φύσις ἡμῶν παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων κατεσκευάσθη, τοῦ δὲ ἐχθροῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν δι' ἀπάτης ἡμῖν τὸ κακὸν παρεγγέαντος τὸ ἀγαθὸν χώραν οὐκ ἔσχεν, τοῦτου ἕνεκεν, ὡς ἂν μὴ διαιωνίζοι ἡμῖν ἢ ἐμφυεῖσα κακία, προνοία κρεῖττονι θανάτῳ τὸ σκεῦος πρὸς καιρὸν διαλύεται, ἵνα τῆς κακίας ἐκρεύσεις ἀναπλασθῇ τὸ ἀνθρώπινον καὶ ἀμιγῆς κακίας τῷ ἐξ ἀρχῆς ἀποκαταστῇ βίῳ».

1.11 Ἡ ἐπαναφορὰ στὸ ἀρχαῖον κάλλος.

Ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀνθρώπου στὸ ἀρχαῖον κάλλος ἔγινε μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου, μὲ τὴν Σταύρωση καὶ τὴν Ἀνάστασίν Του.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος μᾶς ἐξηγεῖ πῶς «μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, ὁ Κύριός μας ἀφοῦ ἔλαβε ἀπὸ τὴν ἀειπάρθενο Θεοτόκο σῶμα ὅμοιον μὲ τὸ δικό μας, καὶ ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε ὑποκείμενοι στὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰ, παρέδωκε τὸ σῶμα τοῦτο “ἀντὶ πάντων” στὸν θάνατον καὶ τὸ ἐπρόσφερε ὡς θυσία εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα. Καὶ τὸ ἔκανε αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὥστε, ἀφοῦ ὅλοι ἀπέθανον μαζί του, νὰ καταλυθῇ ὁ νόμος τῆς φθορᾶς κατὰ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸ νὰ ἔχει ἐκπληρωθῇ ἡ ἐξουσία τοῦ θανάτου εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ δὲν ἔχει πλέον ἐξουσία εἰς τοὺς ὁμοίους ἀνθρώπους, μὲ σκοπὸ τοὺς καταντήσαντες εἰς τὴν φθορὰ ἀνθρώπων νὰ ἐπαναφέρῃ πάλιν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν, νὰ τοὺς ζωοποιήσῃ ἀπὸ τὸν θάνατον μὲ τὸ σῶμα ποῦ ἔκανε ἰδικό του, καὶ μὲ τὴν χάριν τῆς ἀναστάσεως νὰ ἐξαφανίσῃ ἀπὸ πάνω τους τὸν θάνατον. Ὅπως ἐξαφανίζεται ἡ καλάμι ἀπὸ τὴν φωτιὰ»⁶¹.

Ὁ Χριστὸς εἶχε σάρκινη μητέρα, ἀλλὰ ποτὲ σαρκικὸν πατέρα, γιατί ὁ ἀπόλυτος ἰδεαλισμὸς τῆς ἀγάπης, σὰν ἡ οὐράνια θυσία, δὲν ἔχει ποτὲ σάρκα, σάρκα ἔχει μόνον ἡ ἐπίγεια θυσία του!⁶²

---

⁶¹ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσεως*, ΕΠΕ 1, 247-248: «Αὐτὸς γὰρ δυνατὸς ὢν καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, ἐν τῇ παρθένῳ κατασκευάζει ἑαυτῷ ναὸν τὸ σῶμα, καὶ ἰδιοποιεῖται τοῦτο ὡς περ ὄργανον, ἐν αὐτῷ γνωριζόμενος καὶ ἐνοικῶν. Καὶ οὕτως ἀπὸ τῶν ἡμετέρων τὸ ὅμοιον λαβὼν, διὰ τὸ πάντας ὑπευθύνους εἶναι τῇ τοῦ θανάτου φθορᾷ, ἀντὶ πάντων αὐτὸ θανάτῳ παραδιδούς, προσῆγε τῷ Πατρί, καὶ τοῦτο φιλανθρώπως ποιῶν, ἵνα ὡς μὲν πάντων ἀποθανόντων ἐν αὐτῷ λυθῇ ὁ κατὰ τῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων νόμος (ἄτε δὴ πληρωθείσης τῆς ἐξουσίας ἐν τῷ κυριακῷ σώματι, καὶ μηκέτι χώραν ἔχοντος κατὰ τῶν ὁμοίων ἀνθρώπων)· ὡς δὲ εἰς φθορὰν ἀναστρέψαντας τοὺς ἀνθρώπους πάλιν εἰς τὴν ἀφθαρσίαν ἐπιστρέψῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τούτους ἀπὸ τοῦ θανάτου, τῇ τοῦ σώματος ἰδιοποιήσει, καὶ τῇ τῆς ἀναστάσεως χάριτι, τὸν θάνατον ἀπ' αὐτῶν ὡς καλάμην ἀπὸ πυρὸς ἐξαφανίζων».

⁶² Βασιλείου Γαϊτάνη, *Εἶναι καὶ Ἀγάπη*, ὁπ.π., σ. 183.

1.12 Ἡ ἀσθένεια ὡς μεταπτωτικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι στὴν ζωὴ τους ἔχουν βιώσει κάποια σωματικὴ ἀσθένεια. Ὅταν ὅλα πηγαίνουν καλὰ στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τότε δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπολύτως πρόβλημα. Ὅταν ὁμως ὑπάρξει κάποιο πρόβλημα μὲ τὴν υἰγεία του, τότε ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας του ἀρχίζει νὰ κάνει διάφορες σκέψεις καὶ νὰ ἀναρωτιέται γιατί τοῦ συμβαίνει αὐτό; ποιὰ ἢ δημιουργὸς αἰτία τῆς ἀσθενείας του; τί πρέπει νὰ κάνει γιὰ νὰ βρεῖ τὴν ἴασή του ;

Ἡ λέξις ἀσθένεια (ἀ+σθένης) δηλώνει τὴν ἔλλειψη δυνάμεως, τὴν ἀδυναμία, τὴν ἀτονία.⁶³ Ἡ λέξις νόσος προέρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα νοσέω-ῶ καὶ δηλώνει τὴν ἀσθένεια, καὶ μάλιστα σημαίνει πάσχω, ὑποφέρω⁶⁴. Μὲ αὐτὴ τὴν ἔννοια συναντᾶμε στὴν Ἀγία Γραφὴ τὸν ὄρο ἀσθένεια⁶⁵ καὶ κατὰ συνέπεια ὑποδηλώνει τὸν ἀμαρτωλὸ ἄνθρωπο⁶⁶ ἢ τὸν ἀδύναμο ἄνθρωπο ὅσον ἀφορᾷ τὴν πίστη του⁶⁷.

Ἔτσι ἐνῶ ἡ υἰγεία προϋποθέτει τὴν πληρότητα ζωτικῆς δυνάμεως», ἡ ἀσθένεια θεωρεῖται, πάνω ἀπ' ὅλα, σὰν κατάσταση ἀδυναμίας καὶ ἐξασθενήσεως. Ἡ διαπίστωση τῆς ἀσθενείας στὴν ἀρχὴ ἦταν ἐμπειρικὴ καὶ περιοριζόταν σὲ ὅ, τι φαινόταν π.χ. δερματικές παθήσεις, πληγές, κατάγματα, πυρετός»⁶⁸. Σήμερα ὡς

---

⁶³ Liddel-Scott, *Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, τόμ. 1, ἐκδ. Ἰωάννης Σιδέρης, Ἀθήναι, 2007, σ. 405.

⁶⁴ Ὅπ.π., τόμ. 3, σ. 241.

⁶⁵ Μρκ. 14, 38: «γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.» & Ψαλμ. 37(ΛΖ), 11 « ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλιπέν με ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστιν μετ' ἐμοῦ».

⁶⁶ Ρωμ. 5, 6: « ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε».

⁶⁷ Α΄ Θεσ. 5, 14: « Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας».

⁶⁸ Σάββα Ἀγουριδὴ, Σταύρου Βαρτανιᾶν, *Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας, «Ἀσθένια-Θεραπεία»*, ἐκδ. «Βιβλικὸ Κέντρο» Ἄρτος Ζωῆς, Ἀθήνα, 1980, σ. 150.

ἀσθένεια χαρακτηρίζεται ἡ διατάραξη τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας ἐνὸς ζωντανοῦ ὀργανισμοῦ⁶⁹.

Δυστυχῶς ἀσχολούμενοι μὲ τὴν λύση τῆς σωματικῆς μας ἀσθένειας, ξεχνοῦμε νὰ σκεφτοῦμε τὸ πρόβλημα τῆς πνευματικῆς ἀσθένειας καὶ δὲν καταλαβαίνουμε τὴν προέλευση τῆς πνευματικῆς ἀσθένειας, τὴν ὁποία συνήθως ταυτίζουμε μὲ τὸ κακό.

Ἀπὸ τοὺς πατέρες τῆς ἐκκλησίας διδασκόμαστε, ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶναι ἐπακόλουθο τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων. Ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐὰ ὅσο χρόνο ἦταν στὸν παράδεισο ἦταν ἀπολύτως ὑγιεῖς καὶ ζοῦσαν ὅπως μᾶς λέει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος « στὸν παράδεισο χωρὶς λύπες καὶ πόνους καὶ μέριμνες καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἔχουν καὶ ὑπόσχεση τῆς οὐρανοῦ ἀφθαρσίας»⁷⁰ ὁ δὲ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶναι μία κατάσταση ποὺ μπῆκε στὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν πώση τους «... κατὰ τὴν πρώτη ζωὴ τῆς ὁποίας δημιουργὸς ἦταν ὁ ἴδιος ὁ Θεός, δὲν ὑπῆρχε ὅπως εἶναι φυσικό, οὔτε γῆρας οὔτε νηπιότης οὔτε οἱ διάφορες ἀσθένειες τὰ πάθη οὔτε κανένα ἄλλο δεῖγμα τῆς σωματικῆς ταλαιπωρίας (ἀφοῦ ἄλλωστε δὲν ἦταν φυσικὸ νὰ δημιουργήσῃ αὐτὰ ὁ Θεός)»⁷¹.

Σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο πατέρα, ἡ ἀσθένεια ἀνήκει στοὺς δερμάτινους χιτῶνες ποὺ περιεβλήθησαν οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν πώση. Ἀποτελεῖ δηλαδὴ χαρακτηριστικὸ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Μὲ τὴν πώση του ὁ ἄνθρωπος ἐνδύθηκε τοὺς δερμάτινους

---

⁶⁹ Ἐγκυκλοπαίδεια Ἐπιστήμη καὶ Ζωή, τομ. Β', ἐκδ. Χατζηϊακώβου ΑΕ, Ἀθήνα, 1980 σ. 310.

⁷⁰ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Λόγος περὶ τῆς ἐναθροπήσεως τοῦ Λόγου*, ΕΠΕ 1, 234-235, PG 25, 101C: «Εἰς τὸν ἑαυτοῦ γὰρ παράδεισον αὐτοὺς εἰσαγαγόν, ἔδωκεν αὐτοῖς νόμον ἵνα, εἰ μὲν φυλάξαιεν τὴν χάριν καὶ μένοιεν καλοί, ἔχωσι τὴν ἐν παραδείσῳ ἄλυπον καὶ ἀνώδυνον καὶ ἀμέριμον ζωὴν, πρὸς τῷ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίας αὐτοῦς τὴν ἐπαγγελίαν ἔχειν».

⁷¹ Γρηγορίου Νύσσης, *Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως*, ΕΠΕ 1, 368-369, PG 46,148A: «Ἄλλ' ἐν τῇ πρώτῃ ζωῇ, ἧς αὐτὸς γέγονε δημιουργὸς ὁ Θεός, οὔτε γῆρας ἦν, ὡς εἰκός, οὔτε νηπιότης, οὔτε τὰ κατὰ τὰς πολυτρόπους ἀρρωστίας πάθη, οὔτε ἄλλο τῆς σωματικῆς ταλαιπωρίας οὐδέν (οὔτε γὰρ εἰκός ἦν τὰ τοιαῦτα δημιουργεῖν τὸν Θεόν), ἀλλὰ θεῖόν τι χρῆμα ἦν ἡ ἀνθρώπινη φύσις πρὶν ἐν ὀρμῇ γίνεσθαι τοῦ κακοῦ τὸ ἀνθρώπινον. Ταῦτα δὲ πάντα τῇ εἰσόδῳ τῆς κακίας ἡμῖν συνεισέβαλεν. Οὐκοῦν οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔξει ὁ ἄνευ κακίας βίος ἐν τοῖς διὰ ταῦτα συμβεβηκόσιν εἶναι».

χιτῶνες δηλαδή τὸν θάνατο, τὴν φθορά, τὸν πόνο τὴν θλίψη. Δὲν εἶναι αἷτιος ὁ Θεὸς γιὰ αὐτὰ πὸ μῆκαν στὴν ζωὴ τῶν πρωτοπλάστων μὲ τὴν πτώση τους, ἀλλὰ ἡ ἐλεύθερη βούληση τοῦ ἀνθρώπου. «Ἡ φθορὰ εἶναι ἡ ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ θάνατος ἡ ὑποδούλωσή του στὴν ἁμαρτία»⁷². Ὁ δὲ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς μᾶς ἀναφέρει ὅτι «οἱ ἀρρώστιες προέρχονται ἀπὸ τὴν προγονικὴ ἁμαρτία... Ἐξαιτίας τῆς ἐνδυσθῆκαμε αὐτὸ τὸ ἀρρωσιάρικο καὶ θνητὸ καὶ πολύπαθο σῶμα... ἡ ἀρρώστια εἶναι, κατὰ κάποιον τρόπο, ἕνας ἀνώμαλος καὶ ἀπότομος δρόμος, στὸν ὁποῖο ἡ ἁμαρτία εἰσήγαγε τὸ ἀνθρώπινο γένος, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ τελευταῖος σταθμὸς εἶναι ὁ θάνατος»⁷³.

Ἐξαιτίας τῆς ὀκνηρίας καὶ τῆς ἁμαρτίας του, ἀσθενεῖ ὁ ἄνθρωπος γιὰτὶ δὲν γνωρίζει τὰ ὅρια καὶ τὶς ἀντοχὲς του καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ ξεπεράσει. Ἡ ἀσθένεια «πολλὲς φορὲς ἀποτελεῖ προειδοποίηση γιὰ τὶς διαταραγμένους σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον του»⁷⁴.

Ἀρρώστια εἶναι ὅτι πρέπει νὰ χτυπηθεῖ κανεὶς ἀπ' τὸν ξεπεσμό του! Ἐπειδὴ δὲν μπόρεσε νὰ χτυπηθεῖ ἀπ' ἕναν οὐρανὸ!⁷⁵ ἀκόμη ἀρρώστια δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ξεπεσμένη ὕλη πὸ δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ μεταβληθεῖ σὲ ἀγιότητα!⁷⁶

Κατὰ τὴν πίστη τῆς ἐκκλησίας μας, ἁμαρτία εἶναι κάθε παράβαση τοῦ θείου θελήματος, καὶ ἐπομένως, ἡ ἀστοχία τοῦ ἀνθρώπου νὰ πραγματοποιήσει τὸν ἀρχικὸ

---

⁷² Γεωργίου Ι. Μαντζαρίδη, *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ Ι*, ἐκδ. Π.Σ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 2000, σ. 63.

⁷³ Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ὀμιλία ΑΑ' Ἐκφωνηθεῖσα ἐν λιτῇ τελουμένη κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Αὐγούστου*. PG 151, 388C: «... ἀπὸ τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προγονικῆς ἡμῶν ἁμαρτίας... δι' αὐτὴν γὰρ ἐνεδύθημεν τοὺς δερματίνους χιτῶνας, τὸ νοσερόν τοῦτο καὶ θνητόν καὶ πολυώνυμον σῶμα... Ὁδὸς οὖν ἐστὶν οἷον ἡ νόσος τραχεῖα τε καὶ δυσάντης, εἰς ἣν ὁδὸν εἰσήγαγε τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος ἡ ἁμαρτία· καὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὁ τελευταῖος σταθμὸς καὶ τὸ ἔσχατον καταγώγιον ἐστὶν ὁ θάνατος».

⁷⁴ Μωϋσέως Ἀγιορείτου, «Ὁ Ἅγιος Πόνος», *Μαθητεία στὴν ἐπίσκεψη τοῦ πόνου στὴν ζωὴ μας*, ἐκδ. Κέντρο Βιοϊατρικῆς Ἠθικῆς καὶ Δεοντολογίας, Ἀθήνα, 2015, σ. 49.

⁷⁵ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Εἶναι καὶ Ἀγάπη*, ὁπ.π., σ. 129.

⁷⁶ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Vassilios Gaitanis), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Πρώτο)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2018, σ. 27.

του προορισμό. Ἡ ἀμαρτία εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀσθένεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξοδός του ἀπὸ τὸ κατὰ φύσιν στὸ παρὰ φύσιν. Εἶναι ἡ ἐπανάληψη τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος στὴν προσωπικὴ μας ζωὴ, «ὁ ἴδιος ὁ θάνατος τῆς ψυχῆς»⁷⁷.

Ἡ ἀσθένεια, οὐσιαστικά, στὴν βαθύτερη φιλοσοφικὴ οὐσία της, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ μετατροπὴ τῆς σάρκας σὲ Ἰδέα, ἡ μετατροπὴ τῆς φύσης σὲ παρὰ φύσιν, ἡ ὁποία στὴν συνέχεια ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἴδια ἄσχετη παρὰ φύσιν – Ἰδέα καὶ διεστραμμένη παρὰ-φύσιν ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτό της!⁷⁸

Ἐπάρχει ἄμεση σχέση ἀσθένειας καὶ ἀμαρτίας «Ἀπὸ τῶν πολλῶν μου ἀμαρτιῶν ἀσθενεῖ τὸ σῶμα, ἀσθενεῖ μου καὶ ἡ ψυχὴ...»⁷⁹. Συνήθως ἡ ἀμαρτία γεννᾷ τὴν ἀσθένεια, ἀλλὰ δὲν συμβαίνει αὐτὸ πάντοτε.

«Ὁ Γέροντας Πορφύριος, πάντοτε ἔδινε προτεραιότητα στὴν ἀσθένεια τῆς ψυχῆς ἄσχετα ἂν ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος ἦταν σοβαρὴ. Πολλοὶ ἀσθενεῖς ἐπισκέπτες τοῦ ζητοῦσαν πειστικά, νὰ προσευχηθῆ μόνο γιὰ τὴν ἴαση τῆς σωματικῆς ἀσθενείας τους. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὴν ὑπομείνουν. Νόμιζαν, ὅτι ἡ παράταση τῆς σωματικῆς τους ἀσθενείας θὰ κλονίσῃ τὴν πίστιν τους στὸν Χριστὸ καὶ θὰ τοὺς ὀδηγήσῃ τελικὰ στὴν ἀσθένεια τῆς ψυχῆς. Κατὰ τὸν Γέροντα, συνέβαινε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο: Ἡ ἀνεπίγνωστη ἀσθένεια τῆς ψυχῆς τους, ἡ ἀμαρτία, τοὺς ἔκλεινε τὰ μάτια καὶ δὲν ἔβλεπαν τὸ ὑψηλὸ παιδαγωγικὸ νόημα τῆς σωματικῆς τους ἀσθενείας, πὺρ ἐπέτρεπε ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ Γέροντας ἤξερε, πὺρ ἂν προσευχόταν μόνο γιὰ τὴν σωματικὴ τους ἴαση, δὲν θὰ τοὺς βοηθοῦσε, διότι οὐσιαστικὰ θὰ ἔμεναν ἀνίατοι. Πάντα προσπαθοῦσε νὰ συνδέσῃ τὴν σωματικὴ τους θεραπείαν μὲ τὴν ψυχικὴ ἴαση.»⁸⁰.

⁷⁷ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 37*, PG 36, 308B: «Πᾶσα ἀμαρτία, θάνατος ἐστὶ ψυχῆς».

⁷⁸ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Vassilios Gaitanis), *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις (Τετράδιο Πρώτο)*, ὄπ.π, σ. 147.

⁷⁹ Β' Μεγαλυνάριο Παρακλητικοῦ κανόνα πρὸς τὴν Ἑπεραγία Θεοτόκο.

⁸⁰ Κωνσταντίνου Γιαννιτσιώτη, *Κοντὰ στὸν Γέροντα Πορφύριον (Ἐνα πνευματικοπαίδι του θυμᾶται)*. ἐκδ. Ἱεροῦ Γυναικεῖου Ἠσυχαστηρίου «Ἡ Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος», Ἀθήναι, 1995, σ. 190.

2. ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ.

Ἡ ἀσθένεια καὶ ὁ θάνατος εἰσηλθάνε στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεώς του. Πρὶν ἀπὸ αὐτήν, τὸ ἄτομο δὲν ἦταν ἄρρωστο καὶ δὲν γνώριζε τὸν θάνατο. Ὅμοίως, δὲν θὰ ὑπάρξουν ἀσθένειες καὶ γηρατειὰ στὴν ζωὴ τοῦ ἐπόμενου αἰῶνα, τοῦ ὄγδοου, τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἄτομο θὰ εἶναι γιὰ πάντα νέο, χαρούμενο, γεμᾶτο μὲ δημιουργικὲς δυνάμεις. Ἀλλιῶς θὰ εἶναι ἐκεῖ στὴν αἰώνια ζωὴ καὶ ἀλλιῶς ἐδῶ, στὴν ἀμαρτωλὴ γῆ.

2.4 Γιατί ὑποφέρει ἓνας ἄνθρωπος;

Βιώνοντας πόνο καὶ βάσανα, ἓνα ἄτομο ἀρχίζει νὰ καταλαβαίνει πόσο ἀτελὴς καὶ εὐθραυστος εἶναι σὲ αὐτὸ τὸν κόσμο καὶ ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἔρθει ἡ ὥρα ποὺ θὰ ἐγκαταλείψει αὐτὸν τὸν μάταιο κόσμο.

Ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. Καὶ αὐτὴ ἡ ἱεραρχία ἀντικατοπτρίζεται σὲ ὅλη του τὴν ζωὴ, συμπεριλαμβανομένων τῶν διαφόρων εἰδῶν ἀσθενειῶν ποὺ ἐπισκέπτονται τὴν ζωὴ του. Οἱ ἀσθένειες στὴν πνευματικὴ σφαῖρα ἐπηρεάζουν ἀναγκαστικὰ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν σωματικὴ κατάσταση ἐνὸς ἀτόμου.

Παραβιάζοντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἓνα ἄτομο ὁδηγεῖται σὲ διαταραχὴ τῆς ἀκεραιότητος τοῦ σώματός του, σὰν νὰ ἐνεργοποιεῖ τὸν μηχανισμό τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοκαταστροφῆς. Καὶ ὁ πόνος ποὺ προκύπτει ἐδῶ εἶναι συχνὰ ἓνα μήνυμα ὅτι κάτι δὲν πάει καλὰ μαζί μας, ὅτι ἔχουμε παραστρατήσει.

Ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο τῆς ἐμφανίσεώς τους οἱ ἀσθένειες μποροῦν νὰ χωρισθοῦν ὑπὸ ὄρους σὲ δύο κατηγορίες:

1^ο. Αὐτὲς ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν παραβίαση τῶν φυσικῶν νόμων τῆς φύσεως, καὶ

2^ο. Σὲ ἀσθένειες ποὺ προκύπτουν ἀπὸ παραβίαση τῶν πνευματικῶν νόμων.

Ἡ πρώτη ομάδα περιλαμβάνει ἀσθένειες ποὺ προκαλοῦνται, γιὰ παράδειγμα, ἀπὸ ἀκατάλληλη διατροφή, ὑποθερμία ἢ ὑπερθερμία, ὑπερκόπωση κ.λ.π., ἐνῶ ἡ δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει ἀσθένειες ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ παραβίαση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

Ἐὰν στὴν θεραπεία τῶν φυσικῶν ἀσθενειῶν ἡ ἰατρικὴ βοήθεια μπορεῖ νὰ εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχής, τότε οἱ ἀσθένειες ποὺ ἔχουν προκύψει ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἁμαρτωλῶν ἐνεργειῶν δὲν ὑπόκεινται σὲ ἰατρικὴ θεραπεία.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος μᾶς παραγγέλλει ὅτι « Ἄφοῦ ὁ Χριστὸς ἔπαθε σωματικῶς πρὸς χάριν μας, νὰ ὀπλισθεῖτε καὶ σεῖς μὲ τὸ ἴδιο φρόνημα (διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔπαθε σωματικῶς ἔχει παύσει νὰ ἁμαρτάνει), ὥστε τὸν ὑπόλοιπον χρόνον τῆς ζωῆς σας νὰ μὴ ζεῖτε πλέον σύμφωνα μὲ ἀνθρώπινες ἐπιθυμίες ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ»⁸¹.

Ὁ Μέγας Βασίλειός μᾶς λέει ὅτι « ὀφείλουμε δὲ νὰ φροντίζουμε νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ἰατρικὴ τέχνη, ἐὰν ποτὲ χρειασθεῖ, ἔτσι, ὥστε νὰ μὴν ἀποδίδουμε σὲ αὐτὴ τὴν κάθε αἰτία ὑγείας ἢ ἀσθενείας, ἀλλὰ νὰ δεχώμαστε τὴν χρῆση τῶν ἀγαθῶν της ὡς προοριζομένη πρὸς δόξα Θεοῦ καὶ ὡς πρότυπο τῆς ἐπιμελείας τῆς ψυχῆς... ὑ-πάρχει μεγάλος κίνδυνος νὰ πλανηθεῖ ἡ σκέψη μας, ὑποθέτουσα ὅτι κάθε ἀσθένεια χρειάζεται ἰατρικὴ βοήθεια. Γιατί ὅλες οἱ ἀσθένειες δὲν προέρχονται σὲ ἐμᾶς ἀπὸ τὴν φύση οὔτε ἀπὸ ἐσφαλμένη δίαιτα ἢ ἀπὸ ἄλλες σωματικὲς αἰτίες, ὅπου βλέπουμε μερικὲς φορὲς ὅτι ἡ ἰατρικὴ εἶναι χρήσιμη. Γιατί πολλὰ φορὲς οἱ ἀσθένειες εἶναι καὶ τιμωρίες γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μας, ἔρχονται δὲ γιὰ τὴν ἐπιστροφή μας. Γιατί ἡ

---

⁸¹ Α΄ Πέτρ. 4, 1-2. : «Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίας, ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τὸν ἐπί λοιπὸν ἐν σαρκὶ βιώσαι χρόνον».

Άγία γραφή λέει : «αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος παιδεύει»⁸². Καὶ «γι' αὐτὸ ἀνάμεσά σας πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ πεθαίνουν πολλοί. Διότι, ἐὰν ἀνακρίναμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ ἐκρινόμασταν. Κρινόμενοι ἀπὸ τὸν Κύριο, παιδευσόμεθα, γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμον»⁸³. Γι' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ὅταν ἀναγνωρίσουν τὰ παραπτώματά τους, ὀφείλουν νὰ εἶναι ἥσυχοι, νὰ λησμονήσουν τὴν ἰατρικὴ καὶ νὰ ὑπομείνουν αὐτὰ ποὺ ἔρχονται σὲ αὐτούς, σύμφωνα μὲ τοὺς λόγους «ὀργὴν Κυρίου θὰ ὑποφέρω, διότι ἀμάρτησα εἰς αὐτὸν»⁸⁴ καὶ νὰ δείξουν τὴν διόρθωσή τους. Δίνοντας καρποὺς ἄξιους τῆς μετανοίας, καὶ νὰ φέρουν στὴν μνήμη τους τὸν Κύριο, ποὺ εἶπε «ἴδε, ἔχεις γίνεи ὑγιής· μηκέτι ἀμάρτανε, γιὰ νὰ μὴν γίνεи σὲ σένα κάτι χειρότερο»⁸⁵... «καμμιά φορά ὅμως ἔρχονται ἀσθένειες, ἐπειδὴ τὸ ζητάει ὁ πονηρός. Διότι δέχεται καὶ ἀποστέλνει ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης στὸν ἀγώνα ἓνα μεγάλο ἀνταγωνιστὴ τοῦ διαβόλου καὶ καθαιρεῖ τὴν ἀλαζονεία του μέσω τῆς καρτερικῆς ὑπομονῆς τῶν δούλων του· αὐτὸ διδαχθήκαμε ὅτι συνέβη στὴν περίπτωση τοῦ Ἰὼβ⁸⁶.

Αὐτοὶ ποὺ μποροῦν νὰ ὑποφέρουν μὲ καρτερία μέχρι θανάτου τὸν πόνο, φέρονται ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ὡς ὑπόδειγμα γιὰ τοὺς μὴ ὑπομονετικούς. Ὅπως ὁ Λάζαρος, γιὰ τὸν ὁποῖο, ἐνῶ ἐπιέζετο ἀπὸ τόσες πληγές⁸⁷, πουθενὰ δὲν ἀναφέρει ἡ Γραφή οὔτε ὅτι ἐζήτησε κάτι ἀπὸ τὸν πλούσιο, οὔτε ὅτι ἦταν δυσανεστημένος ἐξ αἰτίας τῆς καταστάσεώς του, γι' αὐτὸ καὶ βρῆκε τὴν ἀνάπαυση στὸν κόλπο τοῦ Ἀβραάμ, γιατί ἀπέλαβε τὰ κακὰ στὴν ζωὴ του⁸⁸.

---

⁸² Παροιμ. 3, 12.

⁸³ Α' Κορ. 11, 30-32.

⁸⁴ Μιχ. 7, 9.

⁸⁵ Ἰω. 5, 14.

⁸⁶ Ἰὼβ 2, 6.

⁸⁷ Λκ. 16, 20.

⁸⁸ Λκ. 16, 22-25.

Βρήκαμε όμως ότι υπάρχει και άλλη αιτία για τις ασθένειες των αγίων, όπως στην περίπτωση του αποστόλου Παύλου. Διότι για να μην φανεί ότι υπερβαίνει τα όρια της ανθρωπίνης φύσεως και για να μην σκεφτεί κανείς ότι εκ φύσεως έχει κάτι ασύνηθες επάνω του (πράγμα τὸ ὅποιο ἔπαθαν οἱ κάτοικοι τῆς Λυκαονίας πού τοῦ πρόσφεραν στέμματα καὶ ταύρους)⁸⁹ ἦταν διαρκῶς ἄρρωστος πρὸς ἀπόδειξη ὅτι ἡ φύσις του ἦταν πράγματι ἀνθρώπινη⁹⁰. Ἔτσι ἡ παρουσία τῆς ἀσθένειας στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καθὼς καὶ οἱ πόνοι πού τὴν συντροφεύουν, ἀποτελοῦν ἓνα διαχρονικό πρόβλημα.

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ ἀνθρωπότητα ἀναζητοῦσε τὴν αἰτία καὶ τὴν λύση στὸ πρόβλημα αὐτό.

---

⁸⁹ Πράξ. 14, 13.

⁹⁰ Μεγάλου Βασιλείου, *Ὅροι κατὰ πλάτος Β'* ΕΠΕ 8, 398 & σσ. 404-407, PG 31, 1045 & PG 31, 1049 A-C: «καὶ σπουδαστέον οὕτω κεχρηῆσθαι τῇ τέχνῃ, εἴποτε δέοι, ὡς μὴ ἐν αὐτῇ τὴν πᾶσαν αἰτίαν τοῦ ὑγιαίνειν ἢ νοσεῖν τίθεσθαι, ἀλλ' ὡς εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τύπον τῆς τῶν ψυχῶν ἐπιμελείας τὴν χρῆσιν τῶν ἀπ' αὐτῆς παραλαμβάνειν...ιατρικὴν χρησιμεύουσαν. Πολλάκις γὰρ καὶ μάστιγες ἀμαρτημάτων εἰσι τὰ ἀρρώστηματα, εἰς ἐπιστροφὴν προσαγόμενα. Ὅν γὰρ, φησὶν, ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· καὶ, Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοὶ, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Κρινόμενοι δὲ ὑπὸ Κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Τοὺς οὖν τοιούτους ἡσυχάζοντες, καὶ ἀφεμένους τῶν ἱατρικῶν ἐπιτηδευμάτων, ὑπομένειν χρὴ τὰ ἐπαγόμενα, ὅταν γνωρίσωμεν ἑαυτῶν τὰ πλημμελήματα, κατὰ τὸν εἰπόντα· Ὅργην Κυρίου ὑποίσω, ὅτι ἤμαρτον αὐτῷ· καὶ τὴν διόρθωσιν ἐπιδείκνυσθαι, διὰ τοῦ ποιεῖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας, καὶ μεμνηθῆσθαι τοῦ Κυρίου εἰπόντος· Ἴδε, ὑγιὴς γέγονας· μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γένηται. Γίνεται δὲ πότε καὶ κατὰ ἐξαίτησιν τοῦ πονηροῦ, ὥσπερ ἀγωνιστὴν μέγαν, συγκαθιέντος αὐτῷ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ φιλοθρώπου Δεσπότου, καὶ τὴν μεγαλαυχίαν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰς ἄκρον ὑπομονῆς τῶν δούλων ἑαυτοῦ καθαιρουέντος· ὅπερ ἐπὶ τοῦ Ἰῶβ γενόμενον μεμαθήκαμεν. Ἡ καὶ εἰς ὑπόδειγμα τοῖς ἀφερεπτόνοις παράγονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ οἱ δυνάμενοι μέχρι θανάτου ἐγκαρτερῆσαι τοῖς ἀλγεινοῖς· ὡς ὁ Λάζαρος, ὃς, τοιούτοις ἔλκεσι συνεχόμενος, οὐδαμοῦ γέγραπται οὔτε αἰτήσας τι τὸν πλούσιον, οὔτε δυσαρεστηθεὶς τοῖς παροῦσι· διὸ καὶ ἔτυχε τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἀβραάμ ἀναπαύσεως, ὡς ἀπολαβὼν τὰ κακὰ ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Εὐρομεν δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν ἀρρώστημάτων τοῖς ἀγίοις συμβαίνουσας, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου. Ἴνα γὰρ μὴ δόξη υπερβαίνειν τὸν ὅρον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, καὶ μὴ τις αὐτὸν λογίσῃται ἐν τῇ φυσικῇ κατασκευῇ ἔχειν τι περισσὸν (ὅπερ ἔπαθον οἱ Λυκάονες, στέμματα καὶ ταύρους προσάγοντες), εἰς παράστασιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῇ ἀρρώστια συνῆν διαρκῶς».

Μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, ἄλλοτε ἀπέδιδαν τὴν ἀσθένεια πὸ τοὺς
ταλαιπωροῦσε σὲ δυνάμεις ὑπερφυσικὲς - ὑπερβατὲς πὸ ἔπρεπε νὰ ἐξευμενίσουν γιὰ
νὰ ἔχουν τὴν ἴαση, καὶ ἔτσι προέβαιναν σὲ προσφορὲς καὶ θυσίαι, (αὐτὴ ἦταν ἡ
ἀντίληψη τῆς μαγείας πὸ ἀναπτύχθηκε τότε καὶ συνεχίζεται σὲ ὀρισμένα μέρη τοῦ
κόσμου καὶ σήμερα ἀκόμη) καὶ ἄλλες φορὲς διατύπωναν τὴν ἄποψη ὅτι ἡ αἰτία
μᾶλλον θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναζητηθεῖ καὶ νὰ ἐξηγηθεῖ μὲ ἐπιστημονικὸ τρόπο, πὸ ὀδηγεῖ
στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ θεραπεία καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια εἶναι
ἀποκλειστικὸ θέμα τῆς ἐπιστήμης μόνο. Αὐτὴν τὴν ἄποψη διατύπωσαν οἱ
φυσιοκράτες καὶ οἱ ὀρθολογιστές.

Ὅμως αὐτὲς οἱ δυὸ ἀντιλήψεις δὲν ἀπαντᾶνε πλήρως στὰ ἐρωτήματα πὸ ἔχει
ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν αἰτία πὸ ἀρρωσταίνει, τὴν σημασία τῆς ἀσθένειας, ἀλλὰ καὶ τὸν
τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἐπιτυγχάνεται ἡ θεραπεία.

Μελετώντας τὴν Ἁγία Γραφή βλέπουμε ὅτι δὲν ἀγνοεῖ τις παραπάνω
ἐρμηνεῖς καὶ θεωρίαι, ἀλλὰ μᾶς διδάσκει τὴν σημασία πὸ ἔχει ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ
θεραπεία τῆς μέσα στὰ πλαίσια τῆς πρόνοιας τοῦ Πανάγαθου Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία
τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ μὲ τὴν ἐμφάνιση τῆς ἀρρώστιας ἐκδηλώνεται στὸν ἄνθρωπο ἡ
τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ θανάτου.

Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς συμβουλεύει ὁ πιστὸς ἄνθρωπος νὰ συμπαρίσταται στὸν
ἀσθενοῦντα καὶ νὰ ὑπομένει μὲ πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ κάθε πειρασμὸ
ἀσθενείας πὸ τοῦ παρουσιάζεται στὴν ζωὴ του.

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκαναν καὶ οἱ χριστιανοὶ τὸν 3⁰ αἰῶνα τὸ 262 μ.Χ. κοντὰ στὴν
ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, στὴν πόλη τῆς Ἀλεξάνδρειας ὅταν μετὰ ἀπὸ μία ἐμφύλια διαμάχη
καὶ πείνα ἐξαπλώθηκε ἡ ἐπιδημία τῆς πανούκλας, ὅπως μᾶς διασώζει καὶ μᾶς
περιγράφει μὲ τρόπο συγκλονιστικὸ στὴν ἐκκλησιαστικὴ του ἱστορία ὁ Εὐσέβειος
Καισαρείας. Οἱ χριστιανοὶ περιέθαλπαν κάθε ἀσθενοῦντα ἄνθρωπο ἀσχέτως τῆς

πίστεώς του, με κίνδυνο να βρίσκουν τὸν θάνατο καὶ οἱ ἴδιοι. «Οἱ περισσότεροι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἀπὸ ὑπερβολικὴ ἀγάπη καὶ φιλαδελφία, ἀψηφώντας τὸ κίνδυνο γιὰ τὸν ἑαυτό τους, καὶ συνδεδεμένοι ὁ ἓνας με τὸν ἄλλο ἐπισκέπτονταν χωρὶς προφυλάξεις τοὺς ἀρρώστους καὶ τοὺς ὑπηρετοῦσαν διαρκῶς φροντίζοντάς τους στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πέθαιναν μαζί τους ἀγαλλόμενοι, ἀναλαμβάνοντας τὸ πάθος ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ φέρνοντας στοὺς ἑαυτοὺς τους τὴν ἀρρώστια ἀπὸ τοὺς γείτονές τους καὶ παίρνοντας ἐκούσια τοὺς πόνους τους. Καὶ πολλοὶ ἀφοῦ φρόντισαν καὶ ἔδωσαν τὴν δύναμή τους στοὺς ἄλλους, πέθαναν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι φέρνοντας στὸν ἑαυτό τους τὸν θάνατο τῶν ἄλλων καὶ πραγματοποιοῦσαν τὸν λαϊκὸ λόγον ποὺ φαίνεται πάντα ὡς μιὰ ἔκφραση φιλοφροσύνης «καθαρίζοντας τοὺς ἄλλους με τὸν θάνατό τους».

Πραγματικὰ οἱ καλύτεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἔφυγαν ἀπὸ τὴν ζωὴ με αὐτὸ τὸν τρόπο, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ ποὺ ἐπαινοῦντο ἰδιαίτερα, ἔτσι ὥστε αὐτὸς ὁ τρόπος τοῦ θανάτου με τὴν μεγάλη εὐσέβεια καὶ πίστη ποὺ ἔδειχνε, φαινόταν νὰ μὴν ἀπειχε σὲ τίποτα τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἔπαιρναν τὰ σώματα τῶν ἀγίων στὰ ἀνοιχτά τους χέρια καὶ στὶς ἀγκάλες τους, κλείνοντας τὰ αὐτιά καὶ τὰ στόματά τους, καὶ μετέφεραν ἐπάνω στοὺς ὤμους τους καὶ τοὺς ἀπέθεταν προσκολλώμενοι σὲ αὐτοὺς καὶ συμπλεκόμενοι με αὐτούς, ἐτοιμάζοντάς τους κατάλληλα με λουτρὰ καὶ ἐνδύματα, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐτύγχανον καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τῆς ἴδιας μεταχειρίσεως, γιατί οἱ ἐπιζῶντες ἀκολουθοῦσαν διαρκῶς αὐτοὺς ποὺ εἶχαν φύγει πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς. Ἀλλὰ με τοὺς εἰδωλολάτρες ὅλα ἦταν ἀντίθετα καὶ ἐγκατέλειπαν αὐτοὺς ποὺ ἄρχιζαν νὰ νοσοῦν καὶ ἀπέφευγαν τοὺς πιὸ ἀγαπημένους τους ἀνθρώπους καὶ τοὺς πετοῦσαν μισοπεθαμένους στοὺς δρόμους καὶ τοὺς νεκρούς τους ἄφηναν ἄταφους σὰν νὰ ἦταν

σκουπίδια, αποφεύγοντας κάθε έπαφή και κοινωνία με τόν θάνατο, πού δέν μπορούσαν νά αποφύγουν με ὅλες τῖς προφυλάξεις πού ἔπαιρναν»⁹¹.

Ὅμως ἀφοῦ ὅλα ἐξαρτῶνται ἀπό τόν Πανάγαθο Θεό και ἀφοῦ δέν εἶναι αὐτὸς αἰτία τοῦ κακοῦ, γιατί ἐπιτρέπει ὅλη αὐτή τήν δυστυχία, πού ἐκδηλώνεται στόν ἄνθρωπο, πού τόν φτάνει σέ τέτοια σωματική και ψυχική ἐξαθλίωση και τελικά καταλήγει στόν Θάνατο.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης μᾶς διδάσκει τὸ κακὸ δέν ὑπάρχει ὄντολογικά⁹² εἶναι ἀνυπόστατο, εἶναι «μὴ ὄν», ἀπουσία και ἀναχώρηση τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ κακὸ δέν εἶναι οὐσία, εἶναι ποιότητα. Δέν ἀνήκει στήν φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ γεννιέται στήν ἠθική ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, στήν ὁποία ὑπάρχει ὡς δυνατότητα τοῦ ἐλεύθερου ὄντος νά μείνει στό ἀγαθὸ ἢ νά ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτὸ⁹³. Ἐπομένως τὸ

---

⁹¹ Εὐσέβειου Καισαρίας, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ΒΕΠΕΣ 30, 56-59, PG 20, 689C-689B: «οἱ γοῦν πλείστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσιν ἀγάπην και φιλαδελφίαν ἀφειδούντες ἑαυτῶν και ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι, θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ, συναπηλλάττοντο ἐκεῖνοις ἀσμενέστατα, τοῦ παρ' ἐτέρων ἀναπιμπλάμενοι πάθους και τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίον και ἐκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηδόνας. και πολλοὶ νοσοκομήσαντες και ῥώσαντες ἐτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοί, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μεταστήσαντες και τὸ δημῶδες ῥῆμα, μόνης αἰεὶ δοκοῦν φιλοφροσύνης ἔχεσθαι, ἔργῳ δὴ τότε πληροῦντες, ἀπίντες αὐτῶν περίψημα. οἱ γοῦν ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύτεροί τε τινες και διάκονοι και τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ, λίαν ἐπαινούμενοι, ὡς και τοῦ θανάτου τοῦτου τὸ εἶδος, διὰ πολλὴν εὐσέβειαν και πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον, μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν. και τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπτίαις χερσὶ και κόλποις ὑπολαμβάνοντες καθαιροῦντές τε ὀφθαλμοὺς και στόματα συγκλείοντες ὠμοφοροῦντές τε και διατιθέντες, προσκολλώμενοι, συμπλεκόμενοι, λουτροῖς τε και περιστολαῖς κατακοσμοῦντες, μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἴσων, αἰεὶ τῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. τὰ δὲ γε ἔθνη πᾶν τούναντίον· και νοσεῖν ἀρχομένους ἀπωθοῦντο και ἀπέφυγον τοὺς φιλάτους κἂν ταῖς ὁδοῖς ἐρρίπτουν ἡμιθνήτας και νεκροὺς ἀτάφους ἀπεσκυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διάδοσιν και κοινωνίαν ἐκτρέπομενοι, ἦν οὐκ ἦν και πολλὰ μηχανωμένοι ἐκκλῖναι ῥάδιον».

⁹² Γρηγορίου Νύσσης, *Λόγος Κατηχητικὸς ὁ Μέγας*, PG 46, 73 A και 46, 28CD.

⁹³ Ἀνδρέα Θεοδώρου, *Ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα δογματικά*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα, 1972, σ. 38.

κακὸ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ οὔτε ἄμεσα οὔτε ἔμμεσα, ἀλλὰ εἶναι προϊόν τῆς ἀνθρώπινης βούλησης. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας εἶναι ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος.

Εἶναι πράγματι μυστήριον οἱ τρόποι πὺν ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Στὸν προφήτη Ἡσαΐα διαβάζουμε «...διότι οἱ δικές μου βουλές καὶ ἀποφάσεις δὲν εἶναι σὰν τὶς δικές σας βουλές, οὔτε ὅπως εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς σας καὶ ἡ ἐν γένει συμπεριφορὰ σας, εἶναι καὶ οἱ δικές μου πρὸς τὰ πλάσματά μου ἐκδηλώσεις»⁹⁴ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος μᾶς λέει : « πόσο ἀπέραντος εἶναι ὁ πλοῦτος, ἡ σοφία καὶ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ! Πόσο ἀνεξερεύνητες εἶναι οἱ ἀποφάσεις του καὶ ἀνεξιχνίαστα τὰ σχέδιά του! Ποιὸς γνώρισε τὴ σκέψη τοῦ Κυρίου; Ποιὸς μπόρεσε νὰ γίνῃ σύμβουλός του; Ἡ ποιὸς τοῦ ἔδωσε πρῶτος κάτι καὶ μπορεῖ ν'ἀπαιτήσῃ ἀνταπόδοση; Ὅλα ὑπάρχουν ἀπὸ Αὐτὸν καὶ μέσω Αὐτοῦ, καὶ Αὐτὸν ἔχουν σκοπὸ τους. Ἄς εἶναι δοξασμένος στοὺς αἰῶνες! Ἀμήν»⁹⁵.

Ἔτσι καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὰ ὅρια του ὡς κτιστὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ παράλληλα νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν παντοδυναμία Του καὶ νὰ προστρέχει μὲ ἐμπιστοσύνη σὲ αὐτόν.

Ὁ Θεὸς δὲν δημιούργησε καὶ μετὰ παράτησε τὸν κόσμον. Στὴν Ἁγία Γραφή ἀναφέρεται καὶ περιγράφεται ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Θεὸς παρεμβαίνει στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅτι ἔρχεται νὰ βοηθήσῃ, νὰ ἀπαλλαγεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ στὸ ἀρχαῖο κάλλος καὶ μακαριότητα, στὸν πατρικὸ οἶκο. Γι' αὐτὸ καὶ ἐνανθρώπισε. Ἔτσι ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται ἐν χρόνῳ καὶ ἀνάλογα μὲ τὴν δεκτικότητα, τὴν πνευματικὴ ἡλικία, τὸν βαθμὸ

---

⁹⁴ Ἠσ. 45, 8: «οὐ γάρ εἰσὶν αἱ βουλαὶ μου ὡσπερ αἱ βουλαὶ ὑμῶν, οὐδ' ὡσπερ αἱ ὁδοὶ ὑμῶν αἱ ὁδοὶ μου, λέγει Κύριος».

⁹⁵ Ρωμ. ΙΑ', 33-36: «ἽΩ βάθος πλοῦτος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ! τίς γὰρ ἔγνω νοῦν Κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ἀμήν».

θεώσεως τοῦ κάθε ἀνθρώπου, φανερώνει τὸ σχέδιό Του καὶ τὸ βάθος τῆς σοφίας Του. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ξεδιπλώνεται τὸ σωτήριο ἔργο Του καὶ ἀποκαλύπτεται καὶ φωτίζεται ἡ ἀσθένεια, τὰ ἀτόκὰ της καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὰ δεινὰ της μέσα στὴν Ἁγία Γραφή στὸ πρὸς μελέτη θέμα μας.

2.2 Γιατί ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν παράταση μιᾶς ἀσθένειας;

Σύμφωνα μὲ τὸν Ἅγιο Θεοφάνη τὸν ἐγκλειστο αὐτὸ γίνεται γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας:

«Ὁ Κύριος ἀφήνει μίαν ἀρρώστια νὰ παρατείνεται, ὅταν βλέπει ὅτι αὐτὴ συμβάλλει περισσότερο ἀπὸ τὴν υγεία στὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς οἰκοδομήσουμε μέσα μας ναὸ πνευματικό.

Εἶστε κατάκοιτη καὶ γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖτε πιά νὰ πηγαίnete στὸν μοναστηριακό σας ναὸ γιὰ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες. Εὐχόμαι νὰ οἰκοδομήσετε μέσα σας, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου, ἓνα ναὸ ἀχειροποίητο, πνευματικό, ὅπου ἡ ψυχὴ σας ἀδιάλειπτα θὰ προσφέρει «θυσίας εὐπρόσδεκτους τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁹⁶ μὲ τὴ νοερά καὶ καρδιακὴ προσευχή.

Ὅλοι οἱ χριστιανοί, βέβαια, εἴμαστε ζωντανοὶ ναοί, ὅπως μᾶς λέει ὁ ἅγιος ἀπόστολος: «Ναὸς Θεοῦ ἔστε καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν»⁹⁷. «Τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν Ἁγίου Πνεύματος ἔστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ»⁹⁸. Ὁ καθένας μας, λοιπόν, ὀφείλει ὄχι μόνο νὰ διατηρεῖ καθαρὸ, ἀγνό, ἄσπιλο καὶ ἀμόλυντο ἀπὸ κάθε ἀμαρτία τὸ «ναὸ» του, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν καταστήσει τόπο ἀκατάπαυστης δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι βυθισμένοι στὶς μέριμνες τοῦ βίου, λησμονοῦν ἢ ὑποβαθμίζουν τὸν ὑψηλὸ τοῦτο σκοπὸ, τὴν ἱερὴ τούτη λειτουργία τῆς

---

⁹⁶ Α' Πέτρ. 2, 5.

⁹⁷ Α' Κορ. 3, 16.

⁹⁸ Α' Κορ. 6, 19.

ψυχοσωματικῆς μας ὄντοῦτος. Οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχές, ὅμως, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀκολουθοῦν ἓναν ἰδιαιτέρο τρόπο ζωῆς, γιὰ νὰ πραγματώσουν, μὲ εὐνοϊκὲς συνθήκες, τὰ παραπάνω ἀποστολικά λόγια.

Ἐσεῖς, λοιπόν, ποὺ εἶστε βαριὰ ἄρρωστη, διαθέτετε τὶς καλύτερες προϋποθέσεις γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἐσωτερικῆς προσευχῆς, γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἀδιάλειπτης νοερᾶς ἐργασίας, γιὰ τὴ δόμηση τοῦ ναοῦ τῆς ψυχῆς σας. Κλείστε τὰ μάτια σας. Ξεχάστε τὰ ἐγκόσμια. Ατενίστε νοερὰ τὸν Κύριο, ποὺ εἶναι «πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν». Μόνο Αὐτὸς ἄς εἶναι μέσα στὸ νοῦ σας. Δοξάζετε, εὐχαριστεῖτε, αἰνεῖτε Τον... Νά, ἔτσι γίνεστε ναὸς Του. Τοιχοδομὴ τοῦ ναοῦ αὐτοῦ εἶναι ἡ ὑπομονή. Θυσιαστήριό του εἶναι ἡ καρδιά ποὺ ξεχειλίζει ἀπὸ ἀγάπη καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸ Θεό. Ὑμνοὶ εἶναι οἱ προσευχὲς καὶ τὰ εὐλαβικά αἰσθήματα. Καὶ ψάλτης τοῦ ναοῦ εἶναι τὸ καλοπροαίρετο πνεῦμα, ποὺ συνθέτει τοὺς ὕμνους καὶ τοὺς ἐκτελεῖ μὲ σταθερὸ εὐσεβῆ λογισμό»⁹⁹.

3. Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ἡ ἀσθένεια θεωρεῖται κυρίως ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας, τῆς παρακοῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἀπομακρύνσεώς του ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ ἄνθρωπος νοσεῖ ἐπειδὴ βιάζει τὴν φύση του, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ βιάζει ἀκόμη καὶ τὴν φύση τῶν λοιπῶν δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ¹⁰⁰ καὶ μεταλλάσει τὴν χρῆση τους καὶ τὸν προορισμό τους. Ἐτσι ἡ ἀσθένεια στὴν Π.Δ. περιγράφεται:

---

⁹⁹ Ὁσίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλείστου, *Χειραγωγία στὴν Πνευματικὴ Ζωή*, ἐκδ. Ι.Μ. Παρακλήτου, Ὁρωπὸς Ἀττικῆ, ³2004 σσ. 32-33.

¹⁰⁰ π. Φιλόθεου Φάρου, *Ἡ ἴαση ὡς ὑγείας ὁλοκληρία*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, ²2003, σ. 76.

3.1 Ὡς μιὰ κατάσταση ἀδυναμίας καὶ ἐξασθενήσεως ἀπὸ φυσικὰ αἷτια.

Στὸ κεφάλαιο τῆς Γενέσεως ἀναφέρεται « Ὁ Ἰσαὰκ εἶχε πιά γεράσει. Τὰ μάτια του εἶχαν ἐξασθενήσει τόσο πὺ δὲν ἔβλεπε καθόλου»¹⁰¹. Ἡ ἀσθένεια τῆς ὄρασεως τῶν ματιῶν του ἦταν ἓνα φυσικὸ ἐπακόλουθο λόγω γηράσεως τοῦ ὀργανισμοῦ του.

Ἄλλοῦ πάλι σὲ ἓνα ψαλμὸ τοῦ Δαυὶδ ἀναγράφεται « Κύριε ἡ καρδιά μου ταραχθήκε, καὶ οἱ σωματικὲς μου δυνάμεις μὲ ἐγκατέλειψαν, ὡς καὶ τὸ φῶς ἀκόμα τῶν ματιῶν μου τὸ ἔχασα καὶ αὐτὸ»¹⁰². Ἐδῶ ὁ ψαλμωδὸς καταδεικνύει τὸν πόνο τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν βαθιὰ θλίψη πὺ αἰσθάνεται κάτω ἀπὸ τὸ βᾶρος τῆς ἀσθενείας του.

3.2 Ἡ ἀσθένεια ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ὁ Θεὸς κάλεσε τὸν Μωυσῆ καὶ τοῦ ἀνάθεσε ὡς ἀποστολὴ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὴν δουλεία τοῦ Φαραῶ, ὁ Μωυσῆς ζήτησε ἀπὸ τὸν Θεὸ κάποια πειστήρια τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιήσει γιὰ νὰ πείσει τοὺς ἰσραηλίτες ὅτι πραγματικὰ τοῦ παρουσιάστηκε ὁ Θεὸς καὶ τοῦ ἔδωσε αὐτὴ τὴν ἐντολή. Τότε ἀνάμεσα στὰ πειστήρια αὐτὰ ἦταν καὶ τὸ ἐξῆς: « Εἶπε δὲ πάλι ὁ Θεὸς στὸν Μωυσῆ· Βάλε τὸ χέρι σου στὸν κόρφο σου. Καὶ ἔβαλε πράγματι ἐκεῖνος τὸ χέρι του στὸν κόρφο του· καὶ μόλις τὸ ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του, ἦταν ὀλόλευκο σὰν χιόνι, (ἔγινε λεπρό). Καὶ τοῦ εἶπε πάλι ὁ Θεός· Βάλε τὸ χέρι σου στὸν κόρφο σου. Καὶ ἔβαλε τὸ χέρι του στὸ κόρφο καὶ μόλις ὅμως τὸ ἔβγαλε ἔξω ἀπὸ ἐκεῖ, τὸ χέρι του ἐπανῆλθε στὴν φυσικὴ του κατάσταση καὶ πῆρε τὸ χρῶμα τοῦ ὑπολοίπου σώματός του»¹⁰³.

¹⁰¹ Γέν. 27, 1: «Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ γηράσαι τὸν Ἰσαὰκ καὶ ἡμβλύθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τοῦ ὀρᾶν...».

¹⁰² Ψαλμ. 37, 11: «ἡ καρδία μου ἐταράχθη, ἐγκατέλειπέ με ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ».

¹⁰³ Ἐξ. 4, 6-7: «εἶπεν δὲ αὐτῷ κύριος πάλιν Εἰσήνεγκε τὴν χειρὰ σου εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ· καὶ ἐξήνεγκεν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καὶ ἐ-

Ἐδῶ ὁ Θεὸς γιὰ νὰ πείσει τὸν Μωϋσῆ τοῦ δίνει μία ἀσθένεια καὶ στὴν συνέχεια τὸν θεραπεύει ἀπὸ αὐτή. Μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἐνήργησε ὁ Θεὸς ἐδῶ, ὁ ἄνθρωπος διδάσκεται ὅτι ἡ ζωὴ του ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Θεό.

3.3 Ἡ ἀσθένεια πλήττει καὶ τοὺς δικαίους.

Τέτοια περίπτωση βρίσκουμε στὸν Ἰὼβ καὶ τὸν Τωβία, ὅπου εἶναι μία δοκιμασία τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀποσκοπεῖ στὴν δοκιμασία τῆς ἀρετῆς τους ἢ ἀκόμη ἐπιτρέπει τὴν δοκιμασία τους γιὰ νὰ κατασχύνει τὴν δύναμη τοῦ διαβόλου μὲ τὴν ἰσχυρὴ πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν Κύριο ποὺ ἐπιδεικνύουν οἱ δίκαιοι αὐτοί.

3.3.1 Ἡ περίπτωση τῆς ἀσθένειας τοῦ δικαίου Ἰὼβ.

Ὁ Ἰὼβ, ποὺ δὲν ἦταν Ἰσραηλίτης, ἀλλὰ Σημίτης, ἔζησε πρὶν ἀπὸ τοὺς μεγάλους πατριάρχες τῶν Ἑβραίων, προτοῦ κὰν γεννηθεῖ ὁ Μωϋσῆς. Ἦταν πολὺ πλούσιος καὶ πολὺ εὐτυχισμένος, γιατί, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα ὑλικά ἀγαθά, εἶχε καὶ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴ μεγάλη εὐσέβεια καὶ καλοσύνη του.

Δυστυχῶς ὅμως, τὰ πράγματα ἄλλαξαν ἀπότομα γιὰ τὸν Ἰὼβ, ὅταν ὁ Θεὸς μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ διαβόλου, θέλησε νὰ τὸν δοκιμάσει γιὰ τὴν πίστη του. Ἐντελῶς ξαφνικὰ χάθηκαν τὰ κοπάδια του, καταστράφηκαν τὰ κτήματά του καὶ ἀπὸ πλούσιος βρέθηκε νὰ στερεῖται κι αὐτὸ τὸ ψωμί.

Καὶ ἡ δυστυχία του δὲν εἶχε τέλος. Τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο, πέθαναν ὅλα τὰ παιδιά του καὶ ὁ ἴδιος προσβλήθηκε ἀπὸ μία φοβερὴ ἀρρώστια, ὅμοια μὲ λέπρα. Ὅλο τὸ σῶμα του γέμισε ἔλκη καὶ ἀναγκάστηκε νὰ φύγει ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Ζοῦσε ἐγκαταλελειμμένος σ' ἓναν κοπρῶνα, ἀπαίσιος στὴν ἐμφάνιση καὶ στερημένος ἀπὸ τὰ

γενήθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὡσεὶ χιών. καὶ εἶπεν Πάλιν εἰσένεγκε τὴν χεῖρά σου εἰς τὸν κόλπον σου. καὶ εἰσήνεγκεν τὴν χεῖρα εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ· καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὴν ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἀπεκατέστη εἰς τὴν χροάν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ».

πάντα. Για να μετριάσει τούς πόνους και την όδυνηρή φαγούρα τῶν ἐλκῶν του ἔξυνε συνεχῶς τὸ σῶμα του μ' ἓνα σκληρὸ ὄστρακο.

Τὴν ἀπελπιστικὴ αὐτὴ κατάσταση ὑπομένει, χωρὶς διαμαρτυρία, χρόνια. Δὲν λυγίζει, παρὰ μόνο γιὰ νὰ ἀναθεματίσει καὶ νὰ καταραστεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν ἡμέρα πού γεννήθηκε. Τότε τὸν ἐπισκέπτονται τρεῖς φίλοι του ὁ Ἐλιφάζ, ὁ Βαλδὰδ καὶ ὁ Σωφάρ. Καθὼς πλησιάζουν καὶ «τὸν βλέπουν ἀπὸ μακριὰ δὲν τὸν ἀναγνώρισαν καὶ ξέσπασαν σὲ κλάμα γοερό. Ξέσκισαν τὰ ροῦχα τους καὶ σκόρπισαν χῶμα στὸν ἀέρα καὶ πάνω στὰ κεφάλια τους. Ἔπειτα κάθισαν μαζί του καταγῆς ἑφτὰ μερόνυχτα. Κανένας τους δὲν μιλοῦσε, γιατί ἔβλεπαν πόσο μεγάλος ἦταν ὁ πόνος του»¹⁰⁴. Ὁ Ἰὼβ τότε ἄρχισε νὰ θρηνεῖ τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεώς του· «Ἄς ἦταν νὰ χαθεῖ ἡ μέρα πού γεννήθηκα καὶ ἡ νύκτα πού εἶπαν νὰ ἀγόρι εἶναι...Γιατί νὰ μὴν πεθάνω στὴν κοιλιά τῆς μάνας μου, γιατί τουλάχιστον δὲν χάθηκα τὴν στιγμή τῆς γέννας...Γιατί νὰ συνεχίζει ὁ κουρασμένος νὰ βλέπει τῆς ζωῆς τὸ φῶς; Γιατί σὲ μάκρος νὰ τραβᾷ ἡ ζωὴ τῶν πικραμένων; »¹⁰⁵. Στὴ συζήτηση πού ἀνοίγουν μαζί του, τὴ δυστυχία καὶ τὴν ἀθλιότητά του θέλουν νὰ τὴν ἀποδώσουν σὲ παλιὰ του ἁμαρτήματα, πού ὁ Θεὸς τιμωρεῖ μὲ τὸν τρόπο αὐτό. Ὁ Ἰὼβ διαμαρτύρεται. Ἀπαντᾷ στὸν Ἐλιφάζ καὶ ἀποδίδει τὴν δυστυχία πού τὸν βρῆκε καὶ τὴν ἀσθενεία του ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό. « Γιατί ὁ Κύριος μὲ παρέδωσε στὰ χέρια τῶν ἀδίκων. Μὲ ἔριξε ἀνίκανο καὶ ἀνυπεράσπιστο ἐν μέσῳ ἀσεβῶν. Ἐνῶ ζοῦσα εἰρηνικὸς καὶ ἀσφαλῆς, ὁ Κύριος μὲ ἄρπαξε ἀπὸ τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς, μὲ καταμάδησε, μὲ ἔβαλε στόχο τῶν κτυπημάτων του. Οἱ ἐχθροί μου μὲ περικύκλωσαν, μὲ κτυποῦσαν μὲ τὶς λόγχες, διατρυποῦσαν

---

¹⁰⁴ Ἰὼβ 2, 12-13: «ἰδόντες δὲ αὐτὸν πόρρωθεν οὐκ ἐπέγνωσαν καὶ βοήσαντες φωνῇ μεγάλῃ ἔκλαυσαν ῥήξαντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ στολὴν καὶ καταπασάμενοι γῆν. παρεκάθισαν αὐτῷ ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐλάλησεν· ἑώρων γὰρ τὴν πληγὴν δεινὴν οὗσαν καὶ μεγάλην σφόδρα».

¹⁰⁵ Ἰὼβ 3, 3, 3, 11, 3, 20: «Ἀπόλοιτο ἡ ἡμέρα, ἐν ἣ ἐγεννήθην, καὶ ἡ νύξ, ἐν ἣ εἶπαν Ἰδοὺ ἄρσεν.»... «διὰ τί γὰρ ἐν κοιλίᾳ οὐκ ἐτελεύτησα, ἐκ γαστροῦ δὲ ἐξῆλθον καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπωλόμην;»... «ἵνα τί γὰρ δέδοται τοῖς ἐν πικρίᾳ φῶς, ζωὴ δὲ ταῖς ἐν ὀδύναις ψυχαῖς;».

τοὺς νεφρούς μου, χωρὶς νὰ αἰσθάνονται κανένα οἶκτο ἔχουναν εἰς τὴν γῆ τὴν χολή μου. Μὲ κτυπήματα ἐπάνω εἰς τὰ κτυπήματα μὲ ἔριξαν κάτω, ἔτρεξαν ἐναντίον μου οἱ δυνατοὶ καὶ οἱ ἰσχυροί, ἐνῶ ἐγὼ ἦμουν ἀδύνατος»¹⁰⁶. Ἀκολουθῶς παρακαλεῖ τοὺς τρεῖς φίλους του καὶ τοὺς λέει : «Οἱ σάρκες μου στὸ δέρμα καὶ κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα ἐσάπησαν. Τὰ οὖλα μου διαβρώθηκαν καὶ τὰ δόντια μου συνδέονται ἀμέσως μὲ τὰ κόκκαλά μου. Λυπηθεῖτε με, λυπηθεῖτε με καὶ σπλαχνισθεῖτε με σεῖς, οἱ φίλοι μου. Τὸ χέρι τοῦ Κυρίου εἶναι αὐτό, τὸ ὁποῖο ἔπεσε βαρὺ ἐπάνω μου καὶ μὲ κτύπησε. Γιατί καὶ σεῖς μὲ καταδιώκετε, ὅπως καὶ ὁ Κύριος; Δὲν χορταίνετε ἀπὸ τὸ θέαμα τῶν σαπισμένων μου σαρκῶν;»¹⁰⁷.

Ὁ Ἰώβ δὲν πέφτει σὲ ἀπελπισία¹⁰⁸ δηλαδή σὲ παντελὴ ἔλλειψη ἐλπίδος¹⁰⁹ καὶ γι' αὐτό τοὺς τονίζει ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀθῶος καὶ ὅτι ἔχει πίστη στὸ Θεό, πὺρ ἢ σοφία καὶ οἱ βουλές Του δὲν εἶναι γνωστὲς στοὺς ἀνθρώπους. Περιμένει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν λύτρωση καὶ τὴν θεραπεία τῆς ἀσθενείας του, τῆς λέπρας. « Ποιός, τάχα, θὰ βρεθεῖ

---

¹⁰⁶ Ἰώβ 16, 11-14: «παρέδωκε γὰρ μὲ ὁ Κύριος εἰς χεῖρας ἀδίκων, ἐπὶ δὲ ἀσεβέσιν ἔριψε μέ. εἰρηνεύοντα διεσκέδασε μέ, λαβῶν μὲ τῆς κόμης διέτιλε, κατέστησε μὲ ὡσπερ σκοπόν. ἐκύκλωσαν μὲ λόγγαις βάλλοντες εἰς νεφρούς μου, οὐ φειδόμενοι ἐξέχεαν εἰς τὴν γῆν τὴν χολὴν μου· κατέβαλον μὲ πτώματι, ἔδραμον πρὸς μὲ δυνάμενοι».

¹⁰⁷ Ἰώβ 19, 20-22: «ἐν δέρματί μου ἐσάπησαν αἱ σάρκες μου, τὰ δὲ ὀστά μου ἐν ὁδοῦσιν ἔχεται. ἐλέησατε μέ, ἐλέησατε μέ, ὦ φίλοι, χεῖρ γὰρ Κυρίου ἡ ἀψαμένη μου ἐστι. διατὶ μὲ διώκετε ὡσπερ καὶ ὁ Κύριος; ἀπὸ δὲ σαρκῶν μου οὐκ ἐμίπλασθε;».

¹⁰⁸ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Ἀπελπισία Ἀσθένεια πρὸς Θάνατον Ἑψυχολογικές καὶ Πνευματικές Διαστάσεις», *Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεώρηση τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδὲς στήν Ὀρθόδοξη Θεολογία»* τομ. Γ , ἐκδ. Ἑλληνικὸ Ἄνοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολὴ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, Πάτρα, 2012, σ. 289.

¹⁰⁹ Ὁπ.π., βλ. ὑποσημείωση 17, σ. 289: « Ὁρθά , ὡστόσο, δίδεται μία εὐρύτερη ἐρμηνεία τῆς ἀπελπισίας, ὅτι δὲν εἶναι ἀπλὰ ἡ ἀπώλεια τῆς ἐλπίδας, ἀλλὰ ὅτι ἡ τραγικότητά της ἔγκειται στὸ ὅτι εἶναι ἐνδεικτικὴ μιᾶς βαθύτερης κρίσης τῶν διαπροσωπικῶν καὶ κοινωνικῶν σχέσεων. Κατὰ τὸν S. Kierkegaard, ἡ ἀπελπισία φέρει δυὸ ὄψεις : α) τὴν ἀντικειμενικὴ κατάσταση, τὴν ὁποία βιώνουμε ἐξ αἰτίας τῆς ἀλλοτριώσεώς μας ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀληθινούς ἑαυτούς μας, καὶ β) τὴν ὑποκειμενικὴ στάση μας λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἐπίγνωσης τῆς κατάστασής μας αὐτῆς. (βλ. C. S. Evans, Soren Kierkegaard's Christian Psychology: Insight for Counseling and Pastoral Care, Ministry Resources Library, Grand Rapids: Zondervan, 1990).

να γράψει τὰ λόγια μου αὐτά, να τὰ βάλει μέσα στὸ βιβλίο καὶ να διαφυλαχθοῦν ἐκεῖ αἰώνια; Να γραφοῦν μὲ σιδερένια ἢ μολύβδινη γραφίδα, να χαραχθοῦν ἐπάνω στὶς πέτρες; Θέλω να γραφοῦν καὶ να μείνουν αὐτά, γιατί αἰώνιος εἶναι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρόκειται να μὲ ἐλευθερώσει ἀπὸ τὰ δεινά τῆς ἐπιγείου μου αὐτῆς ζωῆς. Θὰ ἀναστήσει τὸ σῶμα μου, τὸ ὁποῖο γεύεται ἐξαντλητικῶς ὅλα αὐτὰ τὰ δεινά. Γιατί ἀπὸ τὸν Κύριο καὶ παντοδύναμο Θεὸ θὰ πραγματοποιηθεῖ αὐτὴ ἡ ἀνάσταση. Αὐτὰ τὰ ὅποια ἐγὼ μέσα μου γνωρίζω πολὺ καλά, τὰ γνωρίζω μὲ τὸ μάτι τῆς ψυχῆς. Τὰ βλέπει ὁ ὀφθαλμὸς τῆς πίστεως καὶ κανεὶς ἄλλος. Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ θεωρῶ ἤδη πραγματοποιηθέντα μὲ τὴν ἐλπίδα, πού μοῦ δίνει ἡ πίστη μου, ἡ ὁποία ἀναπαύεται εἰς τὴν καρδιά μου. Ἐὰν ὅμως καὶ κατόπιν αὐτῶν, πού σᾶς ἀπεκάλυψα, μοῦ πεῖτε· Τί θὰ ποῦμε τώρα ἐναντίον του καὶ ποιά αἰτία κατηγορίας θὰ βροῦμε σὲ αὐτόν; Φοβηθεῖτε λοιπὸν καὶ ἐσεῖς τὸ ἄγνωστο, γιατί ὁ θυμὸς τοῦ Κυρίου θὰ ἐπέλθει κατὰ τῶν ἀνόμων καὶ τότε θὰ μάθουν αὐτοὶ ποῦ εἶναι τὰ ὑλικά τους ἀγαθὰ»¹¹⁰.

Καὶ ἀφοῦ συνεχίζεται ὁ διάλογος μὲ τοὺς τρεῖς φίλους του καὶ τὸν Ἰώβ να δείχνει τὴν ἀθωότητά του ὅτι δὲν εἶναι αἴτιος τῆς πληγῆς πού τὸν βρῆκε καὶ να παραμένει σταθερὸς μὴ λέγοντας τίποτα ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ἀκούγεται μέσα ἀπὸ τὰ σύννεφα, πού σκέπαζαν τὸν οὐρανό, ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ, πού ἐπιβεβαιώνει τὰ λόγια του Ἰώβ. Θεραπεύεται τότε ἀπὸ τὴ βασανιστικὴ ἀρρώστια του καὶ σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα ὁ Θεὸς τὸν εὐλογεῖ καὶ δημιουργεῖ νέα οἰκογένεια μὲ ἑπτὰ γιουὺς καὶ τρεῖς

---

¹¹⁰ Ἰωβ 19, 23-29: «τίς γὰρ ἂν δοίη γραφῆναι τὰ ρήματά μου, τεθῆναι δὲ αὐτὰ ἐν βιβλίῳ εἰς τὸν αἰῶνα; ἐν γραφεῖῳ σιδηρῷ καὶ μολίβῳ ἢ ἐν πέτραις ἐγγλυφῆναι; οἶδα γὰρ ὅτι ἀένναός ἐστιν ὁ ἐκλύειν μὲ μέλων ἐπὶ γῆς, ἀναστήσει δὲ τὸ δέρμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα· παρὰ γὰρ Κυρίου ταῦτα μοὶ συνετελέσθη, ἃ ἐγὼ ἐμαντῶ συνεπίσταμαι, ἃ ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐώρακε καὶ οὐκ ἄλλος, πάντα δὲ μοὶ συντετέλεσθαι ἐν κόλπῳ. εἰ δὲ καὶ ἐρεῖτε· τί ἐροῦμεν ἔναντι αὐτοῦ; καὶ ρίζαν λόγου εὐρήσομεν ἐν αὐτῷ· εὐλαβήθητε δὴ καὶ ὑμεῖς ἀπὸ ἐπικαλύμματος, θυμὸς γὰρ ἐπ' ἀνόμους ἐπελεύσεται, καὶ τότε γνώσονται πού ἐστιν αὐτῶν ἡ ὕλη».

θυγατέρες. Ακόμη, αποκτᾶ διπλάσια πλούτη ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε πρὶν, καὶ νέα μεγαλύτερη εὐτυχία.

3.3.2 Ἡ περίπτωση τῆς ἀσθένειας τοῦ δικαίου Τωβίτ.

Ὅπως μᾶς ἀναφέρεται στὸ βιβλίον τοῦ Τωβίτ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὁ ἴδιος ὁ Τωβίτ περιγράφει τὸν ἑαυτό του, λέγοντας « Ἐγὼ ὁ Τωβίτ σὲ ὅλη μου τὴν ζωὴ ἀκολουθοῦσα τὸν δρόμο τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἔκανα πολλές ἐλεημοσύνες πρὸς τοὺς συγγενεῖς μου καὶ τοὺς συμπατριῶτες μου, ποὺ εἶχαν ἐκτοπισθεῖ μαζί μου στὴν Νινευὴ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἀσσυρίας»¹¹¹.

Ἦταν παντρεμένος καὶ εἶχε γιὰ γυναῖκα του τὴν Ἄννα μὲ τὴν ὁποία ἀπόκτησε τὸν Τωβία. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν εὐσεβέστατη καὶ ἀγαποῦσαν τὸν Θεό. Στὴν αἰχμαλωσία ποὺ βρισκόταν μὲ τοὺς ἄλλους συμπατριῶτες του δὲν παρέλειψε νὰ τοὺς βοηθάει, ὅπως μᾶς λέει: « Τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐνεμεσσάρου ἔκανα πολλές ἀγαθοεργίες πρὸς τοὺς συμπατριῶτες μου Ἰσραηλίτες. Μοιραζόμουν τὸ φαγητὸ μὲ τοὺς πεινασμένους καὶ ἔδινα τὰ ροῦχα μου στοὺς φτωχοὺς, καὶ ἂν ἔβλεπα κανέναν ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες μου νὰ ἔχει πεθάνει καὶ νὰ τὸν ἔχουν ρίξει ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Νινευῆ, τὸν ἔθαβα. Ἐπίσης ἔθαβα κρυφὰ ὅποιον σκότωνε ὁ βασιλιάς Σενναχηρίμ, (γιατί πολλοὺς εἶχε σκοτώσει πάνω στὸν θυμὸ του) ὅταν ἐπέστρεφε φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἰουδαία. Ὁ βασιλιάς ζητοῦσε τὰ πτώματα ἀλλὰ δὲν τὰ εὔρισκε»¹¹². Δυστυχῶς ὁμως ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Τωβίτ, μετὰ ἀπὸ ἓνα τυχαῖο γεγονὸς, ἔχασε τὴν ὄρασή του, τυφλώθηκε.

---

¹¹¹ Τωβίτ. 1, 3: « καὶ ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίησα τοῖς ἀδελφοῖς μου καὶ τῷ ἔθνει, τοῖς προπορευθεῖσι μετ' ἐμοῦ εἰς χώραν Ἀσσυρίων εἰς Νινευῆ».

¹¹² Τωβίτ. 1, 16-18: « καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἐνεμεσσάρου ἐλεημοσύνας πολλὰς ἐποίουν τοῖς ἀδελφοῖς μου· τοὺς ἄρτους μου ἐδίδουν τοῖς πεινῶσικαὶ ἱμάτια τοῖς γυμνοῖς, καὶ εἴ τινα ἐκ τοῦ γένους μου ἐθεώρουν τεθνηκότα καὶ ἐρριμμένον ὀπίσω τοῦ τείχους Νινευῆ, ἔθαπτον αὐτόν. καὶ εἴ τινα ἀπέκτεινε Σενναχηρίμ ὁ βασιλεύς, ὅτε ἦλθε φεύγων ἐκ τῆς Ἰουδαίας, ἔθαψα αὐτοὺς κλέπτων· πολλοὺς γὰρ ἀπέκτεινεν ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ· καὶ ἐζητήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τὰ σώματα, καὶ οὐχ εὑρέθη».

Τὸ γεγονός αὐτὸ συνέβη τὴν ἡμέρα ποὺ γιόρταζαν τὴν γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἔστειλε τὸν γιό του νὰ φέρει φτωχοὺς νὰ φᾶνε μαζί τους , καὶ γυρίζοντας ὁ Τωβίας τοῦ ἀνέφερε « Πατέρα, ἓνας συμπατριώτης μας εἶναι στραγγαλισμένος καὶ πεταμένος στὴν ἀγορὰ. Τότε ἐγὼ ἄφησα τὸ φαγητό μου ἄθικτο καὶ ἔτρεξα, πῆρα τὸ πτώμα καὶ τὸ ἔκρυσά σε μίᾳ ἀποθήκῃ, ὥσπου νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. Ὄταν γύρισα, πλύθηκα καὶ ἔφαγα τὸ φαγητό μου στεναχωρημένος...ὅταν βασίλευσε ὁ ἥλιος, πῆγα καὶ ἄνοιξα ἓναν τάφο καὶ ἔθαψα τὸν νεκρό...Μετά, ἀφοῦ ἔθαψα τὸν νεκρό, γύρισα τὴν ἴδια νύκτα καὶ κοιμήθηκα κοντὰ στὸν τοῖχο τῆς αὐλῆς, γιατί ἤμουν μολυσμένος, καὶ ἄφησα ἀκάλυπτο τὸ πρόσωπό μου. Δὲν ἤξερα ὅτι ὑπῆρχαν σπυργίτια στὸν τοῖχο, καὶ ὅταν γιὰ μίᾳ στιγμὴ ἄνοιξα τὰ μάτια μου, ἔπεσαν μέσα τους ζεστὲς κουτσουλιές τῶν σπυργιτιῶν καὶ μοῦ δημιούργησαν λευκὰ στίγματα. Πῆγα στοὺς γιατροὺς ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ μὲ θεραπεύσουν»¹¹³ .

Τώρα τὸ βάρος τῆς συντηρήσεως τῆς οἰκογένειας ἔπεσε στὴν γυναίκα του Ἄννα. Ἔπρεπε κάποιος ἄλλος νὰ ἐργασθεῖ γιὰ νὰ βγάλουν τὰ ἐξοδά τους. Ἐγενεθε μαλλιά μὲ τὰ ὁποῖα οἱ γυναῖκες ἔφτιαχναν διάφορα ἐνδύματα καὶ μὲ τὴν ἐργασία αὐτὴ ἔβγαζαν λίγα χρήματα, ποὺ μόλις τοὺς ἔφταναν γιὰ νὰ ζοῦν.

Ὁ Τωβίτ περιέπεσε τώρα σὲ λύπη, ἀλλὰ ἀντιμετώπισε τὴν ἀσθένειά του μὲ ταπείνωση καὶ μὲ αἴσθημα ἀμαρτωλότητος. Παρ' ὄλο ποὺ ἀποδοκιμάσθηκε ἀπὸ τὴν γυναίκα του, λέγοντάς του τί κέρδισε ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ τὰ καλὰ τοῦ ἔργου καὶ νὰ τώρα ἀσθένησε, αὐτὸς κατέφυγε καὶ ἀναζήτησε παρηγοριὰ καὶ βοήθεια μὲ τὴν

---

¹¹³ Τωβίτ. 2, 3-10: « καὶ ἐλθὼν εἶπε· πάτερ, εἶς ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ἐστραγγαλωμένος ἔρριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ. 4 κἀγὼ πρὶν ἢ γεύσασθαι με, ἀναπηδήσας ἀνειλόμην αὐτὸν εἰς τι οἶκημα, ἕως οὗ ἔδω ὁ ἥλιος. καὶ ἐπιστρέψας ἐλυσάμην καὶ ἦσθιον τὸν ἄρτον μου ἐν λύπῃ... καὶ ὅτε ἔδω ὁ ἥλιος, ὠχρόμην καὶ ὀρύξας ἔθαψα αὐτόν... καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀνέλυσα θάψας καὶ ἐκοιμήθην μεμιαμμένος παρὰ τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἀκάλυπτον ἦν. καὶ οὐκ ἤδριν ὅτι στρουθία ἐν τῷ τοίχῳ ἐστί, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἀνεωρότων, ἀφώδευσαν τὰ στρουθία θερμὸν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ ἐγενήθη λευκώματα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μου. καὶ ἐπορεύθην πρὸς ἰατροὺς, καὶ οὐκ ὠφέλησάν με».

προσευχή του στὸν Θεό. Ἄνοιξε τὴν καρδιά του, ἀναγνώρισε τὶς δικιές του ἀμαρτίες ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ του. « Εἶναι πολλές, λοιπόν, καὶ δίκαιες οἱ κρίσεις σου ἐναντίον μου γιὰ τὰ δικά μου καὶ τῶν προγόνων μου τὰ ἀμαρτήματα, γιατί δὲν ἐφαρμόσαμε τὶς ἐντολές σου καὶ δὲν σὲ ἀκολουθήσαμε πιστά. Καὶ τώρα ὅ,τι σοῦ ἀρέσει κάνε μου»¹¹⁴.

Ζήτησε ἀπὸ τὸν Θεὸ ὄχι τὴν θεραπεία του, ἀλλὰ κάνοντας ἑκκκληση στὸ ἔλεός Του, ὥστε ἂν Ἐκεῖνος θέλει νὰ προστάξει νὰ πεθάνει καὶ νὰ γίνεи χῶμα. Ἔτσι δὲν ἐξέφρασε τὴν δική του ἐπιθυμία, ἀλλὰ ἀφέθηκε στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ, δηλαδή νὰ ἐπιλέξει Ἐκεῖνος τί ἦταν σωστότερο γι' αὐτὸν¹¹⁵.

Ἡ προσευχή του αὐτὴ ποὺ ἦταν ταπεινὴ καὶ ἀληθινὴ καὶ ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του μὲ αἴσθησι τῶν ἀμαρτημάτων του καὶ ἐμπιστοσύνη στὴν πρόνοια τοῦ παναγάθου Θεοῦ, « εἰσακούσθηκα ἀπὸ τὸν ἔνδοξο καὶ μεγάλο Ραφαήλ, ὁ ὁποῖος στάλθηκε νὰ θεραπεύσει καὶ τοὺς δύο· Νὰ ἀφαιρέσει τὰ λευκὰ στίγματα ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ Τωβίτ, καὶ νὰ δώσει γυναῖκα στὸν Τωβία, γιὸ τοῦ Τωβίτ, τὴν Σάρρα, κόρη τοῦ Ραγουήλ, δένοντας τὸν Ἀσμοδαῖο, τὸ κακὸ πνεῦμα»¹¹⁶.

Μελετώντας τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ θεραπεία στὸν Τωβίτ, γίνεται φανερὸ ὅτι αὐτὴ δὲν ἔγινε ἀπλὰ καὶ μόνο γιὰ νὰ βρεῖ καὶ νὰ ἀποκτήσει ὁ Τωβίτ τὸ φῶς τῶν ματιῶν του, ἀλλὰ ἀποσκοποῦσε καὶ στὸ νὰ φωτιστοῦν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς

---

¹¹⁴ Τωβίτ. 3, 5-6: « καὶ νῦν πολλαὶ αἱ κρίσεις σου εἰσι καὶ ἀληθιναὶ ἐξ ἐμοῦ ποιῆσαι περὶ τῶν ἀμαρτιῶν μου καὶ τῶν πατέρων μου, ὅτι οὐκ ἐποιήσαμεν τὰς ἐντολάς σου· οὐ γὰρ ἐπορεύθημεν ἐν ἀληθείᾳ ἐνώπιόν σου. 6 καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀρεστὸν ἐνώπιόν σου ποιήσον μετ' ἐμοῦ».

¹¹⁵ Ἰωήλ Γιαννακόπουλου (Αρχιμ), *Τωβίτ, Ἰουδαίθ, Ἐσθήρ, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο'*, τομ. 15, Ἀθῆναι, 1959, σσ. 23-25.

¹¹⁶ Τωβίτ. 3, 16-17: « Καὶ εἰσηκούσθη προσευχὴ ἀμφοτέρων ἐνώπιον τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Ραφαήλ, καὶ ἀπεστάλη ἰάσασθαι τοὺς δύο, τοῦ Τωβίτ λεπίσαι τὰ λευκώματα καὶ Σάρραν τὴν τοῦ Ραγουήλ δοῦναι Τωβία τῷ υἱῷ Τωβίτ γυναῖκα καὶ δῆσαι Ἀσμοδαῖον τὸ πονηρὸν δαιμόνιον...».

του και να δει την πρόνοια του Θεού σε όλη του την ζωή. Να καταλάβει ότι ο Θεός ενεργεί πάντα για το καλό των ανθρώπων, ακόμη και αν φαινομενικά τιμωρεί¹¹⁷.

Ο Τωβίτ μόλις ανέβλεψε έκλαψε και άρχισε να δοξολογεί τον Θεό λέγοντας: «Δοξασμένος είσαι σύ , ο Θεός, και εύλογημένο το όνομά Σου στους αιώνες, και δοξασμένοι ως είναι οι άγιοί σου άγγελοι. Με ταλαιπώρησες αλλά και με έλεησες. Και να τώρα ότι βλέπω και πάλι το παιδί μου τον Τωβία»¹¹⁸.

Τα λόγια του αυτά φανερώνουν κάτι περισσότερο από το ότι έβλεπε πάλι το φως του, ήταν σαν να έλεγε ότι να βλέπω μέσα στην ίδια μου την ζωή το έλεος και την χρηστότητα του Θεού, να απέκτησα το πνευματικό μου φως...και όχι απλά ότι απέκτησα το φυσικό μου φως» . Ο Τωβίτ τώρα δεν ήταν ο ίδιος όπως πριν, έχει αλλάξει. Η δοκιμασία αυτή που πέρασε, μαζί με την εμπιστοσύνη και την άφοσίωσή του στον Θεό, τον έκαναν να βλέπει πια τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο και τον ανέβασαν ένα σκαλοπάτι πιο ψηλά στην τελειότητα και την επίγνωση του Θεού¹¹⁹.

Οι ιστορίες αυτές μάς δείχνουν ότι η δικαιοσύνη του Θεού δεν στηρίζεται μόνο στην αρχή της ανταποδόσεως, αλλά ο Θεός έπιζητεί και την τελείωση των ανθρώπων και το ανέβασμά τους σε ανώτερη πνευματική κατάσταση. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο και οι δίκαιοι και οι πιστοί άνθρωποι δοκιμάζονται με ασθένειες. Έτσι με τις δοκιμασίες και τις ασθένειες τους έγιναν γνωστοί τόσο στον περιβάλλοντα χώρο που ζούσαν και στις επόμενες γενιές, όσο και αυτοί οι ίδιοι

---

¹¹⁷ John Craghan, *Esther, Judith, Tobit, Jonah, Ruth*, Old Testament Message, εκδ. Michael Glazier Inc. Wilmigton-Daleware, 1982, σ. 142.

¹¹⁸ Τωβίτ. 11, 13: « και έκλαυσε και είπεν· εύλογητός εἶ, ὁ Θεός, και εύλογητόν τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας, και εύλογημένοι πάντες οἱ άγιοί σου άγγελοι· ὅτι έμαστίγωσας και ήλήσάς με, ιδού βλέπω Τωβίαν τὸν υἱόν μου».

¹¹⁹ John Craghan, *Esther, Judith, Tobit, Jonah, Ruth*, Old Testament Message, εκδ. Michael Glazier Inc. Wilmigton-Daleware, 1982, σσ. 156-157. Βλ. Μηνάς Γρ. Χαρίτος, *Τωβίτ (ὁμιλία πέντε)*, Αθήναι, 1939, σσ. 48-49.

γνώρισαν καλύτερα τὸν ἑαυτό τους. Γιὰ τὸν Θεὸ ὅμως ποὺ εἶναι καρδιογνώστης, καὶ γνωρίζει τὰ κρύφια τῆς καρδίας καθενός, ἦταν ἤδη καταξιωμένοι.

3.4 Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνει πράγματα ἀντίθετα ἀπὸ τὴν θέληση τοῦ Θεοῦ καὶ περιπίπτει σὲ ἀλαζονεία – ἐγωισμό- ὑπερηφάνεια.

Κάποτε ὁ Βασιλιᾶς τοῦ Ἰσραὴλ ὁ προφητάναξ Δαυὶδ θέλησε καὶ ἔκανε ἀπογραφή τοῦ λαοῦ του, χωρὶς ὅμως προηγουμένως νὰ ἔχει πάρει τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν Θεό. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπογραφῆς ἦταν ἀξιοθαύμαστο διότι βρέθηκε νὰ ἔχει 1.100.000 ἀξιόμαχο στρατὸ καὶ ἀπὸ τὴν φυλὴ τοῦ Ἰούδα 470.000 στρατὸ, πράγμα ποὺ ἴσως τὸν ἔκανε νὰ κυριευθεῖ ἀπὸ ἀλαζονεία καὶ ἐγωισμό ἀλλὰ καὶ νὰ διαπράξει ἁμαρτία ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, διότι τὴν ἀπογραφή τὴν ἔκανε χωρὶς νὰ ἔχει πάρει πρῶτα τὴν ἄδεια τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ὁ Κύριος ἔριξε ἀσθένεια στὸν ἰσραηλιτικὸ λαὸ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ πεθάνουν ἄρκετοὶ ἰσραηλίτες.

Ἦταν μία πράξη τὴν ὁποία συνήθιζαν οἱ Βασιλεῖς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὅταν ἤθελαν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο νὰ μάθουν τὴν στρατιωτικὴ τους δύναμη. Ὅμως ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ στηρίζεται στὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ βλέπουμε ὁ στρατηγὸς τοῦ Δαυὶδ ὁ Ἰωάβ νὰ ἐρμηνεύει τὴν πράξη αὐτὴ ὡς ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στὸν Θεό· «καὶ εἶπε ὁ Ἰωάβ· Μακάρι ὁ Κύριος νὰ κάνει τὸν λαὸ του ἑκατὸ φορές μεγαλύτερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι. Τὰ δὲ μάτια τοῦ Βασιλιᾶ μακάρι νὰ δοῦν αὐτὴν τὴν αὔξηση. Ὅλοι ἐμεῖς εἴμαστε δοῦλοι στὸν κύριόν μου καὶ θὰ ὑπακούσουμε. Ἀλλὰ γιατί ζητάει κάτι τέτοιο ὁ κύριός μου; Ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνῃ γιὰ νὰ μὴν λογισθεῖ ὡς ἁμαρτία τοῦ ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ»¹²⁰.

---

¹²⁰ Α' Παρ. 21, 3: «Καὶ εἶπεν Ἰωάβ· προσθεὶ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὡς αὐτοὶ ἑκατονταπλασίως, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυρίου μου τοῦ βασιλέως βλέποντες· πάντες τῷ κυρίῳ μου παῖδες· ἵνατί ζητεῖ κύριός μου τοῦτο; ἵνα μὴ γένηται εἰς ἁμαρτίαν τῷ Ἰσραὴλ».

Ὅπως εἶπε ὁμοῦς ὁ Θεὸς καὶ στὸν προφήτη Σαμουὴλ « Ὁ Θεὸς δὲν βλέπει, ὅπως βλέπουν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ ἄνθρωπος βλέπει τὸ πρόσωπο. Ὁ Θεὸς βλέπει τὴν καρδιά»¹²¹.

Ἐδῶ ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε καὶ τὴν περίπτωση ὅπου ὁ Κύριός μας καθόταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸ γαζοφυλάκιο, καὶ ἐβλεπε διάφορους ἀνθρώπους νὰ ρίχνουν χρήματα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ναοῦ. Ὁ Κύριος ὁμοῦς ἐπαίνεσε τὴν χήρα ποὺ ἔριξε ἓνα δίλεπτο καὶ ποὺ ἦταν ὀλόκληρη ἢ περιουσία της¹²². Ὁ Θεὸς βλέπει πάντοτε τὰ βάθη τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου καὶ γνωρίζει τὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις μὲ ποιὸ σκοπὸ γίνονται.

Ὅταν τελείωσε ἡ ἀπογραφή ὁ Δαυὶδ αἰσθάνθηκε τύψεις στὴν συνείδησή του γιὰ τὴν πρωτοβουλία αὐτὴ καὶ ζήτησε νὰ τὸν συγχωρέσει ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἔκανε κάτι χωρὶς τὴν ἔγκρισή Του. Ὅμοῦς ὁ Θεὸς ἔστειλε τιμωρὸ Ἄγγελο καὶ θανάτωσε τὸν ἰσραηλιτικὸ λαὸ μὲ θανατηφόρο ἐπιδημία.

«Ὁ Δαυὶδ ὁμοῦς αἰσθάνθηκε τύψεις συνειδήσεως ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταμέτρηση αὐτῆ τοῦ λαοῦ καὶ εἶπε πρὸς τὸν Κύριο· “Κύριε, ἀμάρτησα πάρα πολὺ γι’ αὐτὸ τὸ ὅποιο ἔκανα. Σὲ παρακαλῶ συγχώρησε τὴν ἀμαρτία αὐτὴ τοῦ δούλου σου, γιατί συμπεριφέρθηκα κατὰ ἓνα πολὺ ἀνόητο τρόπο. Ξύπνησε τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ πρωὶ ὁ Δαυὶδ, ὁ δὲ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν προφήτη Γὰδ, τὸν βλέποντα τὰ μέλλοντα· “Πήγαινε καὶ πὲς στὸν Δαυὶδ · Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος· Ἐγὼ ὁ Κύριος θέτω ἐνώπιόν σου τρία πράγματα. Διάλεξε ἐσὺ ἓνα ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἐγὼ θὰ τὸ θέσω σὲ ἐφαρμογή.

Ὁ Γὰδ ἦρθε πρὸς τὸν Δαυὶδ, ἀνήγγειλε σὲ αὐτὸν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ εἶπε· “διάλεξε γιὰ τὸν ἑαυτό σου, τί προτιμᾷς νὰ γίνῃ· νὰ πέσει ἐπὶ τρία ἔτη πείνα στὴν χώρα σου ἢ ἐπὶ τρεῖς μῆνες νὰ φύγεις καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου ἢ

---

¹²¹ Α΄ Βασ. 16, 7: «ὅτι οὐχ ὡς ἐμβλέπεται ἄνθρωπος, ὄψεται ὁ Θεός, ὅτι ἄνθρωπος ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ Θεὸς ὄψεται εἰς καρδίαν».

¹²² Μρκ. 12, 41-43.

νὰ πέσει θανατικὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες στὸν λαὸ τῆς χώρας σου. Τώρα λοιπὸν σκέψου καὶ πές μου, τί νὰ ἀπαντήσω στὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος με ἔστειλε.

Ὁ Δαυὶδ εἶπε πρὸς τὸν Γὰδ «μεγάλῃ στενοχώρια καὶ θλίψῃ γύρω μου. Ἀντὶ νὰ πέσω στὰ χέρια ἐχθρῶν ἀνθρώπων, προτιμῶ νὰ πέσω στὰ χέρια τοῦ Κυρίου, διότι αὐτὸς εἶναι πολυέλεος. Καὶ ὁ Δαυὶδ προτίμησε τὴν θανατηφόρο ἐπιδημία. Ἦταν δὲ τότε οἱ ἡμέρες τοῦ θερισμοῦ τῶν σιτηρῶν. Ἔστειλε ὁ Κύριος θανατικὸ μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὶς ἀπογευματινὲς ὥρες. Ἄρχισε νὰ ξεσπᾷ ὁ θάνατος μεταξὺ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ καὶ πέθαναν ἀπὸ τὸν λαό, ἀπὸ τὴν πόλιν Δᾶν μέχρι καὶ τὴν Βηρσαβεέ, ἑβδομήκοντα χιλιάδες ἄνδρες.

Ὁ τιμωρὸς, ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι του ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ καταστρέψει καὶ αὐτή. Ὁ Κύριος ὁμως ἀρκέστηκε μὲ τὴν μέχρι τώρα τιμωρία καὶ ἀνακάλεσε τὴν ἀπόφασίν του γιὰ τὴν ἐπέκταση τοῦ θανάτου καὶ εἶπε στὸν ἄγγελο, τὸν ἐντεταλμένο νὰ ἀποστείλει θάνατον στὸν λαό· “ἀρκετὰ ἕως ἐδῶ. Σταμάτησε τὸ χέρι σου”. Καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου βρισκόταν τότε στὸ ἄλώνι τοῦ Ὀρνᾶ τοῦ Ἰεβουσαίου.

Ὁ Δαυὶδ βλέποντας τὸν ἄγγελο νὰ σπέρνει τὸν θάνατο στὸν λαὸ εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· “ἰδοῦ, ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀμάρτησα. Ἐγὼ εἶμαι ὁ ποιμένας, ὁ ὁποῖος διέπραξα αὐτὴν τὴν ἀδικία. Ἐκεῖνοι εἶναι τὰ πρόβατα, σὲ τί φταῖνε; Ἄς πέσει, λοιπὸν, ἡ τιμωρὸς δεξιὰ σου ἐναντίον μου καὶ ἐναντίον τοῦ οἴκου τοῦ πατρός μου»¹²³.

---

¹²³ Β΄ Βασ. 24, 10-17: «καὶ ἐπάταξε καρδία Δαυὶδ αὐτὸν μετὰ τὸ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν, καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Κύριον· ἡμαρτον σφόδρα, ὃ ἐποίησα νῦν, Κύριε· παραβίβασον δὴ τὴν ἀνομίαν τοῦ δούλου σου, ὅτι ἐμωράνθην σφόδρα. καὶ ἀνέστη Δαυὶδ τὸ πρωὶ. καὶ λόγος Κυρίου ἐγένετο πρὸς Γὰδ τὸν προφήτην τὸν ὄρωντα λέγων· πορεύθητι καὶ λάλησον πρὸς Δαυὶδ λέγων· τάδε λέγει Κύριος· τρία ἐγὼ εἶμι αἶρω ἐπὶ σέ, καὶ ἐκλεξαι σεαυτῷ ἐν ἐξ αὐτῶν καὶ ποιήσω σοι. καὶ εἰσῆλθε Γὰδ πρὸς Δαυὶδ καὶ ἀνήγγειλε καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐκλεξαι σεαυτῷ γενέσθαι, εἰ ἔλθῃ σοι τρία ἔτη λιμὸς ἐν τῇ γῆ σου, ἢ τρεῖς μῆνας φεύγειν σε ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν σου καὶ ἔσονται διώκοντές σε, ἢ γενέσθαι τρεῖς ἡμέρας θάνατον ἐν τῇ γῆ σου· νῦν οὖν γνῶθι καὶ ἰδὲ τί ἀποκριθῶ τῷ ἀποστείλαντί με ῥῆμα. καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Γὰδ· στενά μοι πάντοθεν σφόδρα ἐστίν· ἐμπεσοῦμαι δὴ εἰς χεῖρας Κυρίου, ὅτι πολλοὶ οἱ οἰκτιρμοὶ αὐτοῦ σφόδρα, εἰς

Με τὴν πράξη του αὐτὴ ὁ Δαυὶδ δείχνει ὅτι ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὸς τὸν τιμωρεῖ.

3.5 Ἡ ἀσθένεια ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας στοὺς Ψαλμοὺς.

Ἡ πίστη ὅτι ἡ ἀσθένεια εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας φαίνεται καὶ στοὺς ψαλμοὺς , ὅπου ὁ ἄνθρωπος καταφεύγει στὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐκφραζόμενος μὲ ποιητικὸ παρακλητικὸ λόγο . Μετὸν τρόπο αὐτὸ ἐκφράζει ὁ ψαλμωδὸς μέσα ἀπὸ τὴν δοκιμασία τῆς ἀσθενείας του ποὺ περνάει , τὰ διάφορα συναισθήματά του, τὴν μετάνοιά του καὶ τὴν ἐλπίδα του ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τὸν εἰσακούσει καὶ θὰ ἐπέμβει καταλυτικὰ ἀποκαθιστώντας τὴν ὑγεία του, καὶ ἀπαλλάσσοντάς τον ἀπὸ τὰ βάσανά του¹²⁴.

Ὁ ἕκτος ψαλμὸς ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικότερα παραδείγματα ψαλμῶν, ὅπου ὁ ἀσθενὴς προσεύχεται καὶ ἐπικαλεῖται τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ πιστεύει ὅτι ἡ αἰτία τῆς ἀσθενείας του εἶναι κάποια ἁμαρτία ποὺ διέπραξε καὶ γι'αὐτὸ δηλώνει τὴν μετάνοιά του ἐπιζητώντας τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας του.

«Κύριε, ἐπάνω στὸν δίκαιο θυμὸ σου μὴ μὲ τιμωρήσης γιὰ τὶς ἁμαρτωλές μου πράξεις, καὶ μὴ θελήσης ἐπάνω εἰς τὴν δικαίαν σου ὀργὴν νὰ μὲ παιδαγωγήσης με

δὲ χεῖρας ἀνθρώπου οὐ μὴ ἐμπέσω· καὶ ἐξελέξατο ἐαυτῷ Δαυὶδ τὸν θάνατον. καὶ ἡμέραι θερισμοῦ πυρῶν, καὶ ἔδωκε Κύριος θάνατον ἐν Ἰσραὴλ ἀπὸ πρωῖθεν ἕως ὥρας ἀρίστου, καὶ ἤρξατο ἡ θραῦσις ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἀπέθανεν ἐκ τοῦ λαοῦ ἀπὸ Δὰν καὶ ἕως Βηρσαβεὲ ἐβδομήκοντα χιλιάδες ἀνδρῶν. καὶ ἐξέτεινεν ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ τοῦ διαφθεῖραι αὐτήν, καὶ παρεκλήθη Κύριος ἐπὶ τῇ κακίᾳ καὶ εἶπε τῷ ἀγγέλῳ τῷ διαφθεῖροντι ἐν τῷ λαῷ· πολὺ νῦν, ἄνες τὴν χεῖρά σου· καὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου ἦν παρὰ τῇ ἄλφῳ Ὀρνὰ τοῦ Ἰεβουσαίου. καὶ εἶπε Δαυὶδ πρὸς Κύριον ἐν τῷ ἰδεῖν αὐτὸν τὸν ἄγγελον τὸν τύπτοντα ἐν τῷ λαῷ καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ εἰμι ἠδίκησα καὶ ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα, καὶ οὗτοι τὰ πρόβατα τί ἐποίησαν; γενέσθω δὴ ἡ χεῖρ σου ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός μου».

¹²⁴ David Noel Freedman, Allen C. Myers, Astrid B. Beck, ἐκδ. « illness and health care» Dictionary of Bible, ἐκδ. William B Eerdmans Publishing Company, Michigan/Cambridge, 2000, σ. 629.

σκληρότητα»¹²⁵. Από τον πρώτο αυτό στίχο φαίνεται ότι ο ψαλμωδός τιμωρείται και παιδεύεται από τον Θεό. Ποιά όμως τιμωρία υφίσταται, δεν αναφέρεται στον παρόντα στίχο αλλά δηλώνεται στους παρακάτω στίχους. Ο ποιητής είναι κατάκοιτος λόγω βαριάς ασθενείας, και μάλιστα μεγάλο διάστημα. Αναγνωρίζει ότι η ασθένειά του αυτή προέρχεται από τον Θεό. Δεν παραπονιέται γιατί ο Θεός τον τιμωρεί αλλά δέχεται αυτή διότι την κατανοεί σαν αποτέλεσμα των αμαρτιών του. Έτσι δεν του μένει τίποτα άλλο από να ζητήσει και να παρακαλέσει τον Θεό να τον θεραπεύσει και να του χαρίσει την υγεία του.

« Έλεήσέ με, Κύριε, διότι είμαι σωματικῶς και ψυχικῶς ἀσθενής. Θεράπευσε, Κύριε, ἐμὲ τὸν ἀσθενῆ, διότι καὶ αὐτὰ τὰ ὀστέα μου ἔχουν ταραχθῆ ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν μου. Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἐπλημμύρισε ἀπὸ ταραχῆ καὶ ἀναστατώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς δικαίας σου ὀργῆς. Ἔως πότε ὅμως, Κύριε, θὰ στέκεσαι μακριὰ ἀπὸ ἐμένα καὶ ὀργισμένος θὰ στρέφεις ἄλλοῦ τὸ πρόσωπό σου;»¹²⁶. Ἐδῶ ἐπικαλεῖται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ δηλώνει τὴν μεγάλη του ψυχικὴ ταραχὴ ποὺ ἔχει λόγω τῆς βαρείας ἀσθενείας του χρησιμοποιώντας τὶς ἐκφράσεις « ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου» καὶ «ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα». Μὲ τὴν λέξη ὀστά, ἂν καὶ εἶναι σωματικὸ ὄργανο μπορεῖ ὅμως νὰ ἀναφέρεται στὴν ἰσχὺ τοῦ ἀνθρώπου ἢ ἀκόμη καὶ στὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς του. Ὅλες του οἱ σωματικὲς καὶ ψυχικὲς δυνάμεις ἔχουν ἐξαντληθεῖ καὶ ἔχει καταρρεύσει σωματικὰ καὶ ψυχικὰ καὶ βρίσκεται σὲ μεγάλο ψυχικὸ φόβο. Πολὺ ὠραῖα ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ. « Γιατί ὅλα αὐτὰ συνταράσσουν καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὰ ὀστά, καὶ οἱ κόρες τῶν ὀφθαλμῶν διαστρεβλώνονται καὶ οὔτε οἱ ὀφθαλμοὶ βλέπουν κανονικά, ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν ὁ ἠνίοχος κυριευθεῖ ἀπὸ ταραχῆ, τρέχουν ἄτακτα τὰ ἄλογα, ἔτσι καὶ ὅταν ταραχθεῖ ὁ λογισμὸς, ὅλα

¹²⁵ Ψαλμ. 6, 2: « Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης μέ, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με».

¹²⁶ Ψαλμ. 6, 3-4: «ἐλέησον μέ, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι· ἴασαι μέ, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστά μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα· καὶ σύ, Κύριε, ἕως πότε; ».

κυριεύονται από σύγχυση , όλα διαστρέφονται και χάνουν την όδό τους»¹²⁷. Αυτό είναι το πιο επικίνδυνο σημείο, γιατί όταν το ήθικό του ανθρώπου καταρρεύσει, τότε δεν είναι δυνατόν να υπάρξει σπουδαία αντίδραση από τον άνθρωπο και να μπορέσει να υπερνικήσει την κρίση, και γίνεται έρμαιος της φθοράς των πραγμάτων. Και μέσα στην ταραχή του ρωτά. «Και σύ, Κύριε έως πότε!» . Έδω ο Θεοδώρητος Κύρου παρατηρεί «ότι αυτό το λέει γιατί βρίσκεται μέσα σε βάσανα, και ζητάει και παρακαλεί να έρθει το συντομότερο ή βοήθεια του Θεού»¹²⁸. Όμως παρά την ταραχή του στο βάθος μέσα του υπάρχει ακόμη ή ελπίδα της βοήθειας του Θεού.

«Έκοπίασα, απέκαμα από τους στεναγμούς μου για τις παρεκτροπές μου. Έλουσα και λούζω κάθε νύκτα το κρεβάτι μου και βρέχω με τα άφθονα δάκρυά μου το στρώμα μου»¹²⁹. Τόσο πολύ συντετριμμένος είναι από τον πόνο του που τα βράδια έξαντλημένος όπως είναι, εκβάλλει έναν στεναγμό λόγω του μεγάλου πόνου που του προκαλεί ή ασθένειά του. Ακολουθεί το κλάμα, το δάκρυ το οποίο χύνει στο κρεβάτι του. Το αποτέλεσμα όλου αυτού του δράματος που ζει ήταν ότι με την προσευχή που αναπέμπει προς τον Θεό, έλαβε με κάποιο τρόπο την πολυπόθητη συγχώρηση και την ίαση¹³⁰. Γι' αυτό και λέει «Άκουσε ο Κύριος την δέησίν μου. Ο Κύριος έκανε δεκτή την προσευχή μου»¹³¹.

---

¹²⁷ Ιωάννου Χρυσοστόμου , *Όμιλία εις τον ΣΤ Ψαλμόν*, ΕΠΕ 8, 258-259 , PG 55, 75: « Πάντα γάρ ταύτα ταράττει την ψυχήν και όστα, και αί κόραι διαστρέφονται, και ούδέ οι όφθαλμοί κατά τάξιν βλέπουσιν · άλλ' ώσπερ ήνιόχου θορυβηθέντος, άτάκτως οι ίπποι φέρονται, ούτω του λογισμου διαταραχθέντος, πάντα συγχέεται, πάντα διαστρέφεται και την ιδίαν απόλλυσι».

¹²⁸ Θεοδώρητου Κύρου, *Έρμηνεία εις τους Ψαλμούς*, PG 80, 904: «έως πότε, ούχ ώς έγκαλών λέγει, άλλ' ώς έν όδύναςi ών, έπιταχύναι παρακαλεί την βοήθειαν».

¹²⁹ Ψαλμ. 6, 7: «έκοπίασα έν τώ στεναγμώ μου, λούσω καθ' έκάστην νύκτα την κλίνην μου, έν δάκρυσι μου την στρωμνήν μου βρέξω».

¹³⁰ Ιωήλ Γιαννακόπουλου (Αρχιμ.), *Ιώβ-Οί Ψαλμοί, Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους Ο'*, τομ. 8 έκδ. Χριστιανική Αδελφότητα Λυδία, Θεσσαλονίκη ,1986, σσ. 41-44, Βλ, Βασιλείου Μ. Βέλλα, *Έκλεκτοί Ψαλμοί*, έκδ. Αποστολική Διακονία της Έκκλησίας της Ελλάδος , Αθήνα, ³1996, σσ. 76-80.

¹³¹ Ψαλμ. 6, 10: «ήκουσε Κύριος της δεήσεώς μου, Κύριος την προσευχήν μου προσεδέξατο».

Στὸν 37⁰ Ψαλμὸ ὁ Δαυὶδ βλέπει ὅτι ἡ ἀσθένεια του προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι δικαίως πάσχει καὶ ταλαιπωρεῖται. Δέχεται τὴν δοκιμασία, ὅμως παρακαλεῖ νὰ μὴν ἐξαντλήσει ὁ Θεὸς ὁλόκληρο «τὸν Θυμὸ καὶ τὴν ὀργὴ Του», ἀλλὰ νὰ φανεῖ ἐπιεικῆς μαζί του μικραίνοντας τὸν χρόνο καὶ ἐλαφρώνοντας τὴν ἐπιβολὴ τῆς θείας τιμωρίας.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος παρατηρεῖ «οὐ τὸν ἔλεγχον παραιτεῖται, ἀλλὰ τὸν μετὰ θυμοῦ...οὐ φεύγει τὸ παιδευθῆναι, δίχα δὲ ὀργῆς τῆς παιδείας τυχεῖν ἀξιοί»¹³² καὶ ὁ Θεοδώρητος Κύρου σημειώνει «παρακαλῶν ἰατρικῶς, μὴ δικαστικῶς παιδευθῆναι»¹³³.

Πονοῦσε μέσα στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του ἐξαιτίας τῆς διπλῆς ἀμαρτίας ποὺ εἶχε διαπράξει, τοῦ φόνου καὶ τῆς μοιχείας. Πονοῦσε ὅμως καὶ σωματικὰ ἀπὸ τὴν ἀσθένειά του. Ἀποδίδει τὴν ἀσθένειά του στὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν του ἀλλὰ καὶ στὸ δίκαιο ξέσπασμα τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ πάνω του: «Δὲν ὑπάρχει κανένα μέλος τοῦ σώματός μου ὑγιές, ἐξ αἰτίας τῆς δικαίας ὀργῆς σου ἐναντίον μου. Δὲν ὑπάρχει γαλήνη καὶ ἀνάπαυσις εἰς τὰ κόκκαλά μου ἐξ αἰτίας τῶν δυὸ μεγάλων ἀμαρτιῶν μου»¹³⁴.

Ἐδῶ ὁ Δαυὶδ ἐξίσωσε τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ποὺ βρίσκεται στὸ ἀΐμιστίχιο, μετὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν του ποὺ βρίσκεται στὸ β΄ ἡμιστίχιο τοῦ στίχου¹³⁵. Ἀντιλήφθηκε τὸ μέγεθος τῆς ἀφροσύνης του, γιατί ὅπως λέει καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος

---

¹³² PG 30, 84.

¹³³ PG 80, 857.

¹³⁴ Ψαλμ. 37, 4: «οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἀμαρτιῶν μου». Βλ. Ἰωήλ Γιαννακόπουλου (Αρχιμ.), *Ἰώβ-Οἱ Ψαλμοί, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο΄*, τομ. 8 ἐκδ. Χριστιανικὴ Ἀδελφότητα Λυδία, Θεσσαλονίκη, 1986, σσ. 183-184.

¹³⁵ Ἀθανασίου Παπαρνάκη, «Ἀσθένεια καὶ Ἀμαρτία στὴ Βιβλικὴ Θεολογία», *Πρακτικὰ ἸΠανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων*, Ἀθήναι, 2009, σσ. 73-79.

«πᾶν ἁμάρτημα κατ'ἀφροσύνην γίνεται»¹³⁶. Θεώρησε ὅτι ἄξιζε νὰ ὑποφέρει τὴν δυσσομία ἀπὸ τὴν σαπίλα τῶν τραυμάτων του καὶ τὴν ἀθεράπευτη ἀσθένειά του. «Τὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀφροσύνης μου τραύματα τῶν ἁμαρτιῶν μου ἐβρώμισαν καὶ ἐσάπησαν. Ἔχω ταλαιπωρηθῆ καὶ καταβληθῆ. Ἐλύγισαν τὰ γόνατά μου, ἐκυρτώθην τελείως. Ὅλην τὴν ἡμέραν σύρω μετὰ δυσκολίας τὰ βήματά μου, σκυθρωπὸς καὶ λυπημένος. Διότι οἱ νεφροί μου, τὸ κέντρον αὐτὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, ἐγέμισαν ἀπὸ ἔλκη καὶ πόνους, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν τὴν ἀηδία καὶ περιφρόνησιν. Δὲν ὑπάρχει μέρος ὑγιὲς εἰς τὴν σάρκα μου»¹³⁷.

Στὸν 38^ο Ψαλμὸ ζητᾶει ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ λέει: «Συγχώρησε ὅλες τὶς ἁμαρτίες μου, διότι ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐπέτρεψες, νὰ γίνω περίγελως τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἔγινα κωφὸς καὶ ἀμίλητος, δὲν ἄνοιξα τὸ στόμα μου, διὰ νὰ παραπονεθῶ, διότι σὺ ἐπέτρεψες νὰ ἔλθουν εἰς βᾶρος μου οἱ δοκιμασίαι καὶ οἱ θλίψεις αὐτές. Απομάκρυνε ἀπὸ μένα τὰς δικαίας μαστιγώσεις σου, παῦσε πλέον νὰ μὲ τιμωρῆς, γιατί εἶναι πολὺ ἰσχυρὰ τὰ παιδαγωγικὰ κτυπήματα, πὸ καταφέρει τὸ παντοδύναμό σου χέρι, ὥστε κινδυνεύω νὰ σβῆσω. Μὲ τιμωρίες παιδαγωγεῖς τὸν ἄνθρωπον ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν του. Σὰν τὸν ἴστό τῆς ἀράχνης εὐθραυστη κάνεις τὴν ζωὴν του. Χωρὶς τὴν βοήθειάν σου, κάθε ἄνθρωπος ματαίως ταράσσεται καὶ κοπιᾶζει καὶ θησαυρίζει»¹³⁸. Καὶ ἄλλοῦ στὸν 106^ο ψαλμὸ γράφει: «Τοὺς βοήθησε ὁ Κύριος μὲ τὴν παντοδύναμο

---

¹³⁶ PG 30, 72.

¹³⁷ Ψαλμ. 37, 6-8: «προσώξεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου· ἐταλαιπώρησα καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην. ὅτι αἱ ψοαί μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου».

¹³⁸ Ψαλμ. 38, 9-12: «ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν μου ῥῦσαί με, ὄνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με. ἐκωφώθην καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας. ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μαστιγὰς σου· ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον. ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος.

δεξιά Του να φύγουν από τον δρόμο των αμαρτιών των, διότι αυτοί εξ αιτίας των αμαρτιών των υπέστησαν αὐτῶς τὰς ταπεινώσεις»¹³⁹.

Ἐνῶ αὐτὴ εἶναι μία σαφὴς γενικὴ θεώρηση γιὰ τὶς αἰτίες τῶν ἀσθενειῶν, παραμένει ἀδιευκρίνιστο ἐὰν κάθε ἀσθένεια ἔχει ὡς αἰτία τὶς προσωπικὲς ἀμαρτίες ἐκείνου πὺ ἀσθενεῖ.

3.6 Ἡ ἀλαζονικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Σενναχηρίμ ἀπέναντι στὸν Ἀληθινὸ Θεὸ καὶ στὸν Βασιλέα Ἐζεκία.

Ὅταν ἦταν βασιλιάς τοῦ βασιλείου τῆς Ἰουδαίας ὁ Ἐζεκίας τὸ 726-699π.Χ, οἱ Ἀσσύριοι ἐπιτέθηκαν στὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ Βασιλιάς τῶν Ἀσσυρίων διαμέσου τῶν ἐκπροσώπων του ζήτησε τὴν παράδοση τῶν ἰσραηλιτῶν καὶ μὲ τρόπο ἀλαζονικὸ – ἐγωιστικὸ ἐκφραζόταν ἀπέναντι τοῦ Ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἐζεκία.

« Μὴν σὲ ἀπατᾶ ὁ Θεός σου, στὸν ὁποῖο ἐσὺ ἐλπίζεις, λέγοντας δὲν θὰ παραδοθεῖ ἡ Ἱερουσαλήμ στὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἀσσυρίων. Ἐσὺ ἄκουσε ὅλα ὅσα ἔπραξαν οἱ βασιλεῖς τῶν Ἀσσυρίων σὲ ὅλες τὶς χῶρες, τὶς ὁποῖες κατέστρεψαν, καὶ ἐσὺ θὰ σωθεῖς ; Μήπως τοὺς ἔσωσαν πράγματι οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν, τοὺς ὁποίους διέφθειραν οἱ πατέρες μου, τὴν Γωζᾶν, τὴν Χαρρᾶν, τὴν Ραφίς καὶ τοὺς υἱοὺς Ἐδὲμ στὴν Θαεσθὲν ; Ποῦ εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰμάθ καὶ ὁ βασιλιάς τῆς Ἀρδάφ ; Ποῦ εἶναι ὁ βασιλιάς τῆς πόλεως Σεπφαραουαῖν, Ἀνά καὶ Ἀβά;»¹⁴⁰. Ὁ Ἐζεκίας πῆρε τὴν

---

¹³⁹ Ψαλμ. 106, 17: «ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐτῶν, διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἐταπεινώθησαν».

¹⁴⁰ Δ΄ Βασ. 19, 10-13: « μὴ ἐπαιρέτω σε ὁ Θεός σου, ἐφ' ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ λέγων· οὐ μὴ παραδοθῆ Ἱερουσαλήμ εἰς χεῖρας βασιλέως Ἀσσυρίων. ἰδοὺ σὺ ἠκουσας πάντα ὅσα ἐποίησαν βασιλεῖς Ἀσσυρίων πάσαις ταῖς γαίαις τοῦ ἀναθεματίσαι αὐτάς, καὶ σὺ ρυσθήσῃ; μὴ ἐξαυρούμενοι ἐξείλαντο αὐτοὺς οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν, οὓς διέφθειραν οἱ πατέρες μου, τὴν τε Γωζᾶν καὶ τὴν Χαρρᾶν καὶ τὴν Ραφίς καὶ υἱοὺς Ἐδὲμ τοὺς ἐν Θαεσθὲν; ποῦ ἐστὶν ὁ βασιλεὺς Αἰμάθ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀρφάδ; καὶ ποῦ ἐστὶ βασιλεὺς τῆς πόλεως Σεπφαραουαῖν Ἀνά καὶ Ἀβά;».

ἐπιστολή ἀπὸ τὸ χερί τῶν ἀγγελιοφόρων καὶ τὴν διάβασε. Ἐπειτα ὁ Ἐζεκίας ἀνέβηκε στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου καὶ ξετύλιξε τὴν ἐπιστολή αὐτὴ ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».

Ὁ Ἐζεκίας προσευχήθηκε μὲ πύρινα λόγια μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του ζητώντας τὴν προστασία τοῦ λαοῦ του ἀπὸ τὸν Θεὸ μπροστὰ στὴν κιβωτὸ τῆς διαθήκης. Μὲ τὴν πράξη του αὐτὴ φανέρωνε τὴν βαθιά του πίστη ποὺ εἶχε ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν προφήτη Ἡσαΐα στὸν Ἐζεκία ἀπαντώντας στὶς προσευχές του καὶ τοῦ ἀνήγγειλε ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψει στὸν Σενναχηρίμ « νὰ εἰσέλθει στὴν πόλη αὐτή, δὲν θὰ τοξεύσει ἐκεῖ βέλος, δὲν θὰ προβάλει κατ' αὐτῆς ἀσπίδα, οὔτε θὰ ὑψώσει ἐναντίον της πρόχωμα. Θὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν ὁδὸ ἀπὸ τὴν ὁποία ἦλθε καὶ στὴν πόλη αὐτὴ δὲν θὰ εἰσέλθει, λέγει ὁ Κύριος. Θὰ ὑπερασπιστῶ τὴν πόλη αὐτὴ γιὰ Ἐμένα καὶ γιὰ τὸν Δαυὶδ τὸν δοῦλο μου. Ὅταν νύχτωσε, ἦρθε ἄγγελος Κυρίου καὶ θανάτωσε στὸ στρατόπεδο τῶν Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδες (185.000). Ὅταν τὸ πρωὶ σηκώθηκαν, ἦταν ὅλοι σώματα νεκρά. Ἔτσι ὁ Σενναχηρίμ, βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων, σηκώθηκε καὶ γύρισε πίσω καὶ κατοίκησε στὴν Νινευὴ»¹⁴¹.

3.7 Ἡ μεγάλη ἀλαζονεία τοῦ Βασιλέως τῆς Βαβυλώνας Ναβουχοδονόσορ ὡς αἰτία φρενοβλάβειας.

Ὁ Ναβουχοδονόσορ ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους βασιλιάδες τῆς Βαβυλωνιακῆς αὐτοκρατορίας (605-562 π.Χ.). Ἦταν γιὸς καὶ διάδοχος τοῦ ἰδρυτῆ τῆς αὐτοκρατορίας Ναβοπολοσάριου (Ναβοπαλάσσα)¹⁴². Τὰ χρόνια τῆς βασιλείας

---

¹⁴¹ Δ' Βασ. 19, 32-36: «οὐχ οὕτως; τάδε λέγει Κύριος πρὸς βασιλέα Ἀσσυρίων· οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ οὐ τοξεύσει ἐκεῖ βέλος, καὶ οὐ προφθάσει αὐτὴν θυρεός, καὶ οὐ μὴ ἐκχέη πρὸς αὐτὴν πρόσχωμα· τῆ ὁδῷ, ἣ ἦλθεν, ἐν αὐτῇ ἀποστραφήσεται καὶ εἰς τὴν πόλιν ταύτην οὐκ εἰσελεύσεται, λέγει Κύριος, καὶ ὑπερασπιῶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ταύτης δι' ἐμὲ καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν δοῦλόν μου. Καὶ ἐγένετο ἕως νυκτὸς καὶ ἐξῆλθεν ἄγγελος Κυρίου καὶ ἐπάταξεν ἐν τῇ παρεμβολῇ Ἀσσυρίων ἑκατὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδας· καὶ ὄρθρισαν τὸ πρωί, καὶ ἰδοὺ πάντες σώματα νεκρά. καὶ ἀπῆρε καὶ ἐπορεύθη καὶ ἀπέστρεψε Σενναχηρίμ βασιλεὺς Ἀσσυρίων καὶ ὤκησεν ἐν Νινευῆ.

¹⁴² https://el.wikipedia.org/wiki/Ναβουχοδονόσορ_Β΄.

του αποτελοῦν ἴσως τὴ λαμπρότερη περίοδο σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς βαβυλωνιακῆς αὐτοκρατορίας. Κύρια δραστηριότητα τοῦ Ναβουχοδονόσορα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, ἦταν ἡ ἀνοικοδόμηση τῆς Βαβυλώνας καὶ ἡ ὀλοκλήρωση καὶ ἐπέκταση τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ πατέρας του. Ἀπὸ τὴν ἱστορία γνωρίζουμε γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου τοὺς κρεμαστοὺς κήπους τῆς Βαβυλώνας, ποὺ συντελέστηκε κατὰ τὰ χρόνια τῆς βασιλείας του.

Ἡ μεγάλη του στρατιωτικὴ ἰσχύς, τὸ μεγάλο βασίλειο ποὺ ἔφτιαξε μαζὶ μὲ τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα ποὺ ἔκανε τὸν ὀδήγησαν σὲ μεγάλο ἐγωισμό καὶ ὑπεροψία. Εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὴ ἡ φράση ποὺ ξεστόμισε πρὸς τοὺς τρεῖς παῖδας ποὺ δὲν προσκύνησαν τὴν μεγάλη χρυσὴ εἰκόνα ποὺ ἔφτιαξε, « καὶ τίς ἐστὶ Θεός, ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου;»¹⁴³ λίγο πρὶν τοὺς ρίξει μέσα στὸ καμίνι.

Καὶ ἐνῶ ἡ ζωὴ του κυλοῦσε ἡσυχά καὶ ὠραῖα καὶ ἀπολάμβανε τὰ πλούτη καὶ τὰ μεγαλεῖα του, ἓνα βράδυ εἶδε ἓνα ὄνειρο ποὺ τὸν συντάραξε κυριολεκτικά. Δὲν τὸ ξέχασε ὅπως τὸ πρῶτο ὄνειρο ποὺ εἶδε, ἀλλὰ τὸ συγκράτησε καὶ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ τὴν ἐξήγηση. Κάλεσε τοὺς μάγους, τοὺς μάντις, καὶ τοὺς ἀστρολόγους, νὰ τοῦ τὸ ἐξηγήσουν ἀλλὰ μάταια. Κανένας τους δὲν μπόρεσε, μέχρι ποὺ ἦρθε ὁ Δανιὴλ ὁ ὁποῖος εἶχε πνεῦμα Θεοῦ καὶ εἶπε τὸ ὄνειρό του.

Ὁ Δανιὴλ ὅταν τὸ ἄκουσε ταραχθῆκε, ἀλλὰ ἔδωσε τὴν ἐρμηνεία στὸν βασιλιὰ λέγοντάς του : « Κύριέ μου, βασιλιά, τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδες ἄς πραγματοποιηθεῖ σὲ αὐτοὺς ποὺ σὲ μισοῦν, καὶ ἡ ἐρμηνεία του ἄς βρεῖ τοὺς ἐχθρούς σου. Εἶπες πὼς εἶδες ἓνα δένδρο ποὺ μεγάλωσε καὶ θέρειψε, ἔτσι ποὺ τὸ ὕψος του νὰ ἀγγίζει τὸν οὐρανὸ καὶ ἦταν ὄρατὸ ἀπὸ κάθε ἄκρη τῆς γῆς. Τὰ φύλλα του ἦταν ὠραῖα καὶ οἱ καρποὶ πολλοί, ὥστε νὰ θρέψει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· κάτω ἀπὸ αὐτὸ ἀναπαυόταν τὰ ἄγρια

---

¹⁴³ Δαν. 3, 15.

θηρία και στα κλαδιά του ἔχτιζαν φωλιές τὰ πουλιά. Ἐσὺ εἶσαι τὸ δέντρο αὐτό, βασιλιά. Μεγάλωσες καὶ θέριεψες, ἡ δύναμή σου ἀυξήθηκε καὶ ἄγγιξε τὸν οὐρανὸ καὶ ἡ ἐξουσία σου ἔφτασε σὲ ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς. Καὶ τὸ ὅτι εἶδε ὁ βασιλιάς φῶς οὐράνιο καὶ ἅγιο νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε· Μαδηστε τὸ δέντρο καὶ καταστρέψτε το, καὶ μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του ἀφήστε μέσα στὴ γῆ, σὰν μέσα σὲ σιδερένια καὶ χάλκινα δεσμά, καὶ ὅτι θὰ κοιμᾶται ἔξω στὴν χλόη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, θὰ ζεῖ δὲ καὶ θὰ συναναστρέφεται ἀνάμεσα στὰ ἄγρια θηρία, καὶ θὰ διαρκέσει αὐτὴ ἡ κατάσταση ἑπτὰ χρονικὲς περιόδους, ὡς ἐξῆς ἐρμηνεύονται αὐτά, βασιλιά μου, ἡ δὲ ἐρμηνεία τους προέρχεται ἀπὸ τὸν ὕψιστο Θεὸ καὶ σύντομα θὰ βρεῖ πραγματοποίησι στὸν κύριό μου τὸν βασιλιά. Θὰ σὲ διώξουν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ κατοικεῖς μαζὶ μὲ τὰ θηρία, ὅπου θὰ σὲ τρέφουν μὲ χορτάρια σὰν τὸ βόδι, τὸ δὲ σῶμα σου θὰ βρέχεται ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ περάσουν ἑπτὰ χρονικὲς περίοδοι κατὰ τὶς ὁποῖες θὰ βρίσκεσαι σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση, μέχρι ποὺ θὰ γνωρίσεις ὅτι ὁ Ὑψιστος εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ θὰ δώσει αὐτὴν, σὲ ἐκεῖνον ποὺ θὰ θελήσει αὐτός. Καὶ τὸ ὅτι εἶπε μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν τοῦ δένδρου, σημαίνει ὅτι ἡ βασιλεία σου θὰ παραμείνει σὲ σένα ἀπὸ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ποὺ θὰ γνωρίσεις τὴν οὐράνια ἐξουσία». Γι'αὐτό, βασιλιά μου, ἄς γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀπὸ σένα ἡ συμβουλή μου καὶ φρόντισε νὰ ἐξαλείψεις τὶς ἁμαρτίες σου μὲ ἐλεημοσύνες καὶ τὶς ἀδικίες σου μὲ φιλανθρωπικὲς πράξεις πρὸς τοὺς φτωχοὺς. Ἴσως δείξει ὁ Θεὸς φιλανθρωπία γιὰ τὰ ἁμαρτήματά σου»¹⁴⁴.

¹⁴⁴ Δαν. 4, 16-24: « Τότε Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ, ἀπηνεώθη ὡσεὶ ὥραν μίαν, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν. καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν· Βαλτάσαρ, τὸ ἐνύπνιον καὶ ἡ σύγκρισις μὴ κατασπευσάτω σε· καὶ ἀπεκρίθη Βαλτάσαρ καὶ εἶπε· κύριε, τὸ ἐνύπνιον ἔστω τοῖς μισοῦσί σε καὶ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς σου. τὸ δένδρον, ὃ εἶδες τὸ μεγαλυνθὲν καὶ τὸ ἰσχυρὸς, οὗ τὸ ὕψος ἔφθανεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κῦτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ εὐθαλῆ καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολὺς καὶ τροφὴ πᾶσιν ἐν αὐτῷ, ὑποκάτω αὐτοῦ κατώκουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατεσκίονον τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, σὺ εἶ, βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλύνθη καὶ ἰσχυρὸς καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἐμεγαλύνθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ κυριεῖα σου εἰς τὰ πέρατα

Εἶχε περάσει ἕνας χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ εἶχε δεῖ αὐτὸ τὸ ὄνειρο ὁ βασιλιάς καὶ μᾶλλον τὸ εἶχε ξεχάσει ἀφοῦ δὲν ἄλλαξε πορεία στὴν ζωὴ του καὶ ἐξακολουθοῦσε νὰ ζεῖ ὅπως καὶ πρῶτα. Μιὰ μέρα κυριεύθηκε ἀπὸ μεγάλη ἀλαζονεία καὶ ἄρχισε νὰ κομπάζει καθὼς περπατοῦσε στὸν ἐξώστη τῶν ἀνακτόρων του: « Αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ μεγάλη Βαβυλώνα, τὴν ὁποία ἐγὼ ἀνοικοδόμησα ὡς πρωτεύουσα τῆς βασιλείας μου, μὲ τὴν μεγάλη μου ἰσχὺ καὶ δύναμη, ὥστε νὰ διαλαλεῖ τὴν μεγαλειότητά μου καὶ τὴν δόξα μου; Ἐνῶ ἔλεγε ἀκόμα τὰ λόγια αὐτὰ ὁ βασιλιάς, ἀκούστηκε ἡ φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ποὺ ἔλεγε· Σὲ σένα, βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ, ἀπευθύνονται τὰ λόγια αὐτά· ἡ βασιλεία σου πέρασε ἀπὸ σένα καὶ σοῦ ἀφαιρέθηκε. Θὰ σὲ διώξουν μέσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ κατοικεῖς ἀνάμεσα στὰ ἄγρια θηρία, ὅπου θὰ σὲ τρέφουν μὲ χορτάρια σὰν τὸ βόδι. Ἐφτὰ καιροὶ θὰ περάσουν κατὰ τοὺς ὁποίους θὰ βρίσκεσαι ἐσὺ σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση, μέχρι ποὺ θὰ μάθεις ὅτι ὁ Ὑψιστος εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ θὰ δώσει αὐτὴν ἐκεῖνος σὲ ὅποιον αὐτὸς θελήσει. Κατὰ τὴν στιγμὴ αὐτὴ πραγματοποιήθηκε ἡ προφητεία γιὰ τὸ Ναβουχοδονόσορ, καὶ διώχθηκε μέσα ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔτρωγε χορτάρια σὰν τὸ βόδι καὶ

τῆς γῆς. καὶ ὅτι εἶδεν ὁ βασιλεὺς εἶρ καὶ ἄγιον καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν· ἐκτίλατε τὸ δένδρον καὶ διαφθείρατε αὐτό, πλὴν τὴν φυὴν τῶν ριζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε καὶ ἐν δεσμῶ σιδηρῶ καὶ ἐν χαλκῶ καὶ ἐν τῇ γλῶττῃ τῇ ἔξω, καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἢ μερὶς αὐτοῦ, ἕως οὗ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλοιωθῶσιν ἐπ’ αὐτόν, τοῦτο ἢ σύγκρισις αὐτοῦ, βασιλεῦ. καὶ σύγκριμα Ὑψίστου ἐστίν, ὃ ἔφθασεν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα, καὶ σὲ ἐκδιώξουσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἔσται ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμοῦσί σε καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσῃ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπὶ σέ, ἕως οὗ γνῶς ὅτι κυριεύει ὁ Ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ, δώσει αὐτήν. καὶ ὅτι εἶπαν· ἐάσατε τὴν φυὴν τῶν ριζῶν τοῦ δένδρου, ἢ βασιλεία σου σοὶ μενεῖ, ἀφ’ ἧς ἂν γνῶς τὴν ἐξουσίαν τὴν οὐράνιον. διὰ τοῦτο, βασιλεῦ, ἢ βουλή μου ἀρεσάτω σοὶ καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἴσως ἔσται μακρόθυμος τοῖς παραπτώμασί σου ὁ Θεός».

ή δροσιά τοῦ οὐρανοῦ ἔβρεχε τὸ σῶμα του, μέχρι πού οἱ τρίχες του μεγάλωσαν σάν τὶς τρίχες τοῦ λιονταριοῦ καί τὰ νύχια του, σάν τὰ νύχια τῶν ἀρπακτικῶν πτηνῶν »¹⁴⁵.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξηγεῖ ὅτι « ὅταν λέει ὅτι ἔλαβε καρδιά θηρίου, δὲν ἐννοεῖ αὐτό, ὅτι ἔπαθε σύγχυση καὶ παραφροσύνη ὁ νοῦς του, ἀλλὰ ὅτι ἔχοντας ἀνθρώπινη ψυχή, αἰσθανόταν τὰ πράγματα. Δὲν θὰ ἦταν δυνατόν, ἂν μεταβαλλόταν σὲ θηρίο νὰ αἰσθανόταν ἐκεῖνα πού συνέβαιναν. Τί σημαίνει λοιπὸν ὅτι τοῦ δόθηκε καρδιά Θηρίου; ὅτι δηλαδή ἐξαγριώθηκε καὶ δὲν ἠθελε νὰ ζεῖ μαζί με τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ὅτι φοβόταν νὰ ζεῖ μαζί με τοὺς ἀνθρώπους ἢ θεωροῦσε τοὺς ἀνθρώπους σάν θηρία. Τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει ἀνώτερο ἀπὸ αὐτό; τί δὲ ταπεινότερο ἀπὸ αὐτὸν τώρα πού βρισκόταν σὲ αὐτὴ τὴν κατάσταση ;...Ἔτσι περιφερόταν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ γινόταν σὲ ὅλους παράδειγμα ταπεινοφροσύνης, φέρνοντας ἐπάνω του τὰ γνωρίσματα τῆς τιμωρίας, σάν ἀκριβῶς κακοποιὸς ἔχοντας ἐπάνω του τὰ στίγματα»¹⁴⁶.

Ἀρκετοὶ σύγχρονοι ἐρμηνευτὲς ἀποδίδουν τὴν ἀσθένεια αὐτῆ στὴν Λυκανθρωπία , ἢ ὅποια εἶναι μία ψυχωτική ἢ μελαγχολικὴ παραίσθηση, σύμφωνα με τὴν ὅποια ὁ ἀσθενὴς ἔχει τὴν αἴσθηση ὅτι εἶναι κάποιο ζῶο τὸ ὁποῖο προσπαθεῖ νὰ μιμηθεῖ σὲ κάθε τρόπο τῆς ζωῆς του, ὅπως στὴν φωνή, στὸν τρόπο λήψεως τῆς

---

¹⁴⁵ Δαν. 4, 27-30: « οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ἠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου ; ἔτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι τοῦ βασιλέως ὄντος, φωνὴ ἀπ' οὐρανοῦ ἐγένετο· σοὶ λέγουσι, Ναβουχοδονόσορ βασιλεῦ, ἡ βασιλεία παρῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐκδιώξουσι, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμοῦσί σε, καὶ ἐπὶ τὰ καιροὶ ἀλλαγῆσονται ἐπὶ σέ, ἕως οὗ γνῶς, ὅτι κυριεύει ὁ Ὑψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξη, δώσει αὐτήν. αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος συνετελέσθη ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη καὶ χόρτον ὡς βοῦς ἦσθι, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λεόντων ἐμεγαλύνθησαν καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέων».

¹⁴⁶ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Δανιὴλ κεφάλαιο Δ,* ΕΠΕ 8, 589-599.

τροφῆς καὶ σὲ ἄλλα. Πάντως δὲν εἶναι σίγουρο ὅτι ὁ Ναβουχοδονόσορ ἔπασχε ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀσθένεια¹⁴⁷.

Ἀπὸ ἄλλα ἐξωβιβλικὰ κείμενα δὲν ἔχουμε κάποιες πληροφορίες πὸν νὰ μαρτυροῦν κάτι γιὰ τὴν περίπτωση τῆς ἀσθενείας του. Ὅσα Βαβυλωνιακὰ κείμενα ἦρθαν στὸ φῶς ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ ἔρευνα δὲν μᾶς δίνουν πληροφορίες γιὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς βασιλείας του¹⁴⁸. Μπορεῖ νὰ συμβαίνει αὐτὸ ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ διατηρηθεῖ στοὺς αἰῶνες ἡ μνήμη του ὡς ἐνὸς ἰσχυροῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς βασιλιά.

Ἀργότερα ὁ Ναβουχοδονόσορ ὅταν παρήλθαν οἱ ὀρισμένοι καιροὶ πὸν ἔθεσε ὁ Θεός, ἐπανῆλθε στὰ λογικά του ἀφοῦ πρῶτα σήκωσε τὰ μάτια του στὸν οὐρανό, ὕμνησε καὶ δοξολόγησε τὸν Θεό, καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀποκατέστησε στὴν προηγούμενη δόξα του σὰν Βασιλιά.

3.8 Ἡ Ἀσθένεια ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας στὸ Δευτερονόμιο.

Στὸ Δευτερονόμιο παρατηροῦμε ὅτι ὅταν ὁ Μωσῆς μεταφέρει τὰ λόγια τοῦ Κυρίου καὶ ζητᾶ ἀπὸ τοὺς ἰσραηλίτες νὰ τηρήσουν τοὺς ὅρους τῆς Διαθήκης ὅταν θὰ διαβοῦν τὸν Ἰορδάνη γιὰ νὰ περάσουν στὴν γῆ πὸν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς τοὺς δίνει, τοὺς ἀναφέρει ὅτι στὴν περίπτωση πὸν δὲν τηρήσουν τὴν Διαθήκη αὐτὴ , ὁ Κύριος θὰ ἐπιφέρει σὲ αὐτοὺς θάνατο καὶ ἀρρώστιες. « Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπακούσεις στὰ λόγια τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, νὰ ἐφαρμόζεις καὶ νὰ τηρεῖς ὅλες τὶς ἐντολές Του, ὅσες ἐγὼ δίνω σήμερα σὲ σένα, θὰ ἔρθουν ἐναντίον σου ὅλες οἱ κατάρεις αὐτὲς καὶ θὰ σὲ

---

¹⁴⁷ Ἰωήλ Γιαννακόπουλου (Ἀρχιμ.), *Ὁ προφήτης Δανιήλ, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο΄*, τομ. 21 Ἀθήναι, 1962, σ. 78.

¹⁴⁸ Νικολάου Π. Βασιλειάδη, *Αρχαιολογία καὶ Ἁγία Γραφή*, ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», Ἀθήναι, 1999, σσ. 236-237.

καταλάβουν»¹⁴⁹. Ως συνέπειες τῆς ἀνυπακοῆς : « Θὰ ἐπιφέρει ὁ Κύριος σὲ ἐσένα τὸν θάνατο ἕως ὅτου σὲ ἐξολοθρεύσει ἀπὸ τὴν χώρα, στὴν ὁποία πορεύεσαι νὰ τὴν κάνεις ἰδιοκτησία σου. Θὰ σὲ κτυπήσει ὁ Κύριος μὲ ἀδυναμία καὶ πυρετό, ρίγος, φλόγωση, καύσωνα καὶ κιτρίνισμα δηλαδὴ μὲ ἴκτερο. Αὐτὰ θὰ σὲ καταδιώξουν ἕως ὅτου σὲ ἀφανίσουν».¹⁵⁰ Τοὺς ἀπειλεῖ ἀκόμη μὲ ἀσθένειες ὅπως αὐτὲς ποὺ ἔπесαν στοὺς Αἰγυπτίους, ὅταν ὁ Κύριος ἤθελε νὰ μεταβάλλει τὴν ἄκαμπτη στάση τοῦ Φαραώ, καὶ νὰ ἐλευθερώσει ἐκ τῆς δουλείας τοὺς ἰσραηλίτες: « Ὁ Κύριος θὰ σὲ κτυπήσει μὲ τὸ αἰγυπτιακὸ ἔλκος στὴν ἔδρα, μὲ ἄγρια ψωρίαση, καὶ κνησμό, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖς νὰ γιαιτρευτεῖς. Θὰ σὲ κτυπήσει ὁ Κύριος μὲ τρέλα, μὲ τύφλωση καὶ μὲ σύγχυση τοῦ μυαλοῦ»¹⁵¹. ... « θὰ σὲ κτυπήσει ὁ Κύριος μὲ κακοῆθες ἔλκος στὰ γόνατα καὶ τὶς κνήμες, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖς νὰ γιαιτρευτεῖς ἀπὸ τὴν ἄκρη τῶν ποδιῶν σου μέχρι τὴν κορυφὴ»¹⁵².

Ὁ Κύριος ἤθελε μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ ἄνθρωπος νὰ καταλάβει τὶς συνέπειες τῆς ἀπιστίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἀμαρτίας. Οἱ ἰσραηλίτες ἦταν σὲ χαμηλὸ πνευματικὸ στάδιο γι' αὐτὸ καὶ χρησιμοποιοῦν αὐτὸν τὸν τρόπο, ὅπως πολὺ ὠραῖα μᾶς λέει ὁ Ἅγιος Θεοδώρητος ὁ Κύριος. « Γιατί τοὺς ἔδωσε κατάρεις καὶ εὐλογίες ; Ὁ Δεσπότης Χριστὸς τὰ τέλεια θεῖα ρήματα στοὺς τέλειους τὰ δίνει, τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν ὑποσχέθηκε σὲ αὐτοὺς ποὺ τηροῦσαν τὸν νόμο, ἀπειλῆσε δὲ μὲ τὴν γέεννα αὐτοὺς ποὺ παραβαίνουν τὸν νόμο. Οἱ Ἰουδαῖοι ἐπειδὴ ἦταν ἀτελεῖς καὶ μὲ χαμηλὸ

---

¹⁴⁹ Δευτ. 28, 15: « Καὶ ἔσται ἐὰν μὴ εἰσακούσης τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, φυλάσσειν καὶ ποιεῖν πάσας τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ὅσας ἐγὼ ἐντέλλομαί σοι σήμερον, καὶ ἐλεύσονται ἐπὶ σὲ πᾶσαι αἱ κατάραι αὐταὶ καὶ καταλήψονται σε».

¹⁵⁰ Δευτ. 28, 21-22: « προσκολλήσαι Κύριος εἰς σὲ τὸν θάνατον, ἕως ἂν ἐξαναλώσῃ σε ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς ἣν εἰσπορεύῃ ἐκεῖ κληρονομήσαι αὐτήν. πατάξει σε Κύριος ἐν ἀπορίᾳ καὶ πυρετῷ καὶ ρίγει καὶ ἐρεθισμῷ καὶ ἀνεμοφθορίᾳ καὶ τῇ ὄχρᾳ, καὶ καταδιώξονται σε, ἕως ἂν ἀπολέσωσί σε».

¹⁵¹ Δευτ. 28, 27-28: « ὥστε μὴ δύνασθαί σε ἰαθῆναι. πατάξει σε Κύριος παραπληξία καὶ ἀορασία καὶ ἐκστάσει διανοίας».

¹⁵² Δευτ. 28, 35: « πατάξει σε Κύριος ἐν ἔλκει πονηρῷ ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ ἐπὶ τὰς κνήμας, ὥστε μὴ δύνασθαί σε ἰαθῆναι ἀπὸ ἰχνους τῶν ποδῶν σου ἕως τῆς κορυφῆς σου».

πνευματικὸ ἐπίπεδο, γι' αὐτὸ καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ ἦταν προσφιλῆ στὴν γῆ γι' αὐτοὺς , κατάρεις καὶ εὐλογίες ἔδωσε. Διότι ἐὰν δὲν πίστευαν σὲ ὅσα θαυμαστὰ ἔβλεπαν στὴν γῆ, πῶς θὰ πίστευαν σὲ αὐτὰ ποὺ ἀνήκουν στὰ ἐπουράνια;»¹⁵³.

Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἤθελε νὰ τοὺς ὑποσχεθεῖ ἐπίγεια ἀγαθὰ ἂν τηροῦσαν τὸν νόμο Του, καὶ τοὺς ἀπειλοῦσε μὲ ἐπίγειες τιμωρίες ποὺ ἦταν γνωστὲς σὲ αὐτοὺς γιὰ νὰ τοὺς κάνει νὰ μὴν ἀθετοῦν τὶς ἐντολές Του. Καὶ ὁ Ἅγιος Θεοδώρητος ἐρωτᾷ γιατί εἶναι περισσότερες οἱ κατάρεις ἀπὸ τὶς εὐλογίες; Στους πονηροὺς δὲν ὠφελοῦν τόσο οἱ λόγοι τῆς ἐλευθερίας, ὅσο οἱ ἀπειλὲς τῶν συμφορῶν»¹⁵⁴.

3.9 Ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τὴν ἀσέβεια μὲ ἀρρώστια. Τὸ κλέψιμο τῆς Κιβωτοῦ ἀπὸ τοὺς Φιλισταίους.

Περίπου τὸ δεῦτερο ἡμῖσι τοῦ 11ου αἰῶνος π.Χ. σὲ μία μάχη μεταξὺ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τῶν Φιλισταίων, οἱ δεῦτεροι κατάφεραν νὰ κερδίσουν τὴν μάχη σκοτώνοντας τριάντα χιλιάδες Ἰσραηλίτες¹⁵⁵. Στὴν συνέχεια ἔκλεψαν τὴν Κιβωτὸ τῆς Διαθήκης μέσα ἀπὸ τὸ στρατόπεδο τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τὴν μετέφεραν ἀπὸ τὴν Ἀβενεζέρ στὴν πόλη τους Ἄζωτον καὶ ἀκολούθως τὴν τοποθέτησαν μέσα στὸν ναὸ τοῦ θεοῦ Δαγῶν κοντὰ στὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ τούτου Δαγῶν.

Ὅταν τὸ πρωὶ τῆς ἐπόμενης ἡμέρας ἦρθαν γιὰ νὰ προσφέρουν εὐχαριστίες στὸν θεὸ τους, βρίσκουν τὸ ἄγαλμά του πεσμένο μὲ τὸ πρόσωπο καταγῆς μπροστὰ

---

¹⁵³ Θεοδώρητου Κύρου , *Δευτερονόμιον Ἐρωτήσεις* , *Ἐρώτηση ΑΔ'* , PG 80, 433C: «Τί δήποτε κατάρεις αὐτοὺς καὶ εὐλογίας ὑπέβαλεν; Ὁ δεσπότης Χριστὸς τὰ τέλεια μαθήματα τοῖς τελείοις προσενεγκῶν, βασιλείαν μὲν οὐρανῶν τοῖς ταῦτα πληροῦσιν ὑπέσχετο, ἠπέιλησε δὲ τοῖς παραβαίνουσι γέενναν. ἰουδαίοις δὲ χαμαιπετὲς ἔχουσι καὶ χαμαιζηλον φρόνημα, τὰς τῆ γῆ προσηκούσας ἀρὰς καὶ εὐλογίας ἀπένεμμεν. οἱ γὰρ μηδὲ τοῖς ὀρωμένοις πιστεῦσαντες θαύμασι, πῶς ἂν ἐδέξαντο τὰ τῶ μέλλοντι βίῳ προσήκοντα;».

¹⁵⁴ Θεοδώρητου Κύρου , *Ἐρώτηση ΑΣΤ'* , PG 80, 437C: «Τί δήποτε πλείους τῶν εὐλογιῶν αἱ ἀραί; Τοὺς πονηροὺς οἰκέτας οὐ τοσοῦτον ὠφελοῦσιν αἱ τῆς ἐλευθερίας ἐπαγγελίαι, ὅσον τῶν μαστίγων αἱ ἀπειλαί».

¹⁵⁵ Α' Βασ. 4, 10.

στην Κιβωτό του Κυρίου. Τὸ ἔβαλαν στὴν θέση του, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπόμενη μέρα τὸ βρῆκαν πάλι πεσμένο κάτω μπροστὰ στὴν Κιβωτό του Κυρίου, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν φορὰ τὸ κεφάλι του ἦταν κομμένο καθὼς καὶ οἱ παλάμες τοῦ ἀγάλματος ποὺ βρισκόντουσαν στὸ κατώφλι τοῦ ναοῦ, μόνο ὁ κορμὸς τοῦ ἀγάλματος εἶχε μείνει στὴν θέση ποὺ εἶχε τοποθετηθεῖ¹⁵⁶.

Τότε τὸ τιμωρὸ χέρι τοῦ Θεοῦ ἔπεσε βαρύντατο στοὺς κατοίκους τῆς Ἀζώτου. Χτυπήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς βουβωνικῆς πανώλης, καὶ ἐφανίσθησαν ἐκζέματα στοὺς ἀφεδρώνες τους καὶ μέσα στὴν χώρα τους ἐφανίσθησαν ποντίκια.

Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ προκαλεῖ διόγκωση τῶν βουβωνικῶν λεμφαδένων καὶ ἂν δὲν δοθεῖ ἄμεση θεραπεία καταλήγει στὸν θάνατο. Κάποιοι ἐρευνητὲς θεωροῦν ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βουβωνικὴ πανώλη ἢ ἐπιδημία ποὺ ἔπληξε τοὺς Φιλισταίους ἦταν κάποια μορφή δυσεντερίας¹⁵⁷, ἐνῶ κάποιοι ἄλλοι θεωροῦν ὅτι ἦταν ἢ νόσος τῶν αἰμορροΐδων¹⁵⁸.

Λόγω αὐτῶν τῶν γεγονότων σὲ ὅλες τὶς πόλεις, οἱ κάτοικοι κυριεύθηκαν ἀπὸ πανικὸ καὶ ἔπεσε σὲ αὐτοὺς ὁ θάνατος. Τότε πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν μεταφέρουν στὴν πόλη Γέθ ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συνέβησαν τὰ ἴδια. Ἡ κιβωτὸς μεταφέρθηκε ἀκολούθως στὴν πόλη Ἀσκαλώνα καὶ πάλι ἀκολούθησαν τὰ ἴδια γεγονότα. Τότε κατάλαβαν καὶ πίστεψαν ὅτι ὅλα αὐτὰ συνέβησαν ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν ποὺ κατοικεῖ μέσα στὴν Κιβωτό καὶ τοὺς τιμωρεῖ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο γιὰ τὴν ἄνομη καὶ ἀσεβῆ πράξη τους. Ἡ κιβωτὸς ἔμεινε στὴν περιοχὴ τῶν Φιλισταίων ἑπτὰ μῆνες. Τότε κάλεσαν τοὺς

---

¹⁵⁶ Α΄ Βασ. 5, 1-6.

¹⁵⁷ Joyce G. Baldwin, *1 and 2 Samuel, Tyndale Old Testament Commentaries* 8, ἐκδ. Inter-Varsity Press, Leicester-Illinois 1988, σελ. 74, βλ. MADELEINE S., J. LANE MILLER, «*Old Testament Diseases*», *Encyclopedia of Bible Life*, ἐκδ. Adam and Charles Black, London 1979, σ. 71ε, βλ. P. KYLE McCARTER, *1 Samuel, The Anchor Bible*, τομ. 8, ἐκδ. Doubleday, New York 1980, σελ. 123.

¹⁵⁸ Ἰωήλ Γιαννακόπουλου (Ἀρχιμ.), *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη κατὰ τοὺς Ο΄*, τομ. 8, Ἀθῆναι 1957, σσ. 44-45.

ιερείς τους και τοὺς μάγους τους γιὰ νὰ τοὺς ποῦν τί νὰ κάνουν. Ἔτσι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν ἐπιστρέψουν στοὺς Ἰσραηλίτες, μαζί με μιὰ προσφορὰ ἐπανορθώσεως ποὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ πέντε χρυσὰ ὁμοιώματα ἐδρῶν ἀνάλογα με τὸν ἀριθμὸ τῶν σατραπειῶν καὶ χρυσὰ ὁμοιώματα ποντικίων, ποὺ προκάλεσαν τὴν ἐπιδημία αὐτὴ καταστρέφοντας τὴν χώρα τους ὑποκινούμενα ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ θεοῦ, ἔτσι ὥστε νὰ περιορίσει τὴν τιμωρία του σὲ αὐτούς, στοὺς θεοὺς καὶ στὴν χώρα τους¹⁵⁹.

Ὅπως μᾶς σημειώνει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος οἱ Φιλισταῖοι τιμωρήθηκαν ἐπειδὴ ἔδειξαν ἀσέβεια πρὸς τὰ ἱερὰ πράγματα, ὅταν ἔκλεψαν τὴν Κιβωτὸ τοῦ Θεοῦ¹⁶⁰.

4. Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ.

Εἶδαμε ὅτι ἡ ἀσθένεια στὴν Παλαιὰ Διαθήκη περιγράφεται ὡς τιμωρία καὶ ἴσως ἦταν ἀπαραίτητη, καθὼς μέσα στὸ πολιτισμικὸ πλαίσιο τῆς ἐποχῆς τῆς δὲν

---

¹⁵⁹ Α΄ Βασ. 6, 1-9.

¹⁶⁰ Ἀθανασίου Γ. Παπαρνάκη, *Ἑρμηνεῖα Κειμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α΄ ἐκδ. Γράφημα, Θεσσαλονίκη, 2009, σ. 126. Βλ. καὶ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Ἱστοριοδογματικά Β΄ Περί τῶν γεγενημένων παρ' Ἀρειανῶν*, ΕΠΕ 9, 325-326, PG 25, 761BC « Τοιαῦτα μὲν οὖν οἱ δυσσεβεῖς Ἀρειανοὶ νομίζοντες εἰς ἡμῶν ὕβριν ταῦτα φθάνειν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἔπραττον. θεία δὲ δίκη τὴν πονηρίαν τούτων ἤλεγξε καὶ σημειῖόν τι μέγα καὶ ἐξάίρετον εἰργάσατο δεικνύουσα καὶ διὰ τούτου πᾶσι φανερώς, ὅτι ὡσπερ ἀσεβοῦντες οὐκ εἰς ἄλλον ἀλλ' εἰς τὸν κύριον τολμῶσιν, οὕτω ταῦτα ποιοῦντες εἰς αὐτοῦ πάλιν ὕβριν ἐπεχείρησαν πράξαι· καὶ τοῦτο μᾶλλον ἐκ τοῦ γενομένου θαύματος φανερωτέραν ἔσχε τὴν ἀπόδειξιν. τῶν ἀσελγῶν γάρ τις νεώτερος εἰσδραμῶν καὶ τολμήσας ἐπεκάθισε τῷ θρόνῳ. καὶ καθίσας διὰ τῶν ρινῶν τι πορνικὸν ἀπήχησεν ὁ ἄθλιος. εἶτα ἀναστὰς ἐβιάζετο τὸν θρόνον ἀποσπᾶν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλκειν, ἠγνόει δὲ καθ' ἑαυτοῦ τὴν δίκην ἐπισπόμενος. ὡς γὰρ οἱ τότε τὴν Ἄζωτον κατοικοῦντες τολμήσαντες ἄψασθαι τῆς κιβωτοῦ, ἥ κἂν προσβλέψαι θέμις οὐκ ἦν αὐτοῖς, παρ' αὐτῆς εὐθὺς ἀπώλλυντο πρότερον διαφθειρόμενοι ταῖς βασάνοις τὰς ἔδρας, οὕτως καὶ οὗτος ὁ ἄθλιος μόνον ἐτόλμησεν ἔλκειν καί, ὅπερ εἶλκεν εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο, καὶ ὡς ἀντιπεμπούσης τῆς δίκης τὸ ξύλον ἐν αὐτῷ τὴν ἰδίαν κοιλίαν ἐπληξε, καὶ ἀντὶ τοῦ θρόνου τῆ πληγῆ τὰ ἴδια ἐξήνεγκεν ἔντερα, καὶ μᾶλλον ὁ θρόνος ἐκείνου τὸ ζῆν ἀπέσπασεν ἢ αὐτὸς ἀπεσπάσθη παρ' ἐκείνου».

ὑπῆρχε ἄλλος τρόπος νὰ προστατευθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὶς αὐτοκαταστροφικὲς συνέπειες τῶν πράξεών του.

Μὲ τὴν ἔλευση τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἀσθένεια ἀποσυνδέεται ἐμφανῶς ἀπὸ κάθε ὑποψία θείας ἐκδικητικότητας, καθὼς ἡ διδασκαλία Του εἶναι ἡ ὑπέρβαση τοῦ μηχανισμοῦ τῆς τιμωρίας καὶ ἡ παροχὴ τῆς συγχωρήσεως καὶ τῆς ἰάσεως ὅπως ἐπανειλημμένως μαρτυρεῖται στὰ εὐαγγελικὰ καὶ τὰ ἀποστολικὰ κείμενα. Ὁ Κύριος ἐπιβεβαιώνει τὴν αἰτιολογικὴ αὐτὴ σχέση μεταξύ τους, ὅταν παρουσιάζει τὴν σωματικὴ ἴαση ὡς ὄρατὸ σημεῖο φανέρωσης τῆς ἀόρατης ἄφεσης τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ μάλιστα, ἡ ἀδυναμία τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως φέρει ἀφ' ἑαυτῆς τὰ σπέρματα τῆς ἁμαρτίας, στὸ κήρυγμά Του διευκρινίζεται ὅτι καὶ ὁ πιὸ εὐσεβὴς ἄνθρωπος ἐνδέχεται νὰ ἐκδηλώσει συμπτώματα σωματικῆς νόσου¹⁶¹.

Αὐτὸ τὸ βλέπουμε ὅταν συνέβησαν δύο γεγονότα καὶ ἦρθαν κάποιοι τὴν ὥρα ποὺ μιλοῦσε ὁ Κύριος καὶ τοῦ τὰ ἀνέφεραν, ζητώντας μία ἀπάντηση γιὰ τὸ πῶς ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ συμβοῦν αὐτά· « Κατὰ τὴν ὥρα δὲ ποὺ μιλοῦσε ὁ Κύριος, παρουσιάστηκαν μερικοὶ καὶ τοῦ ἀνήγγειλαν γιὰ τοὺς Γαλιλαίους, τῶν ὁποίων τὸ αἶμα ὁ Πιλάτος, ὅταν μὲ τοὺς στρατιώτες του τοὺς ἔσφαξε μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ, τὸ ἀνέμιξε μὲ τὶς θυσίες, ποὺ ἐκεῖνοι προσέφεραν τὴν ὥρα αὐτή. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς τοὺς εἶπε· “ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἔπαθαν αὐτά, βγάζετε τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἁμαρτωλοὶ περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς Γαλιλαίους; Ὅχι σὰς λέγω· διότι καὶ οἱ ἄλλοι Γαλιλαῖοι εἶναι ἐπίσης ἁμαρτωλοὶ. Ἐὰν δὲ, δὲν μετανοήσετε καὶ σεῖς ὅλοι, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπον θὰ χαθεῖτε. Ἡ νομίζετε ὅτι οἱ δέκα ὀκτώ, ἐπάνω στοὺς ὁποίους ἔπεσε ὁ πύργος τοῦ Σιλωὰμ καὶ τοὺς ἐθανάτωσε, αὐτοὶ ὑπῆρξαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἁμαρτωλοὶ καὶ χρεῶσται περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ κατοικοῦν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ; Ὅχι σὰς λέγω· ἀλλ’ ἔπαθαν ἐκεῖνοι,

¹⁶¹ «Ἀσθένεια» *Χριστιανικὴ Ἠθικὴ-Ποιμαντικὴ*, Μεγάλῃ Ὁρθόδοξῃ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, (Μ.Ο.Χ.Ε.), ἐκδ. Στρατηγικὲς τόμ. 3, Ἀθῆναι, 2011, σ. 368. βλ. Λκ. 13, 1-5, Ἰω. 11, 4.

διά να συνέλθετε σεις. Ἐὰν ὁμως δὲν μετανοήσετε, ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ χαθεῖτε, διότι θὰ ταφεῖτε κάτω ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν πόλεων σας»¹⁶² καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν ἀπάντηση ποὺ ἔδωσε ὁ Κύριος σ' αὐτοὺς ποὺ ἔστειλαν οἱ ἀδελφές τοῦ Λαζάρου, Μαρία καὶ Μάρθα ὅτι ἀσθενεῖ ὁ Λάζαρος : « Αὐτὴ ἡ ἀσθένεια δὲν θὰ καταλήξει σὲ θάνατο ἀλλὰ εἶναι χάριν τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ δοξασθεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹⁶³.

Ὁ Χριστὸς ἦρθε νὰ σώσει τὸν ὅλο ἄνθρωπο ὡς γιατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, γι' αὐτὸ πρῶτα θεραπεύει τὴν ψυχὴ καὶ κατόπιν τὸ σῶμα ποτὲ ἀντίστροφα.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀναφερόμενος στὸν Ἡσαΐα « οὗτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει»¹⁶⁴ παρατηρεῖ: «Καλῶς ὁ προφήτης εἶπε «ἐβάσταξε» καὶ δὲν εἶπε ὅτι ἐθεράπευσε τὶς ἀσθενεῖές μας, ὅπως ἔκανε πάντοτε, γιὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὑποκείμενους στὸν θάνατο σὰν νὰ εἶναι ἐκτὸς τοῦ σώματος καὶ μόνο αὐτὸ νὰ θεραπεύη»¹⁶⁵. Πράγματι αὐτὴ ἡ παρατήρηση τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου εἶναι σημαντικὴ, γιατί ἡ μὴ ἀντιμετώπιση τοῦ νοσοῦντος ἀνθρώπου ὡς ἐνιαίου καὶ ἀδιαιρέτου συνόλου ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν παράδοσή του τόσο στὸν βιολογικὸ ὅσο καὶ στὸν πλήρη θάνατο¹⁶⁶. Αὐτὴ τὴν στάση τοῦ ἀδιαιρέτου τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως βλέπουμε νὰ διακηρύσσει καὶ ἡ Ἁγία μας ἐκκλησία στὸ μυστήριό τοῦ Ἁγίου Εὐχελαίου. Ὁ Συμεὼν

---

¹⁶² Λκ. 13, 1-5: « Παρῆσαν δὲ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν Γαλιλαίων ὧν τὸ αἷμα Πιλάτος ἐμίξεν μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δοκεῖτε ὅτι οἱ Γαλιλαῖοι οὗτοι ἀμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς Γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι ταῦτα πεπόνθασι; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε πάντες ὁμοίως ἀπολεισθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα ὀκτὼ ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ Σιλωὰμ καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας Ἱερουσαλήμ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοήτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεισθε».

¹⁶³ Ἰω. 11, 4: «ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' αὐτῆς».

¹⁶⁴ Ησ. 53, 4.

¹⁶⁵ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Κατὰ Ἀρειανῶν, Λόγος Γ', 31*, ΒΕΠΕΣ 30, 27-31, PG 26, 589B «Εὖ δε ὁ προφήτης εἶρηκεν, «ἐβάσταξε» καὶ οὐκ εἶρηκε, τὰς ἀσθενείας ἡμῶν αὐτὸς ἐθεράπευσεν, ἵνα μὴ, ὡς ἐκτὸς ὢν τοῦ σώματος, καὶ μόνον αὐτὸ ἰασάμενος, ὡς πεποίηκεν, ὑπευθύνους πάλιν τοῦ θανάτου τοὺς ἀνθρώπους καταλείψῃ».

¹⁶⁶ π.Φιλόθεου Φάρου, *Ἡ ἰαση ὡς ὑγείας ὀλοκληρία*. ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήναι, 2003, σ. 81.

Θεσσαλονίκης θεολογεί «ὅτι αἱ δύο τελεστικά εὐχαί σημαίνουσι τόν διφυῆ Ἰησοῦν καί τόν διπλόν ἁγιασμόν τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, τόν ὅποιον παρέχουν τά μυστήρια εἰς τούς πιστούς»¹⁶⁷. Ἔτσι διαβάζουμε στήν εὐχή μετὰ τὸ ἕβδομο εὐαγγέλιο «... παράσχου αὐτοῖς ὑγείαν ὀλόκληρον σώματος καί ψυχῆς ...» καί μετὰ τὸ τρίτο εὐαγγέλιο «...ἐξέγειρον αὐτούς ἀπὸ κλίνης ὀδυνηρᾶς καί στρωμνῆς κακώσεως· σώους καί ὀλόκληρους χάρισαι αὐτούς τῇ Ἐκκλησίᾳ σου».

Ὁ Κύριός μας «περιόδευε εὐεργετώντας καί θεραπεύοντας ὅλους τούς καταδυναστευομένους ἀπὸ τὸν διάβολο»¹⁶⁸ καί ὅπως μᾶς περιγράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς καί γιατρὸς Λουκᾶς ὁ Κύριός μας ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶχε τὴν δύναμη νὰ θεραπεύει¹⁶⁹ καί ὅτι « ὅλος ὁ λαὸς ζητοῦσε νὰ τὸν ἀγγίξει, γιατί ἔβγαινε ἀπὸ αὐτὸν δύναμις καί τοὺς θεράπευε ὅλους»¹⁷⁰. Ὁ τρόπος τῶν ἰάσεων τοῦ Κυρίου, ἔτσι ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν εὐαγγελίων, δηλώνει καθαρὰ πὼς ὁ Χριστὸς ἦρθε νὰ θεραπεύσει τὴν ἀσθένεια σὲ κάθε τῆς διάστασι: σωματική, πνευματική, κοινωνική.

Τὰ θαύματα ποὺ ἔκανε ὁ Κύριος σὲ ἀνθρώπους μὲ δυσίατες ἀσθένειες, μᾶς βοηθοῦν νὰ κατανοήσουμε ἐν μέρει, πλὴν ὅμως ἐπαρκῶς καί νὰ ἐξηγήσουμε τὸ πρόβλημα τῆς αἰτίας τῆς ἀσθένειας. Ὁ Κύριός μας σὲ τρεῖς περιπτώσεις θεραπείας ἀσθενῶν ἐρμηνεύει μὲ διαφορετικὸ τρόπο τὸ πρόβλημα τῆς ἀσθενείας καί τοῦ πόνου ἐνὸς ἐκάστου.

---

¹⁶⁷ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη, «Ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου», *Κείμενα Λειτουργικῆς Τεχνολογίας Β΄, Θέματα Εὐχολογίου*, ἐκδ. «Μέλισσα» Ἀσπροβάλλα Θεσσαλονίκη, 1976, σ. 199.

¹⁶⁸ Πράξ. 10, 38: « ὅς διήλθεν εὐεργετῶν καί ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου».

¹⁶⁹ Λκ. 5, 17.

¹⁷⁰ Λκ. 6, 19: «καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας».

4.1 Σύνδεση τῆς Ἀσθενείας με τὴν ἁμαρτία - Ἡ περίπτωση τῆς θεραπείας τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Βηθεσδα ἀπὸ τὸν Κύριό μας, (Ιω. 5, 2-15).

Στὸ εὐαγγέλιο αὐτὸ ὁ παραλυτικὸς ἀφοῦ θεράπευθη ἀπὸ τὸν Χριστό, πῆγε στὸν ναό. Ἐκεῖ στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ τὸν βρῆκε ὁ Χριστὸς καὶ τοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχὴ καὶ τοῦ εἶπε: «πρόσεξε· ἔγινες ὑγιής· μὴν ἁμαρτάνης πλέον, γιὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῆ κάτι τὸ χειρότερο»¹⁷¹.

Ὁ Χριστὸς μετὰ τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ φανέρωσε τὴν αἰτία τῶν τριάντα ὀκτὼ χρόνων τῆς παραλύσεώς του. Σύνδεσε τὴν παράλυση μετὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ εἶχε κάνει ὁ παραλυτικὸς. Μετὰ αὐτὸ τὸν τρόπο μᾶς ἐπισημαίνει τὴν προσωπικὴ ἠθικὴ εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν πρόκληση τῆς ἀσθενείας ὡς συνέπεια συγκεκριμένων ἁμαρτωλῶν πράξεων καὶ ὅτι μία αἰτία τῆς ἀσθενείας καὶ τοῦ πόνου εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ἐξάλλου τὸ ἴδιο παρατηροῦμε νὰ συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλους ἀνθρώπους ποὺ θεράπευσε ὁ Κύριος νὰ συγχωρᾷ προηγουμένως τὶς ἁμαρτίες τους. Αὐτὸ ἔκανε καὶ στὴν περίπτωση αὐτῆ.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς λέει ὅτι « Ἡ ἁμαρτία εἶναι φοβερὸ πράγμα, φοβερὸ καὶ καταλυτικὸ τῆς ψυχῆς. Πολλὲς φορὲς ἐπιπλέον τὸ κακὸ ποὺ ὑπερχυλίζει θίγει τὰ σώματα. Ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν πονοῦμε, ὅταν ἀσθενεῖ ἡ ψυχὴ μας, ὅταν ὅμως τὸ σῶμα μας πάθει ἔστω καὶ μικρὴ βλάβη, καταβάλλουμε κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ τὸ ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, γι' αὐτὸ πολλὲς φορὲς ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τὸ σῶμα γιὰ τὰ ἁμαρτήματα τῆς ψυχῆς, ὥστε μετὰ τὴν τιμωρία τοῦ μικροτέρου νὰ θεραπευθεῖ τὸ μεγαλύτερο...» καὶ θέτει τὸ ἐρώτημα «...Τί συμβαίνει λοιπόν; ἐρωτοῦν, ὅλα τὰ νοσήματα προέρχονται ἀπὸ ἁμαρτίες ; Ὅχι ὅλα βέβαια ἀλλὰ τὰ πιὸ πολλὰ, μερικὰ μάλιστα καὶ ἀπὸ ραθυμία. Γιατί καὶ ἡ γαστριμαργία καὶ ἡ μέθη καὶ ἡ

---

¹⁷¹ Ιω. 5, 14: «Ἴδε ὑγιής γέγονας· μηκέτι ἁμαρτάνεις, ἵνα μὴ χειρότερον σοὶ γένηται».

ἀργία προκαλοῦν ἀρρώστιες. Πρέπει λοιπὸν σὲ κάθε περίπτωση νὰ παρατηροῦμε μόνο ἓνα ὥστε νὰ ὑποφέρουμε κάθε δυσκολία μὲ εὐχαρίστηση.

Ὅτι δημιουργοῦνται ἀρρώστιες καὶ ἀπὸ ἀμαρτίες ἐξάγεται καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν Βασιλειῶν¹⁷² ὅπου βλέπουμε κάποιον ποὺ ἔπαθε ποδάγρα γιὰ αὐτὸ τὸν λόγο. Γίνονται γιὰ νὰ γίνουμε καλύτεροι, ὅπως λέει ὁ Θεὸς στὸν Ἰώβ «Μὴ νομίσῃς ὅτι ἔχω ἐνεργήσει σὲ σένα κατὰ αὐτὸ τὸν τρόπο γιὰ ἄλλο λόγο παρὰ γιὰ νὰ δείξῃς τὴν ἀρετὴ σου»¹⁷³.

4.2 Ἡ ἀσθένεια ὡς ἔργο τοῦ Διαβόλου - Ἡ Θεραπεία τῆς συγκύπτουσης

(Λκ. 13, 10-17).

Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἐξιστορεῖ στὸ εὐαγγέλιό του τὴν θεραπεία τῆς συγκύπτουσας γυναίκας¹⁷⁴. Ὁ Κύριός μας ἀμέσως μετὰ τὴν θεραπεία τῆς συγκύπτουσας, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν διαμαρτυρόμενο ἀρχισυνάγωγο γιὰ τὴν θεραπεία τῆς γυναίκα αὐτῆς ἡμέρα Σάββατο καὶ μάλιστα μέσα στὴν συναγωγή θέλοντας νὰ τὸν ἐλέγξει καὶ τὸν ὀνομάζει ὑποκριτὴ καὶ τοῦ λέει: «Ὑποκριτά, καθένας ἀπὸ σᾶς κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου δὲν λύνει τὸ βόδι τοῦ ἢ τὸν ὄνο ἀπὸ τὸν

---

¹⁷² Γ' Βασ. 15, 23.

¹⁷³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον Β', Ὀμιλία ΑΗ', 1*, ΕΠΕ 13, 375-378, στίχ., 1-3 & 26-38, 6, PG 59,2 12: «α' Δεινὸν ἢ ἀμαρτία, δεινὸν καὶ ψυχῆς λύμη· πολλάκις δὲ ἐκ περισσίας καὶ σωμάτων ἤψατο τὸ κακὸν ὑπερβλύσαν. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ πολλὰ τῆς μὲν ψυχῆς ἡμῶν καμνύουσης, ἀναλγήτως ἔχομεν· τὸ δὲ σῶμα κἂν μικρὰν δέξηται βλάβην, πᾶσαν ποιούμεθα σπουδὴν, ὥστε ἐλευθερῶσαι τῆς ἀρρώστιας αὐτὸ, διὰ τὸ τῆς ἀρρώστιας αἰσθάνεσθαι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τοῦτο κολάζει πολλάκις ὑπὲρ τῶν ἐκείνη πεπλημμελημένων, ὥστε διὰ τῆς τοῦ ἐλάττονος μάστιγος καὶ τὸ κρεῖττον τυχεῖν θεραπείας τινός... Τί οὖν; πάντα, φησὶ, τὰ νοσήματα ἐξ ἀμαρτημάτων; Οὐ πάντα μὲν, ἀλλὰ τὰ πλείονα· ἓνια δὲ καὶ ἀπὸ ῥαθυμίας γίνονται. Καὶ γὰρ καὶ γαστριμαργία καὶ μέθη καὶ ἀργία τὰ τοιαῦτα τίκτουσι πάθη. Δεῖ δὲ πανταχοῦ διατηρεῖν ἓν μόνον, ὥστε εὐχαρίστως φέρειν πᾶσαν πληγὴν. Γίνεται δὲ καὶ δι' ἀμαρτήματα, ὡσπερ καὶ ἐν ταῖς Βασιλείαις ὀρθῶμέν τινα ποδαλγία κατασχεθέντα διὰ τοῦτο. Γίνεται δὲ καὶ δι' εὐδοκίμησιν, ὡσπερ τῷ Ἰώβ φησὶν ὁ Θεός· Μὴ ἄλλως σοι οἶε με κεχηματικέναι, ἢ ἵνα ἀναφανῆς δίκαιος;».

¹⁷⁴ Λκ. 13, 10-17.

σταῦλο του καὶ πηγαίνει νὰ τὸ ποτίσει; Αὐτὸ δὲν τὸ θεωρεῖτε παράβαση τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, καὶ πολὺ ὀρθῶς. Αὐτὴ δέ, πού εἶναι θυγατέρα τοῦ Ἀβραάμ, τὴν ὁποῖαν ὁ σατανᾶς ἔδωσε δέκα ὀκτὼ ὀλόκληρα χρόνια, δὲν ἔπρεπε νὰ λυθεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὸν δεσμὸ κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου;»¹⁷⁵. Σαφέστατα ἐδῶ ὁ Κύριός μας ἀποδίδει τὴν αἰτία τῆς ἀσθενείας τῆς γυναίκας αὐτῆς ὅτι εἶναι ἔργο τοῦ διαβόλου. Ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας σχολιάζοντας τὸ εὐαγγελικὸ αὐτὸ ἀνάγνωσμα τονίζει ὅτι τὸ συγκεκριμένο νόσημά της ὀφείλεται στὴν «διαβολικὴ ἀγριότητα», ἡ ὁποία ἐπῆλθε «διὰ οἰκεία πταίσματα», καὶ ἐπεξηγεῖ ὅτι ὁ σατανᾶς πολλὰς φορές λόγω προσωπικῶν πλημμελημάτων γίνεται αἰτία ἀσθενειῶν, οἱ ὁποῖες ὅμως ἀποβλέπουν σὲ πνευματικὴ ὠφέλεια¹⁷⁶.

Τὸ ὅτι ὁ Κύριος συνδέει τὴν ἀσθένεια μὲ τὸν διάβολο γίνεται γιὰ νὰ μὴν κατηγοροῦμε τὸν Θεὸ γιὰ τὶς ἀρρώστιες πού μᾶς ἔρχονται, ἢ τὸν πόνο καὶ τὸ θάνατο. Ὅλα αὐτὰ μπῆκαν στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ δικιά μας αἰτία καὶ «φθόνω διαβόλου» ὅπως μᾶς λέει ἡ Ἁγία Γραφή. Αὐτὸ ἀναφέρει καὶ ὁ Θεοφύλακτος Ἀχρίδος διότι αὐτὸς ὁ διάβολος εἶναι ὁ αἴτιος γιὰ κάθε ἀσθένεια πού συμβαίνει στοὺς ἀνθρώπους γιατί αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ αἴτιος πού πέσαμε ἀπὸ τὴν ἀφθαρσία, καὶ λάβαμε σῶμα ἀσθενικὸ πού εἶναι δεκτικὸ στὰ παθήματα¹⁷⁷.

---

¹⁷⁵ Λκ. 13, 15-16: « Ὑποκριταί, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βουῖν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραάμ οὔσαν, ἣν ἔδησεν ὁ Σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου;».

¹⁷⁶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν, Ἰδοὺ γυνὴ ἣ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτὼ*. PG 123,917A: «Ἐξεστι δὴ οὖν ἐντεῦθεν ἰδεῖν. ὅτι δέχεται πολλάκις τὴν κατὰ τινων ἐξουσίαν ὁ σατανᾶς, πλημμελούντων δηλονότι, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν σπουδασμάτων ἀνθηρημένων τὸ ράθυμον· οὗς δ' ἂν λάβοι, τοιοῦτους ἐνίσχιν ἀρρώστημασιν ἐσθ' ὅτι σωματικοῖς κολαστῆς ὑπάρχων καὶ ἀπηνῆς. Δίδωσι δὲ χώραν αὐτῷ πρὸς τοῦτο οικονομικώτατα λίαν ὁ παντεπόπτης Θεός, ἵνα τῷ τῆς δυσπραγίας βάρει κατηχισμένοι, μεταφοιτᾶν ἔλαιντο πρὸς τὰ βελτίω».

¹⁷⁷ Θεοφύλακτου Ἀχρίδος, *Εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν*, PG 123, 917A: « Ἴσως γάρ διὰ πταίσματα τινὰ ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ ἐτιμωρεῖτο ὁ σατανᾶς. Παραίτιος γάρ ἐστὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασι πάντων

Κάνει ιδιαίτερη αναφορά στην υπαιτιότητα της προσωπικής άμαρτίας παρουσιάζοντας την νοσοῦσα ανθρώπινη ψυχή σαν συγκύπτουσα ἀπὸ τις γήινες φροντίδες, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ σηκώσει τὸ βλέμμα της πρὸς τὰ θεία καὶ οὐράνια. Γιὰ τὴν περίοδο τῶν δέκα καὶ ὀκτὼ χρόνων τῆς ἀσθενείας της βλέπει τις δέκα ἐντολές πὺ παραβαίνει ἢ συγκύπτουσα ψυχή, καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνος πὺ ἔχασε, δηλαδή τῆς αἰώνιας ζωῆς¹⁷⁸.

Ὁ Κύριός μας ἐνανθρώπησε γιὰ νὰ λύση τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου καὶ νὰ δείξει ὅτι εἶναι ἰσχυρότερος αὐτοῦ. Ὁ διάβολος μπορεῖ νὰ εἶναι κοσμοκράτορας ἀλλὰ ὁ Θεός μας καὶ Κύριός μας εἶναι Παντοκράτορας. Ἔτσι παρατηροῦμε ὅτι μὲ συμπόνια καὶ εὐσπλαχνία ἔβλεπε τὸ πλάσμα Του. «Ὁ Ἰησοῦς, ἐπειδὴ τοὺς σπλαχνίσθηκε, ἄγγιξε τὰ μάτια τους καὶ ἀμέσως ἄρχισαν νὰ βλέπουν καὶ τὸν ἀκολούθησαν»¹⁷⁹.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παροῦσα εὐαγγελικὴ περικοπῆ, γίνεται λόγος καὶ ἄλλοῦ γιὰ τὸ δαιμόνιο τῆς ἀσθενείας πὺ ταλαιπωροῦσε τοὺς ἀνθρώπους ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ δαιμονιζομένου παιδιοῦ πὺ τὸν ἔφερε ὁ πατέρας του στὸν Χριστὸ νὰ θεραπεύει καὶ κατονομάζεται ὡς «πνεῦμα ἄλαλον καὶ κωφόν»¹⁸⁰ ἢ στὴν περίπτωση τοῦ δαιμονιζομένου στὴν χώρα τῶν Γαδαρηνῶν πὺ ἔμενε μέσα στὰ μνήματα καὶ καλεῖται ὡς «πνεῦμα ἀκάθαρτον»¹⁸¹. Ὅλες οἱ περιπτώσεις αὐτὲς ἀντιμετωπίζονται μὲ θεία ἐπέμβαση.

τῶν δυσχερῶν... ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ἡμῖν πρόξενος ἐγγόνει τοῦ ἐκπεσεῖν μὲν ἀφθαρσίας, ἐφ' ἣ ἐκτίσθημεν, νοσερῶ δε σώματι καὶ παθῶν δεκτικῶ προσδεθῆναι».

¹⁷⁸ Ὁπ.π., PG 57, 354: «Συγκύπτει γάρ ἡ ψυχή, ὅταν ἐπὶ τὰς γήϊνας φροντίδας νεύη, καὶ μηδὲν οὐράνιον ἢ θεῖον φαντάζεται· διὸ καὶ ὀκτὼ καὶ δέκα ἔτη νοσεῖν λέγεται. ὅταν γάρ τις περὶ τὴν τήρησιν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ νόμου, αἰτινες εἰσὶ δέκα, καὶ περὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνος ἀσθενῆ, δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτει συγκύπτειν λέγεται· ἢ οὐχ ὁ τῆ γῆ προσκειμένος, καὶ ἀμαρτάνων ἀεὶ τὰς τε ἐντολὰς ἀθετεῖ, καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα οὐ προσδέχεται;».

¹⁷⁹ Μτθ. 20, 34 «Σπλαχνισθεῖς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνεβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἠκολούθησαν αὐτῶ».

¹⁸⁰ Μρκ. 9, 25.

¹⁸¹ Μρκ. 5, 2, Λκ. 8, 29, Λκ. 9, 25.

4.3 Ἡ ἀσθένεια ὡς αἰτία Δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ θεραπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ. (Ἰω. 9,1-41).

Στὴν περικοπὴ αὐτὴ ὁ Κύριος μᾶς ἀποκαλύπτει μία ἄλλη αἰτία τῆς ἀσθενείας. Καθὼς περπατοῦσε βλέπει ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἦταν ἐκ γενετῆς τυφλός . Τότε οἱ μαθητὲς ρώτησαν τὸν Κύριο «Διδάσκαλε ποιὸς ἀμάρτησε, αὐτὸς ἢ οἱ γονεῖς του γιὰ νὰ γεννηθεῖ τυφλός; Καὶ ὁ Κύριος ἀποκρίθηκε. Οὔτε αὐτὸς ἀμάρτησε οὔτε οἱ γονεῖς του, ἀλλὰ γιὰ νὰ φανερωθοῦν ἐξ ἀφορμῆς του τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.»¹⁸². Ἄρα τὸ ὅτι γεννήθηκε τυφλός (ἀόμματος) ἔγινε ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας γιὰ νὰ φανερωθοῦν σὲ αὐτὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Οὐσιαστικὰ συνέδεσε τὴν ἀσθένεια καὶ κάθε σωματικὴ ταλαιπωρία ὡς τὴν βούληση τοῦ Θεοῦ νὰ φανερωθεῖ μὲ τὴν θεραπεία του ἢ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι παρατηροῦμε ὅτι καὶ ὅταν ἡ ἀσθένεια δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν παραγόντων οὔτε ἀνθρώπινης ἐπεμβάσεως - ἐπιλογῆς καὶ τότε ἔχουμε τὴν ἐπέμβαση τοῦ θεοῦ χωρὶς τὴν κατάργηση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος μᾶς ἐξηγεῖ πὼς γίνεται νὰ μὴν φταίει ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός. «Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος ἀποφάνθηκε λέγοντας «οὔτε αὐτὸς ἀμάρτησε, οὔτε οἱ γονεῖς του, ἀλλὰ γιὰ νὰ φανερωθοῦν σὲ αὐτὸν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ». Δηλαδή ἡ τωρινὴ του τύφλωση δὲν εἶναι συνέπεια ἀμαρτιῶν ἀλλὰ σφάλμα τῆς φύσεως. Γιατί ὅπως ἕνα φυτὸ πρὶν νὰ φυτρώσει ἀπὸ τὴν γῆ, στὴ ρίζα δέχεται πολλὰ φορὲς τὴν βλάβη ἀπὸ κάποια ἐξωτερικὴ περίσταση, ἔτσι καὶ ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός, δέχθηκε τὴν ἀναπηρία στὴν κοιλία τῆς μητέρας του , εἴτε γιατί ὁ μητρικὸς κόλπος δὲν ἦταν σὲ καλὴ κατάσταση εἴτε γιατί ὁ πατρικὸς σπóρος δόθηκε ἄσχημα. Αὐτὸς δὲ ποὺ θὰ μπορέσει

---

¹⁸² Ἰω. 9, 2-3: «Ραββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῆ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῆ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ».

νά διορθώ-σει τὴν ἐλαττωματικὴ φύση θὰ ἀποδειχθεῖ ὅτι δὲν εἶναι κανεὶς ἄλλος παρὰ ὁ ἴδιος ὁ δημιουργὸς τῶν φύσεων»¹⁸³.

Καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς προσθέτει «Ἀλλὰ καὶ τῆς θνητῆς φύσεως οἱ ἀτέλειες, ἀπὸ τίς ὁποῖες προέρχεται κάθε νόσημα, ὡπωςδὴποτε ἔλαβαν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Σπάνιοι δὲ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πάσχουν πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ ὅπως ὁ ἐκ γενετῆς τυφλὸς ποὺ θεραπεύθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο»¹⁸⁴.

Καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ ἁμαρτία σὰν μία προσωπικὴ πράξι τοῦ κάθε ἀνθρώπου ποὺ εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ προϋπάρξει τῆς γεννήσεώς μας διότι πολὺ ἀπλὰ ὅπως μᾶς ἐξηγεῖ ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας : «στὴν προϋπαρξὴ τῆς ψυχῆς δὲν πιστεύουμε...οὔτε ἁμαρτία πρὶν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ σώματος θεωροῦμε»¹⁸⁵. Ἄρα ὡς αἰτίες τῆς ἀσθενείας δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν οἱ ἁμαρτίες τῶν ἄλλων.

Ἐπομένως ὅταν ἀρρωσταίνουμε θὰ πρέπει νὰ ἀναρωτιόμαστε τί θέλει ὁ Θεὸς νὰ φανερώσει μέσα ἀπὸ τὴν δικὴ μας ταλαιπωρία καὶ τὸν πόνο; Πρέπει νὰ εἴμαστε

---

¹⁸³ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Ὁμιλία εἰς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν (ἀμφιβ.)* 4, ΒΕΠΕΣ 36, 249, 24-33 & PG 28, 1008: «Διὸ καὶ ὁ Κύριος οὐκ ἀνένευσε πρὸς τὴν ἐπερώτησιν, ἀλλὰ παραυτὰ ἐποίει τὴν ἀπόκρισιν, ἐν ταυτῷ καὶ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπερώτησιν πληροφορῶν, καὶ τὴν αὐτοῦ θεοπιστίαν βεβαιῶν. Ἀποκριθεὶς γὰρ ὁ Κύριος εἶπεν· «Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.» τουτέστιν ἡ παροῦσα τούτου τύφλωσις οὐκ ἔστιν ἁμαρτιῶν πρόσκομμα, ἀλλὰ φύσεως σφάλμα. Ὡσπερ γὰρ φυτὸν πρὸ τοῦ τῆς γῆς ἐκκύσει, ἐν τῇ ρίζῃ πολλακίς ἀπὸ περιστάσεως ἀερίου τὴν βλάβην δέχεται, οὕτω καὶ οὗτος ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός, ἐν τῇ νηδύϊ τὴν πῆρωσιν ἐδέξατο· ἢ τοῦ μητρῷου κόλπου ἀνευθέτου ὑπάρχοντος, ἢ τοῦ πατρῷου σπόρου κακοχύμου καταβληθέντος. Ὁ δὲ τὴν σφαλεῖσαν φύσιν διορθώσασθαι δυνάμενος οὐδὲν ἕτερον ἢ τῶν φύσεων δημιουργὸς εὐρεθήσεται. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἀπεφίηνατο λέγων· «Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.» Καὶ ταῦτα εἰπὼν εὐθέως διὰ τοῦ ἔργου γνωρίζει, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ τῶν φύσεων δημιουργός, καὶ ὅτι περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν· «ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ.» τουτέστιν, ἵνα γνωρισθῶ δι' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ εἰμι λιτὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεὸς κραταῖός.»

¹⁸⁴ Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΑΑ' Ἐκφωνηθεῖσα ἐν Λιτῇ, τελουμένη, Κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Ἀβγούστου*, ΕΠΕ 36, 298 & PG 151, 137D: «Ἀλλὰ καὶ τῆς θνητῆς φύσεως αἱ κῆρες, παρ' ὧν ἅπαν νόσημα, τὴν ἀρχὴν πάντως ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἔσχον· σπάνιοι δε εἰσὶν οἱ πρὸς δόξαν Θεοῦ πάσχοντες, ὡς ὁ ἐκ γενετῆς τυφλός ὑπὸ τοῦ Κυρίου θεραπευθεὶς».

¹⁸⁵ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην, Λόγος ΣΤ'* PG 73, 956C: «προεῖναι γὰρ τὴν ψυχὴν οὐ πιστεύομεν...οὐδέ πρό τοῦ σώματος ἁμαρτεῖν οἰησόμεθα».

σίγουροι ότι θα τὸ κάνει καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ ξέρομε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει στὶς δοκιμασίες μας. Ἀντιθέτως μᾶς ἐνισχύει μὲ τὴν χάρι Του, ὥστε νὰ ἀνταπεξέλθουμε στὴν δοκιμασία μας μὲ ἐπιτυχία.

4.4 Ἡ θεώρηση τῆς ἀσθενείας στὸν Ἀπόστολο Παῦλο.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος βλέπει τὴν ἀσθένεια σὰν μία σωτήρια παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ ὡς ἀντίδοτο ἀπέναντι στὴν ἁμαρτία καὶ τὴν πλεονεξία γι' αὐτὸ καὶ λέει : «ὅταν κρινόμαστε ἀπὸ τὸν Κύριο, παιδαγωγούμαστε γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμο»¹⁸⁶ καθὼς ἐπίσης ἡ ἁμαρτία ἀφορᾷ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους : « πάντες ἡμάρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»¹⁸⁷ καὶ βλέπει ἐπίσης ὅτι ἡ ἁμαρτία ἔχει στερεωθεῖ τόσο καλὰ μέσα στὸν ἄνθρωπο ὥστε νὰ ἀποτελεῖ μία δεύτερη κινητήρια δύναμη, ὥστε νὰ καθορίζει ἀκόμη καὶ τὶς ἐπιλογές του. «βλέπω ἄλλο νόμο εἰς τὰ μέλη μου, ὁ ὁποῖος ἀντιστρατεύεται εἰς τὸν νόμον τοῦ λογικοῦ μου καὶ μὲ αἰχμαλωτίζει διὰ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰ μέλη μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος! Ποιὸς θὰ μὲ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦτο τὸ καταδικασμένο σὲ θάνατο;»¹⁸⁸.

Γιὰ τὴν ἀρρώστια ποὺ τὸν διακατεῖχε, τὸν σκόλωπα τὸν βλέπει σὰν μία παραχώρηση τοῦ Θεοῦ «διὰ ἐκάστου δοκιμὴν καὶ τελείωσιν» ὅπως λέει ὁ Χρυσόστομος. Ὁ ἀπόστολός μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ἡ παραχώρηση τῆς ἀσθενείας του ἔγινε γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται. «Καὶ γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύομαι γιὰ τὶς πολλὰς ἀποκαλύψεις, μοῦ δόθηκε ἓνα ἀγκάθι στὸ σῶμα, ἓνας ἄγγελος τοῦ Σατανᾶ, γιὰ νὰ μὲ ραπίζει, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανεύομαι. Τρεῖς φορές παρακάλεσα τὸν Κύριο γιὰ αὐτό,

---

¹⁸⁶ Α΄ Κορ. 11, 32: «κρινόμενοι δὲ ὑπὸ [τοῦ] κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν».

¹⁸⁷ Ρωμ. 3, 23.

¹⁸⁸ Ρωμ. 7, 23-24: «βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;».

για να φύγει από έμένα. Και μου εἶπε. Σοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου, γιατί ἡ δύναμίς μου φανερώνεται τέλεια ἐκεῖ πού ὑπάρχει ἀσθένεια. Πολὺ εὐχαρίστως λοιπὸν θὰ καυχηθῶ μᾶλλον γιὰ τὶς ἀσθενείες μου, γιὰ νὰ κατασκηνώσει σὲ έμένα ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτὸ εἶμαι εὐχαριστημένος μὲ τὶς ἀσθενείες, τὶς ὕβρεις, τὶς ταλαιπωρίες, τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς στερήσεις πρὸς χάριν τοῦ Χριστοῦ, γιατί ὅταν εἶμαι ἀσθενής, τότε εἶμαι δυνατὸς»¹⁸⁹.

Ὅλοι οἱ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν ἐπίγνωση ὅτι ἡ ἀσθένεια καὶ ἡ ταλαιπωρία πού ὑφίστανται τοὺς δόθηκε κατὰ παραχώρηση τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει χαρακτήρα παιδαγωγικὸ καὶ ἐξαγνιστικὸ γι' αὐτὸ καὶ ἀντέχουν σὲ ποικίλες δοκιμασίες. Τὰ πάντα γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου βλέπουμε τοὺς λευκοφορεμένους ἄνδρες πού ἔρχονται ἀπὸ τὴν θλίψη τὴν μεγάλη καὶ λεύκαναν τὶς στολές τοὺς στὸ αἷμα τοῦ ἁμνοῦ. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἀξιώθηκαν νὰ βρίσκονται καὶ αὐτοὶ μπροστὰ στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν ἀπὸ ἐκεῖνον στὶς πηγές τῶν ὑδάτων τῆς ζωῆς, ὅπου θὰ ἐξαλειφθοῦν τὰ δάκρυα ἀπὸ τὸ πρόσωπό τους¹⁹⁰.

---

¹⁸⁹ Β' Κορ. 12, 7-10: «διό, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελος Σατανᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρίς τὸν κύριον παρεκάλεσα ἵνα ἀποστῆ ἀπ' ἐμοῦ· καὶ εἰρηκέν μοι, Ἄρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελεῖται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχῶμαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς καὶ στενοχωρίαις, ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατὸς εἶμι».

¹⁹⁰ Αποκ. 7, 13-17: «Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι· οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκάς τίνες εἰσὶ καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶρηκα αὐτῶ· κύριέ μου, σὺ οἶδας. καὶ εἶπέ μοι· οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁρνίου. διὰ τοῦτο εἰσὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ καὶ λατρεύουσιν αὐτῶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῶ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἐτιοῦδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδ' οὐ μὴ πέση ἐπ' αὐτούς ὁ ἥλιος οὐδὲ πᾶν καῦμα, ὅτι τὸ ἁρνίον τὸ ἀνά μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὀδηγήσει αὐτούς ἐπὶ ζωῆς πηγᾶς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ Θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν».

5. Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ .

Ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν ἔξωσή του ἀπὸ τὸν παράδεισο ἄρχισε νὰ ὑφίσταται καὶ νὰ νοιώθει τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ἔτσι μπῆκαν στὴν ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀρρώστια, ὁ πόνος, ἡ σωματικὴ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος.

Οἱ πατέρες ἀσχολήθηκαν συστηματικὰ μὲ τὶς ἔννοιες αὐτές. Στὴν πατερικὴ σκέψη καὶ παράδοση ὁ ἄνθρωπος θεωρεῖται σὰν ψυχοσωματικὴ ἐνότητα. Τὰ ψυχικὰ πάθη ἀλληλοεπιδροῦν μὲ τὸ σῶμα μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐμφανίζονται σὰν σωματικὲς ἀσθένειες καὶ τὸ ἀντίστροφο οἱ σωματικὲς ἀσθένειες νὰ προκαλοῦν προβλήματα ψυχικὰ. Τὸ σύνολο τῆς ἀνθρώπινης ἀσθενείας εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθεῖ μόνο μὲ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Ζωοδότη Θεὸ καὶ ἐπίκληση τῆς θείας Του δυνάμεως. Γιὰ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ὑγεία του εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἔρθει ἡ μετάνοια καὶ νὰ ἀκολουθήσει ἡ Ἐξομολόγηση καὶ ἡ Μετάληψη τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ χρονοτριβοῦμε γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας.

Παρομοιάζουν τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σὰν τὴν συγκύπτουσα γυναίκα. Ἡ ψυχὴ κάμπτεται ἀπὸ τὸ βάρος τῶν καθημερινῶν βιοτικῶν φροντίδων καὶ χάνει τὴν ἐλπίδα τῆς γιὰ τὴν ὄγδοη ἡμέρα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἢ αὐτὸ γίνεται κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀμαρτίας καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνορθωθεῖ. Ἔτσι ἂν ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀσθένεια δὲν γίνεи μὲ ριζικὴ ἀλλαγὴ τοῦ τρόπου ζωῆς του καὶ κίνηση ἀπὸ τὸ κάτ'εἰκόνα στὸ κάθ'ὀμοίωση, καὶ μὲ συνεχῆ προσπάθεια γιὰ κάθαρση-φώτιση-θέωση, ἡ ἀπιστία θὰ ὀδηγήσει στὴν ἐπανεμφάνιση τῆς ἀσθενείας. Ὁ Σοφὸς Σειράχ συμβουλεύει : « Παιδί μου, τὶς ἀρρώστιες σου μὴν τὶς παραμελεῖς, ἀλλὰ νὰ προσεύχῃσαι στὸν Κύριο, καὶ αὐτὸς θὰ σὲ γιατρέψει. Ἄφησε τὴν ἀδικία, κάνε τὸ

σωστό και καθάρισε την καρδιά σου από κάθε άμαρτία»¹⁹¹. Όρισμένες ασθένειες οφείλονται στην ανθρώπινη ραθυμία, άλλες στις προσβολές του έχθρου και άλλες άπλως σε σφάλματα της φύσεως¹⁹².

5.1 Τὰ αἷτια τῶν ἀσθενειῶν.

5.1.1 Ἡ Ἀμαρτία.

Ἀφοῦ ὁ Θεὸς δημιούργησε τὰ πάντα καλὰ λίαν¹⁹³ ἀπὸ ποῦ προέρχονται οἱ ἀσθένειες καὶ οἱ ἀναπηρίες τοῦ σώματος;

Ὁ Μέγας Βασιλείος μᾶς λέει: « Ἀπὸ ποῦ οἱ ἀσθένειες, ἀπὸ ποῦ οἱ σωματικὲς ἀναπηρίες; Γιατί ἡ νόσος οὔτε ἀγέννητη εἶναι ἀλλὰ οὔτε δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τὰ ζῶα δημιουργήθηκαν μὲ τὴν πρέπουσα σὲ αὐτὰ κατασκευὴ καὶ παρήχθησαν στὴν ζωὴ τέλεια καὶ ἀρτιμελῆ, ἐνόσησαν δὲ ἐπειδὴ ἐξετράπησαν ἀπὸ τὴν φυσικὴ τους κατάσταση. Γιατί χάνουν τὴν ὑγεία τους ἢ λόγῳ κακοῦ τρόπου ζωῆς ἢ λόγῳ ὁποιασδήποτε ἄλλης αἰτίας ποῦ προκαλεῖ ἀσθένεια. Λοιπὸν ὁ Θεὸς δημιούργησε σῶμα ὄχι ἀσθένεια»¹⁹⁴.

Καὶ ὁ Ἅγιος Νικόλαος Καβάσιλας ἀναφερόμενος στὸν Ἄδὰμ ποῦ ἔδειξε πίστη στὸν πονηρὸ δείχνει αὐτὴ τὴν ἀλληλεπίδραση ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τὴν σύνδεση ἀμαρτίας καὶ ἀσθένειας: «Ἀπὸ τὴν στιγμή ποῦ πραγματικὰ ὁ Ἄδὰμ δίνοντας πίστη στὸν πονηρὸ, περιφρόνησε τὸν Ἀγαθὸ Δεσπότη καὶ διαστράφηκε στὴ γνώμη καὶ ἡ

¹⁹¹ Σοφ. Σειρ. 38,9-10: «Τέκνον, ἐν ἀρρωστήματί σου μὴ παράβλεπε, ἀλλ' εὔξαι Κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε. ἀπόστησον πλημμέλειαν καὶ εὔθυνον χεῖρας, καὶ ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας καθάρισον καρδίαν».

¹⁹² «Ἀσθένεια» Χριστιανικὴ Ἠθικὴ-Ποιμαντικὴ, Μ.Ο.Χ.Ε., τόμ. 3, ὅπ.π., σ. 368.

¹⁹³ Γέν. 1,31.

¹⁹⁴ Μεγάλου Βασιλείου, Ὀμιλία Ὅτι οὐκ ἔστιν αἷτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, 6, ΕΠΕ 7, 106, 19-26, PG 31/344 6Α: «Πόθεν νόσοι; πόθεν αἰ πηρώσεις τοῦ σώματος; Οὔτε γὰρ ἀγέννητος ἡ νόσος, οὔτε μὴν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ἐκτίσθη μὲν τὰ ζῶα μετὰ τῆς πρεπούσης αὐτοῖς κατασκευῆς κατὰ φύσιν, καὶ παρήχθη πρὸς τὴν ζωὴν ἀπηρτισμένα τοῖς μέλεσιν, ἐνόσησε δὲ τοῦ κατὰ φύσιν παρατραπέντα. Ἐξίσταται γὰρ τῆς ὑγείας ἢ διὰ πονηρὰν δίαιταν ἢ δι' ἡσθητοῦν νοσοποιοῦ αἰτίας. Οὐκοῦν σῶμα μὲν ἔκτισεν ὁ Θεός, οὐχὶ νόσον· καὶ ψυχὴν τοῖνον ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐχὶ δὲ ἀμαρτίαν».

ψυχή ἔχασε τὴν ὑγεία ἐκείνη καὶ τὴν εὐεξία, ἀπὸ τότε καὶ τὸ σῶμα βάδισε τὸν ἴδιο δρόμο μὲ τὴν ψυχή, προσαρμόστηκε καὶ διαστράφηκε μαζί μὲ αὐτή, σὰν ὄργανο στὸ χέρι τοῦ τεχνίτη. Μὲ τὴν στενὴ ἔνωση ἡ ψυχή μεταδίδει στὸ σῶμα τὰ πάθη. Σημεῖο δὲ εἶναι τοῦτο, ὅταν ντρέπεται αὐτὴ κοκκινίζει τὸ σῶμα, καὶ ὅταν ἡ ψυχή βασανίζεται ἀπὸ φροντίδες, τὸ σῶμα λειώνει. Καθὼς ὅμως προχωροῦσε ἡ φύση καὶ τὸ γένος προερχόμενο ἀπὸ τὸ πρῶτο ἐκεῖνο σῶμα ἐπεκτείνεται, μαζί μὲ κάθε ἄλλο διαδόθηκε στὰ σώματα ποὺ ἦλθαν ἀπὸ ἐκεῖνο ἢ πονηριά. Ἐπειδὴ τὸ σῶμα δὲν ἀπολαμβάνει μόνο τὰ πάθη ἀπὸ τὴν ψυχή, ἀλλὰ καὶ μεταδίδει τὰ δικά του (γιατί ἡ ψυχή ἄλλες φορές χαίρεται καὶ ἄλλες φορές στεναχωριέται, μερικοὶ εἶναι ἄλλοτε σώφρονες καὶ ἄλλοτε ἀπερίσκεπτοι, ἀνάλογα μὲ τὴν διάθεση τοῦ σώματος), γι' αὐτὸ ἦταν ἐπόμενο ἡ ψυχή τοῦ κάθε ἀνθρώπου νὰ κληρονομήσῃ τὴν κακότητα τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἢ ὅποια ἀπὸ τὴν ψυχή ἐκείνου μεταδόθηκε στὸ σῶμα, ἀπὸ τὸ σῶμα ἔρχεται στὰ σώματα ποὺ προἦλθαν ἀπὸ ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σώματα στὶς ψυχές»¹⁹⁵.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς παρατηρεῖ ὅτι, οἱ ἀσθένειες τοῦ σώματος προέρχονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ σὰν παράδειγμα φέρνει τὸν Ἀδὰμ καὶ τὸν Κάϊν «Διότι δὲν εἶπε πρὸς τὸν Ἀδὰμ ὅτι, ἐπειδὴ ἔφαγες ἀπὸ τὸ ξύλο ποὺ σὲ διέταξα νὰ μὴ φάγῃς, γύρισε ἐκεῖ ποὺ ἐξῆλθες, ἀλλὰ ἀφοῦ πρόσταξε πολλὰ ποὺ δηλώνουν τὸ

---

¹⁹⁵ Νικολάου Καβάσιλα, «Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς», *Λόγος Β΄, Τίνα συντέλειαν το θεῖον αὐτῷ παρέχεται βάπτισμα*. PG 150, 536BCD: «Ἀφ' οὐ γάρ τῷ πονηρῷ πιστεύσας ὁ Ἀδὰμ τὰ ἑαυτοῦ τὸν Δεσπότην περιεῖδε τὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν γνώμην διεστράφη, καὶ ἡ ψυχή τὴν ὑγείαν ἐκείνην ἀπώλεσε καὶ τὴν εὐεξίαν, ἐξ ἐκείνου καὶ τὸ σῶμα συνέβη τῇ ψυχῇ καὶ ἤρμωσε, καὶ συνδιεστράφη καθάπερ ὄργανον τῇ τοῦ τεχνίτου χειρὶ. Κοινωνεῖ γάρ ἡ ψυχή τῷ σώματι τῶν παθῶν τῷ ἄκρως ἠνῶσθαι· σημείον δέ· καὶ γάρ ἐρυθρῶ μὲν αἰσχυνομένης τὸ σῶμα, τήκεται δὲ φροντίσι τῆς ψυχῆς πολιορκουμένης. Ἐπεὶ δὲ ἡ φύσις ἐχώρει καὶ προήρει τὸ γένος ἀπὸ τοῦ πρώτου σώματος ἐκείνου προβαῖνον, διεδόθη καθάπερ ἄλλο τι τῶν φυσικῶν τοῖς ἐξ ἐκείνου σώμασι καὶ ἡ πονηρία. Ἐπεὶ δὲ οὐ παραπολαύει μόνον τὸ σῶμα τῶν τῆς ψυχῆς παθῶν, ἀλλὰ καὶ μεταδίδωσι τῶν αὐτοῦ (καὶ χαίρει γάρ ἡ ψυχή καὶ ,ἄχθεται, καὶ σωφρονικοὶ τινὲς εἰσὶ καὶ ἐλευθέροι τῷ διακεῖσθαι ὡδὶ τῷ σῶμα), διὰ τοῦτο ἀκόλουθον ἦν, καὶ τὴν ἐκάστου ψυχὴν τῆς τοῦ πρώτου Ἀδάμ κληρονομήσαι κακίας, ἀπὸ μὲν τῆς ψυχῆς ἐκείνου πρὸς τὸ σῶμα δοθείσης, ἀπὸ δὲ τοῦ σώματος τοῖς ἐξ ἐκείνου σώμασιν, ἀπὸ δ' αὐτῶν σωμάτων ἐπὶ τὰς ψυχὰς ἐρχόμενης».

διάστημα τῆς ἐδῶ ζωῆς, ἔπειτα πρόσθεσε, «διότι γῆ εἶσαι καὶ στὴν γῆ θὰ μεταβεῖς», χωρὶς οὔτε ἐδῶ νὰ προστάσῃ ἀλλὰ προαναγγέλλοντας καὶ ἐπιτρέποντας καὶ μὴ ἐμποδίζοντας αὐτὸ πού ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ μὲ δίκη. Βλέπετε ὅτι οὔτε ὁ σωματικὸς θάνατος ἔρχεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ αὐτὸς καὶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ πού διέπραξε τὴν ἁμαρτία καὶ ἀπὸ τὸν ὄφι πού δολίως τὴν ἄρπαξε πρὸς τὴν ἁμαρτία ; Ἐπομένως καὶ τὰ σωματικὰ νοσήματα ἀπὸ τὴν ἁμαρτία βρῆκαν τὸ πέρασμα... Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος πού ἀπόκτησε νοσηρὸ σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ συζοῦσε μὲ συνεχῆ κλονισμό, ὁ Κάϊν, ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἔφθασε σ' αὐτὴν τὴν καχεξία· διότι ὁ τροφός, πού οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουν σπασμό, εἶναι ἀθέλητη κίνησις στὰ μέρη τοῦ σώματος πού εἶναι δημιουργημένα νὰ συγκρατοῦν καὶ νὰ συνδέουν τὰ μέλη · καὶ ὅταν ἐμφανισθεῖ ἀπὸ ἔλλειψη τοῦ ἐμφύτου ὑγροῦ, οὔτε ὑποχωρεῖ μὲ τὴν ἰατρικὴ τέχνη οὔτε ἐπιδέχεται πλέον θεραπεία. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κάϊν στὸ τέλος διέθεσε κακῶς τὸν φυσικὸ σύνδεσμο πρὸς τὸν ἀδελφὸ του πού ὑπῆρχε μέσα του ἀπὸ τὴν φύσι, μετατρέποντας τὴν ἀγάπη σὲ μίσος, πού γεννήθηκε μὲν ἀπὸ φθόνον, τελείωσε ὁμως σὲ φόνον, γι' αὐτό, καθὼς ὁ μαρασμὸς πού προέρχεται ἀπὸ τὸν φθόνον συνεργάζεται στὸ πάθος, παιδεύεται μὲ ἀθεράπευτη κατάλληλη νόσο, τὴν πληγὴ στὰ νεῦρα καὶ τοὺς μῦς, πού εἶναι σύνδεσμος τοῦ σώματος»¹⁹⁶.

---

¹⁹⁶ Γρηγορίου Παλαμᾶ, *Ὁμιλία ΑΑ' ἐν τῇ Λιτῇ Α' Ἀγούστου*, ΕΠΕ, τομ. 10 σσ. 294-296, PG 151, 397ABC: «...Ὁὐ γάρ εἶπε πρὸς τὸ Ἀδάμ, ὡς ἐπεὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐντειλάμην σοι μὴ φαγεῖν, ἐπιστάφηθι ὄθεν ἐξῆλθες, ἀλλὰ πολλὰ μεταξὺ ποθεῖς, τὸ διάστημα δηλοῦντα τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, εἴτ' ἐπήνεγκεν, «ὄτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση» μὴδ' ἐνταῦθα προστάσων, ἀλλὰ προαναγγέλων καὶ ἐφίει καὶ μὴ κωλύων τὸ ἐκβησόμενον σὺν δίκη. Ὅρατε, ὅτι οὐδέ ὁ σωματικὸς ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς ἁμαρτίας καὶ οὗτος καὶ τῆς τὴν ἁμαρτίαν ἐργασαμένης ψυχῆς καὶ τοῦ δολίως πρὸς τὴν ἁμαρτίαν συναρπάσαντος ὄφως; Οὐκοῦν καὶ τὰ σωματικὰ νοσήματα ἀπὸ ταύτης ἔσχε τὴν πάροδον. ... Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πρῶτος νοσηρὸν κτησάμενος σῶμα, ὃ καὶ διηνεκεῖ κλόνω συζών ὁ Κάϊν, ἐκ τῆς ἁμαρτίας εἰς ταύτην ἦλθε τὴν καχεξίαν ὁ γάρ τρόμος, ὃν σπασμόν ἰατρῶν ὀνομάζουσι παῖδες, ἀπροαίρετός ἐστὶ κίνησις ἐν τοῖς τὰ μέλη συνέχειν καὶ συνδεῖν πεφυκόσι μορίοις τοῦ σώματος ὡς ὅταν ἐξ ἐνδείας ἐπιγένηται τοῦ ἐμφύτου ὑγροῦ, οὐδ' εἴκει τῇ τέχνῃ, οὐδέ ἴασιν εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιδέχεται. Ἐπεὶ οὖν ὁ Κάϊν κακῶς εἰς τὸ τέλος διέθηκε τὸν ἐκ φύσεως ἐνυπάρχοντα πρὸς τὸν οἰκεῖον ἀδελφόν σύνδεσμον, τὴν ἀγάπην περιτρέ-

Στην Χριστιανική ήθικη, άμαρτία λέγεται κάθε λόγος, σκέψη ή πράξη του ανθρώπου που έρχεται σε αντίθεση προς το άγιο θέλημα του Θεού. Άμαρτία είναι κυρίως ή άνυπακοή του πλάσματος προς τον Πλάστη.¹⁹⁷ Η άμαρτία είναι ή πνευματική ασθένεια του ανθρώπου και ή έξοδος του από το κατά φύση στο παρά φύση. Είναι ή επανάληψη του προπατορικού άμαρτήματος στην προσωπική μας ζωή, « ό ίδιος ό θάνατος τής ψυχής»¹⁹⁸. Ό Θεός άνέχεται τις άμαρτίες που πράττουμε στην ζωή μας έδω στην γη, σεβόμενος το αύτεξούσιο και την έλευθερία. Περιμένει όμως με μεγάλη μακροθυμία την άλλαγή πορείας στην ζωή μας την εκδήλωση τής μετανοίας μας.

Έπειδή ή άμαρτία δέν προήλθε από τον άνθρωπο αλλά από εισήγηση του διαβόλου, ό άνθρωπος μπορεί να άπαλλάσσεται από αυτήν και να επανέρχεται στην περιογή του θείου θελήματος, με την Χάρι του Ίησου Χριστού. Το αίμα του Ίησου Χριστού καθαρίζει κάθε άμαρτία για την όποία ό άνθρωπος ειλικρινά μετανοεί¹⁹⁹.

Σύμφωνα με τους Πατέρες τής Έκκλησίας μας ό Θεός είναι φιλόανθρωπος και όχι τιμωρός. Έπιτρέπει τις ποικίλες δοκιμασίες να έρθουν στην ζωή μας όπως τις ασθένειες, θλίψεις, πόνοι, κακουχίες κ.ά με σκοπό την παιδαγωγία μας, και μās καλεϊ να έπιστρέψουμε κοντά Του, σε Αυτόν που είναι ή άληθινή πηγή τής ζωής.

Ό Στάρετς Μακάριος μās συμβουλεύει ότι « Άν ό Θεός παραχωρήσει να άντιμετωπίσεις πειρασμούς είναι για να σε καθαρίσει από τις άμαρτίες και να σε προετοιμάσει για την άτελεύτητη βασιλεία των ουρανών. Έδω όλα είναι πρόσκαιρα,

---

πας εις μίσος, γεννηθέν μέν εκ φθόνου, τελεθτήσαν δέ εις φόνον, διά τουτο, της εκ φθόνου τηκεδόνος συνεργαζομένης τό πάθος, άνηκέστω καταλλήλω παιδεύεται νόσω τή κατά τά νεύρα και τούς μύας πληγή, ά σύνδεσμος ύπάρχει του σώματος».

¹⁹⁷ Έπισκόπου Άχελώου Ευθυμίου (Κ.Στυλίου), *Μικρό Χριστιανικό λεξικό*, έκδ. Αποστολική Διακονία Αθηναι, 1998 σ. 29.

¹⁹⁸ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος 37*, PG 36, 308B.

¹⁹⁹ Έπισκόπου Άχελώου Ευθυμίου (Κ.Στυλίου), *Μικρό Χριστιανικό λεξικό όπ.π.*, σ. 29.

ἐκεῖ ὅμως εἶναι αἰώνια»...« Ποτέ δὲν θὰ μπορέσεις νὰ ἀποφύγεις τὶς θλίψεις γιατί εἶναι προϊόν τῶν παθῶν σου. Οἱ θλίψεις φανερώνουν τὰ πάθη μας καὶ ἔτσι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ φροντίζουμε νὰ τὰ θεραπεύσουμε»²⁰⁰.

Ἀπὸ τὶς δυὸ θεραπείες τῶν παραλυτικῶν ποὺ ἔκανε ὁ Χριστὸς ὅπως μᾶς ἀναφέρει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ Κύριος γνώριζε καλὰ ὅτι ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος προερχόταν ἀπὸ ἀσθένεια τῆς ψυχῆς δηλαδὴ τὴν ἁμαρτία γι' αὐτὸ βλέπουμε νὰ λέει στὸν μὲν παραλυτικὸ τῆς βηθεσδα «Πρόσεξε ἕγινες ὑγιῆς, μὴν ἁμαρτάνεις πλέον»²⁰¹, καὶ στὸν ἄλλο τὸν παραλυτικὸ τῆς Καρπεναοῦμ «ἔχε θάρρος παιδί μου σοῦ συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου». Ὁ Κύριος θεράπευσε πρῶτα τὴν ψυχὴ τοῦ παραλύτου, δίνοντας τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν του, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει στὴν συνέχεια ἡ θεραπεία τοῦ σώματος²⁰².

Καὶ σὲ ἄλλους λόγους τοῦ μᾶς ἀναφέρει ὅτι «Αἰτία τῶν σωματικῶν ἀσθενειῶν ἢ πονηρία τῆς ψυχῆς»²⁰³ καθὼς ἐπίσης ὅτι «τά πλείονα τῶν νοσημάτων ἐξ ἁμαρτημάτων ἐστὶ ψυχικῶν. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ θάνατος»²⁰⁴.

Ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματος γιατί δὲν τιμωροῦνται ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ; καὶ ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἀπαντᾷ : «Βλέπουμε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς νὰ εἶναι σφριγηλοὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν μεγάλη εὐημερία. Ἀλλὰ ἄς εἴμαστε βέβαιοι καὶ ἄς δακρῦζουμε περισσότερο ἀπὸ ὅλους γι' αὐτούς. Γιατί, τὸ ὅτι στὴν παροῦσα ζωὴ αὐτοὶ δὲν ἔπαθαν τίποτα, ἀποτελεῖ ἐφόδιο τῆς μεγαλυτέρας τιμωρίας τῶν στὴν μέλλουσα ζωὴ. Αὐτὸ ἐξηγώντας ὁ Παῦλος, ἔλεγε «Ὅταν δὲν κρινώμεθα ἀπὸ τὸν Κύριο, παιδαγωγούμεστε, γιὰ νὰ μὴν κατακριθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν κόσμον» γιατί

---

²⁰⁰ Πέτρου Μπότση, «Μικρὴ Ρώσικη Κλίμακα», *Ἦτοι Βαθμίδες θείας Ἀνάβασις κατὰ τοὺς ὁσίους Γέροντες τῆς Ὀπίνα. Στάρετς Μακάριος*, Ἀθήνα, ²2014, σ. 43.

²⁰¹ Ἰω. 5, 14.

²⁰² Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ἰωάννη Λόγος 38, 1* PG 59, 211.

²⁰³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Κατὰ Ματθαῖον, ΙΔ' ΕΠΕ 9, 452*, PG57, 221.

²⁰⁴ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Κατὰ Ματθαῖον ΚΖ' ΕΠΕ 10, 222*, PG 57, 345.

ἐδῶ μὲν δεχόμεσθε συμβουλές, ἐκεῖ τιμωρία. Τί συμβαίνει λοιπόν; Ὅλα τὰ νοσήματα, θὰ ἐρωτήσεις, προέρχονται ἀπὸ ἁμαρτίες; Ὅχι βέβαια ὅλα, πάντως τὰ περισσότερα, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν ραθυμία προέρχονται»²⁰⁵.

Ὅμως ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε μὲ κανένα τρόπο νὰ κρίνουμε ὅτι ὅσο πιὸ βαριά εἶναι ἡ ἀσθένεια κάποιου ἀνθρώπου, τόσο πιὸ βαριά ἁμαρτία ἔχει κάνει. Αὐτὰ τὰ γνωρίζει μόνο ὁ Κύριος ὁ ὁποῖος ἐξετάζει νεφροὺς καὶ καρδίες. Ὁ Θεὸς μόνο γνωρίζει τί εἶναι καλύτερο γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου καὶ μόνο αὐτός ὀρίζει τὸν σταυρὸ τῆς δοκιμασίας ἀνάλογα μὲ τὸ βάρος ποὺ μπορεῖ νὰ σηκώσει κάθε ἄνθρωπος. Ὅμως μὲ τὴν ὑπομονὴ ποὺ δείχνουμε στὶς δοκιμασίες ποὺ παραχωρεῖ ὁ Θεός, ὄχι μόνο καθαρίζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀλλὰ προκύπτει καὶ ὠφέλεια.

5.1.2. Πρὸς παιδαγωγία μας. « Ὅν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει»²⁰⁶.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος παρατηρεῖ: «Τὸ σίδηρο κτυπώντας ἀνάβει τὶς πέτρες, καὶ τὸ σκληρὸ μαστίγιό παιδαγωγεῖ τὴν ψυχὴ»²⁰⁷.

Ὅλες οἱ ἀσθένειες ποὺ περνᾶμε ἀσφαλῶς καὶ δὲν ὀφείλονται ὅλες στὴν ἁμαρτία. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι διάφοροι λόγοι. Μερικὲς φορὲς ὁ Θεὸς παραχωρεῖ μία

---

²⁰⁵ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ἰωάννη Ὁμιλία ΑΗ'* ΕΠΕ 13Α, 130-131, PG 59, 212: «Καὶ τίνας ἔνεκεν, φησί, μὴ πάντες οὕτω κολάζονται; Καὶ γάρ πολλοὺς ὀρωμεν, τῶν φαύλων εὐσωματοῦντας καὶ σφριγῶντας, καὶ πολλῆς ἀπολαύοντας εὐημερίας. Ἀλλὰ μὴ θαρρῶμεν, ἀλλ' ἐπὶ τούτοις μάλιστα πάντων αὐτούς δακρῶμεν. Τό γάρ μηδέν αὐτούς ἐνταῦθα παθεῖν, ἐφόδιον γίνεται μείζονος τῆς ἐκεῖ τιμωρίας. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγε· *Νδν δέ κρινόμενοι ὑπὸ Κυρίου, παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν*». Τὰ μὲν γάρ ἐνταῦθα, νοθεσίας· τὰ δὲ ἐκεῖ, τιμωρίας ἐστί. Τί οὖν; πάντα, φησί, τὰ νοσήματα ἐξ ἁμαρτημάτων; Οὐ πάντα μὲν, ἀλλὰ τὰ πλείονα· ἔνια δὲ καὶ ἀπὸ ραθυμίας γίνονται».

²⁰⁶ Παροιμ. 3,12.

²⁰⁷ Γρηγορίου Θεολόγου, *Ἐπη θεολογικά, Ποίημα ΑΒ' Γνωμολογία δίστιχος*. ΕΠΕ 9, 408, ΒΕΠΕΣ 61, 212, PG 37, 921: «Πλήττων σίδηρος ἐπικηροῖ καὶ τούς λίθους· σκληρά δε μᾶστιξ, παιδαγωγεῖ καρδίαν».

ἀσθένεια γὰρ νὰ μᾶς παιδαγωγῆσει καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν οἱ ἀρετὲς τῆς ψυχῆς μας. Μὲ τὴν ὑπομονὴ δὲ ποὺ δείχνουμε στὶς δοκιμασίαις αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος ἀποθηκεύει μισθὸ ἐν οὐρανοῖς.

Ὁ Ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ἐρμηνεύοντας τὸν λόγο τοῦ Κυρίου « Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοί μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρει» μᾶς λέει ὅτι «καὶ ἐάν γίνῃ κάποιο κλάδεμα στά κλήματα τῆς νοητῆς ἀμπέλου, δὲν θὰ συμβῆ αὐτό χωρὶς πόνο... Ἄλλωστε μὲ πόνο καὶ θλίψεις μᾶς παιδεύει ὁ φιλάρετος Θεός μας... Ἀλλὰ ἡ μικρὴ αὐτὴ θλίψη μᾶς κάνει μακάριους, καθὼς προσφέρει θεϊκὴ παιδαγωγία. Καὶ μάρτυς ὁ προφήτης Δαυὶδ ποὺ λέει: « Μακάριος ἄνθρωπος ὃν παιδεύσης, Κύριε »²⁰⁸.

Ὁ π. Παῖσιος νουθετώντας τὰ πνευματικά του παιδιά σὰν ἓνα ὄριμο σταφύλι ποὺ δροσίξει τὸν ἀποσταμένο ἀπὸ τὰ προβλήματα ἄνθρωπο καὶ τὸν ἀναπαύει,²⁰⁹ ἔλεγε: « Ὁ Καλὸς Θεὸς μὲ τὶς δοκιμασίαις παιδαγωγεῖ σὰν καλὸς Πατέρας τὰ παιδιά Του, ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ θεία καλωσύνη, καὶ ὄχι ἀπὸ κακότητα οὔτε ἀπὸ κοσμικὴ, νομικὴ δικαιοσύνη, γιὰτὶ θέλει νὰ ἐπιστρέψουν κοντὰ Του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ θέλει νὰ σώσῃ τὰ πλάσματά Του καὶ νὰ κληρονομήσουν τὴν οὐράνια Βασιλεία Του, ἐπιτρέπει τὶς δοκιμασίαις, γιὰ νὰ παλέψῃ ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἀγωνισθῇ καὶ νὰ δώσῃ ἐξετάσεις στὴν ὑπομονὴ στοὺς πόνους, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ νὰ Τοῦ πῆ ὁ διάβολος: «Πῶς τὸν ἀνταμείβεις αὐτὸν ἢ πῶς τὸν σώζεις, ἀφοῦ δὲν κοπίασε;». Τὸν Θεὸ δὲν Τὸν

---

²⁰⁸ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, *Εἰς Ἰωάννην 10*, 2: «Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοί μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρει» PG 74, 352BC-353A: « Φασκούσι τε πρὸς ταῦτα τισίν, ὡς εἶπερ τις γένοιτο διακάθαρσις τοῖς τῆς νοητῆς ἀμπέλου κλήμασιν, οὐκ ἂν οἶμαι, δίχα πόνου συμβῆσεται... Παιδεύει γὰρ ἡμᾶς διὰ πόνου καὶ θλίψεως ὁ φιλάρετος Θεός... Σμικροτάτη μὲν γὰρ ἡ τοῦ διακαθαίρεσθαι θλίψις, ἀλλὰ παιδεῖαν ἡμῖν παρέχουσα τὴν ἄνωθεν, μακαρίους ἀποφαίνει. Καὶ παραληφθήσεται μάρτυς ὁ μακάριος Δαβὶδ, οὕτω βοῶν · «Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσης Κύριε...».

²⁰⁹ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Νουθεσίας Ρήματα», *περιοδικό Ὁ Ἐφημέριος*, Ἀθήναι, 1991, τεῦχος 17, σ. 364.

ένδιαφέρει αυτή ή ζωή, αλλά ή άλλη. Πρῶτα μᾶς φροντίζει για τήν ἄλλη ζωή και ὕστερα για αὐτήν.

– Γιατί ὅμως, Γέροντα, ὁ Θεός σε μερικούς ἀνθρώπους δίνει πολλές δοκιμασίες, ἐνῶ σε ἄλλους δέν δίνει;

– Τί λέει ή Ἁγία Γραφή; «Ὅν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει». Ἕνας πατέρας ἔχει λ.χ. ὀκτώ παιδιά. Τά πέντε μένουν στό σπίτι, κοντά στόν πατέρα τους, και τά τρία φεύγουν μακριά του και δέν τόν σκέφτονται. Σ' αὐτά πού μένουν κοντά του, ἂν κάνουν καμμιά ἀταξία, τούς τραβάει τὸ αὐτί, τούς δίνει κανένα σκαμπιλάκι ἢ, ἂν εἶναι φρόνιμα, τά χαϊδεύει, τούς δίνει και καμμιά σοκολάτα. Ἐνῶ αὐτά πού εἶναι μακριά, οὔτε χᾶδι οὔτε σκαμπίλι ἔχουν. Ἐτσι κάνει και ὁ Θεός. Τούς ἀνθρώπους πού εἶναι κοντά Του και ἐκείνους πού ἔχουν καλή διάθεση, ἂν σφάλουν λίγο, τούς δίνει ἕνα σκαμπιλάκι και ἐξοφλοῦν ἢ, ἂν τούς δώση περισσότερα σκαμπίλια, ἀποταμιεύουν. Σ' ἐκείνους πάλι πού εἶναι μακριά Του δίνει χρόνια, για νά μετανοήσουν. Γι' αὐτὸ βλέπουμε κοσμικούς ἀνθρώπους νά κάνουν σοβαρές ἁμαρτίες και παρ' ὅλα αὐτά νά ἔχουν ἄφθονα ὑλικά ἀγαθὰ και νά ζοῦν πολλά χρόνια, χωρίς νά περνοῦν δοκιμασίες. Αὐτὸ γίνεται κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, για νά μετανοήσουν. Ἄν δέν μετανοήσουν, θά εἶναι ἀναπολόγητοι στην ἄλλη ζωή»²¹⁰.

5.1.3. Διάφορες ἄλλες αἰτίες τῶν ἀσθενειῶν κατὰ τούς Πατέρες.

Ἡ ζωή ή ὁποία ζοῦμε εἶναι γεμάτη ἀπό καθημερινὸ ἄγχος, στεναχώριες, θλίψεις. Ὁ Γέροντας Θαδδαῖος τῆς Βιτόβνιτσα μᾶς διδάσκει ὅτι «ή ζωή μας στην γῆ

---

²¹⁰ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ, Οἰκογενιακή Ζωή*, ἐκδ. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 2011, σσ. 195-196.

εἶναι σὰν ἓνα ἐπιτίμιο. Μὴν ξαφνιάζεστε πὺ συμβαίνουν ἄσχημα πράγματα συνεχῶς»²¹¹.

Γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσουμε τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς μας, ὅποιες καὶ ἂν εἶναι αὐτές, χρειάζεται νὰ ἔχουμε σταθερὴ πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό. Τότε μόνο ἔχουμε μέσα μας πραγματικὴ εἰρήνη, ὅταν ἐμπιστευόμαστε σὰν ἀρχηγὸ τῆς ζωῆς μας τὸν Χριστὸ ἀφοῦ βαπτισθήκαμε στὸ Ἅγιο ὄνομά Του. «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» λέει ὁ Ἱερέας στὴν Θεία Λειτουργία καὶ ἐμεῖς ἀνταποκρινόμαστε « Ἔχωμεν πρὸς τὸν Κύριον». Χωρὶς αὐτὰ θὰ ζοῦμε μέσα σὲ ἓνα συνεχὲς ἄγχος.

Στὶς ἐπιστολὲς τοῦ Γέροντα Ἰωάννη τῆς Μονῆς σπηλαίων (Πσκόφ) διαβάζουμε : «Ἀμαρτήματα μικρὰ καὶ μεγάλα ποιὸς δὲν ἔχει, ποιὸς εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία καὶ ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ, ὅταν θολώνει ἡ συνείδηση; Ὅμως οἱ θύελλες περνᾶνε καὶ πάλι θερμαίνεται ὁ ἄνθρωπος στὴ θερμὴ τῆς Θεϊκῆς ἀγάπης. Ἔτσι μπορούμε νὰ ποῦμε, γίνεται σὲ ὅλη τὴ ζωὴ: πτώσεις καὶ ἀνορθώσεις, προσκόμματα καὶ ὀμαλοποίηση. Γιατί ἐπέτρεψε ὁ Θεός; Μὰ γιατί ἦρθε νὰ σώσει ὄχι τοὺς δικαίους, ἀλλὰ τοὺς ἀμαρτωλούς, ὧν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ....Οἱ ἀσθένειες εἶναι σταυρός, ὁ ὁποῖος καίει ἀμαρτίες, τὶς ὁποῖες ἐμεῖς δὲν συνειδητοποιοῦμε κὰν ὡς ἀμαρτίες. Γι' αὐτὸ εὐχαριστοῦμε τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, πὺ μᾶς ἔχει σταλεῖ μέσω ἀσθενειῶν. Κάθε χριστιανὸς πρόκειται νὰ περάσει ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωνευτήρι, γιὰ τὸν ἀπλὸ λόγο ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, πὺ νὰ ἔζησε καὶ νὰ μὴν ἀμάρτησε. Ἐξ' οὗ καὶ οἱ ἀσθένειες. Προσεύχομαι ὄχι νὰ περάσουν οἱ ἀσθένειες, ἀλλὰ ἐσὺ νὰ τὶς ἐκτιμήσεις σωστὰ καὶ νὰ τὶς ἀποδεχθεῖς»²¹².

---

²¹¹ Γέροντος Θαυδάίου τῆς Βιτόβνιτσα, «Οἱ Λογισμοὶ Καθορίζουν τὴ Ζωὴ μας», *Βίος καὶ διδασκαλὸς τοῦ γέροντα Θαυδαίου τῆς Βιτόβνιτσα*. ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα, 2012, σ. 192.

²¹² Γέροντος Ἰωάννου τῆς Μονῆς τῶν Σπηλαίων (Πσκόφ), *Μὲ λεπτότητα καὶ Ἀγάπη, Ἐπιστολὲς*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα, 2013, σσ. 127-128.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς ἀναφέρει «ὅτι ἡ πραγματικὴ ταραχὴ καὶ ἀταξία δὲν συνίσταται εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εὐρίσκεται μέσα στὴν ταραγμένη σκέψη μας... Ἡ ὁποία καὶ ἂν εὐρίσκεται ἐν μέσῳ ἰδανικῆς εὐταξίας τῶν πραγμάτων, ἂν δὲν διορθώσῃ τὴν ἐσωτερικὴ τῆς ἀταξία καὶ ταραχὴ, δὲν ἔχει νὰ ὠφελῆται τίποτε ἀπὸ τὴν εὐταξίαν τῶν πραγμάτων... ὥστε ἐὰν φροντίζαμε τὴν ψυχὴ μας δὲν θὰ ὑπῆρχε ταραχὴ, δὲν θὰ ὑπῆρχε ἀταξία. Δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένα δεινό, ἀκόμη καὶ ἂν τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας ἐφέροντο ἄνω κάτω, σφοδρότερον καὶ ἀπὸ ὅποιανδήποτε ὀρμητικὴν παλίρροιαν»²¹³. Καταλαβαίνουμε ἀμέσως ὅτι ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὴν ἐλπίδα τοῦ στὸν Θεὸ καὶ δὲν καταφεύγει σὲ Αὐτόν, τότε τοῦ φταῖνε τὰ πάντα γύρω του καὶ τὰ βάζει μὲ ὄλους, βρίσκεται σὲ μεγάλη ψυχικὴ καὶ σωματικὴ διέγερση μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκδηλωθεῖ κάποια ψυχικὴ ἢ σωματικὴ ἀσθένεια. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι δὲν προέρχονται ὅλα τὰ νοσήματα ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ προέλθουν καὶ ἀπὸ «γαστριμαργία, ἢ μέθη, ἢ ἀργία ποῦ γεννοῦν αὐτὲς τὶς νόσους»²¹⁴.

Στὴν ἐποχὴ μας οἱ ἄνθρωποι κυνηγώντας τὴν καλὴ ζωὴ ἔχουν ξεχάσει τὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἄσκηση μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀδηγοῦνται στὴν πολυφαγία, στὴν μέθη, τὴν κραιπάλη, τὴν μαλθακότητα καὶ σὰν φυσικὸ ἐπακόλουθο νὰ ἔχουν αὐξηθεῖ οἱ ἀσθένειες, γι' αὐτὸ βλέπουμε καὶ ἀνθρώπους νὰ ἔχουν φύγει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴ ἀκόμη καὶ σὲ μικρὴ ἡλικία.

---

²¹³ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, «Περὶ Εἰμαρμένης», *Ἄπαντα Ἑλλήνων Πατέρων*, τομ. 39Α ἐκδ. Ἑλληνικὸς Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμός, Ἀθῆναι, 1973, σσ. 12-13, PG 50, 751: «ἡ ὄντως ταραχὴ καὶ ἀταξία οὐχὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ φορὰ, ἀλλ' ὁ οὐτῶ διακεῖμενος λογισμὸς· ὃς κἂν μυρίας αὐταξίας ἀπολαύῃ, ἕως ἂν τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν αὐτῷ καὶ τὴν ταραχὴν διορθώσῃ... ὥστε εἰ τῆς διανοίας ἐπιμέλειαν ἐπιούμεθα τῆς ἡμετέρας, οὐκ ἦν ταραχὴ, οὐκ ἦν ἀταξία, οὐκ ἦν τῶν δεινῶν οὐδέν, εἰ καὶ εὐρίσκεται παντός χαλεπώτερον ἄνω καὶ κάτω πράγματα τῆς ἡμετέρας ἐφέρετο ζωῆς».

²¹⁴ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον Β΄, Ὀμιλία ΑΗ΄, Ι*, ΕΠΕ 13, 378-381, PG 59, 212: «Καὶ γὰρ καὶ γαστριμαργία καὶ μέθη καὶ ἀργία τὰ τοιαῦτα τίκτουσι πάθη».

Υπάρχουν όμως και άγιοι άνθρωποι οί όποιοι μόνοι τους ζήτησαν από τόν Θεό νά τούς παραχωρήσει μία ασθένεια, για νά έξοφλήσουν σέ αὐτή τήν ζωή τίς ἀμαρτίες τους ἢ για νά ἀνταποκριθοῦν στήν ἀγάπη Του καί νά δοξάζουν τὸ Ἅγιο ὄνομά Του, ἢ ἀκόμη για νά βοηθηθοῦν κάποιοι ἄλλοι ἄνθρωποι. Αὐτὸ τὸ ζητοῦσαν λόγω τῆς μεγάλης τους σταυροειδοῦς ἀγάπης. Ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον καί ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό δηλαδή τῆς τέλειᾶς ἀγάπης. Αὐτὸ ὅμως θέλει μεγάλη προσοχή, διότι ἂν δὲν ἔχουμε ἀνέβει πρῶτα τὴν σκάλα τῆς πνευματικῆς ὠριμότητᾶς, μπορεῖ νά πέσουμε σὲ γογγυσμοὺς ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀγανάκτηση καί ἀπελπισία καί νά χάσουμε τὰ δῶρα τῆς Θείας Χάρις Του.

Ὁ Γέροντας Πορφύριος εἶχε ζητήση ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν Θεό, νά τοῦ παραχωρήσει μία ἀρρώστια.

Σύμφωνα μὲ τὴν μαρτυρία τοῦ θεράποντος ἱατροῦ του, Γεωργ. Παπαζάχου, ὁ π. Πορφύριος, για πάρα πολλά χρόνια, κι ἐνῶ λειτουργοῦσε καί ἔβλεπε πλῆθος κόσμου καθημερινά, ὑπέφερε ἀπὸ ἀρκετὲς ασθένειες ἐκτός τοῦ καρκίνου.

Νά μερικὰ ἀπὸ τὰ σχετικὰ του λόγια: «Εὐχαριστῶ τὸ Θεὸ πού μοῦ ἔδωσε πολλές ἀρρώστιες! Πολλὲς φορὲς τοῦ λέω ‘Χριστέ μου, ἡ ἀγάπη Σου δὲν ἔχει ὄρια. Τὸ πῶς ζῶ εἶναι ἓνα θαῦμα. Μέσα στίς ἄλλες μου ἀρρώστιες ἔχω καί καρκίνο στήν ὑπόφυση. Δημιουργήθηκε ἐκεῖ ὄγκος πὸν μεγαλώνει καί πιέζει τὸ ὀπτικὸ νεῦρο. Γι’ αὐτὸ τώρα πιά δὲν βλέπω. Πονᾶω φοβερά. Προσεύχομαι, ὅμως σηκώνοντας τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μὲ ὑπομονή... Πονᾶω πολύ, ὑποφέρω, ἀλλὰ εἶναι πολὺ ὠραία ἡ ἀρρώστια μου. Τὴν αἰσθάνομαι ὡς ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τοῦ Χριστοῦ. Κατανύγομαι καί εὐχαριστῶ τὸν Θεό. Εἶναι για τίς ἀμαρτίες. Εἶμαι ἀμαρτωλὸς καί προσπαθεῖ ὁ Θεὸς νά μὲ ἐξαγνίσει.

Ὅταν ἤμουν δεκαῆξι χρονῶν, παρακαλοῦσα τὸν Θεὸ νά μοῦ δώσει μία βαριά ἀρρώστια, ἓναν καρκίνο, για νά πονᾶω για τὴν ἀγάπη του καί νά Τὸν δοξάζω μέσα

ἀπὸ τὸν πόνο. Γιὰ μεγάλο διάστημα ἔκανα αὐτὴ τὴν προσευχή. Ἀλλὰ ὁ Γέροντάς μου, μοῦ εἶπε ὅτι αὐτὸ εἶναι ἐγωϊσμός κι ὅτι ἔτσι ἐκβιάζω τὸν Θεό. Ὁ Θεὸς ξέρει τί θὰ κάνει. Ἔτσι δὲν τὴ συνέχισα. Δεῖτε, ὅμως, πὺ ὁ Θεὸς δὲν λησμόνησε τὸ αἴτημά μου καὶ μοῦ ἔδωσε αὐτὴ τὴν εὐεργεσία μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια !

Τώρα δὲν παρακαλῶ τὸν Θεὸ νὰ μοῦ πάρει αὐτὸ πὺ Τοῦ ζήτησα. Χαίρομαι πὺ τὸ ἔχω, γιὰ νὰ γίνω κι ἐγὼ συμμετοχὸς στὰ πάθη Του ἀπ' τὴν πολλὴ μου ἀγάπη. Ἔχω τὴν παιδεία τοῦ Θεοῦ. « Ὅν γάρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει»²¹⁵. Ἡ ἀρρώστια μου εἶναι μία ιδιαίτερη εὐνοια τοῦ Θεοῦ, πὺ μὲ καλεῖ νὰ μπῶ στὸ μυστήριό τῆς ἀγάπης Του καὶ μὲ τὴ δικὴ Του τὴν χάρι νὰ προσπαθῆσω νὰ ἀνταποκριθῶ...Γι'αὐτὸ δὲν προσεύχομαι νὰ μὲ κάνει ὁ Θεὸς καλά. Προσεύχομαι νὰ μὲ κάνει καλὸ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ξέρει ὅτι πονᾶω. Προσεύχομαι, ὅμως, γιὰ τὴν ψυχὴ μου, νὰ μοῦ συγχωρέσει τὰ παραπτώματά μου... Τὸ μόνο πὺ κάνω εἶναι νὰ προσπαθῶ νὰ γίνω καλός.»²¹⁶.

5.2 Οἱ ὠφέλειες ἀπὸ τὶς ἀσθένειες.

«Ὁ Θεὸς δίνει τὶς ἀρρώστιες γιὰ τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς»²¹⁷ μᾶς λέει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ ὁ Σύρος καὶ ὁ Στᾶρετς Ἀντώνιος διευκρινίζει: «Τὶς σωματικὲς ἀρρώστιες τὶς παραχωρεῖ ὁ Θεὸς ὄχι πάντα ὡς τιμωρία γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας, ἀλλὰ μερικὲς φορὲς ἀπὸ τὴν καλοσύνη Του νὰ μᾶς προφυλάξει ἢ νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ πνευματικὲς ἀρρώστιες , πὺ εἶναι πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνες ἀπὸ τὶς σωματικὲς»²¹⁸.

---

²¹⁵ Ἐβρ. 12, 6.

²¹⁶ Γέροντος Πορφυρίου Κασσοκαλυβίτου, *Βίος καὶ λόγοι*, ἐκδ. Ἱερὰ Μονὴ Χρυσοπηγῆς, Χανιά, ⁹2008, σσ. 473-474.

²¹⁷ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Λόγος 5, Τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά*, Θεσσαλονίκη, 1977, σ. 24.

²¹⁸ Πέτρου Μπότση, «Μικρὴ Ρώσικη Κλίμακα», *Ἦτοι βαθμίδες θείας ἀνάβασης κατὰ τοὺς ὄσιους γέροντες τῆς ὀπίνα*, Ἀθήνα, 2014, σ. 52.

Ὁ π.Παῖσιος ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε ἀσίγαστος ἐραστής τῆς ἀγιότητος καὶ τῆς μυστικῆς ἔνωσης μὲ τὸν Θεό, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα νοηματοδοτοῦν τὴν βιοτὴ του, καὶ πού ὑπῆρξε θεολόγος τῆς ἐμπειρίας,²¹⁹ μᾶς ἀναφέρει ὅτι : «Ὅταν τὸ σῶμα δοκιμάζεται, τότε ἡ ψυχὴ ἀγιάζεται. Μὲ τὴν ἀρρώστια πονάει τὸ σῶμα μας, τὸ χωματόκτιστο αὐτὸ σπίτι μας, ἀλλὰ ἔτσι θὰ ἀγάλλεται αἰώνια ὁ νοικοκύρης του, ἡ ψυχὴ μας, στὸ οὐράνιο παλατάκι πού μᾶς ἐτοιμάζει ὁ Χριστός. Μὲ αὐτὴν τὴν πνευματικὴ λογικὴ, πού εἶναι παράλογη γιὰ τοὺς κοσμικοὺς, χαίρομαι καὶ ἐγὼ καὶ καμαρώνω γιὰ τὶς σωματικὲς βλάβες πού ἔχω. Τὸ μόνο πού δὲν σκέφτομαι εἶναι ὅτι θὰ ἔχω οὐράνια ἀνταμοιβή.

Καταλαβαίνω ὅτι ἐξοφλῶ τὴν ἀχαριστία μου στὸν Θεό, ἀφοῦ δὲν ἔχω ἀνταποκριθῆ στις μεγάλες Του δωρεὲς καὶ εὐεργεσίες. Γιατὶ στὴν ζωὴ μου ὅλα γλέντι εἶναι· καὶ ἡ καλογερικὴ καὶ οἱ ἀρρώστιες πού περνῶ. Ὅλο φιλανθρωπίες μου κάνει ὁ Θεὸς καὶ ὅλο οἰκονομίες. Εὐχηθῆτε ὅμως νὰ μὴ μὲ ξοφλάη μὲ αὐτὰ σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ, γιατί τότε ἀλλοίμονό μου! Μεγάλῃ τιμῇ θὰ μοῦ ἔκανε ὁ Χριστὸς νὰ ὑπέφερα ἀκόμη περισσότερο γιὰ τὴν ἀγάπη Του, ἀρκεῖ νὰ μὲ ἐνίσχυε, ὥστε νὰ ἀντέχω, καὶ μισθὸ δὲν θέλω.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι τελείως καλὰ στὴν ὑγεία του, δὲν εἶναι καλά. Καλύτερα νὰ ἔχη κάτι. Ἐγὼ, ὅσο ὠφελήθηκα ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, δὲν ὠφελήθηκα ἀπὸ ὅλη τὴν ἄσκηση πού εἶχα κάνει μέχρι τότε. Γι' αὐτὸ λέω, ἂν δὲν ἔχη κανεὶς ὑποχρεώσεις, νὰ προτιμᾷ ἀρρώστιες παρὰ ὑγεία. Ἀπὸ τὴν ὑγεία του εἶναι χρεώστης, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, ὅταν τὴν ἀντιμετωπίζη μὲ ὑπομονή, ἔχει νὰ λάβη.

Ὅταν ἤμουν στὸ Κοινόβιο, εἶχε ἔρθει μιὰ φορὰ ἕνας ἅγιος Ἐπίσκοπος, πολὺ γέρος, ὀνόματι Ἱερόθεος, πού ἀσκήτευε στὴν Σκήτη τῆς Ἁγίας Ἄννης. Τὴν ὥρα πού ἔφευγε, ὅπως πῆγε νὰ ἀνεβῆ στὸ ζῶο, τραβήχτηκε τὸ παντελόνι του καὶ φάνηκαν τὰ

---

²¹⁹ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), *Ἁγ. Παῖσιου Ρήματα Ζωῆς*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη, 1997, σ. 38.

πρησμένα του πόδια. Οί Πατέρες που πήγαν να τον βοηθήσουν, τα είδαν και τρόμαξαν. Έκείνος τὸ κατάλαβε καὶ τοὺς εἶπε: «Αὐτὰ εἶναι τὰ καλύτερα δῶρα που μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Τὸν παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ τὰ πάρη»²²⁰.

Οἱ ἅγιοι τῆς ἐκκλησίας μας, ὅταν ὁ Κύριος τοὺς παραχωροῦσε μία ἀσθένεια τοῦ ζητοῦσαν ὄχι τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ αὐτή, ἀλλὰ ἀντίθετα προσεύχονταν στὸν Θεὸ νὰ τοὺς δώσει δύναμη καὶ ὑπομονή γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὴν ἀντέξουν. Αὐτὴ τὴν δοκιμασία πέρασαν ὅλοι οἱ ἅγιοι. Διαβάζουμε στὸν μικρὸ εὐεργεντινὸ γιὰ ἓνα γέροντα ἀσκητὴ τὸν Βενιαμὴν καὶ γιὰ τὸν τρόπο που ὑπέμεινε τὴν ἀσθένειά του.

«Στὸ ὄρος τῆς Νιτρίας ἦταν ἓνας ἄνδρας θαυμαστὸς που λεγόταν Βενιαμὴν. Αὐτὸς ἔζησε ἐνάρετη ζωὴ. Καὶ ἀφοῦ ἄσκησε σὲ ὕψιστο βαθμὸ τὴν ἀρετὴ, ἀξιώθηκε νὰ λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ χάρισμα ἰαμάτων. Ἔτσι σὲ ὅποιον ἀκουμποῦσε τὰ χέρια του ἢ τοῦ ἔδινε λάδι ἀφοῦ πρῶτα τὸν εὐλογοῦσε, ἀπαλλαστόταν ἀπ' ὅποιαδήποτε ἀρρώστια τὸν βασάνιζε.

Ὅχτὼ μῆνες πρὶν ἀπὸ τὴν κοίμησή του ὁ Βενιαμὴν, ἀρρώστησε μὲ ὑδρωπικία, καὶ τόσο πολὺ διογκώθηκε τὸ σῶμα του, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ κανεὶς καὶ μὲ τὶς δυὸ παλάμες ν'ἀγκαλιάσει ἓνα δάκτυλό του! Μὴν μπορώντας λοιπὸν ἐμεῖς νὰ τὸν κοιτάξουμε, γιὰ τὴ φοβερὴ τῆς παθήσεως, στρέψαμε τὰ μάτια μας ἀλλοῦ. Μᾶς λέει τότε ὁ μακάριος:

Νὰ εὐχεσθε, παιδιά μου, νὰ μὴν ὑδρωπιάσει ὁ ἐσωτερικὸς μου ἄνθρωπος. Γιατί τὸ σῶμα τοῦτο, οὔτε ὅταν ἦταν καλὰ μὲ ὠφέλησε, οὔτε ὅταν ἀρρώστησε μὲ ἔβλαψε σὲ τίποτα»²²¹.

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι σύμφωνα μὲ τοὺς πατέρες τῆς ἐκκλησίας μας οἱ ἀρρώστιες που ἐπιτρέπει ὁ Πανάγαθος Θεὸς ἀλλὰ καὶ κάθε ἄλλη παραχώρησή Του, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ «φάρμακα που θεραπεύουν τὴν ψυχὴ μας, καὶ τὴν

²²⁰ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ'Οικογενιακῆ Ζωῆ*, ὁπ.π., σ. 212.

²²¹ Μικρός Εὐεργεντινός, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς, 1998, σσ. 338-339.

πολυχροτισμένη κακία πού βρίσκεται στο βάθος της, καθώς με την σκληρότητα πού μάς κυριεύουν, μπορούν να δώσουν εύκολότερα στην ψυχή την υγεία από ότιδήποτε άλλο μέσο» όπως είναι ή νηστεία, ή άγρυπνία, ή έγκράτεια κ.ά. Γι' αυτό ύπομονή σε αυτές με εύχαριστία όπως επιβάλλεται»²²².

Ό Όσιος Θεοφάνης ό έγκλειστος μάς διδάσκει ότι «Τόσο ή υγεία όσο και ή άσθένεια χρησιμοποιούνται από τή θεία πρόνοια ως μέσα σωτηρίας μας, φτάνει να τὰ έκμεταλλευόμαστε με πνεύμα πίστεως. Τὰ ίδια, όμως, μπορούν να γίνουν και μέσα καταστροφής μας, αν τὰ αντιμετώπισουμε σφαλερά. Τί σᾶς χρειάζεται, λοιπόν, τώρα, στον καιρό τής άρρώστιας σας; Μεγαλόψυχη ύπομονή και ύποταγή στο θέλημα του Θεού. Μόλις ή ψυχή σας άποκτήσει αυτή τή διάθεση, θα μπει στο δρόμο τής σωτηρίας, θα μπει στον παράδεισο!»²²³ επίσης μάς λέει ότι «Ό Κύριος αφήνει μιαν άρρώστια να παρατείνεται, όταν βλέπει ότι αυτή συμβάλλει περισσότερο από την υγεία στη σωτηρία του ανθρώπου»²²⁴.

Ό κάθε άνθρωπος ανάλογα με τον τρόπο πού αντιμετώπιζει και ύπομένει μία άρρώστια παίρνει και τον ανάλογο μισθό του. Κάποτε ρώτησαν τον π. Παΐσιο για τὸ αν υπάρχει κάποια ωφέλεια από την άρρώστια και για τὸ αν υπάρχει μισθός εν τοῖς ουρανοῖς για τον άρρωστο άνθρωπο, και εκείνος άπάντησε:

– Γέροντα, πάντα ωφελει ή άρρώστια;

---

²²² Θεοφάνους Νικαίας, *Επιστολή Γ'*, 9, PG 150, 345B: «Φάρμακα είσι θεραπευτικά τής ήμετέρας ψυχής, καί τής εις βάθος ταύτης πολυχρονίου κακίας, τό μέν αὐστηρόν τε και δάκνον έχοντα, τήν δέ υγείαν ρᾶον τῶν άλλων άπάντων παρέχειν δυνάμενα. Διό ύπομονή; εν τοῖς τοιούτοις μετ' εύχαριστίας, ως ειρηται, χρεία».

²²³ Οσίου Θεοφάνους του Έγκλειστου, *Χειραγωγή στην πνευματική ζωή*, δπ.π., σ. 26.

²²⁴ Όπ.π., σ. 31.

– Ναί, πάντα πολὺ ὠφελεῖ. Οἱ ἀρρώστιες βοηθοῦν τοὺς ἀνθρώπους νὰ «ἐξιλεωθοῦν»²²⁵, ὅταν δὲν ἔχουν ἀρετές. Μεγάλο πράγμα ἡ ὑγεία, ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸ ποὺ προσφέρει ἡ ἀρρώστια, ἡ ὑγεία δὲν μπορεῖ νὰ τὸ δώσει! Πνευματικὸ καλὸ! Εἶναι πολὺ μεγάλη εὐεργεσία, πολὺ μεγάλη! Καθαρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καὶ μερικὲς φορὲς τοῦ ἐξασφαλίζει καὶ μισθό. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι σὰν τὸ χρυσάφι καὶ ἡ ἀρρώστια εἶναι σὰν τὴν φωτιὰ ποὺ τὴν καθαρίζει. Βλέπεις, καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε στὸν Ἀπόστολο Παῦλο: «Ἡ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται»²²⁶. Ὅσο περισσότερο ταλαιπωρηθῆ με κάποια ἀρρώστια ὁ ἄνθρωπος, τόσο περισσότερο ἐξαγνίζεται καὶ ἀγιάζεται, ἀρκεῖ νὰ κάνῃ ὑπομονή καὶ νὰ τὴν δέχεται μὲ χαρά.

Μερικὲς ἀρρώστιες θέλουν μόνο λίγη ὑπομονή, καὶ τὶς ἐπιτρέπει ὁ Θεός, γιὰ νὰ πάρῃ ὁ ἄνθρωπος λίγο μισθὸ καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ ὁ Θεὸς μερικὰ κουσούρια. Γιατὶ ἡ σωματικὴ ἀρρώστια βοηθάει στὴν θεραπεία τῆς πνευματικῆς ἀρρώστιας. Τὴν ἐξουδετερώνει μὲ τὴν ταπείνωση ποὺ φέρνει. Ὁ Θεὸς ὅλα τὰ ἀξιοποιεῖ γιὰ τὸ καλὸ! Ὅ,τι ἐπιτρέπει εἶναι γιὰ τὸ πνευματικὸ μας συμφέρον. Ξέρει τί χρειάζεται ὁ καθένας μας καὶ μᾶς δίνει κάποια ἀρρώστια, εἴτε γιὰ νὰ ἀνταμειφθοῦμε, εἴτε γιὰ νὰ ἐξοφλήσουμε ἁμαρτίες.

– Τί κάνει ἡ μητέρα σου;

– Δὲν εἶναι καλὰ, Γέροντα. Ἀνεβάζει κατὰ διαστήματα ψηλὸ πυρετὸ καὶ τότε χάνεται. Τὸ δέρμα της γεμίζει πληγὲς καὶ τὶς νύχτες πονάει.

– Ξέρεις; Αὐτοὶ εἶναι μάρτυρες· ἂν δὲν εἶναι ὀλόκληροι μάρτυρες, εἶναι μισοί.

– Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ της, Γέροντα, ἦταν μιὰ ταλαιπωρία.

---

²²⁵ Ἡ ἔννοια τῆς «ἐξιλεώσεως» στὴν ὀρθόδοξη Θεολογία δὲν ἔχει τὸν νομικὸ χαρακτήρα τῆς δυτικῆς Θεολογίας, ἀλλὰ ἐκφράζει τὴν φιλόνητο παιδαγωγία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἁμαρτάνοντα ἄνθρωπο μὲ σκοπὸ τὴν σωτηρία του.

²²⁶ Β΄ Κορ. 12, 9.

– Έπομένως ο μισθός της θα είναι διπλός. Πόσα έχει να λάβει! Τον Παράδεισο τον έχει εξασφαλισμένο. Όταν ο Χριστός βλέπει ότι κάποιος αντέχει μια βαρεία αρρώστια, του την δίνει, ώστε με την λίγη ταλαιπωρία στην επίγεια ζωή να ανταμειφθή πολύ στην ουράνια, την αιώνια, ζωή. Υποφέρει εδώ, αλλά θα ανταμειφθή εκεί, στην άλλη ζωή, γιατί υπάρχει Παράδεισος, υπάρχει και ανταμοιβή.

Σήμερα μου είπε μια νεφροπαθής που χρόνια τώρα κάνει αιμοκάθαρση: «Παπούλη, σταυρώστε, σᾶς παρακαλῶ, τὸ χέρι μου. Οἱ φλέβες εἶναι ὅλο πληγές και δὲν μπορῶ νὰ κάνω αἰμοκάθαρση». «Αὐτὲς οἱ πληγές, τῆς εἶπα, στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ εἶναι διαμάντια μεγαλύτερης ἀξίας ἀπὸ τὰ διαμάντια αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Πόσα χρόνια κάνεις αἰμοκάθαρση;». «Δώδεκα», μου λέει. «Δηλαδή δικαιῶσαι ἓνα "ἐφάπαξ" και μία σύνταξη μειωμένη», τῆς εἶπα. Μετὰ μου δείχνει μιὰ πληγὴ στὸ ἄλλο χέρι και μου λέει: «Παπούλη, αὐτὴ ἡ πληγὴ δὲν κλείνει· φαίνεται τὸ κόκκαλο». «Ναί, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ μέσα φαίνεται ὁ Οὐρανός, τῆς λέω. Ἄντε, καλὴ ὑπομονή. Εὐχομαι ὁ Χριστὸς νὰ σοῦ ἀξάνη τὴν ἀγάπη Του, γιὰ νὰ ξεχνιέται ὁ πόνος σου. Φυσικὰ ὑπάρχει και ἡ ἄλλη εὐχή, νὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ πόνοι, ἀλλὰ τότε ἐξαλείφεται και ὁ πολὺς μισθός. Ἐπομένως, ἡ προηγούμενη εὐχὴ εἶναι καλύτερη». Παρηγορήθηκε ἡ καημένη»²²⁷.

5.3. Πῶς ἀντιμετωπίζουμε τὶς ἀσθένειες στὴν ζωὴ μας.

Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε μιὰ αρρώστια θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε και τὰ ἀνάλογα πνευματικὰ μας ὄπλα. Αὐτὰ ὅπως μᾶς διδάσκουν οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἡ προσευχή, πίστη, ταπείνωση και ἡ ὑπομονὴ συνοδευόμενη μὲ ἀκατάπαυστη δοξολογία πρὸς τὸν Θεό.

Ὁ Ὅσιος Θεοφάνης ὁ ἐγκλειστος σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του γράφει τὰ ἀκόλουθα :

---

²²⁷ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ΄, Οἰκογενειακὴ Ζωὴ, ὁπ.π.*, σσ. 210-213.

«Όλα δίνονται από το Θεό. Και όλα δίνονται για τη σωτηρία μας. Μ' αυτή τη σκέψη να δεχθείς κι εσύ την ασθένειά σου, ευχαριστώντας το Θεό, που φροντίζει για τη σωτηρία σου. Τώρα, το πώς συντελεί στη σωτηρία μας οτιδήποτε παραχωρεί ο Κύριος, μόνο Εκείνος το γνωρίζει. Έμεις συνήθως δεν μπορούμε να το αντιληφθούμε. Στέλνει λ.χ. μιὰ συμφορὰ ἄλλοτε για να μᾶς παιδαγωγήσει, ἄλλοτε για να μᾶς ἀφυπνίσει πνευματικά, ἄλλοτε για να μᾶς γλυτώσει ἀπὸ ἓνα μεγαλύτερο κακό, ἄλλοτε για να μᾶς ἀυξήσει τὸν οὐράνιο μισθό, ἄλλοτε για να μᾶς ἀπαλλάξει ἀπὸ κάποιο πάθος κ.ό.κ. Ἐσύ, λοιπόν, ν' ἀναλογίζεσαι τὶς ἁμαρτίες σου καὶ νὰ λές: “Δόξα σ' Ἐσένα, Κύριε, πὸν μὲ τιμωρεῖς δίκαια!”. Νὰ συλλογίζεσαι ὅτι πρωτύτερα εἶχες ξεχάσει τὸ Θεὸ καὶ νὰ λές: “Δόξα σ' Ἐσένα, Κύριε, πὸν μὲ ἔδωσες ἀφορμὴ καὶ γνώση για να Σε θυμᾶμαι συχνά!”. Νὰ σκέφτεσαι ὅτι, ἂν ἦσουν ὑγιῆς, πιθανότατα δὲν θὰ ἔκανες τὸ καλό, καὶ νὰ λές: “Δόξα σ' Ἐσένα, Κύριε, πὸν μ' ἐμπόδισες ἀπὸ τὴν ἁμαρτία!”. Ἄν ἀντιμετωπίζεις μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις τὴν ασθένειά σου, τὸ φορτίο σου θὰ γίνῃ πολὺ ἑλαφρό. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, μολονότι οἱ ασθένειες παραχωροῦνται ἀπὸ τὸ Θεό, ἢ φροντίδα για τὴ θεραπεία δὲν εἶναι ἁμαρτία. Γιατί τόσο ἡ ἱατρικὴ ἐπιστῆμη ὅσο καὶ τὰ φάρμακα εἶναι δῶρα κι αὐτὰ τοῦ Θεοῦ στὸ ἀνθρώπινο γένος. Καταφεύγοντας, λοιπόν, στοὺς γιατροὺς, πάλι στὸ Θεὸ καταφεύγουμε.

Μέσ' ἀπὸ τὴν ἀρρώστια ἃς μαθαίνουμε καὶ ἃς ἀποκτοῦμε τὴν ταπείνωση, τὴν ὑπομονή, τὴ γενναιοψυχία, τὸ αἶσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ Θεό. Ἀνθρώπινη, βέβαια, εἶναι ἡ ἀνυπομονησία, ἢ λιποψυχία. Μόλις, ὅμως, ἐμφανιστεῖ, πρέπει νὰ τὴ διώχνουμε. Ὅλες οἱ δύσκολες καταστάσεις ἔχουν ἓνα βάρος, αὐτὸ πὸν πρέπει νὰ σηκώσουμε, αὐτὸ πὸν πρέπει νὰ ὑπομείνουμε. Χωρὶς βάρος, δὲν μπορούμε νὰ μιλάμε για ὑπομονή. Πάντως, ἡ ἐπιθυμία ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ βάρος δὲν εἶναι ἐφάμαρτη. Εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς. Ἅμαρτία διαπράττουμε, ὅταν, ἀπὸ τὴ φυσικὴ αὐτὴ ἀνάγκη,

όδηγούμεστε στην άδημονία και τὸ γογγυσμὸ. Ἄν νιώσεις μέσα σου κάτι τέτοιο, ἀπομάκρυνε τὸ ἀμέσως, εὐχαριστώντας τὸ Θεό.

Ἄν ἀρρωστήσατε ἀπὸ ὑπαιτιότητά σας, μετανοήσατε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και ζητήσατε Του συγχώρηση, ἐπειδὴ δὲν φυλάξατε τὸ δῶρο τῆς ὑγείας, τὸ δῶρο ποὺ Ἐκεῖνος σᾶς πρόσφερε. Ἄν πάλι ἡ ἀρρώστια σᾶς παραχωρήθηκε ἀπὸ τὸν Κύριο – γιατί τυχαῖα τίποτα δὲν γίνεται-, εὐχαριστήσατε Τον ἐγκάρδια. Καὶ ἡ ἀρρώστια, βλέπετε, εἶναι θεῖο δῶρο, γιατί ταπεινώνει, μαλακώνει τὴν ψυχὴ και ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὶς πολλὰς μέριμνες»²²⁸.

Ὁ Γέροντας Εὐστράτιος Γκολοβάσκι σὲ σχετικὴ ἐρώτηση ποὺ τοῦ ἔκαναν οἱ ἐνορίτες του ἀπάντησε: « Ὅταν κάποια ἀσθένεια ἐπισκέπτεται τὸ χριστιανό, αὐτὸς πρέπει, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, νὰ ὀπλίζεται μὲ ὑπομονή, ταπείνωση και ἐλπίδα στὸν Θεό.

Ἐκεῖνος, βλέπετε, παραχωρεῖ ὅλες τὶς ἀσθένειες γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς μας, γιὰ νὰ μᾶς φέρει σὲ μετάνοια. Ὁ σοφὸς Σειράχ λέει: «Παιδί μου, τὶς ἀρρώστιες σου μὴν τὶς παραμελεῖς, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι στὸν Κύριο, κι Αὐτὸς θὰ σὲ γιατρέψει. Ἄφησε τὴν ἀδικία, κάνε τὸ σωστὸ και καθάρισε τὴν καρδιά σου ἀπὸ κάθε ἀμαρτία» (38 9-10).

Στὶς ἀσθένειες, και μάλιστα στὶς σοβαρὲς και ἐπίμονες, ὀφείλουμε νὰ ζητᾶμε τὴ βοήθεια τῶν ἐδικῶν γιατρῶν και νὰ ἐκτελοῦμε τὶς ὑποδείξεις τους. Λέει πάλι ὁ Σειράχ: «Νὰ ἀποδίδεις στὸ γιατρὸ τὶς τιμὲς ποὺ τοῦ ἀνήκουν, γιατί ὁ Κύριος τὸν ἔχει ὀρίσει στὸ λειτούργημα του. Ὁ Κύριος δημιούργησε τὰ φάρμακα ἀπὸ τὴ γῆ, και ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει φρόνηση δὲν θὰ διστάσει νὰ τὰ χρησιμοποιήσει» (38 1, 4).

Οἱ ἀσθένειες, προπάντων οἱ βαριὲς και χρόνιες, συνοδεύονται ἀπὸ ταραχὴ τῆς καρδιάς. Τὴν ταραγμένη μας καρδιά ἄς τὴν ὑποτάσσουμε στὸν λογικὸ νοῦ, κι αὐτὸν πάλι στὸν Θεό. Ἡ βαρυγγώμια, ἡ ἀγανάκτηση και ἡ ἀπελπισία δὲν ταιριάζουν στὸν

---

²²⁸ Ὁσίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλείστου, *Χειραγωγία στὴν πνευματικὴ ζωὴ*, ὁπ.π., σσ. 29-30.

ἄρρωστο χριστιανό, ὁ ὁποῖος, ἀπεναντίας, ὅταν ὑποφέρει, εὐγνωμονεῖ καὶ δοξάζει πρὸ ἐγκάρδια τὸν Κύριο. Γνωρίζει πὼς ἡ ἀσθένεια, ὅπως καὶ κάθε ἄλλη δοκιμασία ἢ θλίψη, συντελεῖ στὴ σωτηρία του. Στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, λοιπόν, συλλογίζεται τὴν αἰωνιότητα, ἀναλογίζεται τὰ σφάλματά του καὶ ἀποφασίζει σταθερὰ νὰ διορθωθεῖ.

Ἄν ἡ ἀσθένεια ἐπιδεινωθεῖ τόσο, ὥστε ὁ πιστὸς νὰ ἀπειλεῖται μὲ θάνατο, τότε αὐτὸς ὀφείλει νὰ τακτοποιήσει ὅλες τὶς βιοτικὲς ὑποθέσεις του. Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νὰ συμφιλιωθεῖ μὲ τοὺς ἐχθρούς του, ἔπειτα νὰ ἀποζημιώσει, ὅπως καὶ ὅσο μπορεῖ, ἐκείνους πὸν ἀδίκησε, καί, τέλος, νὰ διαθέσει νόμιμα τὴν περιουσία πὸν τοῦ ἔμεινε.

Πάνω ἀπ' ὅλα, ὅμως, ὁ ἄρρωστος χριστιανὸς πρέπει νὰ φροντίσει χωρὶς χρονοτριβὴ γιὰ τὴν κάθαρση τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μὲ τὴ μετάνοια, τὴν Ἐξομολόγηση καὶ τὴ Μετάληψη τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Κάθε ἀναβολὴ τῆς Ἐξομολόγησεως καὶ τῆς θείας Κοινωνίας μπορεῖ ν' ἀποδειχθεῖ ὀλέθρια, ἐπειδὴ αἰφνίδια ἐπιδείνωση τῆς ἀσθένειας δὲν ἀποκλείεται νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄρρωστο σὲ ἀπώλεια τῶν αἰσθήσεων ἢ καὶ σὲ θάνατο. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἀπαλλαγεῖ τὸ συντομότερο ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτημάτων του καὶ ἐνωθεῖ μὲ τὸν Κύριο, μεταλαβαίνοντας τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα Του, δὲν ἔχει παρὰ νὰ ἀφεθεῖ μὲ πίστη στὰ χέρια Ἐκείνου. Κι ἂν βλέπει κοντὰ του τὸ θάνατο, ἄς μὴν ἀπελπίζεται. Ἄς τὸν ὑποδεχθεῖ ἄφοβα καὶ ἥρεμα, γνωρίζοντας τὸ ἔλεος καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ μοναδικοῦ Σωτήρα Χριστοῦ. Γιατί, κι ἂν ἁμαρτήσαμε, γράφει ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, «ἔχουμε συνήγορο κοντὰ στὸν Πατέρα τὸν δίκαιο Ἰησοῦ Χριστό. Αὐτὸς θυσιάστηκε γιὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσει ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες μας (Α' Ἰω. 2, 2)»²²⁹.

---

²²⁹ Γέροντος Εὐστρατίου (Γκολοβάνσκι), «Ἀπαντήσεις σὲ ἐρωτήματα χριστιανῶν». *Ἐρωτήση 96*, ἐκδ. Ἱερὰ Μονὴ Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆ, ⁴2012, σσ. 101-103.

1) Με Προσευχή.

Ὁ δοκιμαζόμενος ἄνθρωπος ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀσθενείας ποὺ τὸν κατατρέχει πρέπει νὰ καταφεύγει μὲ προσευχὴ καὶ πίστη στὸν Θεό. Ὁ προφήτης Δαβὶδ μας λέει: «Ἐν ἡμέρα θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα»²³⁰.

Αὐτὸ τὸ παράδειγμά μᾶς ἔδωσε ὁ Κύριος μας κατὰ τὴν ἐπίγεια παρουσία του. Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ ἐκούσιο Πάθος Του προσευχήθηκε πρὸς τὸν Θεὸ πατέρα μὲ τὰ ἐξῆς λόγια «πάτερ, εἰ βούλει παρελθεῖν τοῦτο το ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω»²³¹. Ἡ ἀπάντηση τοῦ οὐρανοῦ ἦταν ἄμεση «ὠφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν»²³². Γι' αὐτὸ παραγγέλλει στοὺς μαθητὲς Του ἀλλὰ καὶ σὲ κάθε πιστὸ Του παιδί «προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν»²³³.

Ο π. Παῖσιος προσευχόταν ἀγωνιζόμενος καὶ ἀγωνιζόταν προσευχόμενος αἰσθανόμενος τὰ μυστικὰ βιώματα τῶν Ἁγίων²³⁴ καὶ μιμούμενος τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ καὶ ἀγωνιζόμενος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν οὐρανίων ἀρετῶν.

Καὶ ὁ Ἰσαὰκ ὁ Σύρος μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι «Προσευχὴ ἐστὶ δέησις... δι' ἧς ὑπὸ Θεοῦ βοηθεῖται ἄνθρωπος»²³⁵.

Στὸ Γερροντικὸ ἀναφέρεται γιὰ ἓναν ἄρρωστο μοναχὸ ποὺ ζήτησε ἀπὸ τὸν Ἀββᾶ Βαρσανούφριο νὰ προσευχηθεῖ γιὰ ἐκεῖνον καὶ ὁ Ἀββᾶς τοῦ ἀπάντησε: «Ἀδελφέ, γιατί φωνάζεις; Γιατί στέλνεις μακριὰ δεήσεις, ἐνῶ ἔχεις πολὺ κοντά σου τὸν Ἰησοῦ νὰ στέκει καὶ νὰ ποθεῖ νὰ Τὸν καλέσεις σὲ βοήθειά σου; Φώναξέ Του: "Κύριε, Ἰησοῦ ἐλέησέ με!", καὶ θὰ σοῦ ἀποκριθεῖ. Ἄγγιξε τὴν ἄκρη τοῦ ἱματίου Του

---

²³⁰ Ψαλμ. 76, 3.

²³¹ Λκ. 22, 42, Μτθ. 26, 39.

²³² Λκ. 22, 43.

²³³ Λκ. 22, 46, Μτθ. 26, 41, Μρκ. 14, 38.

²³⁴ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), *Παῖσιος Ὁρθοδοξίας Ἄνθος Εὐδοσμον*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Ἀθῆνα, 2004², σ. 108.

²³⁵ Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, «Λόγος ΔΒ' Περὶ Καθαρᾶς προσευχῆς», *Ἄπαντα τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά*, ἐκδ. Νικηφόρου Θεοτόκη (ἀντύπωση Χ. Σπανοῦ), Ἀθῆνα, 1997, σ. 136.

καὶ θὰ σοῦ θεραπεύσει, ὄχι μόνο τὴν μία, τὴν σωματικὴ ἀρρώστια, ἀλλὰ ὅλες σου τὶς ἀρρώστιες... Μὴν θλίβεσαι, εἶναι κοντὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ»²³⁶.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς λέει ὅτι δὲν χρειάζονται οἱ μεσάζοντες γιὰ νὰ προσευχηθοῦν γιὰ ἐμᾶς καὶ ἐξηγεῖ: «Πράγματι, δὲν Τὸν συγκινοῦμε τόσο ὅσο ὅταν ζητᾶμε μόνοι μας. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ ἀγαπᾶ πολὺ τὴν φιλία μας καὶ κάνει τὸ πᾶν γιὰ νὰ μᾶς κάνη νὰ ἔχουμε θάρρος ἀπέναντί Του· ὅταν δεῖ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ μόνοι μας, τότε προπάντων δίνει τὴ συγκατάθεσή Του στὸ αἴτημά μας.

Ἔτσι ἔκανε καὶ στὴν περίπτωση τῆς Χαναναίας. Ὅταν τὸν πλησίασαν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰάκωβος καὶ Τὸν παρακάλεσαν γιὰ χάρι της, δὲν ἔδωσε ἐκεῖνο ποὺ ζήτησε. Ἄν βέβαια φάνηκε ὅτι ἀνέβαλε γιὰ λίγο, αὐτὸ τὸ ἔκανε ὄχι γιὰ νὰ περιφρονήσει τὴ γυναίκα, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὴν στεφανώσει μὲ μεγαλύτερο στεφάνι καὶ γιὰ νὰ φανεῖ περισσότερο ἡ ἐπιμονὴ στὴν προσευχή»²³⁷.

Ὁ Ἰσαὰκ ὁ Σύρος μᾶς συμβουλεύει λέγοντας : «Πρὶν ἀρρωστήσης ἀναζήτησε τὸν Κύριο»²³⁸.

Κάποτε ἔκανε κάποιος μιὰ ἐρώτηση στὸν π. Παῖσιο :

– Καὶ τὸν ἀνυπόφορο πόνο πῶς τὸν ἀντιμετωπίζει κανεῖς;

– Ἄν εἶναι κοσμικός, μὲ τὸ τραγούδι, ἂν εἶναι πνευματικὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν ψαλμωδία... Ὁ πατέρας μου μιὰ φορὰ εἶχε πυρετὸ καὶ πολὺ πονοκέφαλο. Τί κάνει λοιπόν; Παίρνει καὶ τρώει μιὰ ἀλμυρὴ σαρδέλα, πίνει καὶ ἓνα ποτήρι κρασί καὶ

²³⁶ Βαρσανουφρίου καὶ Ἰωάννου, *Κείμενα Διακριτικά καὶ Ἠσυχαστικά*, τομ. Β' ἐκδ. Ἱερὰ Μονὴ «Ἁγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέας», Καρέας, 1996, σ. 486.

²³⁷ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἑρμηνεῖα εἰς τὸν Δ΄ Ψαλμόν*, ΕΠΕ 5, 124-130, PG 55, 42: «γ'. Οὐχ οὕτως οὖν αὐτὸν δυσωποῦμεν δι' ἐτέρων ἀξιοῦντες, ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς ἡμετέρας ἐρᾶ φιλίας, καὶ πάντα ποιεῖ, ὥστε ἡμᾶς αὐτῷ θαρρῆιν· ὅταν ἴδῃ δι' ἑαυτῶν τοῦτο ποιοῦντας, τότε μάλιστα ἐπινεύει. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς Χαναναίας ἐποίησε· καὶ Πέτρον μὲν καὶ Ἰακώβου προσιόντων ὑπὲρ αὐτῆς, οὐκ ἐπένευσεν· ἐπιμενούσης δὲ ταύτης, τὸ αἰτηθὲν ταχέως ἔδωκεν. Εἰ γὰρ καὶ μικρὸν ἔδοξεν ἀναβάλλεσθαι, οὐχ ἵνα ὑπερῆται τὸ γύναιον, ἀλλ' ἵνα μειζρόνως στεφανώσῃ, καὶ μᾶλλον αὐτῆς οἰκειώσῃται τὴν προσεδρίαν, τοῦτο πεποίηκε».

²³⁸ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, « Λόγος 5», *Τὰ εὑρεθέντα ἀσκητικά, Θεσσαλονίκη*, 1997, σ. 28.

ἄρχισε νὰ τραγουδάη τὸ «Ξύπνα, καημένε μου ραγιᾶ» καὶ ἄλλα τραγούδια τῆς κλεφτουριάς καὶ ἔγινε καλά! Ἔτσι καὶ ἐμεῖς νὰ ψέλνουμε, γιὰ νὰ διασκεδάζεται ὁ πόνος! Κι ἐγὼ μιὰ μέρα κρύωσα καὶ εἶχα ἕναν πονοκέφαλο, ποὺ πήγαινε νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι μου. Ἄρχισα λοιπὸν μιὰ πολὺ ὠραία ψαλμωδία καὶ μοῦ ἔφυγε ὁ πονοκέφαλος. Πράγματι ἡ ψαλμωδία μαζί με τὴν εὐχὴ πολὺ βοηθᾷ σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις· ἀπαλαίνει τὴν ψυχὴ, τὴν γλυκαίνει, γιὰτὶ οἱ συνεχεῖς θλίψεις καὶ οἱ πόνοι τὴν καταβάλλουν καὶ τῆς δημιουργοῦν ψύξη. Καὶ χθὲς βράδυ δὲν μποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἀπὸ τὸν πόνο. Εἶπα πῶς, ἂν δὲν ξημερώσω καὶ πεθάνω, τότε θὰ ἔχω ...μεγάλῃ μέρα. Στὴν ἄλλη ζωὴ δὲν θὰ βραδιάζῃ ποτέ, οὔτε θὰ ξημερώνῃ... Ἔπειτα πῆρα ἕνα... χάπι· ἔψαλα «*Τὰς ἀλγηδόνας τῶν Ἀγίων...*». Αὐτὸ τὸ ...χάπι διαρκεῖ ὅλη τὴν νύχτα! Ἔχουν τέτοιο χάπι ἐδῶ οἱ γιατροί;»²³⁹.

2) Μὲ ὑπομονὴ καὶ δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸ.

Ἀπὸ τὰ θαύματα ποὺ ὁ Κύριος πραγματοποίησε, ὅπως στοὺς δυὸ παραλυτικούς τῆς Καπερναοῦμ καὶ τῆς Βηθεσδα καὶ τὴν θεραπεία τῆς συγκυπτύσης γυναίκας βλέπουμε ὅτι αὐτοὶ ὑπέμειναν γιὰ ἄρκετὰ χρόνια τὸ βάρος τῆς ἀσθενείας τους μὲ μεγάλη ὑπομονὴ εἰδικὰ ἢ συγκύπτουσα καὶ ὁ παραλυτικὸς τῆς βηθεσδα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἁγία Γραφή μιλάει γι' αὐτοὺς ποὺ ὑπομένουν καὶ λέει: «ὁ ὑπομείνας ἕως τέλος οὗτος καὶ σωθήσεται»²⁴⁰ ὅπως ἐπίσης «ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν»²⁴¹.

Ὅλοι τους ἦταν ἄνθρωποι ποὺ πίστευαν στὸν Θεὸ γι' αὐτὸ καὶ ὑπέμειναν τὴν ἀσθένειά τους μὲ ὑπομονὴ καὶ ὄχι μοιρολατρικά. Ἔτσι βλέπουμε ὅτι δὲν ἦταν

²³⁹ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ' Οικογενιακῆ Ζωῆς*, ὁπ.π., σ. 216

²⁴⁰ Μτθ. 24, 13.

²⁴¹ Λκ. 21, 19.

ἄνθρωποι τοῦ τί νὰ κάνουμε συνέβη καὶ αὐτὸ, ἀλλὰ ἄνθρωποι ποὺ μὲ πίστη, ὑπομονὴ καὶ ἐλπίδα στὸν Θεὸ ἀντιμετώπιζαν τὸ πρόβλημά τους.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος μία τέτοια ὑπομονὴ τὴν θεωρεῖ ἄσκηση καὶ λέει χαρακτηριστικὰ : « Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη ἄσκηση, ἡ ὑπομονὴ στὶς ἀρρώστιες καὶ ἡ δοξολογία μὲ ὕμνους πρὸς τὸν Θεὸ»²⁴². Ἡ ἀσθένεια δοκιμάζει τὸν νοσοῦντα σὰν τὴν φωτιὰ ποὺ πυρώνει τὸν σίδηρο, μᾶς λέει ὁ ὅσιος Μάξιμος ὁ ὁμολογητὴς: «ἂν μὲν εἶναι σίδηρος, δηλαδὴ ἁμαρτωλός, θὰ ἀποβάλλει τὴν σκουριὰ μὲ τὴν φωτιὰ τῆς ἀσθενείας. Καὶ ἂν εἶναι χρυσάφι, μένει καθαρὸς καὶ λαμπρὸς διὰ τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀνδρείας, τῆς ταπεινώσεως καὶ ἐλπίδος»²⁴³.

Ὁ ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ ἔλεγε γιὰ τὴν ἀσθένεια « Τί εἶναι πιὸ ὠφέλιμο καὶ ἀναγκαῖο ἀπ' ὅλα; Ἡ ἔνωση μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἡ κοινωνία μαζί Του διὰ τῆς ἀγάπης. Ἄν χάσουμε αὐτὴ τὴν ἀγάπη, ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ κοντὰ Του καὶ πέφτουμε σὲ ἀσθένειες... (καὶ ἀνάλογα μὲ τὸν βαθμὸ ποὺ ὑπομένεις) ἂν ὑπομένεις τὴν ἀσθένεια μὲ εὐχαριστία, ἐκεῖνη γίνεται γιὰ σένα ἀφορμὴ στεφάνων», καὶ συνεχίζει «Εἴμαστε πάντοτε ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπομένουμε χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ κάθε τί μὲ εὐγνωμοσύνη. Ἡ ζωὴ μας συγκριτικὰ μὲ τὴν αἰωνιότητα διαρκεῖ μιὰ στιγμή. Γι'αὐτὸ , καθὼς λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, "οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς" (Ρωμ. 50, 18) »²⁴⁴.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς συμβουλεύει νὰ δείχνουμε μεγαλοψυχία καὶ νὰ δοξολογοῦμε τὸν Θεό. «Ἄς μὴν δυσανασχετοῦμε, οὔτε νὰ

---

²⁴² Μεγάλου Ἀθανασίου, (Ψευδόνυμο), *Βίος καὶ πολιτεία Συγκλητικῆς 99*, ΒΕΠΕΣ 35, 250, PG 28, 1548D: «Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη ἄσκησις, τὸ ἐν ταῖς νόσοις ἐγκαρτερεῖν, καὶ εὐχαριστηρίους ὕμνους ἀναπέμπειν τῷ κρείττονι».

²⁴³ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ὅσιου Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Ἑρμηνεῖα εἰς τὰς ἰδ' ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου*, τομ. Β', ἐκδ. Βασιλ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη, 1990, σ. 209.

²⁴⁴ Τιμοθέου Ἀρχιμ. Καθηγουμένου Ἱ. Μ. Παρακλήτου, *Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ*, ἐκδ. Ἱερας Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς, ³1991, σσ. 341, &344.

δειλιάζουμε όταν μᾶς συμβεῖ κάτι ἀπροσδόκητο, ἀλλά ἄς ἀφήνουμε Αὐτὸν ποὺ τὰ γνωρίζει καλὰ αὐτά, νὰ δοκιμάζει στὴν φωτιὰ τὴν ψυχὴ μας, ὅσο καιρὸ θέλει. Διότι αὐτὸ τὸ κάνει γιὰ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὠφέλεια τῶν δοκιμαζόμενων... Ἔνας γιατρὸς εἶναι γιατρὸς ὄχι μόνον ὅταν λούζει καὶ τρέφει τὸν ἄρρωστο... ἀλλὰ καὶ ὅταν καυτηριάζει καὶ κόβει...Γνωρίζοντας λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι περισσότερο φιλόστοργος ἀπὸ ὅλους τοὺς γιατρούς, μὴν ἐξετάζεις μὲ περιέργεια, οὔτε νὰ ζητᾶς ἀπὸ Αὐτὸν λόγο γιὰ τὴν θεραπεία»²⁴⁵.

Καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος γράφοντας σὲ ἓναν ἄρρωστο φίλο του μιὰ ἐπιστολὴ τὸν συμβουλεύει γιὰ τὴν ἀσθένειά του «Νὰ φιλοσοφεῖς τὴν ἀρρώστια... καὶ νὰ τὴν θεωρεῖς παιδαγωγία γιὰ τὸ συμφέρον σου... Ἄφησε τὸ σῶμα νὰ πάσχει τὰ δικά του, ἀφοῦ ὅπωςδήποτε, ἢ τώρα ἢ ἀργότερα, θὰ διαλυθεῖ σύμφωνα μὲ τὸν φυσικὸ νόμο. Τὴν ψυχὴ ὅμως κράτα τὴν ψηλά, καὶ μὲ τοὺς λογισμοὺς νὰ βρίσκεσαι μαζί μὲ τὸν Θεὸ»²⁴⁶. Γιὰ τὴν δική του περίπτωση ὁ Ἅγιος γράφει: «Πονῶ στὴν ἀρρώστια μου, ἀλλὰ χαίρομαι»²⁴⁷. Αὐτὴ ἡ χαρὰ ποὺ νοιώθει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος εἶναι ἡ χαρὰ ποὺ νοιώθει ἓνας ἄνθρωπος ὅταν ἔχει τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Χριστοῦ. Νοιώθει μιὰ ἀπερίγραπτη ἀγαλλίαση καὶ ἐσωτερικὴ εἰρήνη σὰν νὰ ἦταν ἓνα μικρὸ παιδί. Τότε δὲν ὑπάρχει πόνος, δὲν ὑπάρχει δάκρυ, δὲν ὑπάρχει βάρος. Ὑπάρχει μόνο ὁ Χριστὸς ὁ χορηγὸς τῆς Εἰρήνης. Τὰ πάντα πεπλήρωται φωτός.

---

²⁴⁵ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία Εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα*...2, PG 51, 50-51: «Μὴ τοίνυν δυσχεραίνωμεν, μηδέ μικροψυχῶμεν, ἐπειδάν τι τῶν ἀδοκῆτων ἐμπέση· ἀλλὰ παραχωρῶμεν τῷ ταῦτα μετὰ ἀκριβείας εἰδότι, ἕως ἂν βούλοιο, πυροῦν τὴν διάνοιαν τὴν ἡμετέραν· συμφέοντως γάρ τοῦτο ποιεῖ καὶ ἐπὶ κέρδει τῶν πειραζομένων...Χρὴ τοίνυν πανταχοῦ παραχωρεῖν, καὶ δια παντός εὐχαριστεῖν...Καὶ γάρ ἱατρὸς οὐχ ὅταν λόη, καὶ τρέφη, καὶ εἰς παραδείσους ἐξάγη τὸν κάμνοντα μόνον, ἀλλ'ὅταν καὶ καιῆ καὶ τέμνη...Εἰδὼς τοίνυν ὅτι καὶ ἱατρῶν ἀπάντων φιλοστοργότερος ὁ Θεός, μὴ περιεργάζου, μηδέ ἀπάτει τὰ εὐθύνας αὐτὸν τῆς ἱατρείας».

²⁴⁶ Γρηγορίου Θεολόγου, *Ἐπιστολή 32*, PG 37, 69B: «Εὗγε ὅτι φιλοσοφεῖς ἐν τοῖς πάθεσι...καὶ τό μὲν σῶμα ἐάν πάσχειν τὰ ἑαυτοῦ, πάντως ἢ νῦν ἢ ὕστερον λυθησόμενον νόμῳ τῆς φύσεως (οἰχίσηται γάρ ἢ νόσω κάμνον, ἢ χρόνῳ)· αὐτὴν δὲ ὑποῦ τὴν ψυχῆν ἔχειν, καὶ μετὰ Θεοῦ τετάχθαι τοῖς λογισμοῖς.

²⁴⁷ Ὁπ.π., PG 37, 77A: «Ἀλγῶ τῆ νόσω καὶ χαίρω».

Φιλοσοφώντας στην κλίνη του, θεωρεί ότι υπάρχουν και άλλοι άνθρωποι με πολὺ χειρότερες ἀσθένειες ἀπὸ τὴν δική του, καὶ μάλιστα ἂν βρίσκεται σὲ κλίνη νοσοκομείου καὶ ρίξει μία ματιὰ ἔχει μία πραγματικὴ εἰκόνα ἀσθενῶν μὲ ἄλλες ἴσως καὶ ἀνιάτες νόσους, καρκίνους κ.λ.π. Κοιτάζει μὲ πόση ὑπομονὴ ὑπομένουν τὴν ἀσθένειά τους καὶ παραδειγματίζεται. Τοῦ ἔρχονται οἱ εἰκόνες τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου καὶ τότε παίρνει δύναμη καὶ κάνει ὑπομονή.

Ὁ π. Παΐσιος ἔλεγε νὰ συγκρίνουμε τὴν δοκιμασία μας μὲ τὴν μεγαλύτερη τοῦ ἄλλου : «Τὸ καλύτερο φάρμακο γιὰ τὴν κάθε δοκιμασία μας εἶναι ἡ μεγαλύτερη δοκιμασία τῶν συνανθρώπων μας, ἀρκεῖ νὰ τὴν συγκρίνουμε μὲ τὴν δική μας δοκιμασία, γιὰ νὰ διακρίνουμε τὴν μεγάλη διαφορὰ καὶ τὴν μεγάλη ἀγάπη ποὺ μᾶς ἔδειξε ὁ Θεὸς καὶ ἐπέτρεψε μικρὴ δοκιμασία σ' ἐμᾶς²⁴⁸. Τότε θὰ Τὸν εὐχαριστήσουμε, θὰ πονέσουμε γιὰ τὸν ἄλλον ποὺ ὑποφέρει πρὸ πολὺ καὶ θὰ κάνουμε

---

²⁴⁸ Βλ. Αθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Ἀπελπισία Ἀσθένεια πρὸς Θάνατον· Ψυχολογικές καὶ Πνευματικές Διαστάσεις» Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεώρηση τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδὲς στὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία» τόμ. Γ, , ἐκδ. Ἑλληνικὸ Ἀνοικτὸ Πανεπιστήμιο, Σχολὴ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, Πάτρα, 2012, σ. 296-297: «Ἡ σχεσιακὴ καὶ ψυχοδυναμικὴ «διασταύρωση» μὲ τὸν «ἄλλον» καί, ἐν τέλει, μὲ τὸν ὄντως Ἄλλον, ὑποβάλλει τὸν εὐατὸ σὲ κρίση καὶ ἐκτίμηση, παρέχοντας ἓνα μέτρο ἀξιολόγησης τοῦ χαρακτήρα καὶ τῆς κοινωνικῆς – ὑπαρξιακῆς θέσης ἀμφοτέρων. Πολὺ συχνά, ἡ ἀμετροπέπεια, ποὺ ὀδηγεῖ στὴ χαμηλὴ αὐτοεκτίμηση καί, μέσω αὐτῆς, στὴν ἀπελπισία, μπορεῖ νὰ ἀρθεῖ μέσω τῆς ἐπαφῆς μὲ τὸν συνάνθρωπο, ὁ ὁποῖος πάσχει, στερεῖται, δοκιμάζεται καὶ ἀγωνίζεται χρειάζεται δηλαδὴ ἓνα ὑπαρξιακὸ ἐφαλτήριο, ἓνα μέτρο σύγκρισης, ποὺ νὰ ἐξισορροπεῖ τὴν εἰκόνα ἐνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὸν εὐατὸ του καὶ τὸν κόσμο. Καθὼς ἔχει εὐστοχα ἐπισημανθεῖ «Οἱ πρὸ ἀπαισιόδοξοι ἄνθρωποι, οἱ μεγαλύτεροι ἀρνητιστές, εἶναι κατὰ κανόνα ἄτομα ποὺ πῆραν τὴ ζωὴ πολὺ σοβαρὰ καὶ τῆς ζητήσαν περισσότερα ἅπ' ὅσα μπορούσε νὰ τοὺς δώσει. Πίσω ἀπὸ τὸ ἀνέκραστο ἢ τραβηγμένο σ' ἓνα σαρκαστικὸ μορφασμὸ προσωπεῖο τοὺς κρύβεται ἓνα πρόσωπο βαθιὰ χαρακωμένο ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο δράμα» (Δημοσθένης Κούρτοβικ, *Ἡμεδαπὴ ἐξορία*, ἐκδ. Opera, Ἀθήνα, 1991, σ. 235). Ἀναπόφευκτα ἡ πορεία συνάντησης μὲ τὸν «ἄλλον», ποὺ ὀδηγεῖ στὴν αὐτογνωσία, ἐπεκτείνεται καὶ στὸν «ὄντως Ἄλλον», τ.έ. στὴ διάνοιξη πρὸς τὸν Θεὸ. «Εἶδες τὸν ἀδελφό σου, εἶδες τὸν Θεὸ σου» (Κλήμης Ἀλεξανδρέας, *Στρωματεῖς Α'* κεφ. xix, ΒΕΠΕΣ 7, 273). Αὐτὸ ἀπὸ μόνου τοῦ σημαίνει ποροποιία στὴν ἐλευθερία, παραίτηση ἀπὸ τὴν μοιρολατρία καὶ τὴν πίστη στὴν τυφλὴ πορεία πραγμάτων (βλ. ἑτεροκαθορισμὸ). Ὁ πιστὸς αἰσθάνεται ψυχο-πνευματικὴ εὐεξία (well-being), ἐξοπλιζόμενος μὲ τὴν αὐτοπεποίθηση, ποὺ τοῦ ἐμφυσᾷ ἡ ἐμπιστοσύνη στὴν ἀγάπη, τὴ μέριμνα καὶ τὴ συμπαράσταση τοῦ Θεοῦ ὡς συμπάσχοντα, συντρεχῆ καὶ πατέρα».

καρδιακή προσευχή νὰ τὸν βοηθήσῃ ὁ Θεός. Μοῦ ἔκοψαν λ.χ. τὸ ἓνα πόδι; «Δόξα Σοι ὁ Θεός, νὰ πῶ, πού ἔχω τοῦλάχιστον ἓνα πόδι· τοῦ ἄλλου τοῦ ἔκοψαν καὶ τὰ δύο». Καὶ ἂν ἀκόμη μείνω ἓνα κούτσουρο, χωρὶς χέρια καὶ πόδια, πάλι νὰ πῶ: «Δόξα Σοι ὁ Θεός, πού περπατοῦσα τόσα χρόνια, ἐνῶ ἄλλοι γεννήθηκαν παράλυτοι»²⁴⁹.

Συζητώντας κάποτε μέ μιὰ γυναίκα πού εἶχε ἔρπητα τῆς εἶπε:

«Ἐσύ, ἀδελφή, πόσον καιρὸ ἔχεις τὸν ἔρπητα;²⁵⁰

– Ὅκτῶ μῆνες, Γέροντα.

– Βλέπεις; Ὁ Θεός σε ἄλλους τὸν ἀφήνει δύο μῆνες, σε ἄλλους δέκα μῆνες, σε ἄλλους δεκαπέντε. Καταλαβαίνω, εἶναι μεγάλος ὁ πόνος. Μερικοὶ φθάνουν σὲ ἀπόγνωση. Ἕνας κοσμικὸς ὅμως πού ἔχει ἔρπητα ἓναν-δύο μῆνες καὶ ἀπὸ τὸν πολὺ πόνο ἀπελπίζεται, ἂν μάθῃ ὅτι ἓνας πνευματικὸς ἄνθρωπος τὸν ἔχει ἓναν χρόνο καὶ κάνει ὑπομονή καὶ δὲν γογγύζει, τότε ἀμέσως παρηγοριέται. «Βρέ, λέει, ἐγὼ τὸν ἔχω δύο μῆνες καὶ ἔφθασα στὴν ἀπελπισία· ὁ ἄλλος ὁ καημένος ἓναν χρόνο τὸν ἔχει καὶ δὲν μιλάει! Ἐγὼ κάνω καὶ ἀταξίες, ἐνῶ ἐκεῖνος ζῆ πνευματικά!». Ὅποτε βοηθιέται χωρὶς συμβουλή²⁵¹.

Καὶ ὁ Ὅσιος Θεοφάνης ὁ ἐγκλειστος ἀναφέρει «Πάντα σᾶς δίνονται εὐκαιρίες γιὰ νὰ κάνετε ὑπομονή. Νὰ μακροθυμεῖτε, λοιπόν, καὶ νὰ ὑπομένετε. Γιατί ἔτσι ἐκδηλώνεται τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, πού σᾶς ἐτοιμάζει τὴ στενὴ ὁδὸ, τὴ γεμάτη δυσκολίες. Αὐτὴ ἡ ὁδὸς εἶναι πού ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ (Ματθ. 7, 14), φτάνει νὰ δεχθεῖτε σωστὰ καὶ νὰ ἐκμεταλλευθεῖτε τὶς εὐκαιρίες τῆς. Εὐχόμαι νὰ τὸ κάνετε»²⁵².

²⁴⁹ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ'Οἰκογενιακῆ Ζωῆ*, ὁπ.π., σσ. 204-206.

²⁵⁰ Ἐρπητὴ ζωστήρ: λοιμῶδες νόσημα πού προκαλεῖ ἀφόρητους πόνους καὶ διάφορες ἐπιπλοκὲς στὸν ὀργανισμό, ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τοῦ πάσχοντος ἀτόμου.

²⁵¹ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ'Οἰκογενιακῆ Ζωῆ*, ὁπ.π., σσ. 205-206.

²⁵² Ὀσίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλειστοῦ, *Χειραγωγία στὴν πνευματικὴ ζωὴ*, ὁπ.π., σ. 9.

5.4 Ὁ Ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ καταφεύγει στὸν διάβολο γιὰ τὴν θεραπεία

του.

Ἐπάρχει ἓνας μεγάλος πειρασμὸς ποὺ συχνὰ ἀντιμετωπίζουν οἱ βαρῖα ἀσθενοῦντες ἢ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται στὸ τελικὸ στάδιο μιᾶς ἀσθένειας καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ προσφυγὴ τους σὲ μάγους, μέντιουμ, ἀκόμη καὶ σὲ τελετουργίες ἄλλων θρησκευτῶν καὶ παραθρησκευτῶν γιὰ τὴν θεραπεία τους.

Αὐτὸ εἶναι καταστροφικὸ γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς προειδοποιεῖ διὰ στόματος τοῦ προφήτου Ἡσαΐου λέγοντας « Ἐὰν δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστοι ἄνθρωποι σᾶς ποῦν· ἀναζητήσατε τοὺς ἐγγαστριμύθους, γιὰ νὰ πάρετε ἀπὸ αὐτοὺς πληροφορίες καὶ ὁδηγίες γιὰ τὴν σωτηρία σας, ἀναζητήσατε ἐκείνους, οἱ ὅποιοι φωνάζουν τοὺς νεκροὺς ἀπὸ τὴν γῆν, τοὺς ματαιολόγους ἀγύρτες, οἱ ὅποιοι ὀμιλοῦν μὲ τὴν κοιλίαν τους, μὴ τοὺς ἀκούσετε. Διότι ὀρθὸν καὶ προτιμότερον δὲν εἶναι νὰ ἀπευθυνθῇ τὸ ἔθνος πρὸς τὸν θεὸν καὶ ἀπὸ αὐτὸν νὰ ζητήσῃ καθοδήγησιν καὶ παρηγορίαν; Τί ζητοῦν νὰ μάθουν καὶ τί θὰ εὔρουν οἱ ζῶντες, ποὺ καταφεύγουν στοὺς νεκρομάντις;»²⁵³.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μᾶς διδάσκει: « Περιμένεις γιὰ τὴν ἀπὸ τοὺς δαίμονες; ὅταν ὁ Χριστὸς ἐπέτρεψε νὰ μποῦν στὰ γουρούνια, οἱ δαίμονες ἔριξαν τὰ γουρούνια στὴν θάλασσα. Δὲν λυπήθηκαν τὰ γουρούνια, καὶ θὰ λυπηθοῦν τὰ ἀνθρώπινα σώματα; Μακάρι νὰ μὴν φόνευαν! Μακάρι νὰ μὴν ἐπέδωκαν τὴν καταστροφὴ τῶν ἀνθρώπων! Σὲ ἔβγαλαν ἀπὸ τὸν παράδεισο, σοῦ στέρησαν τὴν οὐράνια τιμὴ, καὶ θὰ σοῦ γιαιτρέψουν τὸ σῶμα; Αὐτὰ εἶναι γιὰ γέλια καὶ μῦθοι. Οἱ δαίμονες μόνο γνωρίζουν νὰ κάνουν τὸ κακὸ καὶ νὰ προξενοῦν βλάβη, καὶ ὄχι νὰ θεραπεύουν. Αὐτοὶ δὲν λυποῦνται τὴν ψυχὴ καὶ θὰ λυπηθοῦν, πὲς μου, τὰ σώματα;

---

²⁵³ Ἡσ. 8, 19: «καὶ ἐὰν εἴπωσι πρὸς ὑμᾶς· ζητήσατε τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, τοὺς κενολογοῦντας, οἱ ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν, οὐχὶ ἔθνος πρὸς Θεὸν αὐτοῦ ἐκζητήσουσι; τί ἐκζητοῦσι περὶ τῶν ζώντων τοὺς νεκρούς;».

Ἐπιχειροῦν νὰ ἀπομακρύνουν τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ θελήσουν νὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὶς ἀσθένειες;...οἱ δαίμονες δὲν θεραπεύουν. Ἄν ὁμως κάποτε τὸ ἐπιτρέπει ὁ Θεός, νὰ θεραπεύσουν δηλαδὴ κάποια ἀσθένεια, ὅπως οἱ ἄνθρωποι, αὐτὸ παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ σὲ δοκιμάσει, ὄχι ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἀγνοεῖ, ἀλλὰ γιὰ νὰ διδαχθεῖς ἐσὺ, νὰ μὴν ἀνέχεσαι τοὺς δαίμονες, καὶ ἂν ἀκόμα αὐτοὶ θεραπεύουν... Καὶ ἂν τύχη καὶ ἄρρωστήσουμε, τότε εἶναι καλύτερα νὰ μείνουμε ἄρρωστοι, παρὰ νὰ πέσουμε στὴν ἀσέβεια ἐξ αἰτίας τῆς ἀπαλλαγῆς μας ἀπὸ τὴν ἀσθένεια· γιατί, καὶ ἂν ἀκόμη μᾶς θεραπεύσει ὁ δαίμονας περισσότερο μᾶς ἔβλαψε παρὰ μας ὠφέλησε. Γιατί ὠφέλησε βέβαια τὸ σῶμα, πὺν πρόκειται μετὰ ἀπὸ λίγο νὰ πεθάνει καὶ νὰ σαπίσει, κατέβλαψε ὁμως τὴν ἀθάνατη ψυχὴ....ἐπομένως προτίμησε πολὺ περισσότερο νὰ ὑποφέρεις τὴν ἀσθένεια παρὰ νὰ χάσεις τὴν πίστη καὶ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς σου. Γιατί δὲν σὲ ἐγκαταλείπει ὁ Θεός ὅταν ἐπιτρέπει πολλὰς φορές νὰ σὲ βροῦν ἀσθένειες, ἀλλὰ τὸ κάνει, ἐπειδὴ θέλει νὰ σὲ κάνει λαμπρότερο. Ὑπόμεινε μὲ καρτερία, γιὰ νὰ ἀκούσης καὶ σὺ " μήπως νομίζεις ὅτι γιὰ ἄλλο λόγο ἐνήργησα ἔτσι, παρὰ νὰ φανεῖς δίκαιος"²⁵⁴ »²⁵⁵.

---

²⁵⁴ Πράξ. 20, 27.

²⁵⁵ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Κατὰ Ἰουδαίων Λόγος Α'*, ΕΠΕ 34, 132-142, ΡΓ 48, 854-855: «Καὶ πῶς γὰρ οὐχὶ δαίμονας θεραπεύουσιν οἱ Θεοῦ ἐναντία διαπραττόμενοι; Ἀλλὰ θεραπείαν ἐκ δαιμόνων ἐπιζητεῖς; Ὅτε εἰς χοίρους εἰσελθεῖν αὐτοὺς συνεχώρει ὁ Χριστὸς, τότε εἰς πέλαγος εὐθέως κατεπόντισαν· ἀνθρωπεῖον δὲ φείσσονται σωμάτων; Εἶθε μὲν οὖν μὴ ἀπεκτίγγουν, εἶθε μὴ ἐπεβούλευον. Τοῦ παραδείσου ἐξέβαλον, τῆς τιμῆς ἀπεστέρησαν τῆς ἄνωθεν, καὶ τὸ σῶμα θεραπεύσουσι; Γέλως ταῦτα καὶ μῦθοι. Ἐπιβουλεύειν καὶ καταβλάπτειν, οὐ θεραπεύειν ἴσασιν οἱ δαίμονες. Τῆς ψυχῆς οὐ φείδονται, καὶ τῶν σωμάτων, εἰπέ μοι, φείσσονται; τῆς βασιλείας ἐπιχειροῦσιν ἐκβαλεῖν, καὶ νοσημάτων ἀπαλλάττειν αἰρήσονται; ...κἂν νοσήσωμεν, βέλτιον ἐν ταῖς ἀρρώστιάς μεῖναι, ἢ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀσθενείας εἰς ἀσέβειαν καταπεσεῖν· κἂν γὰρ θεραπεία δαίμων, μεῖζον κατέβλαψεν ἢ ὠφέλησεν. Ὁφέλησε μὲν γὰρ τὸ σῶμα, τὸ πάντως ἀποθανούμενον μικρὸν ὕστερον καὶ σήπεσθαι μέλλον, κατέβλαψε δὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον. ...οὕτω δὴ καὶ οἱ δαίμονες, μέλους ὑπισχνούμενοι θεραπείαν, ὅλην τῆς ψυχῆς καταποντίζουσι τὴν σωτηρίαν.... Ὅθεν δῆλον, ὅτι δαίμονες οὐ θεραπεύουσιν. Εἰ δὲ πότε καὶ συγχωροῦν τοὺς τοῦ Θεοῦ ἐπιτύχοιεν τινος θεραπείας, καθάπερ ἄνθρωποι, εἰς δοκιμὴν τὴν σὴν ἢ συγχώρησις γίνεται, οὐκ ἐπειδὴ Θεὸς ἀγνοεῖ, ἀλλ' ἵνα σὺ παιδευθῆς, μηδὲ θεραπευόντων ἀνέχεσθαι τῶν δαιμόνων...ποθεινότερον· κἂν νοσήσωμεν, βέλτιον ἐν ταῖς ἀρρώστιάς μεῖναι, ἢ διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς

6. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΗΝ ΑΣΘΕΝΕΙΑ

ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

Όταν ο άνθρωπος ασθενεί, τότε ανάλογα με το είδος της ασθένειας του βρίσκεται σε ένα δίλημμα αν θα πρέπει να προστρέξει στον Χριστό αποκλειστικά; να καταφύγει στην ιατρική επιστήμη μόνο; ή ίσως και στα δύο. Ανάλογα με την πίστη και την προαίρεσή του θα πράξει.

Δεν πρέπει να ξεχνοῦμε ότι ο ἰατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Κατὰ τὴν ἐπίγεια παρουσία Του ὅπου πήγαινε, πλῆθος ἀνθρώπων προσέρχονταν γιὰ νὰ τοὺς θεραπεύσει· «καὶ ἦλθε εἰς αὐτὸν πολὺς κόσμος ποὺ εἶχαν μαζί τους χωλοὺς, τυφλοὺς, βωβούς, κουλοὺς καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ τοὺς ἔριξαν στὰ πόδια του καὶ τοὺς θεράπευσε»²⁵⁶, «καὶ ὅλος ὁ κόσμος ζητοῦσε νὰ τὸν ἀγγίξει, διότι ἔβγαινε ἀπ'αὐτὸν δύναμις καὶ τοὺς ἐθεράπευε ὅλους»²⁵⁷, «γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο, ποὺ ἐλέγη διὰ τοῦ Ἡσαΐα τοῦ προφήτου, Αὐτὸς ἐπῆρε τὰς ἀσθενείας μας καὶ τὰς νόσους μας ἐβάσταξε».²⁵⁸ Αὐτὸς εἶναι ὁ δημιουργὸς μας, αὐτὸς με ἓνα Του λόγο μπορεῖ νὰ θεραπεύσει κάθε ἄνθρωπο ψυχῇ τε καὶ σώματι καὶ κάθε ἄνθρωπο ὅπου ἡ ιατρικὴ ἐπιστῆμη ἀδυνατεῖ καὶ σηκώνει τὰ χέρια ψηλά. Τὰ

ἀσθενείας εἰς ἀσέβειαν καταπεσεῖν· κἄν γὰρ θεραπεύσῃ δαίμων, μεῖζον κατέβλαπεν ἢ ὠφέλησεν. Ὁφέλησε μὲν γὰρ τὸ σῶμα, τὸ πάντως ἀποθανοῦμενον μικρὸν ὕστερον καὶ σήπεσθαι μέλλον, κατέβλαψε δὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον.... ἀλλ' ἐλοῦ μάλλον ἐγκαρτερῆσαι τῷ νοσήματι, ἢ τὴν πίστιν καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς σῆς ἀπολέσαι ψυχῆς. Οὐ γὰρ ἐγκαταλιμπάνων σε ὁ Θεὸς, ἀλλὰ λαμπρότερον ποιῆσαι βουλόμενος, ἀφήσῃ ταῖς ἀρρώστιας ἐμπεσεῖν πολλάκις. Μένε τοίνυν καρτερῶν, ἵνα καὶ σὺ ἀκούσης, Μὴ ἄλλως με οἶε σοι κεχηματικένας, ἢ ἵνα δίκαιος ἀναφανῆς;».

²⁵⁶ Μτθ. 15, 30: «καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς καὶ ἐτέρους πολλοὺς, καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.»

²⁵⁷ Λκ. 6, 19: «καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτουν ἄπεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐζήρχετο καὶ ἰάτο πάντα».

²⁵⁸ Μτθ. 8, 17: «ὡπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος, Αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν».

νοσοκομεία έχουν να μᾶς διηγηθοῦν πλῆθος τέτοιων περιστατικῶν ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι ἀνὰ τὸν κόσμον. Κανένας δὲν φεύγει ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴν χάρι Του καὶ τὴν εὐλογία Του. Ἀρκεῖ νὰ ἔχει ἀκράδαντη πίστη σὲ Αὐτὸν ὅτι Αὐτός ἐστὶ ἡ Ζωὴ καὶ ἡ Ἀνάστασις ἡμῶν καὶ τὸ Φῶς τοῦ κόσμου. Καμμιά φορά ἐὰν αὐτὸς κρίνει μπορεῖ νὰ παρατείνει τὴν ἀσθένειά μας γιὰ λόγους σωτηρίας.

Ὅπως τὸ σῶμα ἀρρωσταίνει μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ δὲν σώθηκε ἀπ’ τὸ θαῦμα τῆς λύτρωσής του, ἡ ἰατρικὴ δὲν μπορεῖ πιά νὰ τὸ σώσει ἀπ’ τὴν ἴδια του τὴν ἀγάπη, καὶ τὸν ἀνώτερο οὐρανὸ της, δὲν μπορεῖ πιά νὰ τὸ σώσει ἀπ’ τὸ βαθύτερο νόημα ἄλλων διαστάσεων, καὶ ἐνὸς ἄλλου νοήματος ποῦ πλάθει τὰ πάντα, ἀλλὰ ἀρκεῖται νὰ τὸ προστατεύει ἀπ’ αὐτὸ ποῦ ξέπεσε.

Ἰατρικὴ εἶναι τὸ κράτημα τῆς ζωῆς ἀπ’ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της κι ὄχι ἀπ’ τὸ πνεῦμα ποῦ ἔπλασε τὸ βαθύτερο στὴν ταυτότητα αὐτῆς τῆς ζωῆς μὲ τὸν ἑαυτὸ της. Ὅπως τὰ πάντα ξέπεσαν στὸν χωρισμὸ τῆς ζωῆς ἀπ’ τὴν ἀγάπη, ἡ Ἰατρικὴ ζεῖ καὶ ἐνεργεῖ ἤδη στὸν χωρισμὸ, ἤδη στὸ ξεπεσμένο καὶ προστατεύει ἀπὸ τὰ χαρακώματα τοῦ ξεπεσμοῦ ποῦ ξέπεσε, εἶναι τὸ κράτημα τοῦ ξεπεσμένου ἀπ’ τὸ ξεπεσμένο, εἶναι τὸ κράτημα τοῦ πνιγμένου ἀπ’ τὰ μαλλιά του²⁵⁹. Ἡ Ἰατρικὴ εἶναι τεχνητὴ σωτηρία, εἶναι ἡ τεχνητὴ σάρκα ποῦ δὲν εἶναι σάρκινη²⁶⁰. Οἱ γιατροί, ἐὰν δὲν βροῦν Θεό, μὲ μιὰ συναίσθηση συγκλονισμοῦ ταπεινώσεως, θὰ εἶναι, καὶ θὰ παραμείνουν πάντα, μικρότεροι ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἄθλια μικρότητα τῶν μικροβίων τους²⁶¹.

---

²⁵⁹ Βασιλείου Γαϊτάνη, *Εἶναι καὶ Ἀγάπη*, ὁπ.π., σ. 133.

²⁶⁰ Ὅπ.π., σ. 135.

²⁶¹ Βασίλειος Τσάρεβιτς, (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις*, (Τετράδιο Ἔκτο), ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2021, σ. 97.

Ἐνας Ἅγιος καὶ ἓνας ἥρωας δὲν χρειάζονται τὴν Ἱατρική, ἔχουν βρεῖ τὸ βαθιὰ κρυμμένο Παράδεισο καὶ δὲν τοὺς ἀγγίζει πιά ὁ κόσμος καὶ τὸ κράτημά του ἀπ' τὴν ἤδη ξεπεσμένη μορφή του²⁶².

Μπορεῖ ὁ χριστιανὸς νὰ καταφύγει στὴν βοήθεια τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης γιὰ νὰ βρεῖ τὴν πολυπόθητη ὑγεία του; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ναί, γιατί καὶ οἱ γιατροὶ λειτουργοῦν μὲ φώτιση θεοῦ καὶ ὁ θεὸς ἔδωσε καὶ τὰ φάρμακα.

Στὴν Σοφία Σειράχ μᾶς συμβουλεύει νὰ τιμᾶμε τὸν γιατρὸ « μὲ τιμὲς ποὺ ἀρμόζουν σ' αὐτὸν γιατί τὸν ἔχεις ἀνάγκη καὶ γιατί τὸν ἔκανε ὁ Κύριος, γιατί ἡ ἴαση εἶναι δῶρο ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ θὰ λάβει δῶρα ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἓνα βασιλέα. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἱατροῦ θὰ ἀνυψώσει αὐτὸν καὶ ἐνώπιον τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων θὰ ἀποκτήσει δόξα. Ὁ Κύριος ἔκανε ἀπὸ τὴ γῆ τὰ φάρμακα καὶ ὁ φρόνιμος δὲν τὰ ἀποστρέφεται. Αὐτὸς ἔδωσε στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη γιὰ νὰ δοξάζονται μὲ τὰ θαυμάσιά του, μὲ αὐτὰ θεράπευσε καὶ ἀφαίρεσε τὸν πόνο τοῦ ἀρρώστου. Ὁ φαρμακοποιὸς κατασκευάζει ἀπ' αὐτὰ σύνθεση φαρμακευτικὴ καὶ ἐφευρίσκει ἀτέλειωτη σειρά φαρμάκων, ὥστε νὰ ἔρχεται ἡ θεραπεία ἀπὸ τὰ φάρμακά του σὲ ὅλους τοὺς ἀσθενεῖς τῆς γῆς. Παιδί μου, ὅταν ἀρρωστήσεις, μὴν παραβλέψεις τὴν συμβουλή μου, ἀλλὰ παρακάλεσε τὸν Κύριο καὶ αὐτὸς θὰ σὲ θεραπεύσει»²⁶³.

Στὴν ἐποχὴ μας ἡ θεολογία καὶ ἡ ἱατρικὴ δὲν ἐμφανίζονται ὡς ἀντίθετες ἐπιστήμες ὅπως παρεξηγημένα ἴσως νομίζουν πολλοί. Ὁ Μέγας Βασιλεὺς ὁ ὁποῖος

---

²⁶² Βασιλείου Γαϊτάνη, *Εἶναι καὶ Ἀγάπη*, ὁπ.π., σ. 136.

²⁶³ Σοφ. Σειρ. 38, 1-9: « Τίμα ἱατρὸν πρὸς τὰς χρείας αὐτοῦ τιμαῖς αὐτοῦ, καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος· παρὰ γὰρ Ἵψίστου ἐστὶν ἴασις, καὶ παρὰ βασιλέως λήψεται δόμα. ἐπιστήμη ἱατροῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐναντι μεγιστάνων θαυμασθήσεται. Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα, καὶ ἀνὴρ φρόνιμος οὐπροσοχθεῖ αὐτοῖς. οὐκ ἀπὸ ξύλου ἐγλυκάνθη ὕδωρ εἰς τὸ γνωσθῆναι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ; καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ· ἐν αὐτοῖς ἐθεράπευσε καὶ ἤρε τὸν πόνον αὐτοῦ, μυρεψὸς ἐν τούτοις ποιῆσει μείγμα, καὶ οὐ μὴ συντελέσῃ ἔργα αὐτοῦ, καὶ εἰρήνη παρ' αὐτοῦ ἐστὶν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Τέκνον, ἐν ἀρρωστίματί σου μὴ παράβλεπε, ἀλλ' εὔξαι Κυρίῳ, καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε».

εἶχε σπουδάσει καὶ τὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη, δίνοντας ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τῆς ἀντιπαλότητος τῆς χριστιανικῆς εὐσέβειας μετὰ τὴν ἰατρικὴ, σημειώνει «ὅτι ἡ ἰατρικὴ, ὅπως ὅποιαδήποτε ἄλλη τέχνη, δωρήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν ἄνθρωπο μετὰ τὸ δραματικὸ γεγονός τῆς πτώσεως, προκειμένου νὰ ἀμβλυθῆ ἡ ἔντασι τῶν συνεπειῶν τῆς καὶ νὰ διευκολυνθῆ ἡ ἐπιβίωσὴ του. Ἐπειδὴ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐπιρρεπὲς σὲ ποικίλους κινδύνους καὶ καταπονεῖται ἀπὸ τὸν πλεονασμὸ ἀλλὰ καὶ τὴν ἔλλειψι, ἡ τέχνη τῆς ἰατρικῆς: "...εἰς τύπον τῆς κατὰ ψυχὴν θεραπείας τὴν ἀπόθεσιν τοῦ περισσοῦ, καὶ τὴν τοῦ λειπόντος πρόθεσιν ὑποτιθεμένη ὑπὸ τοῦ πάσαν ἡνὶν τὴν ζωὴν τοῦ οἰκονομοῦντος Θεοῦ συγκεχώρηται»²⁶⁴.

Ὁ Χριστιανὸς λοιπὸν καταφεύγει στὸν γιατρὸ μετὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ στὸν ἀληθινὸ θεραπευτὴ τὸν Χριστό. Σὲ σχετικὴ ἐρώτησι στὸν Ἀββᾶ Βαρσανούφριον ἂν πρέπει ἢ ὄχι νὰ καταφεύγουμε στὸν γιατρὸ, ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Ἀδελφέ, ἐκεῖνοι ποὺ χρησιμοποιοῦν γιατροὺς, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν χρησιμοποιοῦν, τὸ κάνουν μετὰ τὴν ἐλπίδα στηριγμένη στὸ Θεό, οἱ πρῶτοι λέγοντας " στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐμπιστευόμαστε τοὺς ἑαυτοὺς μας στοὺς γιατροὺς, διότι μέσω αὐτῶν παρέχει τὴν ἰατροειά"· καὶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τοὺς χρησιμοποιοῦν, δὲν τοὺς χρησιμοποιοῦν μετὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ ὀνόματός Του, καὶ τοὺς θεραπεύει. Ἐὰν λοιπὸν χρησιμοποίησες, δὲν ἀμάρτησες, καὶ ἂν δὲν χρησιμοποίησες, μὴν ὑψηλοφρονήσῃς. Κι' αὐτὸ συμβαίνει γιὰ νὰ μάθῃς «ὅτι, ἂν χρησιμοποίησες γιατροὺς, γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τίποτε ἄλλο. Ἐὰν ὅμως θέλῃς ἐφάρμοσε τὸν λόγο τοῦ Ἡλία, ὁ ὁποῖος ἔλεγε, « νὰ ἀμεριμνεῖς ἀπὸ σήμερον (δὴλ. νὰ ἀφήνῃς τὸ θέμα στὸν Θεὸ)»²⁶⁵.

---

²⁶⁴ Μεγάλου Βασιλείου, *Ὅροι κατὰ πλάτος, Ἐρωτήσεις ΝΕ'*, 1, PG 31, 1044C ἀπὸ τὸν Δ. Νικολακάκη, «Ἰατρικὴ καὶ Χριστιανικὴ θεολογία. Συγκριτικὴ θεώρησι καὶ κριτικὲς ἐπισημάνσεις», *Θεολογία* 87, 3 (2016) σ. 148.

²⁶⁵ Βαρσανουφρίου καὶ Ἰωάννου, «Ἐρωτήσεις ΦΗ'» *Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητῶν 10B'*, ΕΠΕ τομ. Β, 476-478: « Ἀδελφέ, οἱ χρώμενοι ἰατροῖς καὶ οἱ μὴ χρώμενοι, ἐπ' ἐλπίδι Θεοῦ χρῶνται λέγοντες " ἐν ὀνόματι Κυρίου πιστεύομεν ἑαυτοὺς ἰατροῖς, ὅτι παρέχει τὴν ἴασιν δι' αὐτῶν" καὶ οἱ μὴ χρώ-

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς μᾶς συμβουλεύει καὶ ὁ Ὅσιος Θεοφάνης ὁ ἔγκλειστος νὰ μὴν καταφρονοῦμε τὴν ἰατρικὴ ἐπιστῆμη , νὰ ἀκολουθοῦμε τὴν φαρμακευτικὴ ἀγωγή τῶν γιατρῶν, σὲ ἀντίθετη περίπτωση θὰ πρέπει νὰ κάνουμε ὑπομονή, εὐγνώμονα εὐχαριστία, καὶ νὰ μὴν γογγύζουμε. Νὰ χρησιμοποιοῦμε καὶ τὰ δυὸ μέσα φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ διότι δὲν ξέρουμε ποῦ κρύβεται τὸ ἔλεός Του.

«Ἡ προσευχή, προσευχή! Καὶ ὁ γιατρός, γιατρός! Ὁ Θεός μᾶς ἔδωσε καὶ τοὺς γιατρούς. Γι' αὐτὸ τὸ θέλημά Του εἶναι νὰ καταφεύγουμε στὴ γνώση καὶ τὴν πείρα τους, ὅταν χρειάζεται. Ἄμεσα παρέχει τὴ βοήθειά Του ὁ Κύριος, ὅταν τὰ ἰατρικὰ μέσα ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκῆ. Καὶ προσευχή, λοιπόν, θὰ κάνουμε γιὰ τὴ θεραπεία μας, ὅταν ἀρρωσταίνουμε, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰατρικὴ ἐπιστῆμη δὲν θὰ περιφρονοῦμε. «Αἰτεῖτε καὶ λήψετε!» (Ἰω. 16, 24).

Ἡ ἀρνητικὴ θέση σας γιὰ τὴ φαρμακευτικὴ ἀγωγή δὲν εἶναι σωστή. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὰ φάρμακα καὶ τοὺς φαρμακοποιούς ὄχι μόνο γιὰ νὰ ὑπάρχουν, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς. Ὅλα ἀπὸ τὸν Κύριο ἐξαρτῶνται καὶ προέρχονται. Αὐτὸς παραχωρεῖ τὶς ἀρρώστιες, Αὐτὸς μᾶς δίνει καὶ τὴ δυνατότητα τῆς θεραπείας. Ἄν ἔχουμε χρέος νὰ προστατεύουμε καὶ νὰ διαφυλάσσουμε τὴ ζωὴ, ὡς θεῖο δῶρο, τότε ἔχουμε χρέος νὰ ἐνδιαφερόμαστε καὶ γιὰ τὴ θεραπεία μας, ὅταν ἀρρωσταίνουμε. Ἴσως, βέβαια, νὰ μὴν τὸ κάνουμε, εἴτε γιατί θέλουμε νὰ ἀσκήσουμε τὸν ἑαυτό μας στὴν ὑπομονὴ εἴτε γιατί προσμένουμε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν ἰατρειά. Τέτοιοι σκοποὶ, ὅμως, εἶναι πολὺ ὑψηλοὶ καὶ γι' αὐτὸ πολὺ τολμηροί. Ἄν θέλετε νὰ ἀσκηθεῖτε στὴν ὑπομονὴ καὶ ἂν ἐγκαταλείπετε τὴν ὑγεία καὶ τὴ ζωὴ σας στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, τότε, ὅσο κι ἂν ὑποφέρετε, στὴν καρδιὰ καὶ στὰ χεῖλιά σας δὲν πρέπει νὰ

μενοι, ἐπ'ἐλπίδι τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οὐ χροῶνται, καὶ θεραπεύει αὐτούς. Ἐάν οὖν χρής, οὐχ ἡμαρτες καὶ ἐάν μη χρήση, μη ὑψηλοφρονήσης τοῦτο δε ἵνα μάθης, ὅτι, ἐάν χρήση ἰατροῖς, το θέλημα τοῦ Θεοῦ γίνεται καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἐάν δε θέλῃς τον λόγον Ἡλιοῦ κρατῆσαι ὃν ἔλεγε, «τὴν σήμερον ἀμεριμνεῖς».

ἔχετε ἄλλο τίποτε ἀπὸ τὴν εὐγνώμονα εὐχαριστία. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση κάθε ὄχι! εἶναι ἀνεπίτρεπτο.

Σὰς ἔγραψα καὶ σὰς ξαναγράφω ὅτι δὲν εἶναι ἁμαρτία νὰ χρησιμοποιοῦμε φάρμακα, ὅταν εἶναι ἀπαραίτητα, γιατί κι αὐτὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι. Ὁ Θεὸς δημιούργησε τὰ φαρμακευτικὰ βότανα καὶ ὁ Θεὸς φώτισε τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ν' ἀνακαλύψουν τὶς θεραπευτικὲς ιδιότητες αὐτῶν τῶν βοτάνων, ὅπως παραδέχονται οἱ εἰλικρινεῖς καὶ ταπεινοὶ γιατροί. Ἐπομένως κι ἐσεῖς δὲν ἁμαρτάνετε, καταφεύγοντας στοὺς γιατροὺς καὶ τὰ φάρμακα, φτάνει νὰ ἔχετε τὴν ἐλπίδα τῆς γιατρείας σας στὸν Κύριο.

Ὁ Πλάστης μας, ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ φυσικὰ μέσα θεραπείας, μᾶς ἔδωσε καὶ τὰ ὑπερφυσικά. Ἀπὸ κανένα μας δὲν ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἡ δυνατότητα χρησιμοποίησεως αὐτῶν τῶν μέσων. Ὅλοι μποροῦμε νὰ περάσουμε τὴ θύρα τοῦ θείου ἐλέους. Μόνο πὺ χρειάζομαστε ἓνα κλειδί: τὴν πίστη. Ἄν, λοιπόν, ἡ πίστη μας δὲν εἶναι δυνατὴ, ἄς παρακαλᾶμε τὸν Κύριο: «Βοήθει μου τῇ ἀπιστία!» (Μάρκ. 9, 24). Κι Ἐκεῖνος θὰ μᾶς δώσει καὶ πίστη δυνατὴ καὶ ὑγεία, ἂν μας συμφέρει πνευματικά. Ἄς χρησιμοποιοῦμε γιὰ τὴ θεραπεία μας ὅλα τὰ μέσα πὺ μᾶς παρέχει ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, τόσο τὰ φυσικὰ ὅσο καὶ τὰ ὑπερφυσικά, γιατί δὲν ξέρουμε πὺ βρίσκεται κρυμμένο κάθε φορὰ τὸ ἔλεός Του»²⁶⁶.

Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας τηροῦσαν τὶς συμβουλὲς τῶν γιατρῶν τους καὶ μάλιστα ὅπως ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ζητοῦσε σὲ ἀρκετὲς ἐπιστολὲς του, νὰ τοῦ στείλουν τὰ φάρμακα, καὶ θεωροῦσε τὴν μὴ ὑπαρξὴ ἱατροῦ στὴν ἐξορία πὺ βρισκόταν, σὰν μία ἀπὸ τὶς δυστυχίαι τῆς ζωῆς του. Γράφει σὲ μία ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν Διακόνισσα Ὀλυμπιάδα μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς : « Πάλευα μὲ φοβερὸ πυρετὸ ἐπὶ τριάντα σχεδὸν ἢ καὶ περισσότερες μέρες καὶ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι βάδιζα αὐτὴ τὴ μακρινὴ καὶ ἐπίπονη ὁδὸ πολιορκούμενος συγχρόνως καὶ ἀπὸ ἄλλες

---

²⁶⁶ Ὁσίου Θεοφάνους τοῦ Ἐγκλείστου, *Χειραγωγία στὴν πνευματικὴ ζωὴ*, ὁπ.π., σσ. 34-35.

καταπονητικές αρρώστιες τοῦ στομάχου. Σκέψου τώρα ὅλα τὰ σχετικά ὅταν δὲν ὑπάρχουν ἰατροί, οὔτε λουτρά, οὔτε χρήσιμα ἐφόδια, οὔτε ἄλλες ἀνέσεις, ὅταν ἀπὸ παντοῦ μᾶς πολιορκοῦσε ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων καὶ τὰ ἄλλα κακὰ ποὺ συνήθως γεννᾷ ἢ δυσκο-λία τῶν δρόμων, ἢ φροντίδα, ἢ ἀνησυχία, ἢ ἀπουσία ἐκείνων ποὺ θὰ σὲ φρόντιζαν»²⁶⁷.

Ὁ γιατρὸς Γεώργιος Παπαζάχος γράφει γιὰ τὸ Ἅγιο Πορφύριο: « Ὡστόσο ποτὲ δὲν ἀρνήθηκε τὴν ἰατρικὴ βοήθεια τῶν πολλῶν γιαιτρῶν-πνευματικῶν του παιδιῶν. Μάλιστα μιὰ μέρα τὸν ἐρώτησα: “Γιατί πολλοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, κυρίως μοναχοί, ἀρνοῦνται τὴν ἰατρικὴ βοήθεια, πιστεύοντας ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσει κατ’ εὐθείαν ἢ Παναγία;”. Μοῦ ἀπάντησε: “Εἶναι ἐγωϊσμός -πονηρὴ ἐνέργεια- νὰ νομίζεις ὅτι ὁ Θεὸς θὰ κάνῃ, κατ’ ἐξαίρεση ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, θαυματουργικὴ ἐπέμβαση γιὰ σένα. Ὁ Θεὸς κάνει θαύματα καὶ τώρα, ἀλλὰ ἐσὺ δὲν πρέπει νὰ τὸ προσδοκᾷς γιὰ σένα. Εἶναι ἐγωϊστικὴ ἐξαίρεση. Ἄλλωστε καὶ μέσω τῶν γιαιτρῶν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ. “Ἰατροὺς καὶ φάρμακα Κύριος ἔδωκεν”, λέει ἡ Ἁγία Γραφή»²⁶⁸.

Ἀρκετοὶ γιαιτροὶ αἰσθανόντουσαν ὅτι τὴν ὥρα ποὺ χειρουργοῦσαν τὰ χέρια τοὺς τὰ ὀδηγοῦσε καὶ τὰ κατεύθυνε κάποιος ἄλλος. Πρέπει νὰ ἐπικαλούμαστε τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ πάντοτε διότι ὅπως καὶ ὁ ἴδιος μᾶς εἶπε «χωρὶς Αὐτὸν δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ἀπολύτως τίποτα»²⁶⁹. Πρέπει πρὶν πᾶμε στὸν γιαιτρό, πρὶν κάνουμε τίς ἰατρικὲς μας ἐξετάσεις νὰ προσευχόμαστε στὸν Θεὸ ὥστε νὰ τοὺς φωτίσει γιὰ νὰ κάνουν σωστὲς διαγνώσεις.

---

²⁶⁷ Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ἐπιστολὴ ΙΓ΄, Πρὸς Ὀλυμπιάδα, 1*, ΕΠΕ 37, 360, στιχ. 6-14, PG 52, 610: «Τριάκοντα γὰρ σχεδὸν ἢ καὶ πλείους ἡμέρας πυρετοῖς χαλεπωτάτοις διετέλεσα παλαίων καὶ οὕτω τὴν μακρὰν ταύτην καὶ χαλεπὴν ὀδεύων ὁδὸν καὶ ἐτέραις χαλεπωτάταις ἀρρωστίαις πολιορκούμενος ταῖς ἀπὸ τοῦ στομάχου. Λόγισαι τὰ ἐντεῦθεν, οὐκ ἰατρῶν ὄντων, οὐ βαλανείων, οὐκ ἐπιτηδείων, οὐ τῆς ἄλλης ἀνέσεως, ἰσαυρικοῦ φόβου πανταχόθεν ἡμᾶς πολιορκούντος, τῶν ἄλλων κακῶν ἅπερ ἢ δυσκολία τῶν ὁδῶν τίκτειν εἶωθε, φροντίδος, μερίμνης, ἐρημίας τῶν θεραπευσόντων».

²⁶⁸ <https://www.oodegr.com/oode/sygxronoi/porfyrios/porfyrios1.htm> .

²⁶⁹ Ἰω. 15, 5: «ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

Αὐτὸ προέτρεπε καὶ ὁ π. Ἐπιφάνιος Θεοδοωρακόπουλος: «Ἡ καταφυγὴ στὴν ἰατρικὴ ἐπιστῆμη δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἐπίκληση τῆς θείας βοήθειας. Οἱ Χριστιανοὶ δηλαδή, χωρὶς νὰ ἀρνοῦνται τὴν ἰατρικὴ βοήθεια, πρέπει νὰ προσεύχονται ὥστε νὰ φωτίσει ὁ Θεὸς τοὺς γιατροὺς νὰ κάνουν τὴ σωστὴ διάγνωση, νὰ προβοῦν στὶς ἀπαραίτητες ἐξετάσεις, καὶ νὰ καθορίσουν τὴν κατάλληλη θεραπεία. Νὰ παρακαλοῦν ἐπίσης τὸν Θεὸ ὥστε νὰ φωτίσει τοὺς ἴδιους νὰ συνεργασθοῦν μὲ τὸν γιατρό, νὰ τοὺς ἐνισχύσει στὴν ὑπομονὴ γιὰ νὰ βγοῦν ψυχικὰ κερδισμένοι ἀπὸ τὴν δοκιμασία τους καί, ἂν εἶναι θέλημά Του καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ψυχῆς τους, νὰ τοὺς ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἀσθένεια»²⁷⁰.

Ὁ Θεὸς σὰν παντοδύναμος ποὺ εἶναι καὶ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως μπορεῖ μὲ θαυματουργικὸ τρόπο νὰ ἐπέμβει καὶ νὰ δώσει λύση στὸ πρόβλημά μας, καταλύοντας κάθε φυσικὸ νόμο. «ὅπου βούλεται Θεὸς νικᾶται φύσεως τάξις». Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε μεγάλη πίστη καὶ ταπείνωση καὶ νὰ ὑπάρχει κάποιος σοβαρὸς λόγος.

7. Ο ΙΕΡΕΑΣ ΚΑΙ Ο ΑΣΘΕΝΗΣ.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία ψυχοσωματικὴ ὄντοτητα καὶ ἔτσι πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται. Ὁ Χριστὸς ἦρθε νὰ σώσει τὸν «ὅλο» ἄνθρωπο» γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐξ ἄκρας συλλήψεως ἔλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση. Αὐτὸ τὸ τονίζουν ἰδιαίτερα οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰδικὰ ὁ ὄρος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Σύνοδου.

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ γιατρὸς τῆς ἀνθρώπινης φύσεως ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τῆς ἁμαρτίας. Ἡ Ἁγία μας ἐκκλησία εἶναι τὸ ἰατεῖο τοῦ Χριστοῦ.

---

²⁷⁰ Ἐπιφανίου Θεοδοωρακόπουλου (Ἀρχιμ), *Υποθήκες ζωῆς*, ἐκδ. «Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον Κεχαριτωμένης Θεοτόκου», Ἀθήναι, ³2000, σ. 220.

Ἔτσι καὶ ἡ ἐκκλησία μας μὲ τὰ Ἁγιαστικά μέσα ποὺ διαθέτει καλεῖται νὰ διακονήσει τὸν ἄνθρωπο, ὅπως στὴν παραβολὴ τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη καὶ νὰ τὸν ἐξάγει ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, στὴν γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, στὴν Σωτηρία.

Ὁ Ἱερέας ἀκολουθεῖ τὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ τὶς ἐντολές τοῦ Κυρίου μας πρὸς τοὺς Ἀποστόλους. Ὁ Χριστὸς τὴν θεραπευτικὴ ιδιότητα τὴν μετέδωκε καὶ στοὺς Ἀποστόλους καὶ κατ'ἐπέκτασι σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία. «Καθὼς πηγαίνετε, νὰ κηρύττετε καὶ νὰ λέγετε ὅτι ἐπλησίασε ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενεῖς νὰ θεραπεύετε, νεκροὺς νὰ ἀνασταίνετε, λεπροὺς νὰ καθαρίζετε, δαιμόνια νὰ διώχνετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δώσετε».²⁷¹ Στὸ εὐαγγέλιό τῆς κρίσεως²⁷² γίνονται ἀμέσως κατανοητὰ τὰ κριτήρια γιὰ τὴν εἰσαγωγή τῶν χριστιανῶν στὴν οὐράνια βασιλεία, ἀνάμεσα στὰ ὅποια καὶ ἡ ἐπίσκεψι στοὺς ἀσθενοῦντας ἀδελφούς μας.

---

²⁷¹ Μτθ. 10, 8: «πορευόμενοι δε κηρύσσετε λέγοντες ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε».

²⁷² Μτθ. 25, 36: «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στησεῖ τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· ἐπεινάσα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλατέ με, **ἠσθένησα καὶ ἐπεσκέψασθέ με**, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθατε πρὸς με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῶ οἱ δίκαιοι λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐωνύμων, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ [οἱ] κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ἐπεινάσα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ οὐ περιεβάλατέ με, ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες, Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων, Ἄμην λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον».

Μέσα στα ποιμαντικά καθήκοντα του Ίερέα εντάσσεται και η επίσκεψη των ασθενούντων, στα νοσοκομεία ή και στα σπίτια.

Όπως συμβουλεύει ο Άγιος Νικόδημος ο Άγιορείτης « δέν πρέπει νά βαρεθεῖ ὁ καλός καί εὐλαβῆς Ίερέας τόν κόπο νά ἐπισκεφθεῖ τόν ἀσθενούντα, γιατί θά λάβει πολὺ μισθὸ ἀπὸ τὸν Θεό...καί οἱ συγγενεῖς τῶν ἀσθενούντων χρέος ἔχουν νά φωνάξουν μαζί μὲ τὸν γιατρὸ καί τὸν ἱερέα, γιὰ νά βοηθηθεῖ ὁ ἀσθενῆς τόσο γιὰ τὰ σωματικά ἀπὸ τὸν γιατρὸ ὅσο καί γιὰ τὰ πνευματικά ἀπὸ τὸν πνευματικὸ ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὁ ἱατρὸς τῆς ψυχῆς. Καί ὁ Ίερέας ἄς πηγαίνει μὲ ἀγάπη καί προθυμία πολὺ στὸν ἀσθενῆ σκεπτόμενος πῶς πηγαίνει στὸν Δεσπότη Χριστό, τοῦ ὁποῖου τὸ πρόσωπο ἔχει ὁ ἀσθενῆς»²⁷³.

7.1. Ἐρωτήματα ποὺ μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἀσθενῆς.

Όταν κάποιος πάσχει ἀπὸ κάποια ἀσθένεια καί μάλιστα σοβαρή, βρισκόμενος στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, ἀρχίζουν διάφορες σκέψεις νά περνοῦν ἀπὸ τὸ μυαλὸ του προσπαθώντας νά βρεῖ τὴν αἰτία τῆς ἀσθενείας του καί νά διαπιστώσει καί ὁ ἴδιος τὴν σοβαρότητά της γιὰ νά βγάλει ἓνα συμπέρασμα ἂν θὰ τὰ καταφέρει καί μὲ ποιὸν τρόπο θὰ βρεῖ τὴν ἴαση. Ἔτσι ξαπλωμένος στὸ νοσοκομεῖο ἢ στὸ σπίτι του σκέφτεται :

- Μήπως ἡ ἀσθένειά μου εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἁμαρτιῶν μου;
- Γιατί μέ τιμωρεῖ ὁ Θεός;
- Γιατί ὁ Θεός δέν ἀκούει τίς προσευχές μου;
- Γιατί δέν κάνει ὁ Θεός τό θαῦμα του;
- Γιατί ὁ Θεός μέ ἀφήνει νά ὑποφέρω;
- Ποῦ εἶναι ὁ Θεός;

---

²⁷³ Νικόδημου τοῦ Ἀγιορείτου, *Ἐπίσκεψις Πνευματικοῦ πρὸς Ἀσθενή*, ὁπ.π., σσ. 39-40.

- Μήπως τελικά δέν υπάρχει κανένας Θεός καί ὅλα εἶναι ἓνα ψέμα;
- Μήπως ἔχω ἀσθενή πίστη καί δέν γίνομαι καλά;
- Μήπως φταίω πού ἀγνόησα κάποια συμπτώματα τῆς ἀσθένειας;
- Εἶναι ἀμαρτία νά θέλω νά πεθάνω;
- Μοῦ εἶπε τήν ἀλήθεια ὁ γιατρός ἢ μοῦ κρύβει κάτι;
- Πόσες ἐλπίδες ἔχω νά θεραπευτῶ;
- Μέ καλύπτει ἡ ἀσφάλειά μου;
- Θα μέ στηρίζουν οἱ δικοί μου ἄνθρωποι;
- Μήπως θά εἶμαι βάρος στήν οικογένειά μου;
- Θα προλάβω νά κάνω τή διαθήκη μου;
- Θα προλάβω νά ζητήσω συγχώρεση ἀπό ὅσους ἔχω βλάψει;²⁷⁴

Τὰ ἐρωτήματα πού κάνει εἶναι πολὺ σοβαρὰ καί γι' αὐτὸ δέν πρέπει νά τρομάζουμε, οὔτε καί νά ἀπογοητευόμαστε. Ὄταν ἓνας ἀσθενῆς ἀπευθύνει τόσο ζωτικά ἐρωτήματα στὸ πρόσωπο πού ἀσκεῖ ποιμαντική, αὐτὸ φανερώνει τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς τὸ πρόσωπο αὐτό.

7.2. Ἀνησυχίες καί φόβοι τοῦ ἀσθενοῦς.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω γίνεται κατανοητὸ ὅτι ὁ ἀσθενῆς διακατέχεται ἀπὸ πολλὲς ἀνησυχίες καί φόβους. Ἔτσι μέσα του μπορεῖ νά ἀνησυχεῖ:

- Για τὸν χρόνο καί τρόπο θεραπείας του καί ἂν στὸ τέλος δέν τοῦ ἀφήσει κάποιο κατάλοιπο ἢ ἀσθένειά του.
- Ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν οικογένεια του εἰδικὰ ἂν εἶναι ὁ μόνος πού ἐργάζεται μέσα στήν οικογένεια καί τὰ ἔξοδα τρέχουν. Ἄν δέν ἐπιστρέψω ὑγίης ἢ οικογένεια θά μπορέσει νά τὰ βγάλει πέρα; Θα τοὺς εἶμαι βάρος ;

²⁷⁴ Χριστοφόρου Ι. Χρόνη (Πρωτοπρ.), *Ἀσθένεια καὶ θλίψη*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2020, σ. 54.

- Έχει αισθήματα ενοχής. Μήπως δὲν ἔκανα καλὰ καὶ καθυστέρησα νὰ πάω στὸν γιατρὸ; Μήπως ἀμέλησα τὰ πρῶτα συμπτώματα προειδοποιήσεως ποὺ εἶχα π.χ. ἂν ἔπασχε ἀπὸ καρδιά. Θὰ ἀντιμετωπίσω περισσότερους πόνους;
- Φόβος μιᾶς ἐνδεχόμενης χειρουργικῆς ἐπεμβάσεως, ἂν θὰ ἐπιτύχει, ἂν θὰ τὸν κοιμίσουν καὶ θὰ μπορέσει νὰ ξαναζυπνήσει, ἂν θὰ ξαναδεῖ τὴν οἰκογένειά του κ.λπ.
- Φόβος ἂν ἔγινε σωστὴ διάγνωση καὶ ἂν βρίσκεται σὲ σωστὰ χέρια. Ἐάν ἡ ἀσθένειά του εἶναι πολὺ σοβαρὴ καὶ δὲν τοῦ τὸ λένε π.χ. καρκίνος, θὰ ἀντέξει στὶς χημειοθεραπεῖες, καὶ ἀκόμη, μήπως πρόκειται νὰ πεθάνει ἄραγε, πόση διάρκεια ζωῆς ἔχει;²⁷⁵.

7.3 Τρόποι προσεγγίσεως τῶν ἀσθενῶν.

Ὅταν ὁ Ἱερέας ἀσκεῖ τὰ ποιμαντικά του καθήκοντα καὶ ιδιαίτερα σὲ νοσοκομεῖα θὰ πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη του τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν ἀνθρώπων ποὺ νοσηλεύονται διότι δὲν εἶναι ὅλοι χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι εἰδικὰ στὶς μέρες μας ὅπου ἡ χώρα μας ἔχει κατακλυστεῖ ἀπὸ μετανάστες μὲ διαφορετικὴ κουλτούρα καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Ἐπίσης ὅλοι οἱ ἀσθενεῖς δὲν πάσχουν ἀπὸ τὰ ἴδια ψυχικὰ ἢ σωματικὰ νοσήματα. Ἔτσι ἔχουμε ἀσθενεῖς μὲ χρόνια νοσήματα ὅπως καρκίνο, Alzheimer, ἀλλὰ καὶ συνδυασμὸ χρόνιων παθήσεων μὲ ἄλλες ὅπως παραλυσία, τύφλωση, κ.ἄ. Πρέπει νὰ εἶναι ιδιαίτερα προσεκτικὸς καὶ νὰ ἔχει γνώσεις ποιμαντικῆς ψυχολογίας διότι πρέπει νὰ μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει τόσο τὸν πάσχοντα συνάνθρωπό μας ὅσο καὶ τοὺς οἰκείους του, ιδιαίτερα σὲ δύσκολες καὶ εἰδικὲς περιπτώσεις νοσηλείας πασχόντων ἢ ἐκεῖ ποὺ ὁ θάνατος εἶναι πρὸ τῶν πυλῶν.

²⁷⁵ Ὁπ.π., σσ. 55-56.

Στην ένορία τὰ πράγματα εἶναι κάπως πιὸ εὐκόλα διότι καλεῖται συνήθως ἀπὸ ένορίτες του, ἂν καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐπισκεφθεῖ καὶ ἄτομα ἄλλοεθνή, διότι ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα τῶν ἀσθενούντων ἀπλώνεται πρὸς ὅλους τους ἀνθρώπους.

Πρέπει λοιπὸν ἡ προσέγγισή του νὰ γίνεται μὲ λεπτὸ καὶ διακριτικὸ τρόπο. Ὁ Ἅγιος Νικόδημος συμβουλεύει τὸν πνευματικὸ τὰ ἐξῆς :

- i. Ἐν τύχει καὶ ὁ ἀσθενὴς κατέχει ἀξιώματα, δὲν πρέπει νὰ τὸν φοβηθεῖ ὁ πνευματικὸς γιατί πηγαίνει ἀπὸ μέρος τοῦ Θεοῦ.
- ii. Ἐν τύχει καὶ εἶναι κανένας σκληρόκαρδος, δὲν πρέπει νὰ θυμώσει ὁ πνευματικὸς γιατί μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ τοῦ μαλακώσει τὴν σκληρὴ καρδιά του καὶ νὰ τὸν σώσει. Οὔτε νὰ μιμηθεῖ ὁ πνευματικὸς τὸν Προφῆτη Ἰωνᾶ καὶ νὰ λέει τοῦ ἀσθενῆ ὅτι σὲ τόσες μέρες θὰ καταστραφεῖ , ἴσως μάλιστα καὶ θὰ πεθάνει, γιατί μὲ αὐτὸ δὲν δίνει παρηγοριὰ σὲ κάθε ἀσθενή, ἀλλὰ δημιουργεῖ στοὺς περισσότερους ἀπελπισία.
- iii. Δὲν πρέπει ὁ πνευματικὸς νὰ εἶναι πολυλογὰς καὶ μεγαλόφωνος, διότι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δημιουργεῖ σύγχυση στὴν κεφαλὴ καὶ τοῦ αὐξάνει τὸ πάθος. Ἐτσι πρέπει νὰ τοῦ μιλάει μὲ μέτρια καὶ ταπεινὴ φωνή, ὅπου ὁ τρόπος αὐτὸς προξενεῖ εὐλάβεια καὶ στὸν ἀσθενή καὶ στοὺς περιεστῶτες. Οὔτε γρήγορα νὰ μιλάει οὔτε πολὺ ἀργὰ ἀλλὰ μεσαίως ὅπως τὸ ἀπαιτεῖ ἡ περίσταση.
- iv. Θὰ πρέπει νὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς πῶς ὁ ἀσθενὴς αἰσθάνεται, ἂν δείχνει δειλία καὶ φοβᾶται τὸν θάνατο, ἢ εἶναι μεγαλόψυχος²⁷⁶.

7.4 Τί δὲν πρέπει νὰ κάνουμε.

- 1) Θὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε ἐρωτήσεις τοῦ τύπου «τί μπορῶ νὰ κάνω γιὰ σένα;» . Αὐτὸ γιατί ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπος δὲν θέλει συμβουλές, πολὺ δὲ

---

²⁷⁶ Νικοδήμου Ἀγορείτου, *Ἐπίσκεψις Πνευματικοῦ πρὸς Ἀσθενή*, ὀπ.π., σσ. 40-42.

περισσότερο να αισθάνεται «ὡς βάρος ἢ ὅτι εἶναι πρόβλημα στοὺς γύρω του».

Δὲν πρέπει νὰ ἐντοπίζουμε προβλήματα καὶ νὰ προτείνουμε λύσεις, καθὼς ἐπίσης νὰ μὴν ἐκμεταλλευόμαστε τὴν μοναξιά ἢ τὴν ἀδυναμία τοῦ ἀσθενοῦς.

- 2) Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς συζητήσεως μαζί του δὲν πρέπει νὰ δείχνουμε ἐκπληξη σὲ ὅτι μᾶς ἀναφέρει ἀλλὰ νὰ εἴμαστε καὶ σταθεροὶ στὰ αἰσθήματα πρὸς αὐτὸν ἀνεξάρτητα ἂν ἡ συμπεριφορὰ του εἶναι προσβλητικὴ καὶ ξεστομίζει λόγια ἀπρεπῆ. Ἡ κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται σίγουρα δὲν εἶναι καὶ ὅ,τι καλύτερο.
- 3) Δὲν χρειάζονται ἐπιπολαιότητες καὶ νὰ ἀρχίσουμε νὰ μιλάμε μὲ ἀγιογραφικὲς καὶ πατερικὲς ρήσεις βιαστικὰ καὶ ψυχρὰ χωρὶς κανένα συναίσθημα θέλοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸν ἐγωιστικὸ νὰ προβάλλουμε τὸν ἑαυτὸ μας, λέγοντας τὰ κατορθώματά μας. Ἄς ἐφαρμόσουμε αὐτὸ ποὺ συνιστᾷ ἡ Ἁγία Γραφή «Ἄς σὲ ἐπαινεῖ ὁ ἄλλος, ὁ πλησίον, καὶ ὄχι τὸ ἰδικόν σου στόμα, ὁ ξένος καὶ ὄχι τὰ ἰδικά σου χεῖλη»²⁷⁷.
- 4) Νὰ μὴν κάνουμε ἐρωτήσεις ποὺ ἔχουν σὰν ἀπάντηση τὸ ναι ἢ τὸ ὄχι, ἀλλὰ ἐρωτήσεις ποὺ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ τὰ συναισθήματα ἢ τὶς προσδοκίες τοῦ ἀσθενοῦς.
- 5) Γιὰ νὰ μὴν λάβει ἀμυντικὴ στάση ἀπέναντί μας θὰ πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε τὴν λέξη «γιατί;».
- 6) Ὅταν εἴμαστε μπροστὰ στὸν ἀσθενῆ δὲν χρησιμοποιοῦμε ἀρώματα, δὲν μασᾶμε τσίχλα οὔτε τρῶμε μπροστὰ του. Θὰ πρέπει νὰ εἶναι καθαρὰ τὰ χέρια μας καὶ τὰ νύχια μας νὰ εἶναι κομμένα, καὶ καθαροί. Αὐτὸ δείχνει σεβασμὸ πρὸς τὸν πάσχοντα ἀδελφὸ μας.

---

²⁷⁷ Παροιμ. 27, 2: «ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας καὶ μή τό σόν στόμα, ἀλλότριος καὶ μή τά σά χεῖλη».

- 7) Νὰ μὴν κοιτᾶμε τὸ ρολοὶ ἢ τὸ κινητὸ μας διότι αὐτὸ γίνεται ἀντιληπτὸ καὶ εἶναι σὰν νὰ κάνουμε ἀγγαρεία.
- 8) Ἐπισκεπτόμαστε τὸν ἀσθενῆ κατάλληλα ντυμένοι ὄχι σὰν νὰ πᾶμε στὴν παραλία καὶ μάλιστα ἂν εἴμαστε ἱερεῖς θὰ πρέπει νὰ φορᾶμε τὸ καλυμμαύχι μας καὶ τὸ ἐξώρασό μας. Ἡ σωστὴ ἐμφάνιση δημιουργεῖ θετικὸ κλίμα γιὰ εὐδόωση τοῦ πνευματικοῦ μας ἔργου²⁷⁸.

7.5 Τί πρέπει νὰ κάνουμε;

1) Προσευχή.

Λοιπὸν ὁ Ἱερέας ἄς ἀρματωθεῖ μὲ μίαν ἀρκετὴ προσευχή, καὶ ἄς ζητήσει ἀπὸ τὸν Θεὸ βοήθεια γιὰ νὰ γίνουν τὰ λόγια του εὐπρόσδεκτα στὸν ἀσθενῆ, καὶ νὰ φέρουν καρπὸ μὲ τὴν χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γιατί ἓνα μαχαίρι δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τὴν ἐνέργειά του καὶ νὰ κόψη, χωρὶς τὴν δύναμη τοῦ χεριοῦ. Ἔτσι καὶ τὰ λόγια τοῦ πνευματικοῦ δὲν μποροῦν νὰ καρποφορήσουν, χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος²⁷⁹.

Ἀρκετὲς φορὲς δὲν γνωρίζουμε μὲ τί λόγια νὰ προσευχηθοῦμε γιὰ τὸν ἄρρωστο, ὅμως τὸ Ἅγιο Πνεῦμα θὰ μᾶς καθοδηγήσει, «Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τὸ Πνεῦμα βοηθάει τὶς ἀδυναμίες μας, διότι δὲν γνωρίζουμε πῶς πρέπει νὰ προσευχόμαστε, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα μεσιτεύει γιὰ μᾶς μὲ στεναγμοὺς ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν μὲ λόγια»²⁸⁰. Μερικὲς φορὲς ἀπογοητευόμαστε ὅταν δὲν βλέπουμε τὸ αἴτημά μας νὰ ικανοποιεῖται ἀμέσως. Θεωροῦμε ὅτι ἡ ἄμεση ἐκπλήρωση τοῦ αἰτήματός μας εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πίστεώς μας καὶ τὸ ἀντίθετο ὅτι ἢ μὴ

²⁷⁸ Χριστοφόρου Ι. Χρόνη (Πρωτοπρ.), *Ἀσθένεια καὶ θλίψη*, ὁπ.π., σσ. 55-57.

²⁷⁹ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἐπίσκεψις Πνευματικοῦ πρὸς Ἀσθενή*, ὁπ.π., σ. 43.

²⁸⁰ Ρωμ. 8, 26: « Ὁσάυτος δέ καὶ τό Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείας ἡμῶν· τό γάρ τί προσευζόμεθα καθό δεῖ οὐκ οἶδαμεν, αὐτό τό Πνεῦμα ὑπερντυγγάνει ὑπέρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις».

έκπλήρωση είναι αποτέλεσμα άπιστίας μας. Ό Θεός γνωρίζει τὸ πότε καὶ ἄν. Για αὐτὸ καλὸ εἶναι νὰ τελειώνουμε τὴν προσευχή μας μὲ τὰ λόγια ποὺ ὁ Χριστὸς εἶπε στὴν προσευχή Του στὸν κήπο τῆς Γεσθημανῆς : «...πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω»²⁸¹.

Ό π. Παῖσιος ἔλεγε : «Πρέπει νὰ προσευχώμαστε μὲ πίστη γιὰ κάθε ζήτημα καὶ νὰ κάνουμε ὑπομονή, καὶ ὁ Θεὸς θὰ μιλήσει. Γιατί, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προσεύχεται μὲ πίστη, ὑποχρεώνει τὸν Θεὸ κατὰ κάποιον τρόπο γιὰ τὴν πίστη του αὐτὴ νὰ τοῦ ἐκπληρώσει τὸ αἴτημά του. Γι' αὐτὸ, ὅταν ζητοῦμε κάτι ἀπὸ τὸν Θεό, νὰ μὴ «διακρινώμεθα» καὶ θὰ εἰσακουσθοῦμε. «Νὰ ἔχετε πίστη χωρὶς νὰ διακριθῆτε»²⁸², εἶπε ὁ Κύριος. Ό Θεὸς ξέρει πότε πρέπει νὰ μᾶς δώσει αὐτὸ ποὺ ζητοῦμε, ὥστε νὰ μὴ βλαφθοῦμε πνευματικά. Μερικὲς φορές ζητοῦμε κάτι ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν κάνουμε ὑπομονή καὶ ἀνησυχοῦμε. Ἄν δὲν εἶχαμε δυνατὸ Θεό, τότε νὰ ἀνησυχούσαμε. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔχουμε Θεὸ Παντοδύναμο καὶ ἔχει πάρα πολλὴ ἀγάπη, τόση ποὺ μᾶς τρέφει καὶ μὲ τὸ Αἷμα Του, δὲν δικαιολογούμε νὰ ἀνησυχοῦμε. Μερικὲς φορές δὲν ἀφήνουμε ἓνα δύσκολο θέμα μας στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἐνεργοῦμε ἄνθρώπινα. Ὅταν ζητοῦμε κάτι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ κλονίζεται ἡ πίστη μας καὶ θέλουμε νὰ ἐνεργήσουμε ἄνθρωπινως στὰ δυσκολοκατόρθωτα, χωρὶς νὰ περιμένουμε τὴν ἀπάντηση στὸ αἴτημά μας ἀπὸ τὸν Θεό, εἶναι σὰν νὰ κάνουμε αἴτηση στὸν Βασιλέα Θεὸ καὶ τὴν παίρνουμε πίσω, τὴν ὥρα ποὺ Ἐκεῖνος ἀπλώνει τὸ χέρι Του, γιὰ νὰ ἐνεργήσει. Τὸν παρακαλοῦμε πάλι, ἀλλὰ καὶ πάλι κλονίζεται ἡ πίστη μας καὶ ἀνησυχοῦμε καὶ ἐπαναλαμβάνουμε τὸ ἴδιο. Ἔτσι διαιωνίζεται ἡ ταλαιπωρία μας. Κάνουμε δηλαδὴ σὰν ἐκεῖνον ποὺ κάνει μία αἴτηση στὸ Ὑπουργεῖο καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο μετανοῖ καὶ τὴν ἀποσύρει. Ξαναμετανοῖ, τὴν ὑποβάλλει· μετὰ ἀπὸ λίγο πάλι τὴν ἀποσύρει. Ἡ αἴτηση ὅμως πρέπει νὰ μείνει, γιὰ νὰ παίρνη τὴν σειρά της.

---

²⁸¹ Λκ. 22, 42.

²⁸² Μτθ. 21, 21.

– Γέροντα, πῶς κάνετε εὐχή για ἓνα θέμα;

– Ὅλη ἡ βάση εἶναι νὰ πονάη ὁ ἄνθρωπος. Ἄν δὲν πονάη, μπορεῖ νὰ κάθεται ὄρες μὲ τὸ κομποσχοῖνι καὶ ἡ προσευχή του νὰ μὴν ἔχη κανένα ἀποτέλεσμα. Ἄν ὑπάρχη πόνος για τὸ θέμα για τὸ ὅποιο προσεύχεται, ἀκόμη καὶ μὲ ἓναν ἀναστεναγμὸ κάνει καρδιακή προσευχή. Πολλοί, ὅταν τὴν στιγμή πού τοὺς ζητοῦν οἱ ἄλλοι νὰ προσευχηθοῦν δὲν ἔχουν χρόνο, προσεύχονται μὲ ἓναν ἀναστεναγμὸ για τὸ πρόβλημά τους. Δὲν λέω νὰ μὴν κάνη κανεὶς προσευχή, ἀλλά, ἂν τυχὸν δὲν ὑπάρχη χρόνος, ἓνας ἀναστεναγμὸς για τὸν πόνο τοῦ ἄλλου εἶναι μία καρδιακή προσευχή· ἰσοδυναμεῖ δηλαδή μὲ ὄρες προσευχῆς»²⁸³.

Ἔτσι τὸ θαῦμα τὸ πράττει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν προσευχή τοῦ βαθύτατου πόνου μας για τὸν ἄλλον! Ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο γίνεται καὶ τὸ θαῦμα στὴν ἴδια τὴν ζωὴ μας²⁸⁴.

2) Ἐπίσκεψη στὸν ἀσθενῆ.

Ἡ ἐπίσκεψη σὲ κάποιον ἀσθενῆ εἶναι ἡ μοναδικὴ εὐκαιρία πού δίνεται στὸν ποιμένα ἢ στὸ πρόσωπο πού ποιμαίνει νὰ «κερδίσει» τὸν ἀσθενῆ ἂν εἶναι ξένος καὶ ἀδιάφορος στὸν Χριστό, ἢ νὰ τὸν ἐνισχύσει πνευματικὰ στὸν ἀγώνα κατὰ τῆς ἀσθενείας του²⁸⁵. Κανεὶς στὸν πόνο του δὲν θέλει τὴν μοναξιά. Οἱ ἐπισκέψεις μας δὲν πρέπει νὰ εἶναι πολὺ συχνές ἀλλά οὔτε καὶ σὲ πολὺ μεγάλα διαστήματα, ἀλλά μεσαίως, καὶ ἀναλόγως πῶς νομίζει ὅτι ἀπαιτεῖ ἡ περίσταση συμβουλεύει ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ... ὁ πνευματικὸς θὰ πρέπει νὰ λέει λόγια παρηγορητικά,

²⁸³ Γέροντος Παΐσιου Ἁγιορείτου, *Λόγοι Β, Πνευματικὴ Ἀφύπνιση*. ἐκδ. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ⁹2009, σσ. 308-309.

²⁸⁴ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Πέμπτο)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2021, σ.73.

²⁸⁵ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ. *Ὁ Ἱερέυς*, ἐκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα, ³1971, σ. 135.

πὼς ἡ ἀσθενεία του δὲν εἶναι πρὸς θάνατο , καὶ νὰ τὸν παρακινὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸ²⁸⁶.

Ὅταν ἐπισκεπτόμαστε τὸν ἀσθενῆ σὰν Ἱερεῖς, θὰ πρέπει νὰ διατηροῦμε μία ἰσορροπία μεταξὺ μυστηριακῆς καὶ ὑποστηρικτικῆς διακονίας ἢ ὅποια προϋποθέτει τὴν κατανόηση, ὅτι οἱ ποιμαντικὲς παρεμβάσεις στὸν χῶρο τοῦ νοσοκομείου δὲν περιορίζονται στὴν σωτηριολογικὴ καὶ ἐσχατολογικὴ διάσταση τῆς ἱερατικῆς διακονίας. Καὶ βεβαίως, ἀπαιτεῖται αὐξημένη προσοχή, ὥστε ἡ ποιμαντικὴ παρουσία νὰ μὴν περιχαρακώνεται ἀποκλειστικὰ στὴν ἐλπίδα τῆς θαυματουργικῆς θεραπείας. Ἀπαιτεῖται, μάλιστα, ἐπίταση τῆς προσοχῆς ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο, ὅταν ἡ ψυχολογικὴ κατάσταση τῆς οἰκογενείας, ἢ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀσθενοῦς, τοὺς ὀδηγοῦν συχνὰ νὰ καταφύγουν σὲ αὐτὴ τὴν ἐλπίδα, ὄχι μὲ τὴν ἀθροιστικὴ τῆς πίστεως ποὺ ἀπευθύνεται στὸν Θεὸ μὲ ἦθος τοῦ «γεννηθῆτω τὸ θέλημά Σου», ἀλλὰ ὡς ἀσυνείδητη ἀποφυγὴ τῆς ἰατρικῆς διάγνωσης καὶ θεραπείας²⁸⁷.

Θὰ πρέπει ὁ πνευματικὸς πατέρας νὰ ἐναρμονισθεῖ μὲ τὸν ἀσθενῆ, νὰ μπεῖ στὴν θέση του, καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ δεῖ τὰ πράγματα μὲ τὰ δικά του μάτια καὶ ξεκινώντας ἀπὸ ἐκεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ σιγὰ σιγὰ στὴν ζωὴ καὶ στὴν προσευχὴ τῆς ἐκκλησίας. Αὐτὸ μποροῦν νὰ πράξουν καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν βαθιὰ πίστη στὸν Θεό, ἔχουν πνευματικότητα καὶ διακατέχονται ἀπὸ ἀπόλυτη αὐταπάρνηση καὶ αὐτοπροσφορὰ πρὸς τὸν πλησίον, δηλαδὴ ἄνθρωποι ἀγάπης²⁸⁸.

Τὴν ἐπίσκεψή μας βέβαια μποροῦμε νὰ τὴν παρατείνουμε ἂν δοῦμε ὅτι ὁ ἀσθενὴς τὸ ζητάει. Ἡ καλύτερη ὥρα γιὰ ἐπίσκεψη εἶναι ἡ ἀπογευματινὴ. Τὸ σωστὸ εἶναι νὰ μὴν καθόμαστε στὸ κρεβάτι τοῦ ἀσθενοῦς ἀλλὰ σὲ μία διπλανὴ καρέκλα.

---

²⁸⁶ Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Ἐπίσκεψις Πνευματικοῦ πρὸς Ἀσθενή*, ὁπ.π., σ. 42.

²⁸⁷ π. Ἀδαμαντίου Αὐγουστίδη, *Συντροφεύοντας τὸν ἄνθρωπο ποὺ νοσεῖ, Εἰσαγωγή στὴν ποιμαντικὴ τῆς υἰείας*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 2015, σ. 268.

²⁸⁸ π. Dominique Beaufils, (Ἱατρός Ὀγκολόγος), *Ὁρθόδοξη προσέγγιση στὴν ἀσθένεια καὶ στὸν θάνατο*, ἐκδ. Παρησία, Ἀθήνα, 2017, σσ. 291-292.

Αυτό βοηθάει γιατί ο ασθενής αισθάνεται πιο άνετα απέναντί μας, βρισκόμενοι στο ίδιο επίπεδο με αυτόν.

Καλό είναι όταν συνομιλούμε μαζί του να τον αποκαλούμε με το όνομά του και να χρησιμοποιούμε τον ενικό αριθμό και όχι τον πληθυντικό. Δημιουργείται έτσι μια πιο φιλική ζεστή ατμόσφαιρα και γίνεται πιο εποικοδομητικός ο διάλογος μαζί του. Να του μιλάμε ήρεμα και να είμαστε καλοί ακροατές. Όχι πολύ δυνατά, και να τον κοιτάμε τον ασθενή στα μάτια. Έτσι ο ασθενής αισθάνεται σημαντικός και ξεχωριστός.

Με διάκριση και σεβασμό προς αυτόν θα πρέπει να κάνουμε τον διάλόγό μας και να του μεταφέρουμε τα λόγια του Ζωοδότη Χριστού που είναι βάλαμο στις καρδίες των ανθρώπων και δίνουν δύναμη και υπομονή στον άρρωστο²⁸⁹.

Είμαστε ενεργοί ακροατές. Δυστυχώς σήμερα η ακρόαση έχει καταντήσει να είναι μία σπάνια πλέον διαδικασία του πολιτισμού μας, αφού όλοι μας είμαστε με κάτι απασχολημένοι. Προτιμάμε να μην ακούμε αλλά να μιλάμε συνεχώς. Ότι δίνουμε στη ζωή μας, το εισπράττουμε. Αν ακούμε τον ασθενή, θα ακούσουν και εμάς, όταν έρθει η ώρα μας. Εάν έχουμε κλειστά αυτιά, θα συναντούμε και κλειστά αυτιά. Όταν ακούμε ένα ασθενή, να είμαστε βέβαιοι ότι του περνάμε σπουδαία μηνύματα όπως ότι είναι σημαντικός, ότι τον σεβόμαστε και ότι επιθυμούμε να τον κατανοήσουμε.

Γι' αυτό θα πρέπει προηγουμένως να έχουμε κενώσει τον εαυτό μας από τα δικά μας προβλήματα, και να είμαστε ανοικτοί προς αυτόν, ώστε να μπορέσουμε με ακρίβεια να συλλάβουμε το ουσιαστικό που εκπέμπει ο ασθενής. Πρέπει να ξέρουμε να ακούμε και αυτά που ίσως μᾶς φαίνονται απαράδεκτα, χωρίς όμως να ασκούμε πολεμική όπως και οι φίλοι του Ίωβ. Πρέπει με υπομονή, ταπείνωση, και αγάπη να

---

²⁸⁹ π. Γεωργίου Καψάλη, *Θέματα Έκκλησιολογίας και Ποιμαντικής*, έκδ. Ι.Μ. Αγίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος, ³1999, σσ. 155-156.

παίρνουμε επάνω μας την απόγνωση ή την έναντίωση χωρίς να κρίνουμε ή να μεμφομάστε τον ασθενή²⁹⁰.

Χρησιμοποιούμε τα μυστήρια της εκκλησίας μας πχ. το Ίερό Εὐχέλαιο πού ενισχύει τὸν ἀσθενῆ καὶ τοῦ συγχωρεῖ ἁμαρτίες, Ἁγιασμό, καὶ ἂν ὁ ἀσθενὴς τὸ ζητήσει καὶ εἶναι ἕτοιμος τελοῦμε τὸ μυστήριό τῆς Θείας Ἐξομολογήσεως καὶ ἐφ' ὅσον τὸ ζητήσει νὰ τοῦ μεταδώσουμε τὰ Ἄχραντα Μυστήρια τὴν Θεία Κοινωνία. Στὸ σημεῖο αὐτό, ἂν ὁ ἀσθενὴς βρίσκεται σὲ θάλαμο νοσοκομείου ὁ Ἱερέας μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ μὲ εὐγένεια, μήπως καὶ κάποιος ἄλλος ἐπιθυμεῖ νὰ κοινωνήσῃ.²⁹¹ Μποροῦμε ἀκόμη νὰ κάνουμε καὶ μία παράκληση πρὸς τὴν Παναγία ἢ ἂν ὁ ἀσθενὴς εἶναι καρκινοπαθὴς καὶ τὴν παράκληση τοῦ Ἁγίου Παρθενίου.

Τὰ ὄπλα τοῦ ὀρθόδοξου ἱερέως εἶναι τὸ ἐπιτραχήλιο, τὸ Εὐχολόγιο, ὁ Τίμιος Σταυρός, καὶ ὅ,τι ἄλλο μπορεῖ νὰ ἀγιάσῃ, θεραπεύσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τοὺς πάσχοντες, ἴσως ἢ προσκύνησις τῶν Ἁγίων Λεψάνων, καὶ τῶν Ἁγίων Εἰκόνων, πού μποροῦν νὰ ἔχουν εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα στὸν ἀσθενή²⁹².

7.6 Οἱ ἀπαραίτητες ικανότητες πού ἀπαιτοῦνται στὴν ποιμαντικὴ τῶν ἀσθενῶν.

Ὁ Ἱερέας στό νοσοκομεῖο, ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν ἐνορία πού διακονεῖ, ἀντιμετωπίζει συχνὰ τὸ γεγονός, ὅτι κάποιος, μόνο ὅταν ἀρρωστήσῃ ἀρχίζουν νὰ ἀπασχολοῦνται σοβαρὰ μὲ τὸ νόημα τῆς πίστεως στὸν Θεό. Τοῦτο γίνεται ὅλο καὶ πιὸ ἐμφανές, καθὼς εἶναι πιά πολὺ συχνὸ φαινόμενο ὁ ἱερέας νὰ καλεῖται νὰ διαχειριστεῖ πνευματικὰ ζητήματα καὶ «θρησκευτικές» ἀπαιτήσεις ἀνθρώπων μὲ πολὺ ρηχί,

²⁹⁰ π. Dominique Beaufils, (Γιατρός Ὀγκολόγος), *Ὁρθόδοξη προσέγγιση στὴν ἀσθένεια καὶ στὸν θάνατο*, ὀ.π.π., σσ. 294-295 & σ. 302.

²⁹¹ Χριστοφόρου Ι. Χρόνη (Πρωτοπρ.), *Ἀσθένεια καὶ θλίψη*, ὀ.π.π., σσ. 59-61.

²⁹² π. Γεωργίου Καψάνη, *Θέματα Ἐκκλησιολογίας καὶ Ποιμαντικῆς*, ὀ.π.π., σ. 158.

στρεβλή, ανύπαρκτη, ή αρνητική σχέση με την πίστη και την Έκκλησία. Έτσι πρέπει να έχει ύψηλή θεολογική κατάρτιση και εξειδικευμένη εκπαίδευση.²⁹³

Ο ασθενής που νοσηλεύεται σε ένα νοσοκομείο νοιώθει έντονη την μοναξιά που συνεπάγεται ή νοσηλεία του. Αναδύονται μέσα του διάφορα ύπαρξιακά έρωτήματα, όπως του πόνου, της δοκιμασίας, της ζωής, του θανάτου. Είναι χωρισμένος από τους δικούς του ανθρώπους και παραδομένος στα χέρια των γιατρών όπου φάρμακα, σύριγγες, όροι τον περιστοιχίζουν. Ακούει τὰ βογγητά και τους αναστεναγμούς των γύρων του, και ακόμη δέν μπορεί να δεχτεί επίσκεψη από την οικογένεια του όταν θέλει. Ίδιαίτερο πρόβλημα στην σημερινή εποχή ή απομόνωση του ασθενούς στα νοσοκομεία μας λόγω Covid. Ακόμη και τὸ κομοδίνο που έχει δίπλα του χρησιμοποιεῖται και για άλλους σκοπούς.

Ο Ίερέας που εἶναι στὸ νοσοκομείο εἶναι για τους πάντες διότι βοήθεια και στήριξη χρειάζεται και τὸ νοσηλευτικό προσωπικό. Για όλα αυτά εἶναι ἀπαραίτητο ὁ ιερέας να έχει ιδιαίτερες ικανότητες για να φέρει σε πέρας τὸ ποιμαντικό του ἔργο. Οἱ ικανότητες που ἀπαιτοῦνται εἶναι :

1) Ταπείνωση.

Ο Αββᾶς Ίσαὰκ λέει: «Ὅ,τι εἶναι τὸ ἀλάτι για τὸ φαγητό, εἶναι και ή ταπείνωση για τὴν ἀρετή»²⁹⁴ Οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις εἶναι δύσκολες, περίπλοκες και ἀρκετές φορές μᾶς φθείρουν ψυχικά και ἀπογοητεύομαστε. Ο ταπεινός ὅμως ἄνθρωπος δέν ἀπογοητεύεται ἀλλὰ γνωρίζει τὸν περιορισμό των ικανοτήτων του και ἀφήνεται με ἐμπιστοσύνη στην ἀγάπη, πρόνοια και δύναμη του Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν φωτίζει πότε να μιλάει και πότε να σιωπᾷ. Ο ποιμένας ὄχι μόνο ποιμαίνει ἀλλὰ

---

²⁹³ π. Αδαμαντίου Αύγουστιδη, *Συντροφεύοντας τὸν ἄνθρωπο που νοσεῖ, Εἰσαγωγή στην ποιμαντική της υγείας*, ὁπ.π., σ. 301.

²⁹⁴ Ίσαὰκ τοῦ Σύρου, *Τὰ εὔρεθέντα ἀσκητικά, Λόγος ΜΘ'*, σ. 203.

καὶ ποιμαίνεται ἀπὸ τὸν ἀσθενῆ²⁹⁵. Σὲ ἓνα λόγο του ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος παρατηρεῖ «Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ ταπεινὴ δὲν κρίνεται τόσο στὰ μικρὰ (γιατί θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ καὶ γιὰ ἐπίδειξη καὶ γιὰ προσποιημένη ἀρετή), ὅσο δοκιμάζεται στὰ μεγάλα; Ταπεινόφρονων εἶναι γιὰ ἐμένα ὄχι κάποιος ποὺ μιλάει μέτρια γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ μάλιστα σὲ λίγους καὶ λίγες φορές, οὔτε ὅποιος προσφωνεῖ ταπεινὰ τὸν κατώτερο, ἀλλὰ ὅποιος μιλάει μέτρια γιὰ τὸν Θεό, καὶ γνωρίζει ἄλλα μὲν νὰ πεῖ, ἄλλα δὲ νὰ κρατάει, καὶ γιὰ ἄλλα νὰ ὁμολογεῖ ἄγνοια, καὶ νὰ δίνει τὸν λόγο σὲ αὐτὸν ποὺ τὸν ἀνέθεσε καὶ δέχεται νὰ εἶναι κάποιος πνευματικώτερος ἀπὸ αὐτὸν καὶ περισσότερο προοδευμένος στὴν θεωρία»²⁹⁶.

Πόσες φορές οἱ ἀσθενεῖς ποὺ ἐπισκεπτόμαστε δὲν μᾶς διδάσκουν μὲ τὴν πίστη τους καὶ τὴν ὑπομονὴ ποὺ δείχνουν ἀντιμετωπίζοντας τὴν ἀσθενεῖά τους.

2) Ζεστασιά.

Πρέπει νὰ ἀποδεχόμαστε τὸν ἄλλον ἄνθρωπο καὶ μάλιστα τὸν πάσχοντα ὅπως ἀκριβῶς εἶναι μὲ ὅλα τὰ προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματά του. Σὲ στιγμὲς ποὺ ἐκφράζονται ἔντονα συναισθήματα καὶ νοιώθουμε ἀμηχανία κάποιον ἀστεῖο βοηθεῖ στὴν ἐκτόνωση. Νὰ εἶμαστε εὐχάριστοι ἀλλὰ νὰ μὴν εἶμαστε ὑπερβολικοὶ καὶ τὸ παρακάνουμε μὲ ἐναγκαλισμούς, φιλία, ἀστεία, ὑπονοούμενα, κλπ. Νὰ μὴν τοῦ δίνουμε τὴν αἴσθησις ὅτι εἶναι πελάτης μας καὶ νὰ κάνουμε ὑπομονὴ ὅταν αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια.

---

²⁹⁵ Ἀλεξάνδρου Σταυρόπουλου, *Προκλήσεις τῆς Ποιμαντικῆς σήμερα*, ἐκδ. Ἄρμος, Ἀθήνα, 2013, σ. 93.

²⁹⁶ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΑΒ', Περὶ εὐταξίας, κατὰ τὰς συζητήσεις*, ΕΠΕ 2, 60-63 & ΡΓ 36, 196, «Οὐκ οἶσθα, ὅτι τὸ ταπεινόν, οὐκ ἐν τοῖς μικροῖς κρίνεται τοσούτον (γένετο γὰρ ἂν καὶ δι' ἐνδειξιν καὶ ψευδῆ μὸρφωσιν ἀρετῆς), ὅσον ἐν τοῖς μείζοσι δοκιμάζεται; Καὶ ταπεινόφρων ἐμοί, οὐχ ὅστις περὶ ἑαυτοῦ μικρὰ διαλέγεται, καὶ τοῦτο πρὸς ὀλίγους, καὶ ὀλιγάκις, οὐδ' ὅστις ταπεινῶς προσαγορεύει τὸν ἀτιμότερον, ἀλλ' ὅστις μετρίως περὶ Θεοῦ φθέγγεται· καὶ τὰ μὲν εἰπεῖν οἶδε, τὰ δὲ κατέχειν, τῶν δὲ ὁμολογεῖν τὴν ἄγνοιαν, καὶ παραχωρεῖ τοῦ λόγου τῷ πιστευθέντι, καὶ εἶναι τινὰ πνευματικώτερον δέχεται, καὶ διαβεβηκότα μᾶλλον ἐν θεωρίᾳ».

3) Ἐμπιστοσύνη.

Πρέπει νὰ κρατᾶμε τὰ προσωπικὰ θέματα πού μᾶς λέει ὁ ἀσθενὴς μέσα μας καὶ νὰ μὴν τὰ διασπείρουμε. Στὴν συζήτηση μαζί του θὰ πρέπει νὰ τοῦ δίνουμε τὸ προβάδισμα νὰ ἐκφράζεται καὶ νὰ μᾶς λέει τὰ προβλήματά του καὶ ἐμεῖς μὲ διάκριση νὰ ἀνταπαντᾶμε στὶς ἐρωτήσεις του ἢ ὅταν θέλουμε νὰ διευκρινίσουμε τὶς ἀσάφειες καὶ τὶς ὑπερβολὲς τοῦ λόγου του. Ἔτσι ἂν κρατᾶμε μυστικὰ καὶ δὲν τὰ διαλαλοῦμε θὰ μᾶς ἐμπιστεύονται καὶ αὐτοί.

4) Διακριτικότητα.

Δὲν πρέπει νὰ φέρνουμε σὲ δύσκολη θέση τὸν ἀσθενῆ κάνοντας ἀδιάκριτες ἐρωτήσεις καὶ νὰ παραβιάζουμε τὴν ἰδιωτικὴ ζωὴ του. Σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις ὅταν κάποιος μᾶς ρωτᾷ πῶς πάει ὁ ἀσθενὴς καλύτερα νὰ δείχνουμε διάκριση καὶ νὰ τοὺς παραπέμπουμε στὴν οἰκογένεια τοῦ ἀσθενοῦς εἰδικὰ σὲ σοβαρὲς καταστάσεις.

Δὲν παραβιάζουμε τὴν προσωπικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου ὅπως κάνει καὶ ὁ Χριστὸς ὅταν μᾶς κτυπᾷ τὴν πόρτα. Χερούλι ἀπ' ἔξω ἢ πόρτα δὲν ἔχει, μόνο ἀπὸ μέσα ἀνοίγει. Ἔτσι ἐπαφίεται στὸν καθένα ἀπὸ ἐμᾶς ἐὰν θὰ ἀνοίξει τὴν πόρτα νὰ τὸν ὑποδεχτεῖ ἢ ὄχι²⁹⁷.

5) Πνευματικότητα.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τῶν ἀγίων Πατέρων, εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, εἶναι «πεπληρωμένος», δηλαδὴ γεμᾶτος, μὲ Πνεῦμα Ἅγιο. Αὐτὸς εἶναι ἀληθινὰ καὶ οὐσιαστικὰ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος. Εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, πού ἔχει ἐνεργοποιήσει τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀκολουθεῖ πιστὰ τὶς ὑποθήκες τῶν ἀγίων Πατέρων, τηρώντας τὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ μας, πού δόθηκαν διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου· εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος, ἀναπνέει συνεχῶς τὴ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: «Μνημονευτέον γὰρ

---

²⁹⁷ Ἀποκ. 3, 20: «ἰδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ...».

Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον», «εἶναι προτιμότερο νὰ θυμᾶσαι τόν Θεό παρά νὰ ἀναπνέεις».²⁹⁸ Ὁ πνευματικός ποιμένας χαρακτηρίζεται γιά τόν πνευματικό του ζῆλο καί τόν συνεχή ἀγώνα γιά τήν ἀγιότητα²⁹⁹. Ἕνας τέτοιος πνευματικός ἄνθρωπος θά ρωτήσῃ τόν ἀσθενῆ «ἂν θέλῃ νὰ προσευχηθεῖ γι' αὐτόν» καί ἂν εἶναι ἱερέας, «Μπορῶ νὰ σέ μνημονεύσω στήν θεία Λειτουργία; » Θά εἶναι ἐκπληξη ἂν λάβῃ ἀρνητική ἀπάντηση³⁰⁰.

7.6.1. Νὰ ἔχει γνώσεις τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας.

Ὁ ἱερέας ἀπό τήν στιγμή πού ἀπέναντί του ἔχει ἀνθρώπους νὰ διακονίσει καί εἰδικά ὅταν εὐρίσκεται μέσα σέ ἕναν θάλαμο ἀσθενῶν, βρίσκεται ἀντιμέτωπος τόσο μέ τήν ψυχοσωματική κατάσταση τῶν ἀσθενῶν ὅσο καί μέ τήν ψυχολογική κατάσταση τῶν ἀνθρώπων πού συντροφεύουν τόν ἄρρωστο. Οἱ καταστάσεις ποικίλουν ἀπό ἀπλά προβλήματα ἀσθενείας μέχρι σύνθετα καί πολύπλοκα ὅταν μάλιστα ὁ πάσχων δέν ἔχει μόνο μιᾶ σωματική ἀσθένεια ἀλλά πάσχει καί ἀπό κάποιο σοβαρό ψυχολογικό νόσημα. Ἔτσι ὁ ἱερέας θά πρέπει νὰ εἶναι γνώστης τόσο τῆς ποιμαντικῆς ψυχολογίας ὅσο καί τῆς ποιμαντικῆς θεολογίας. Ἐδῶ ἐμεῖς θά ἐξετάσουμε τήν περίπτωση πού ὁ ἀσθενής πάσχει καί ἀπό τήν νόσο Alzheimer ἢ ἀπό κάποιο ψυχικό τραῦμα. Βέβαια δέν εἶναι μόνο ὁ ἀσθενής πού συναντοῦμε νὰ πάσχει μέ κάποια ἀπό τίς προαναφερθεῖσες νόσους, μπορεῖ κάλλιστα καί κάποιος ἀπό τὸ περιβάλλον τοῦ ἀσθενοῦς πού τόν συντροφεύει καί ὁ ἱερέας μέ τήν δύναμη πού τοῦ παρέχει ὁ Κύριός μας καί τήν χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καλεῖται νὰ ἐπιτελέσει τήν διακονία του.

---

²⁹⁸ Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΚΖ*, ' *Θεολογικός Α'*, PG 36, 16B.

²⁹⁹ π. Αδαμαντίου Αύγουστίνου, *Συντροφεύοντας τὸν ἄνθρωπο πού νοσεῖ*, *Εἰσαγωγή στήν ποιμαντική τῆς υἰείας*, ὁπ.π., σ. 302.

³⁰⁰ Χριστοφόρου Ι. Χρόνη (Πρωτοπρ.), *Ἀσθένεια καί θλίψη*, ὁπ.π., σ. 64.

7.6.1.1 Ἡ περίπτωση τῆς νόσου Alzheimer.

Δυστυχῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὅταν μεγαλώνουν καὶ ιδιαίτερα τῆς γεροντικῆς ἡλικίας καὶ ὄχι μόνο, στὴν ἐποχὴ μας πάσχουν καὶ ἀπὸ συνδυασμὸ ἀσθενειῶν ποὺ καθιστοῦν ἀκόμη πιὸ δύσκολο τὸ ἔργο τῆς θεραπείας τους καὶ φυσικὰ αὐτὸ συνεπάγεται καὶ πλήθος ἄλλων καταστάσεων ψυχοσωματικῶν ποὺ βιώνουν ἐκτὸς τοῦ πάσχοντος καὶ οἱ οἰκεῖοι του.

Ἔτσι ὁ ἱερέας ποὺ καλεῖται νὰ ἀσκῆσει τὰ ποιμαντικὰ του, διακονικὰ του καθήκοντα μερικές φορές βρίσκεται ἀντιμέτωπος μὲ πραγματικὰ δύσκολες καταστάσεις.

Μία νόσος μὲ πραγματικὲς δύσκολες ἀποφάνσεις εἶναι καὶ ἡ νόσος τοῦ Alzheimer. Τὴν ὀνομασία τῆς αὐτῆς τὴν ὀφείλει στὸν Alois Alzheimer ποὺ περιέγραψε τὴν ψυχικὴ αὐτὴ διαταραχὴ ποὺ ὀφείλεται σὲ ἀσθένεια τοῦ ἐγκεφαλικοῦ φλοιοῦ. Οὐσιαστικὰ εἶναι μία προοδευτικὴ νευροεκφυλιστικὴ ἀσθένεια τοῦ ἐγκεφάλου καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μία προοδευτικὴ προσβολὴ τῶν νοητικῶν λειτουργιῶν, ἡ ὁποία βαθμιαία ὀδηγεῖ σὲ ἄνοια.

Ἡ νόσος αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν τέταρτη αἰτία θανάτου μετὰ τὰ καρδιακὰ νοσήματα, τὸν καρκίνο καὶ τὰ ἐγκεφαλικά ἐπεισόδια. Προσβάλλει συνήθως ἄτομα γεροντικῆς ἡλικίας ἀλλὰ καὶ ἄτομα κάτω τῶν 65 ἐτῶν συνήθως χαμηλοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου ὅπως δείχνουν οἱ ἐπιστημονικὲς μελέτες καὶ περισσότερο γυναῖκες. Ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχει μόνο ἀπώλεια μνήμης, ἀλλὰ καὶ συνολικὴ κατάρρευση σύνολης τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητάς του. Παρουσιάζει μία συγκεχυμένη σχέση μὲ τὴν πραγματικότητα, ποὺ δημιουργεῖται μέσα του μιὰ διαρκῶς αὐξανόμενη σχάση μὲ τὸ περιβάλλον του, ἀκόμα καὶ μὲ τὸ στενὸ οἰκογενειακὸ του περίγυρο. Φθάνει καὶ στὸ λυπηρὸ σημεῖο γιὰ τὴν οἰκογένειά του νὰ μὴν τοὺς ἀναγνωρίζει. Ἀρχικὰ ἐμφανίζει ἀπώλεια μνήμης πρόσφατων γεγονότων, ἐνῶ τὸ ἀπώτερο παρελθὸν παραμένει σχεδὸν ἄθικτο. Στὴν

συνέχεια όσο η νόσος εξελίσσεται ο ασθενής δεν μπορεί να διεκπεραιώσει τις καθημερινές του δραστηριότητες, αρχίζει να έχει προβλήματα επικοινωνίας, απώλεια προσανατολισμού, και σιγά-σιγά οδηγείται στην απομόνωση, την κατάθλιψη, υπέρμετρη υπνηλία. Όταν η νόσος εξελιχθεί, παρουσιάζονται ψευδαισθήσεις και παραληρηματικές ιδέες, μέχρι και εγκαταλήψεως από την φροντίδα του εαυτού τους. Τώρα πλέον στηρίζονται αποκλειστικά στους δικούς τους ανθρώπους οι οποίοι πλέον βρίσκονται σε πολύ δύσκολη θέση αν λάβουμε υπόψη ότι ο ασθενής θέλει συνέχεια κάποιον δίπλα του να τον φροντίζει και να τον προσέχει.

Καμία νοητική πάθηση δεν μπορεί να εξαλείψει το «κατ' εικόνα» Θεού πλασθείσα «ωραιότητα» και η συνεχής υπενθύμιση αυτής της αλήθειας είναι η τιμαλφέστερη προσφορά της Ορθόδοξης Χριστιανικής Θεολογίας στην έπιστήμη και στον πολιτισμό. Η αλήθεια αυτή επιβεβαιώνεται σε κάθε άνθρωπο, που έχει προσωπικά περιθάψει ανοϊκό ασθενή.

Ο ρόλος του ιερέως αλλά και της εκκλησίας πρέπει και οφείλει να είναι υποστηρικτικός τόσο ως προς τους πάσχοντες και ενισχυτικός ως προς τους υποστηρικτές τους. Η Αγία μας Εκκλησία ως φιλόστοργος Μητέρα, πρέπει να υποστηρίζει ότι το πρόβλημα της άνοιας τύπου Alzheimer, δεν είναι υπόθεση πρακτική, βιολογική, ιατρική και ό,τι άλλο, αλλά πρωτίστως και κύρια πνευματική.

Στο σημείο αυτό κρίνονται απαραίτητες οι γνώσεις της ποιμαντικής ψυχολογίας που πρέπει να κατέχει ένας ιερέας ο οποίος θα πρέπει να τους επισημάνει τις ευαγγελικές αλήθειες γύρω από την ζωή και τον θάνατο. Οι άνθρωποι που φροντίζουν αυτούς τους ασθενείς, διακατέχονται από πλήθος συναισθημάτων, όπως του θυμού, της θλίψεως, της απογνώσεως, του άγχους, αλλά ακόμα και από ένοχές.

Πάσχει πλέον όχι μόνο ο ασθενής αλλά και ολόκληρη η οικογένεια που υφίσταται τεράστια ψυχική και σωματική καταπόνηση³⁰¹.

Έτσι η ασθένεια παρέχει την ευκαιρία της αποδείξεως της ειλικρινούς αγάπης και αφοσιώσεως ή οποία «αγάπη μακροθυμεί, χρηστεύεται...ούκ ασημονεῖ...οὐ παροξύνεται...πάντα στέγει...πάντα ὑπομένει»³⁰².

7.6.1.2. Ἡ περίπτωση τοῦ ψυχικοῦ τραύματος.

Όλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὰ παιδικὰ μας κιόλας χρόνια μπορεῖ νὰ ἔχουμε βιώσει κάποια ἔντονη ψυχολογική κατάσταση, ὅπως βία ἐνδοοικογενειακή ἢ σχολική, κακοποίηση, φυσική καταστροφή, ἐγκατάλειψη, προσωπική ἐπίθεση, ἀπαγωγή, ἐκφοβισμό, κάποια ἰατρική διαδικασία, καὶ τότε μπορεῖ κάτω ἀπὸ ὀρισμένες συνθήκες ποὺ ποικίλουν ἀπὸ ἄτομο σὲ ἄτομο, νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ψυχολογικὸ τραῦμα ὅταν μεγαλώσουμε καὶ καμιά φορά νὰ ὀδηγήσει σὲ σοβαρῆς μορφῆς ψυχολογικό τραῦμα.

Ὁ ἄνθρωπος σὲ αὐτὲς τὶς καταστάσεις ἔρχεται ἀντιμέτωπος μὲ μία ἐξωτερική ἐπικίνδυνη ἀπειλητική πραγματικότητα ἀλλὰ καὶ μὲ μία ἐσωτερική πραγματικότητα ὅπου διασαλεύονται ἰδανικὰ καὶ πεποιθήσεις ἀσφάλειας καὶ προσωπικοῦ ἐλέγχου. Ἐνδεικτικὰ μπορούμε νὰ ἀναφέρουμε τέτοιες καταστάσεις ὅπως εἶναι ὁ πόλεμος, ἡ ἀπώλεια ἐνὸς οἰκείου τοῦ προσώπου, ἡ βία μέσα στὸ σπίτι ἢ ὁ βιασμός ἀπὸ οἰκεία πρόσωπα. Ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἔχουν ἀντίκτυπο στὴν συμπεριφορὰ καὶ στὸν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου. Μερικὲς φορές ἀρκεῖ κάποια παροῦσα κατάσταση

---

³⁰¹ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη,(Πρωτοπρ.), «Ἡ ἐξουθενωτική σκιά τῆς νόσου τοῦ Alzheimer, Ποιμαντικοψυχολογική προσέγγιση», *Οἰακοστρόφιον, Τιμητικὸς τόμος Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σύρου-Τήνου κ.Δωροθέου Β' ἐπὶ τῆ Δεκαετηρήδι τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ, (2001-2011)*, Ἱερά νῆσος Τήνος, 2013, σ. 627.

³⁰² Α΄ Κορ. 13, 4-7.

άσημαντη ίσως, να μᾶς φέρει στην μνήμη μας ἄσχημες καταστάσεις πού βιώσαμε στο παρελθόν και να ἐπαναβιώσουμε κάποιο παρελθοντικό ψυχικό τραῦμα.

Ἄν θέλαμε να δώσουμε ἕνα ὄρισμό και να συνδέσουμε τὸν ὄρισμό τοῦ ψυχικοῦ τραύματος τῶν δυὸ ἐπιστημῶν, τῆς ψυχολογίας και τῆς θεωρητικῆς θεολογίας θὰ λέγαμε ὅτι ψυχικό τραῦμα εἶναι κακώσεις ἢ οἱ δυσλειτουργίες πού προκαλοῦνται στην ψυχή, προκειμένου να ἀντιμετωπίσει ἕνα ἀγχωτικό γεγονός, πού δὲν δύναται ὁ ἄνθρωπος να τὸ ἐλέγξει, διότι ὑπερβαίνει τὶς δυνάμεις του, δὲν βασίζεται ὅμως στὸν Θεό, γι'αὐτὸ και νοσεῖ ἢ μᾶλλον προσπαθεῖ να τὰ βγάλει πέρα μόνος του, χωρίς να ἐλπίζει στην βοήθεια τοῦ Θεοῦ³⁰³.

Ὁ ἱερέας θὰ πρέπει πρῶτα να δεῖ ποιὸ ἀκριβῶς μέρος τῆς ψυχῆς ἔχει νοσήσει. Οἱ ποιμαντικοὶ θεολόγοι και εἰδικὰ οἱ Νηπτικοὶ Πατέρες με βάση τὸν «τόπο» ὅπου δημιουργεῖται ἡ βλάβη, κάνουν λόγο για τρεῖς μεγάλες κατηγορίες, σύμφωνα με τὸν π.Αἰμιλιανὸ τὸν Σιμωνοπετρίτη: «Ὁ πρῶτος, πού πάσχει στο νοερό, λέει ἄλλα ἀντ' ἄλλων. Νομίζει παραδείγματος χάριν, πὼς εἶναι ἕνας Ναπολέον, ἀλλὰ μόνο Ναπολέον. Ἐὰν δὲν τοῦ θυμίσης τὸν Ναπολέοντα, ὅ,τι θὰ κουβεντιάσεις μαζί του θὰ εἶναι ἰσορροπημένο. Ἄλλος ἔχει τὴν ἀσθένεια στο λογιστικό-οἱ λογισμοὶ εἶναι ἀρρώστια-, Ἄλλος στην βούλησι, και αὐτὸ εἶναι χειρότερο ἀπὸ ὅλα. Ἄλλος τὴν ἔχει στο φανταστικό. Τὸν βλέπεις συνεχῶς να ἔχει φαντασίες. Ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐκδηλώσεις

---

³⁰³ Ἀρχιμ. Αἰμιλιανὸ Σιμωνοπετρίτου, *Προσμονὴ Θεοῦ: Λόγοι περὶ ἀσθενείας, Πόνου και θανάτου*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Ἀθήνα, ³2022, σ. 32. «Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού ἀποφασίζει να γίνη καλά. Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθενείας του εἶναι πολὺ ἀνθρώπινη. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν δέχεται Θεὸν προνοητὴν, Θεὸν ἀγάπης και οἰκοδόμον τῆς ζωῆς του, Θεὸν ὁ ὅποιος ἔχει ἀναλάβει τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς του και τὴν ἀνάστασι τῆς σαρκὸς τοῦ “ἐν καινότητι ζωῆς” αἰωνίου, ἀλλὰ κοιτάζει μόνο τὴν θεραπεία του». Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Προλεγόμενα στὶς σχέσεις Ψυχοθεραπείας και Ἐξομολόγησης ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ψυχικοῦ τραύματος», *Τιμητικὸς τόμος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ και Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γιὰ τὴν ἐυδόκιμη δεκαπενταετὴ Ἀρχιερατεῖα τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν και Πάσης Ἑλλάδος κ.Τερωνύμου Β΄*, Ἀθήνα, 2023, σ. 627.

τοῦ ἐγὼ μας»³⁰⁴. Σύμφωνα με τόν Μέγα Ἀθανάσιο Ἀλεξανδρείας, ἡ ψυχὴ χωρίζεται σέ τρία μέρη· «Ἐχει δέ ἡ ψυχὴ τρία μέρη, λογικόν, θυμικόν καί ἐπιθυμικόν. Καί διά μέν τοῦ λογικοῦ μέρους ἀγαπᾷ τόν Θεόν· διά τοῦ θυμικοῦ μέρους ὀργίζεται τοῖς δαίμοσιν, ἀνδριζομένη κατ' αὐτῶν· διά δέ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους ἐπιθυμεῖ τά αἰώνια ἀγαθά... τῆς δέ ψυχῆς τά αἰσθητήρια εἰσὶ ταῦτα· νοῦς, διάνοια, δόξα, φαντασία καί αἰσθησις»³⁰⁵. Σύμφωνα με τόν Πατέρα ἡ ψυχὴ ἀναζητεῖ τόν Θεό καί ἀντιμάχεται τόν διάβολο καί τῶν γεννημάτων αὐτοῦ, δηλαδή τῶν παθῶν ὅταν βρίσκεται σέ φυσιολογική κατάσταση ἡ ψυχὴ. Ὅταν ὁμως οἱ δυνάμεις τῆς τριμεροῦς ψυχῆς παρεκτραποῦν καί μετακινηθοῦν ἀπό τά φυσικά τους ὄρια, κινούμενες ἀπό τόν Κτίστη στήν κτίση, τότε ἀσθενοῦν καί διαστρέφονται. Τότε σύμφωνα με τό Μέγα Ἀθανάσιο, ὁ λόγος γίνεται ἄγνοια Θεοῦ, ἡ ἐπιθυμία ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν φιλαυτία καί ὁ θυμός μετατρέπεται σέ τυραννία, διότι διαστρεβλώνεται ἡ θέλησή του καί ὑποδουλώνεται ἡ ψυχὴ του ὀλοκληρωτικά στά πάθη³⁰⁶.

Σύμφωνα μέ τόν ἅγιο Ἰωάννη τόν Δαμασκηνό, οἱ ἁμαρτίες τοῦ λογιστικοῦ εἶναι: ἀσέβεια, βλασφημία, ἀπιστία, ἀφροσύνη, ἀχαριστία³⁰⁷. Ἐνῶ τοῦ θυμικοῦ τά ἁμαρτήματα εἶναι: ἡ ἀσπλαχνία, τό μίσος, ἡ ἀσυμπάθεια, ἡ μνησικακία, ὁ φθόνος, ὁ φόνος καί ἡ συνεχῆς ἀσχολία μέ αὐτά³⁰⁸. Τοῦ ἐπιθυμικοῦ τά ἁμαρτήματα εἶναι τά ἀκόλουθα: ἡ γαστριμαργία, ἡ λαιμαργία, ἡ οἰνοποσία, ἡ πορνεία, ἡ μοιχεία, ἡ ἀκαθαρσία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ φιλοχρηματία καί οἱ σαρκικές ἡδονές³⁰⁹. Ἔτσι ὁ ἀσθενής

³⁰⁴ Ἀρχιμ. Ἀιμιλιανοῦ Σιμωνοπετρίτη, *Προσμονή Θεοῦ: Λόγοι περὶ Ἀσθενείας, Πόνου καί Θανάτου*, ἐκδ. Ἰνδικτος, Αθήνα, 2018, σ. 33.

³⁰⁵ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Περὶ ὄρων. Περὶ ψυχῆς καί νοός*, PG 28, 548BC.

³⁰⁶ Μεγάλου Ἀθανασίου, *Λόγος διακριτικός καί εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποτεξαμένοις καί σωθῆναι θελουμένοις*, PG 28, 1413A-1413C.

³⁰⁷ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, «Λόγος ψυχοφελῆς καί θαυμάσιος», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν*, τόμος β', σ. 233.

³⁰⁸ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, «Λόγος ψυχοφελῆς καί θαυμάσιος», *ὁπ.π.*, σ. 233.

³⁰⁹ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, «Λόγος ψυχοφελῆς καί θαυμάσιος», *ὁπ.π.*, σ. 233.

θα πρέπει ο ίδιος να έχει την θέληση να κινηθεί προς αλλαγή στάσεως ζωής, να αισθανθεί την αμαρτωλότητά του και να κινηθεί προς το Άληθινό Φῶς τῆς Ζωῆς, τὸν Σωτήρα Χριστό, να διασυνδεθεί μαζί Του, αλλά θα πρέπει να γνωρίζει ὅτι ἡ θεραπεία καὶ ὁ ἀγώνας του εἶναι ἐφ’ ὄρου ζωῆς. Μία πάλι διαχρονική μέ τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους.

Ἡ ἀλλαγή αὐτή θα πρέπει να συνοδεύεται μέ στάση εἰλικρίνειας καὶ ἐμπιστοσύνης πρὸς τὸν πνευματικό του πατέρα ἢ τὸν ψυχοθεραπευτή ἢ τὸ πολύ στενό του πρόσωπο. Θα εἶναι ἓνα ἀνοικτό βιβλίο, καὶ τὸ πρόσωπο πού θα ἔχει ἀπέναντί του θα πρέπει να μὴν εἶναι ἐπικριτικός, ἀπρόσιτος. Θα πρέπει μέ ἀγάπη να ἀγκαλιάσει τὸν πάσχοντα καὶ μέ συγκατάβαση καὶ εἰλικρίνεια να ἐπιδέσει καὶ να περιποιηθεῖ τίς λαβωμένες φτεροῦγες του, ὥστε να μπορέσει ὁ ἐξομολογούμενος να ξαναπετάξει πρὸς τὸ Φῶς τὸ ἀληθινό καὶ να ἐπανασυνδεθεί μαζί Του.

Ὁ πνευματικός αὐτός πατέρας θα πρέπει να διαθέτει ἀγάπη, ὑπομονή καὶ προσευχητική διάθεση, κομίζοντας ἐμπρακτα τὸν Χριστό μπροστά στά μάτια τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐπιπλέον, αὐτός ὄχι μόνο θα κουβαλήσει τὸ φορτίο τοῦ ἀσθενοῦς, ἀλλά θα θέσει καὶ τὴν ψυχή του στά χέρια τοῦ Δημιουργοῦ καὶ Πατέρα³¹⁰. Θα πρέπει να ἔχει ταπεινὴ καὶ ὅπως ἀνέφερε πρὶν μερικά χρόνια σέ μιὰ τηλεοπτική ἐκπομπή ὁ Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Γουέαρ, οἱ γεροντάδες θα πρέπει να σκύβουν τὸ κεφάλι τους ὥστε να φαίνεται ὁ Χριστός.

---

³¹⁰ Igor A. Carouso, *Ψυχανάλυσις καὶ σύνθεσις τῆς ὑπάρξεως*, μετάφραση Ἀ. Καραντώνη, ἐκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθῆναι, 1953. Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), «Προλεγόμενα στίς σχέσεις Ψυχοθεραπείας καὶ Ἐξομολόγησης ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ψυχικοῦ τραύματος», *Τιμητικὸς τόμος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γιὰ τὴν εὐδόκιμη δεκαπενταετή Ἀρχιερατεία τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου Β΄*, Ἀθήνα, 2023, σ. 638.

Ὁ ἀσθενής θά πρέπει νά συμμετέχει ἐνεργά στήν λειτουργική καί μυστηριακή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί νά ἔχει σταθερή πίστη καί ἐλπίδα στόν Σωτήρα Χριστό τόν χορηγό τῆς Ζωῆς.

8. ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑ.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε βιώσει κάποιο εἶδος ἀσθένειας στήν ζωή μας. Καί πάντα εὐχόμαστε νά περάσουμε τήν ἀσθένειά μας ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ ἀνώδυνα. Μέσα στόν πόνο μας καταφεύγουμε στόν γιατρό γιὰ νά βροῦμε τήν ἴασή μας. Τί γίνεται ὅμως ὅταν στήν ζωή μας ἔρθουν δύσκολες καί βαριές ἀρρώστιες ὅπως χρόνιες, ἢ ἀνίατες ὅπου ἡ ἐπιστήμη τῆς ἰατρικῆς λίγα πράγματα μπορεῖ νά κάνει γιὰ νά ἀνακουφίσει τὸν ἄρρωστο;

Τότε καταλαβαίνουμε τήν ἀδυναμία μας καί περιμένουμε νά γίνει ἓνα θαῦμα στήν ζωή μας. Ἡ ἐπόμενη μέρα ἂν ἦταν δυνατόν νά μᾶς βρεῖ ὑγιεῖς ἢ ἔστω νά ξυπνήσουμε καί ἓνα μέρος ἀπὸ τήν σωματική ἀδυναμία μας νά ἔχει φύγει ἀπὸ πάνω μας. Κάποιοι ποὺ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεό, καταφεύγουν σὲ ἀνθρώπους πάλι, ἀλλά, ἀνθρώπους τοῦ σκότους γιὰ νά βροῦν ἴαση. Καταφεύγουν σὲ μάγους, ἀλλά ὁ σκοτεινὸς ποὺ κοιτᾷ σὰν λύκος νά καταπιεῖ κάποιον καί εἶναι ὁ αἴτιος, ποὺ θέλει τὴν καταστροφή τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ποτὲ δυνατόν νά δώσει λύση στὸ πρόβλημά μας; Ἀσφαλῶς καὶ ὄχι.

Ὁ πιστὸς ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἐλπίδα του στὸ Χριστό. Καταφεύγει σὲ αὐτὸν μὲ πίστη, προσευχὴ καὶ ὑπομονή καί περιμένει ἀπὸ Αὐτὸν νά δώσει τὴν λύση στὸ πρόβλημά του. Νὰ φωτίσει τοὺς γιατροὺς γιὰ νά τὸν κάνουν καλά, ἀλλά καί στήν περίπτωση ποὺ οἱ γιατροὶ δὲν μποροῦν νά προσφέρουν τίποτα παραπάνω, σηκώνουν τὰ χέρια τους καί δέονται, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησον, Κύριε Υἱὲ Δαυὶδ ἐλέησόν

με, Ὑπεραγία Θεοτόκε πρέσβευε ὑπὲρ ἡμῶν, Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε ὑπὲρ ἡμῶν.

Προσεύχεται ὁ ἴδιος, προσεύχονται οἱ δικοί του καὶ ἀναμένουν ἓνα θαῦμα.

Ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ, νοιάζεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ ἐπεμβαίνει βοηθητικὰ στὴν ζωὴ του, καὶ μάλιστα μὲ διακριτικὸ τρόπο: μέσα ἀπὸ τὴν Ἁγία Ἐκκλησία μας, τὰ Μυστήρια καὶ τοὺς Ἁγίους της. Ἔτσι μέσα ἀπὸ τὴν παρρησία ποὺ βλέπουμε ὅτι ἔχει ἡ Παναγία μας, οἱ Ἅγιοι, ὅπως ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσσος καὶ τόσοι ἄλλοι Ἅγιοι, πιστεύουμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐκτελεῖ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ δοξάζεται ἀπὸ τὸν Θεό, ἀγιάζει. Ἄρα, ἀξίζει καὶ ἐμεῖς κατὰ τὸ παράδειγμά τους, νὰ ἀγωνιστοῦμε.

Ἡ ἴαση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ ὅλα τὰ θαύματα ποὺ γίνονται, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἓνας τρόπος τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο, ἀποτελεῖ φανέρωση τῆς «θείας δόξης», ἀποτελεῖ φανέρωση τῆς θείας βασιλείας καὶ τὸ προανάκρουσμα τοῦ τελικοῦ θριάμβου ἐπὶ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου³¹¹.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ βλέπουμε ὅτι τὸ κήρυγμα τῆς οὐρανόου Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ συνοδευόταν ἀπὸ ἰάσεις καὶ θαύματα ὡς σημεῖα τῆς Μεσσιανικῆς Του ιδιότητος. Αὐτὴν τὴν ἐξουσία τὴν ἔδωσε στοὺς μαθητὲς του, στὸν χορὸ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων ἀλλὰ καὶ στοὺς ἑβδομήκοντα Ἀποστόλους καὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου Του μὲ τὴν ἐντολὴ « πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε»³¹² καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν σειρά τους στοὺς διαδόχους τους.

Αὐτὴ τὴν ἐξουσία παρέλαβε καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ἡ ὁποία βασικὸ τῆς ἔργου εἶναι νὰ φέρει στὸν ἄνθρωπο τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ἓνας τρόπος ὑπάρξεως

³¹¹ Νίκου Α. Μαρτσούκα, *Ὁρθοδοξία καὶ Αἵρεση*, ἐκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, ²1992, σ. 316.

³¹² Μτθ. 10, 7-8

πού ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν πληρότητα καὶ ὄχι στὴ μονομέρεια πού ὀδηγοῦν ἄλλοι τρόποι ὑπάρξεως καὶ πού ἀποτέλεσμα τους εἶναι ἡ ἀρρώστια³¹³. Ἔτσι μὲ τὰ μυστήρια της, καὶ τὸ μυστήριο τῶν μυστηρίων τὴν Θεία Εὐχαριστία ἀγιάζει, σώζει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν θεραπεύει ψυχосωματικά.

Τέλος «ἡ ἴαση εἶναι μυστήριο ἐπειδὴ ὁ σκοπός της δὲν εἶναι ἡ υἰγεία καθ' ἑαυτήν...ἀλλὰ ἡ εἴσοδος τοῦ ἀνθρώπου στὴ ζωὴ τῆς Βασιλείας καὶ στὴν χαρὰ καὶ τὴν εἰρήνη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐν Χριστῷ, ὅλα τὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου (ἡ υἰγεία καὶ ἡ ἀσθένεια, ἡ χαρὰ καὶ ὁ πόνος) γίνονται ἄνοδος, εἴσοδος στὴν καινὴ ζωὴ, στὴν προσμονὴ καὶ πρόγευσή της...Ἐν Χριστῷ, ὁ πόνος δὲν καταργεῖται: μεταμορφώνεται σὲ νίκη, Ἡ ἴδια ἡ ἥττα γίνεται νίκη, ὁδὸς καὶ εἴσοδος στὴν Βασιλεία, καὶ ἐδῶ ἔγκειται ἡ μόνη ἀληθινὴ ἴαση»³¹⁴.

8.1 Τί εἶναι θαῦμα.

Θαῦμα δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀνώτερη ἀγάπη, ἀνταπόκριση καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀπέναντι στὰ τραγικὰ λάθη τῶν ἐσφαλμένων ἁγιο-πνευματικῶν διακρίσεών μας!³¹⁵ Θαῦμα εἶναι ἀκόμα ἡ ἀνταπόκριση τοῦ Θεοῦ στὸν ἀγῶνα τοῦ πονεμένου, καλοῦ καὶ θλιμμένου ἀνθρώπου, γιὰ νὰ λυτρωθεῖ ὑπέρτατα καὶ οὐράνια ὁ ἀντίστοιχος πόνος τοῦ πονεμένου καὶ βασανισμένου πού ὁ πρῶτος αὐτὸς καλὸς καὶ θλιμμένος ἀγάπησε! Καὶ ἔτσι ἡ ὕψιστη Χαρὰ αὐτοῦ πού ἔρχεται δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο γιὰ τὸν θλιμένο καὶ πονεμένο καλόκαρδο ἄνδρα, παρὰ ἡ συναίσθηση αὐτοῦ τοῦ θαύματος πού τώρα πιά βλέπει ὅτι ἔγινε ἀνταπόκριση στὸν πόνο τοῦ ἄλλου πού ὁ

---

³¹³ π.Φιλοθέου Φάρου, *Βάδιζε υἰγιαίνων, Τὸ νόημα τῆς υἰγείας καὶ τῆς νόσου*, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 2017, σ. 165.

³¹⁴ Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, *Γιὰ νὰ ζῆσει ὁ κόσμος*, μετάφραση Λορεντζάτος, Ζήσιμος, ἐκδ. Δόμος, Ἀθήνα, 2006, σ. 153-154.

³¹⁵ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις (Τετράδιο Πρῶτο)*, ὀπ.π., σ. 46.

ἴδιος ζήτησε νὰ λυτρωθεῖ, ἓνα πόνου πού τώρα δὲν ὑπάρχει πιά ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἔκκληση τῆς καλόκαρδης καὶ ἀγίας προσευχῆς αὐτοῦ τοῦ πρώτου ἀνδρα ἔγινε γιὰ τὸν ἄλλον πράξι καὶ ἀνάστασι³¹⁶.

Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως ὁ θαυματουργός, στὴν μελέτη του « Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ » τὴν ὁποία συνέγραψε μετὰ ἀπὸ ἓνα ἐρώτημα πού τοῦ τέθηκε, ἐὰν πιστεύει μὲ πεποίθησι στὰ θαύματα, μᾶς λέει ὅτι « τὰ θαύματα δὲν εἶναι λογικῶς ἀδύνατα , οὐδέ ἀρνεῖται αὐτὰ ὁ ὀρθὸς λόγος, ὅτι οἱ φυσικοὶ νόμοι δὲν ἔχουσι τὴν ἀξίωσιν νὰ ᾧσι μόνοι, οὔτε ἀπειλεῖται αὐτοῖς ἀνατροπὴ διὰ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐτέρων νόμων ὑπερφυσικῶν, ἐπίσης συντελούντων εἰς τὴν συντήρησιν, ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς δημιουργίας, καὶ τελευταῖον ὅτι τὰ θαύματα εἶναι συνέπεια τῆς ἀγάπης τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὸ ἴδιον δημιούργημα, ὅπερ δὲν ἐγκατέλιπεν, ἀλλ' ὀδηγεῖ εἰς ἓν σκόπιμον καὶ λελογησμένον τέλος³¹⁷. Οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι τὰ θαύματα ἀρνοῦνται πᾶσαν δυνατὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ, διότι τὸ θαῦμα οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ· ἐὰν λοιπὸν ἀπορρίψομεν τὰ θαύματα, δεόν νὰ ἀπορρίψομεν πᾶσαν δυνατὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ κόσμῳ· διότι δὲν δύναται ἐν τίνι μὲν νὰ ἀποκαλύπτηται, ἐν ἐτέρῳ δὲ νὰ ἀδυνατῇ νὰ ἀποκαλυφθῇ· ἀνάγκη ἄρα νὰ ἀπορρίψομεν τὴν θεοπνευστίαν καὶ τὴν θείαν ἔμπνευσιν, διότι θαῦμα καὶ θεοπνευστία εἰσὶ δύο διάφοροι μορφαὶ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται τοῖς ἀνθρώποις· καὶ θαῦμα μὲν εἶναι ἢ ἐν τῇ φύσει γενομένη ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ· θεοπνευστία δὲ ἢ ἐν τῷ πνεύματι γενομένη ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ³¹⁸.

---

³¹⁶ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Δεύτερο)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2018, σ. 3.

³¹⁷ Πενταπόλεως Νεκταρίου Κεφαλά, *Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ*, ἐκδ. Τυπογραφίου Ἀ. Κολλαράκη καὶ Ν. Τριανταφύλλου, Ἀθήναι, 1892, σ. 22.

³¹⁸ Ὁπ.π. , σ. 13.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο πραγματοποιεῖται ἡ ἀποκάλυψη τοῦ θεοῦ στὸν κόσμον γίνεται μὲ δυὸ τρόπους ἔμμεσα καὶ ἄμεσα. Ἐμμέσως μὲν ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ διὰ τῶν ποιημάτων του ἐκδηλουμένη καὶ διὰ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων ἡμῶν πιστουμένη· ἄμεσος δὲ ἡ ἀπευθείας εἰς τὸν ἄνθρωπον γινομένη καὶ διὰ τῆς συναισθήσεως ἡμῶν γνωριζομένη· καλεῖται δὲ ἡ μὲν θαῦμα, ἡ δὲ ἔμπνευσις ἢ θεοπνευστία³¹⁹.

Τρανότατον καὶ μέγιστον παράδειγμα καὶ ἀδιαφιλονείκητον μαρτύριον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ ἀνθρώπου προορισμοῦ... εἶναι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ³²⁰.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς κλίμακος μᾶς διδάσκει ὅτι «κανεὶς νὰ μὴν περιπέση ἐξ αἰτίας τῆς ἀγνοίας του σὲ ἀπιστία, ὅταν ἀκούσῃ ἢ δεῖ ὑπερφυσικὰ σημεῖα μέσα στὸν χῶρο τῆς μοναχικῆς ζωῆς. Διότι ὅπου ἐγκατασταθῇ ὁ Θεὸς ποὺ εἶναι ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐκεῖ παρατηροῦνται πράγματα ὑπερφυσικὰ»³²¹ καὶ μᾶς ἐπισημαίνει «Μερικοὶ μακαρίζουν ἀνάμεσα στὰ πνευματικὰ χαρίσματα ὅ,τι φαίνεται ἐξωτερικὰ καὶ ὅ,τι θαυματουργεῖ· καὶ δὲν γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα ἀνώτερα καὶ ἀπόκρυφα, τὰ ὁποῖα γι' αὐτὸ καὶ δὲν χάνονται»³²².

8.2 Τὸ θαῦμα τὸ ἐλκύει ἢ πίστις στὸν Θεό.

Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἀσθένειας μὲ πίστις στὸν Θεό, ἔλεγε ὁ π. Παῖσιος, τραβάει τὴν θεϊκὴ δύναμη καὶ ἀναποδογυρίζει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα συμπεράσματα, κάνει θαύματα, ἀνασταίνει νεκροὺς καὶ ἀφήνει μὲ στόμα ἀνοικτὸ τὴν ἐπιστήμη. Τὸ θαῦμα, ἔλεγε ὁ γέροντας, εἶναι ἓνα μυστήριον, τὸ ὁποῖο βιώνεται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθεῖ,

³¹⁹ Ὁπ.π., σ. 37.

³²⁰ Ὁπ.π., σ. 172.

³²¹ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος ΚΣΤ, Περί Διακρίσεως 3*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπὸς, ¹⁴2000, σ. 304.

³²² Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος ΚΣΤ, Περί Διακρίσεως 67*, ὁπ.π., σ. 328.

τὸ μυαλὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἐρμηνεύσει³²³. Θεωροῦσε ὅτι εἶναι καλὸ νὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος σύμμαχο τὸν Θεὸ καὶ «γιὰ τὸν Θεὸ δὲν ὑπάρχει οὔτε δύσκολο θέμα οὔτε δύσκολη λύση». Ὅλα εἶναι ἀπλὰ γιὰ τὸν Θεό. Δὲν χρησιμοποιεῖ μεγαλύτερη δύναμη γιὰ τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ μικρότερη γιὰ τὰ φυσικὰ. Τὸ κυριότερο εἶναι ὁ ἄνθρωπος νὰ γαντζωθεῖ στὸν Θεὸ³²⁴. Δὲν ξέρεи τί θὰ συμβεῖ, ἀλλὰ ἀφήνει τὸν Θεὸ νὰ ξέρει τί θὰ συμβεῖ.³²⁵

Γιὰ νὰ θεραπεύσει ὁ Χριστὸς αὐτὰ ποὺ δὲν θεραπεύονται ἀπὸ τοὺς γιατρούς, θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει, ἔλεγε ὁ γέροντας, σοβαρὸς λόγος καὶ ὁ πιστὸς νὰ εἶναι πολὺ δοσμένος στὸν Θεό. Γιατί ὁ Χριστὸς λίγο ἂν χαϊδέψει τοὺς ἀρρώστους στὸ χέρι, φεύγουν ὅλα καὶ γίνονται καλά. Οὔτε φάρμακα χρειάζονται μετὰ οὔτε φαρμακάκια. Κι ἂν τοὺς χαϊδέψει στὸ πρόσωπο, εἶναι ἀκόμη καλύτερα. Ἄν τοὺς ἀγκαλιάσει κιόλας, θὰ μαλακώσει καὶ ἡ καρδιά τους. Καταλάβετε; Χρειάζεται ὅμως μεγάλη πίστη. Ἄν δὲν ἔχει πίστη ὁ ἴδιος ὁ ἄρρωστος, δὲν γίνεται καλά.³²⁶ Ὁ γέροντας προέτρεπε τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι ἀναζητοῦσαν τὴν θεραπεία τους, ἀφοῦ κάνουν ὅ,τι μποροῦν ἀνθρωπίνως, μετὰ νὰ τὰ ἀφήνουν στὸν Θεό. Ὁ Θεὸς θὰ δείξει καὶ θὰ φωτίσει τί πρέπει νὰ γίνει, πῶς νὰ ἀντιμετωπιστεῖ καλύτερα ἢ ἀρρώστια. Νὰ ἐμπιστεύονται τὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν βάζουν μπροστὰ πρὶν ἀπὸ κάθε τους ἐνέργεια.³²⁷ Θεωροῦσε πῶς ὅ,τι μπορεῖ νὰ κάνει ἓνας ἀνθρωπίνως, πρέπει νὰ τὸ κάνει καὶ ὅ,τι δὲν μπορεῖ, νὰ τὸ ἀφήνει στὸν Θεό. Καὶ ἂν κάνει λίγο περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι μπορεῖ, ὄχι

---

³²³ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι ΣΤ', Περὶ προσευχῆς*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ²2012, σ. 113.

³²⁴ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Α', Μὲ πόνο καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ¹⁶2011, σσ. 122-123.

³²⁵ Prof. Dr. Dr. Βασιλείου Γαϊτάνη, *Φιλοσοφία τῶν Ἐθνῶν, Τεύχος πρῶτο. Ἡ Ἁγία Ρωσία. (Τὸ πάθος τοῦ σπαταλήματος στὴν Ἀγάπη)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2017, σ. 23.

³²⁶ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Δ', Οἰκογενειακὴ ζωὴ*, ὁ.π.π., σσ. 225-226.

³²⁷ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Α', Μὲ πόνο καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο*, ὁ.π.π., σ. 227.

ὅμως ἀπὸ ἐγωισμὸ ἀλλὰ ἀπὸ φιλότιμο, γιατί νομίζει ὅτι δὲν ἐξάντλησε αὐτὸ ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει ἀνθρωπίνως, πάλι τὸ βλέπει ὁ Θεὸς καὶ συγκινεῖται...Εἶναι ἐγωιστικὸ νὰ προσπαθεῖ νὰ βοηθήσει κανεὶς σὲ κάτι ποὺ δὲν γίνεται ἀνθρωπίνως... Ὁ ἴδιος ἔλεγε ὅταν ἔβλεπε, ὅτι μία κατάσταση δὲν βοηθιέται ἀνθρωπίνως...τότε ὑψώνει τὰ χέρια στὸν Θεό, ἀνάβει δυὸ λαμπάδες, ἀφήνει τὸ πρόβλημα στὸν Θεὸ καὶ ἀμέσως τακτοποιεῖται³²⁸.

Μετὰ τὴν ἀποθέωση τῆς ἐπιστήμης, ὅπως αὐτὴ ἐκφράστηκε, ὅλοι τώρα ξέρουν ὅτι ἐπιστήμη εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀμαρτία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ! γιατί ἀποστέρησε τὴν ἴδια τὴν οὐσιώδη ἀγιοπνευματικὴ ἐξήγηση τῆς πλάσης, ἀποστέρησε τὴν ἐκκλησιὰ τῆς σωτηρίας τοῦ θαύματος καὶ τῆς ἐξήγησης τῶν πάντων ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, καὶ στὴν θέση της τοποθέτησε μία κατακερματισμένη ἐξήγηση πτώσης. Οὐσιαστικὰ ἡ ἐπιστήμη ἡ ἴδια, στὸ βαθύτερο βάθος της εἶναι ἡ ἀθλιότερη καὶ πιὸ ἐκτροματικὴ ἔκφραση τοῦ θαύματος.³²⁹ Οὐσιαστικὰ τὸ θαῦμα δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ τὴν πρόκληση τῆς καλοσύνης μας μπροστὰ στὴν Ἀγιότητά Του!. Ὁ Θεὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ βοηθήσει³³⁰.

Τὸ θαῦμα τότε πραγματοποιεῖται καὶ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ ἡ ἀνταπόκριση τοῦ θεοῦ στὸν πόνο ἐκείνου ποὺ σπαταλήθηκε στὴν ἀγάπη³³¹, ἀλλὰ καὶ ἡ παραχώρηση τῆς συγχώρησης³³² ἀπὸ τὸν Θεό. Τὸ θαῦμα, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτα, παρὰ μόνο νὰ θυσιαστοῦμε ὁλόκληροι μὲ τὴν ἀγία θλίψη μας γιὰ νὰ τὸ ἐλκύσουμε, αὐτὸ καὶ μόνο τὸ ἴδιο θαῦμα θὰ μᾶς δείξει, μὲ τὴν

---

³²⁸ Γέροντος Παΐσιου, *Λόγοι Β΄, Πνευματικὴ ἀφύπνιση*, ὁπ.π., σσ. 282-283.

³²⁹ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Τρίτο)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, 2019, σ. 30.

³³⁰ Ὁπ.π., σ. 32.

³³¹ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Πρῶτο)*, ὁπ.π., σ. 47.

³³² Ὁπ.π., σ. 82.

ἴδια τὴν πραγματικότητα τῆς μορφῆς του ποὺ θὰ ἐκπληρωθεῖ, ἐὰν συγχωρηθῆκαμε. Καὶ συγχώρηση κατὰ βάθος, δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς νὰ νοιώσουμε τὴν ἀγάπη!. Τὸ νὰ μπορέσουμε νὰ νοιώσουμε τὴν ἀγάπη δὲν ἀνήκει σὲ ἐμᾶς, ἀλλὰ στὸν Θεό. Εἶναι ἡ μεγαλύτερη εὐεργεσία Του. Τὸ θαῦμα δείχνει σὲ ἐμᾶς τὴν λύση τῆς ἀναξιότητάς μας, τῆς μεγάλης ἀμαρτίας μας, ἀλλὰ καὶ τὴν βαθύτερη ἔννοια ἐνὸς κρυμμένου θάρρους μας ποὺ ἀκόμα δὲν τὸ ξέρουμε ὅτι ὑπάρχει. Τὸ θάρρος τῆς βαθιᾶς μας βεβαιότητας, ὅτι κατὰ βάθος δὲν μπορούμε νὰ κάνουμε τίποτα ἐὰν δὲν θελήσει τὸ ἴδιο θαῦμα τοῦ Θεοῦ. Μόνο μὲ αὐτὸ ζοῦμε, ἔχοντας μία ἀχνότατη ἐλπίδα, μιὰ καὶ μόνη, ὅτι στὸ τέλος θὰ μᾶς βοηθήσει αὐτὸ τὸ θαῦμα. Τὸ ἴδιο αὐτὸ ποὺ ἐμεῖς εἴμαστε ἀνάξιοι νὰ κάνουμε. Κανένας ἄνθρωπος ὅτι καὶ νὰ κάνει, στὴν ἄκρη τοῦ σύμπαντος νὰ φτάσει, δὲν μπορεῖ νὰ πάει στὴν ζωὴ του οὔτε ἓνα κόκκο παραπέρα ἀπὸ αὐτὸ.³³³

Ἔτσι κατὰ τὸ π.Παῖσιο τὸ θαῦμα γίνεται, ὅταν συμμετέχει κανεὶς στὸν πόνο τοῦ ἄλλου. Ὅλη ἡ βάση εἶναι νὰ αισθανθεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἄλλο σὰν ἀδελφὸ του καὶ νὰ τὸν πονέσει. Αὐτὸς ὁ πόνος συγκινεῖ τὸν Θεὸ καὶ κάνει θαῦμα³³⁴. Ἡ θυσία γιὰ τὸν συνάνθρωπό μας κρύβει τὴν μεγάλη ἀγάπη γιὰ τὸν Χριστό. Ὅσοι ἔχουν ἀγαθὴ προαίρεση γιὰ νὰ ἐλέησουν, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τίποτα καὶ πονᾶνε γι' αὐτό, ἐλεοῦν μὲ τὸ αἷμα τῆς καρδιάς τους³³⁵. Ὁ Θεός, ἔλεγε ὁ γέροντας, μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ γίνουμε ἅγιοι καὶ νὰ κάνουμε θαύματα³³⁶, ὅπως ἔκανε ὁ Κύριος μας. Ἄν εἴχαμε καλὴ

---

³³³ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις (Τετράδιο Τέταρτο)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2020, σσ. 28-29.

³³⁴ Γέροντος Παΐσιου Ἀγιορείτου, *Λόγοι Β΄, Πνευματικὴ ἀφύπνιση, ὁπ.π.*, σ. 195.

³³⁵ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, (Πρωτοπρ.), *Παῖσιος Ὁρθοδοξίας Ἄνθος Ἐῶσμον*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη, 2004, σ. 110.

³³⁶ Ἰω. 14, 12.

πνευματική υγεία θα ζητούσαμε με παρρησία από τον Θεό τη σωματική υγεία του συνανθρώπου μας και θα θεραπευόταν και δέν θα παιδευόταν³³⁷.

Ο γέροντας έλεγε ότι οι άνθρωποι οι όποιοι έχουν αγιότητα, έχουν δύναμη, γιατί δημιουργούν γύρω τους, κατά κάποιο τρόπο, ένα ηλεκτρομαγνητικό πνευματικό πεδίο και έπηρεάζει θετικά όσους βρίσκονται μέσα σ' αυτό³³⁸. Η ανώτερη έλπίδα για τον άνθρωπο του θεού είναι ότι όλα θα έπέλθουν από το θαύμα που μια ανώτερη καλωσύνη ζήτησε για αυτόν³³⁹. Οί άγιοι ήταν άνθρωποι όπως έμεεις, αλλά με τη ζωή τους ευαρέστησαν τον Θεό. Κάνουν τα θαύματά τους με τη δύναμη του Θεού και πολλά από αυτά παραμένουν σε μās άγνωστα. Ο Παΐσιος επέμενε ότι είναι πολύ σημαντικό να σκεφτόμαστε τους Άγιους γιατί τότε μās σκέφτονται και οι Άγιοι και μās βοηθούν. Έτσι πιάνει κανείς φιλία με τους Άγιους, που είναι και ή πιό σίγουρη φιλία. Τότε μπορεί να είναι μόνος και να ζει με όλους· και με Άγιους και με Άγγέλους και με όλον τον κόσμο. Νά είναι μόνος και να νοιώθει όλη αυτή την συντροφιά. Είναι ζωντανή ή παρουσία των Αγίων. Όλοι οι Άγιοι είναι παιδιά του Θεού και βοηθούν έμās τα ταλαίπωρα παιδιά του Θεού³⁴⁰.

Χρειάζεται λοιπόν ή ακράδαντη πίστη ως προϋπόθεση για να γίνει το θαύμα γ' αυτό και ο Κύριος έλεγε στην παραβολή της σινάπεως ότι αν έχουμε πίστη σαν τον κόκκο του σιναπιού και ποϋμε σε ένα βουνό να μετακινηθεί και να πέσει στην θάλασσα, αυτό πράγματι θα πάει εκεί που θα του ποϋμε. Ο Απόστολος Πέτρος έχοντας πίστη απέναντι στον λόγο του Χριστού βγήκε από την βάρκα και περπάτησε επάνω στην θάλασσα, όμως φοβούμενος τα κύματα όλιγοψύχησε και άρχισε να

---

³³⁷ Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Λόγοι Β'*, *Πνευματική άφύπνιση*, όπ.π., σ. 314.

³³⁸ Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Λόγοι Δ'*, *Οίκογενειακή ζωή*, όπ.π., σ. 163.

³³⁹ Βασίλιος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις (Τετράδιο Πρώτο, όπ.π., σ. 47.*

³⁴⁰ Γέροντος Παΐσιου Αγιορείτου, *Λόγοι Α'*, *Με πόνο και αγάπη για το σύγχρονο άνθρωπο*, όπ.π., σ. 336.

καταποντίζεται. Τὸ θαῦμα εἶναι ἀνατροπὴ τῶν νόμων τῆς φύσεως καὶ ἡ πίστις ἢ ὑπέρβασις. Ἔτσι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἄρχισε νὰ βυθίζεται ὅταν ἄρχισε νὰ σκέπτεται μὲ τὴν λογικὴν.

Ἡ Πίστις ὅμως ἔχει σὰν προϋπόθεσιν τὴν ταπείνωσιν. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ πιστεύουμε ὅτι δὲν εἴμαστε ἐμεῖς οἱ δυνατοὶ ἀλλὰ Ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἔτσι ὁ Θεὸς κάνει τὸ θαῦμα ποὺ εἶναι ἡ ἀνταπάντησις τοῦ Θεοῦ στὴν Πρόνοια τῆς ταπείνωσός μας³⁴¹. Ἡ σταθερὴ καὶ ἀκράδαντη πίστις εἶναι δῶρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ὄχι δικό μας κατόρθωμα.

Αὐτὸ τονίζει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέγοντας :« Μόνη ἡ πίστις παραμένει σ' ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν· δὲν διαψεύδει ὅποιον τὴν λαμβάνει, δὲν ἀθετεῖ ὅποιον τὴν ἔχει, δὲν φοβᾶται τοὺς κλέφτας, δὲν κοιτᾷ λοξὰ τοὺς ἄρπαγες, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ κλειδαριῆς, δὲν ζητᾷ φύλακες. Γιατί ἡ πίστις ἔχει φύλακα τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος παρέχει δι' αὐτῆς σὲ ὅλους τὰ πάντα ἀμέσως. Αὐτὴν ἐπιθυμοῦν νὰ ἔχουν οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ τὴν κατέχουν οἱ ἰδιῶτες· τὴν ζητοῦν οἱ μεγάλοι καὶ τρανοὶ ἀλλὰ ἐκείνη ἀσπάζεται τοὺς εὐτελεῖς· ἔρχεται πρὸς τοὺς ἀρρώστους, τοὺς κρατεῖ ἀπ' τὸ χερί καὶ τοὺς καθοδηγεῖ, χαρίζοντας ἀμισθὶ τὶς θεραπείες»³⁴².

Ὁ Ντοστογιέφσκι γνωρίζει καλὰ ὅτι τὸ θαῦμα ποτὲ δὲν ὑπάρχει καὶ ποτὲ δὲν ἐκπληρώνεται σὲ ἐκείνους ποὺ ἐπέλεξαν τὴν ζωὴ ὡς ζωὴ, ἀλλὰ ἀντίθετα σὲ ἐκείνους ποὺ ἐπέλεξαν νὰ διαλέξει ὁ Θεὸς γιὰ αὐτούς, νὰ διαλέξει ἀνάλογα μὲ τὸ σπατάλημα

³⁴¹ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις (Τετράδιο Πρῶτο)*, ὁπ.π., σ. 194.

³⁴² Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Ὁμιλία Ε'· Εἰς τὴν αἰμορροοῦσαν, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου*, PG 64, 17: « Μόνη γὰρ πίστις παραμένει τοῖς ἔχουσιν· οὐ ψεύδεται τὸν λαμβάνοντα, οὐκ ἀθετεῖ τὸν κτησάμενον, οὐκ εὐλαβεῖται τοὺς κλέπτας, οὐχ ὑφορᾶται τοὺς ἄρπαγας, οὐ χρήζει σφραγίδων, οὐ ζητεῖ τοὺς φυλάττοντας· Θεὸν γὰρ ἔχει φύλακα τὸν πάντα τοῖς πᾶσι διὰ ταύτης ἐτοιμῶς παρέχοντα. Ταύτην ἐπιθυμοῦσιν ἔχειν βασιλεῖς, ἀλλ' ἰδιῶται κέκτηνται· ζητοῦσι δυνάσται, αὐτὴ δὲ ταπεινοῖς προστρέχει, καὶ τοὺς εὐτελεῖς περιπτύσσει· ἔρχεται πρὸς τοὺς ἀρρώστους, καὶ τούτους παρακρατοῦσα χειραγωγεῖ, ἀμισθὶ τὰς ἰάσεις δωρομένη».

πού κάνανε στην ζωή για τους βασανισμένους³⁴³ που σημαίνει ακράδαντη πίστη και έμπιστοσύνη στην πρόνοια του Θεού. Ξέρει ότι ο Θεός διαλέγει για αυτούς το θαύμα αντί για την ζωή, και το διαλέγει για κείνους που σπαταλήθηκαν στην αγάπη, για κείνους που σπαταλώντας τον εαυτό τους στην αγάπη για το Θεό διάλεξαν χωρίς ακόμα και να ξέρουν τον ίδιο τον Θεό ώστε μετά να διαλέξει Αυτός για αυτούς³⁴⁴.

8.3 Θαυμαστός ο Θεός εν τοῖς Ἁγίοις Αὐτοῦ. Τὸ Θαῦμα τῆς Ἁγίας Μαρίας στις Η.Π.Α.

Μία οικογένεια από την Κύπρο Βάσου Βασιλείου από τη Λεμεσό το 2004 προσπαθοῦσε να βρεῖ μόσχευμα για ἐγχειρήσουν τὸ μικρὸ τους παιδί τὸν Ἄνδρεια πού ἔπασχε ἀπὸ λευχαιμία. Προσεύχονταν μὲ πίστη στὸν Θεὸ καὶ πράγματι ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν προσευχή τους καὶ βρέθηκε δότης. Ἔτσι ἐτοιμάστηκαν νὰ πᾶνε στὶς Η.Π.Α., ὅπου θὰ γινόταν ἡ λεπτὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση μεταμόσχευσης μυελοῦ.

Πρὶν λοιπὸν ξεκινήσουν γιὰ τὴν ἐγχείρηση, οἱ γονεῖς ἄκουσαν γιὰ τὰ Θαύματα τῆς Ἁγίας Μαρίας καὶ πῆραν τὴν πρωτοβουλία νὰ τηλεφωνήσουν στὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Μαρίας στὴν Ἄνδρο, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴν Εὐλογία Τῆς. Στὸ τηλέφωνο ὁ Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, Ἀρχιμανδρίτης Κυπριανός, ὑποσχέθηκε πὼς θὰ προσευχηθεῖ στὴν Ἁγία καὶ εὐχήθηκε στοὺς γονεῖς νὰ ἔχει τὸ παιδί τὴν Ἁγία Μαρίνα στὸ χειρουργεῖο γιὰ βοήθεια. Πράγματι μὲ τὴν εὐχή τοῦ Ἡγουμένου Κυπριανοῦ στὶς ἀποσκευές τους καὶ μὲ ακράδαντη τὴν πίστη γιὰ τὴ βοήθεια τῆς Ἁγίας Μαρίας, οἱ δυὸ γονεῖς καὶ ὁ μικρὸς Ἄνδρεια μετέβησαν στὶς Η.Π.Α.

Μετὰ τὶς καθιερωμένες προκαταρκτικὲς ἐξετάσεις προετοιμασίας, ὁ μικρὸς Ἄνδρεια εἰσηλθε γιὰ τὴν πραγματικὰ πολὺ σοβαρὴ καὶ λεπτὴ ἐγχείρηση.

---

³⁴³ Βασίλειος Τσάρεβιτς (Prof. Dr. Dr. Gaitanis Vassilios), *Θλιμμένες Φιλοσοφικὲς Σκέψεις (Τετράδιο Πρῶτο)*, ὁπ.π., σσ. 160-161.

³⁴⁴ Ὅπ.π., σ. 161.

Λίγη ώρα πριν τὸ χειρουργεῖο, παρουσιάστηκε στὸν ἰατρὸ ποὺ θὰ χειρουργοῦσε τὸν μικρὸ Ἀνδρέα μία γυναίκα. Εἶπε πὼς εἶναι γιατρὸς καὶ παρακάλεσε νὰ παρακολουθήσει τὴν ἐγχείρηση, ἐπειδὴ ἦταν προσωπικὴ ἰατρὸς τοῦ μικροῦ Ἀνδρέα. Ἡ συζήτηση τῆς γυναίκας μὲ τὸν χειροῦργο, ἔδειχνε πὼς κατεῖχε τὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη καὶ δὲν ἄφηνε καμιά ἀμφιβολία στὸ χειροῦργο νὰ σκεφτεῖ πὼς δὲν εἶναι ἰατρός.

Ἐκεῖνος πάντως τῆς εἶπε πὼς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βρίσκεται στὸ χειρουργεῖο ξένος ἰατρὸς καὶ πὼς ἀποτελοῦσε πρακτικὴ τῆς ἰατρικῆς τοῦ ὁμάδας, νὰ μὴν μετέχουν ἄλλοι στὶς λεπτὲς αὐτὲς ἐγχειρήσεις. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τῆς γυναίκας ἔκαμψε τὴν ἀρχικὴ ἀδιαλλαξία τοῦ χειροῦργου. Τῆς ζήτησε νὰ ἀφήσει τὰ στοιχεῖα τῆς στὴ γραμματεία καὶ νὰ εἰσέλθει στὴ συνέχεια στὸ χειρουργεῖο μαζί του.

Ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἡ ἄγνωστη ἰατρὸς εἰσήλθε στὸ χειρουργεῖο καὶ ὄχι ἀπλῶς παρακολουθοῦσε, ἀλλὰ συμμετεῖχε ἐνεργὰ στὴν ἐγχείρηση τοῦ μικροῦ Ἀνδρέα. Ἀρκετὲς φορὲς μάλιστα ἔδωσε τὶς κατευθύνσεις γιὰ τὸ πὼς ἔπρεπε νὰ προχωρήσει ἡ ἐπέμβαση.

Ὅλα πῆγαν καλὰ καὶ ὁ ἰατρὸς ἀφοῦ τὴν εὐχαρίστησε ἐξῆλθε τοῦ χειρουργείου. Τὸ ζεῦγος Βασιλείου ἔτρεξε νὰ πληροφορηθεῖ γιὰ τὸ πὼς πῆγε ἡ ἐγχείρηση. «Ὅλα πῆγαν πολὺ καλὰ» τοὺς εἶπε. Καὶ πρόσθεσε: «Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ καταλάβω, πὼς εἶχατε μία τέτοια ἰατρὸ γιὰ τὸ παιδί σας καὶ ἦλθατε σὲ μένα;».

Οἱ γονεῖς ἐκπληκτοὶ τοῦ ἀπάντησαν ὅτι δὲν εἶχαν φέρι κάποια ἰατρὸ καὶ δὲν γνωρίζουν κάτι σχετικὸ. Ὁ χειροῦργος ὅμως ἐπέμενε καὶ τοὺς εἶπε πὼς ὅταν ἐξῆλθε ἀπὸ τὸ χειρουργεῖο, ἡ ἰατρὸς τοῦ μικροῦ Ἀνδρέα παρέμεινε γιὰ λίγο μέσα μὲ τὴν ὑπόλοιπη ἰατρικὴ ὁμάδα.

Ὡς ἐκ τούτου κάπου ἐκεῖ γύρω θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι, γι' αὐτὸ καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ τὴ συναντήσουν. Μάταια ὅμως ἔψαχναν νὰ τὴ βροῦν. Ἡ γιατρὸς εἶχε εξαφανισθεῖ...

Σκέφθηκαν πὼς θὰ ἔφυγε καὶ πῆγαν μετὰ τὴν προτροπὴ τοῦ χειρουργοῦ στὴ γραμματεία, γιὰ νὰ ζητήσουν τὰ στοιχεῖα τῆς προκειμένου νὰ τὴν εὐχαριστήσουν. Πίστευαν πὼς ἴσως κάποια γιατρὸς ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ἢ τὴν Κύπρο, εὐαισθητοποιήθηκε καὶ ταξίδευσε στὶς Η.Π.Α. γιὰ νὰ συμβάλλει στὴν λεπτὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση.

Μὲ ἐκπληξὴ διαπίστωσαν πὼς ἡ ἀγνωστὴ γυναῖκα ἰατρός, εἶχε ὑπογράψει μὲ τὸ ὄνομα «Μαρίνα ἀπὸ τὴν Ἄνδρο» (Marina from Andros).

Δὲν πίστευαν αὐτὸ ποὺ ἔβλεπαν. Στέκονταν ἐπὶ ἀρκετὴ ὥρα ἀμήχανοι μπροστὰ στὸ Θαῦμα τῆς Ἁγίας Μαρίνας. Τὰ δάκρυα εὐγνωμοσύνης καὶ χαρᾶς πλημμύρισαν τὰ μάτια τους. Θυμήθηκαν αὐτὸ ποὺ τοὺς εἶχε πεῖ ὁ σεβαστὸς Γέροντας καὶ Ἡγούμενος τῆς ὁμώνυμης Ἱερᾶς Μονῆς: "Πηγαίνετε στὴν Ἀμερικὴ καὶ εὐχομαί ἡ Ἁγία Μαρίνα νὰ εἶναι μέσα στὸ χειρουργεῖο".

Τὴν ἀπερίγραπτη χαρὰ τους γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἔκβαση τῆς ἐγχείρησης καὶ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς υγείας τοῦ μικροῦ Ἀνδρέα, τὴ μετέφεραν στὰ Μ.Μ.Ε. μιλώντας γιὰ τὸ ἀληθινὸ Θαῦμα.

Ἀπὸ τότε ἔβαλαν ὡς τάμα νὰ βρίσκονται πάντοτε οἰκογενειακῶς στὴν Ἄνδρο, τὴν ἡμέρα τῆς Μνήμης τῆς Ἁγίας Μαρίνας.

Ἔτσι καὶ πράττουν, ἐνῶ ὅπως ἀνέφερε Μοναχὸς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς μὲ τὸν ὁποῖο συνομιλήσαμε δυὸ φορές, στὰ χρόνια ποὺ μεσολάβησαν ἀπὸ τότε, ἡ οἰκογένεια Βασιλείου μεταβαίνει τακτικὰ ἀπὸ τὴ Λεμεσό κάθε καλοκαίρι στὴν Ἄνδρο, γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὴν Ἁγία Μαρίνα ποὺ ἔσωσε τὸν μικρὸ Ἀνδρέα.

Οὐδέποτε λοιπὸν ἀπουσίασαν τὰ Θαύματα τῶν Ἁγίων ἀπὸ τῆ ζωῆ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, καὶ εἶθε ὁ Πανάγαθος Θεός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, νὰ ἐνισχύει τὴν πίστη μας μὲ τὰ Θαύματα τῶν Ἁγίων μας³⁴⁵. Ἀμήν!

---

³⁴⁵ «Τὸ θαῦμα τῆς Ἁγίας Μαρίας στὶς Η.Π.Α.», <https://sites.google.com/site/orthodoxy1054/to-thauma-tes-agias-marinas-stis-e-p-a>- ἀναδημοσίευση ἀπὸ «Στύλος Ὁρθοδοξίας», Τεύχος Ἰανουαρίου, 2006.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Στην παρούσα εργασία είδαμε ότι σε ειρήνη με τὸν Θεό, στὴν πληρότητα τῆς κοινωνίας με τὸ Θεό, οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὐά, ἦταν ἀπολύτως ὑγιεῖς. Ἀκόμη καὶ ὅταν τοὺς δόθηκε ἡ ἐντολὴ νὰ φροντίζουν τὸν Κῆπο τῆς Ἑδέμ, αὐτὴ ἡ ἐργασία δὲν τοὺς προκαλοῦσε καμμιὰ κούραση ἢ ταλαιπωρία. Μόνο ὅταν παράκουσαν τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ βγήκαν μετὰ τὴν ἀνυπακοή τους ἀπὸ τὴν Δημιουργὸ Θεϊκὴ δύναμη ποὺ ἀγιάζει καὶ ἀναπληρώνει τὴν κτιστὴ φύση, οἱ ἄνθρωποι καταδικάστηκαν νὰ ὑποφέρουν. Ἡ γυναίκα μετὰ πόνους θὰ γεννάει τὰ παιδιά της καὶ ὁ ἄνδρας μετὰ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου του θὰ ἐργάζεται καὶ θὰ καλλιεργεῖ τὴν γῆ καθὼς πλέον στὴν πτωτικὴ ζωὴ τους θὰ τοὺς ἀκολουθοῦν ἡ λύπη, ἡ θλίψη, ὁ πόνος, ἡ ἀρρώστια καὶ ὁ θάνατος. Τὰ λόγια τοῦ προφήτη Δαυὶδ παραμένουν πάντα ἀληθινὰ «Ὅλες οἱ ἡμέρες τῶν ἐτῶν τῆς ζωῆς μας ἀνέρχονται περίπου σὲ ἑβδομήντα ἔτη. Ἐὰν δὲ κάποιος ἔχει δυνατὴ κράση τότε μπορεῖ νὰ φθάσει εἰς τὰ ὀγδόντα ἔτη. Τὰ πέραν τούτων εἶναι κόπος καὶ ταλαιπωρία. Διότι λόγῳ τοῦ γήρατος ἐπέρχεται σιγὰ σιγὰ ἡ κατάπτωση τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων καὶ ταλαιπωρούμαστε»³⁴⁶.

Κάποιες ἀσθένειες ὀφείλονται σὲ φυσιολογικὰ αἷτια ὅπως τὰ γηρατειὰ καὶ ἡ ἐξασθένιση τοῦ σώματος, ἄλλες στὸν τρόπο ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ἡ πολυφαγία, μέθη, κρεπάλη κ.ἄ . Ὅμως ἡ κύρια αἰτία τῆς ἀσθενείας δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.

Αὐτὸ τὸ εἶδαμε μέσα ἀπὸ τὴν πορεία ποὺ κάναμε στὴν Ἁγία Γραφή καὶ στοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἔτσι ἡ ἀσθένεια παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεό:

- Ὡς ἐπιβεβαίωση τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

---

³⁴⁶ Ψαλμ. 89, 10 «αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος· ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθησόμεθα».

- Για να καταισχύνη τὸν διάβολο.
- Ὃταν ὁ ἄνθρωπος κυριεύεται ἀπὸ ἐγωισμό-ἀλαζονία- ὑπερηφάνεια.
- Ὃταν ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται μὲ ἀσέβεια πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ.
- Πρὸς παιδαγωγία μας γιὰ ἀπόκτηση ἢ πρόοδο τῶν ἀρετῶν.
- Πρὸς Δοξολογία τοῦ Θεοῦ.
- Ἄν ὁ τρόπος ποὺ διάγει τὸν βίον του ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀντίθετος τῶν ἐντολῶν Του.
- Για να μᾶς προφυλάξει καμμιά φορά ἀπὸ ἄλλα ἐπερχόμενα δεινά.
- Ὡς εὐκαιρία γιὰ τὴν σωτηρία τῶν οἰκειῶν τοῦ ἀσθενοῦς.
- Δοκιμασία γιὰ να μᾶς προφυλάξει ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν κενοδοξία.

Τὰ ὄπλα τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὴν ἀσθένεια δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀκράδαντη σταθερὴ πίστη στὸν Θεό, ἡ μετάνοια, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ μετάληψη τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, ἡ ὑπομονή, ἡ προσευχή, ἡ δοξολογία, καὶ ἡ εὐχαριστία.

Ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ να καταφεύγει στὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη γιατί ὁ θεὸς τὴν ἔδωσε στοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ ὄχι καὶ να τὴν ἐξυψώνει σὲ Θεὸ γιατί τότε πέφτει σὲ εἰδωλολατρία.

Στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, τοῦ περνοῦν διάφορες σκέψεις ἀπὸ τὸ μυαλό του, ποὺ τὸν κάνουν μερικὲς φορὲς να δυσανασχετεῖ ἢ να τὰ βάζει καὶ μὲ τὸν Θεὸ ἀκόμη. Ὅμως πρέπει να στηρίζει πάντοτε τὶς ἐλπίδες του στὸν Θεὸ καὶ ἔχοντας σταθερὴ πίστη σὲ Αὐτὸν , να μὴν λιποψυχεῖ, ἀκόμη καὶ ἂν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη δὲν μπορεῖ να παρέχει περαιτέρω βοήθεια, ὁ Θεός, ὁ δημιουργὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰσακούοντας τὴν προσευχὴ τοῦ ἀσθενοῦς ἢ τῶν συγγενῶν του, ἐπεμβαίνει μὲ τὴν θεία Του καὶ δημιουργικὴ Του Δύναμη καὶ κάνει τὸ θαῦμα ὥστε να ἀποκατασταθεῖ ἡ ὑγεία τοῦ νοσοῦντος ἀνθρώπου.

Ὁ Ἱερέας ἢ ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος θὰ πρέπει ὀπλισμένος μὲ προσευχὴ καὶ πίστη νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ἀσθενή στὸ νοσοκομεῖο ἢ στὸ σπίτι. Ὅμως θέλει ἰδιαίτερη προσοχὴ καὶ νὰ δείχνει σεβασμὸ στὸν πάσχοντα καὶ νὰ μὴν γίνεται ἀδιάκριτος. Ἰδιαίτερα ὁ Ἱερέας πού φέρει ἐπάνω του τὴν Ἱεροσύνη τοῦ Κυρίου, ἐκπληρώνοντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου ὅπως τὴν διαβάζουμε στὸ εὐαγγέλιο τῆς Μελλούσης Κρίσεως τοῦ κόσμου, νὰ ἐπισκέπτεται τὸν ἀσθενή ἀφοῦ πρῶτα κάνει προσευχὴ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ὀπλισμένος μὲ τὴν δύναμη ποὺ μόνο Αὐτὸς παρέχει, (τὴν Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος στοὺς ἐκλεκτοὺς Του δούλους) νὰ προσεγγίσει τὸν ἄρρωστο ἐπιδεικνύοντας, ταπεινὴν, ζεστασιά, ἐμπιστοσύνη, διακριτικότητα, πνευματικότητα. Νὰ προσπαθήσει ἀνάλογα μὲ τὴν δεκτικότητα τοῦ ἀσθενοῦς, νὰ τὸν εἰσαγάγει στὴν Οὐράνια Βασιλεία μὲ τὸ μυστήριον τῆς μετανοίας, τῆς ἐξομολογήσεως, τῆς Θείας Μεταλήψεως τῶν Ἀχράντων μυστηρίων, ἢ ἀκόμη ἂν καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος εἶναι κατάλληλος καὶ ὁ ἀσθενὴς τὸ ἐπιζητεῖ, νὰ τελέσει τὸ μυστήριον τοῦ Ἀγιασμοῦ, τοῦ Ἁγίου Εὐχελαίου καὶ νὰ τοῦ διαβάσει τὶς εὐχὲς τῆς ἐκκλησίας μας πρὸς ἀσθενοῦντα.

Ὁ Κύριός μας εἰσακούοντας τὶς προσευχὰς μας καὶ ἀνάλογα μὲ τὸ λόγο ποὺ παραχώρησε τὴν ἀσθένεια θὰ ἐπέμβει. Τὰ πάντα εἶναι μέσα στὴν Θεία Του Πρόνοια καὶ ἀποβλέπουν στὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΠΗΓΕΣ

Άγια Γραφή. Ἡ Παλαιά καί ἡ Καινή Διαθήκη, ἐκδ. Ἀδελφότης θεολόγων, ἡ «ΖΩΗ»
Ἀθῆναι, ¹²1991.

Ἡ Ἅγια Γραφή, (Παλαιά καί Καινή Διαθήκη) Μετάφραση ἀπό τὰ πρωτότυπα κείμενα, ἐκδ. Ἑλληνική Βιβλική Ἐταιρεία, Ἀθήνα, 2009.

Ἡ Παλαιά Διαθήκη μετά συντόμου ἐρμηνείας, Ν.Π. Βασιλειάδη, ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ Γ-Δ, τόμ. 6, ἐκδ. Ἀδελφότης θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ» Ἀθῆναι, ³2000.

Ἡ Παλαιά Διαθήκη μετά συντόμου ἐρμηνείας, Π.Ν. Τρεμπέλα, ΨΑΛΜΟΙ, τόμ. 10, ἐκδ. Ἀδελφότης θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ» Ἀθῆναι, ³1995.

Ἡ Παλαιά Διαθήκη (Κείμενον – Σύντομος ἐρμηνεία - Ἐκτενεῖς σχολιασμοί – Πατερικάί γνῶμαι – Πρακτικά διδάγματα) Εἰσαγωγαί ὑπό Γ.Γ. Ψαλλάκη, Ἑρμηνεία ὑπό Π.Ν. Τρεμπέλα, ΗΣΑΙΑΣ, τόμ. 16ος, ἐκδ. Ἀδελφότης θεολόγων «Ο ΣΩΤΗΡ», Ἀθῆναι, ²2002.

Ἡ Καινή Διαθήκη Ἑπό Ι.Θ. Κολιτσάρα, Κείμενον - Ἑρμηνευτική Ἀπόδοσις ἐκδ. Ἀδελφότης Θεολόγων Ἡ «Ζωή». Ἀθῆναι, 2009.

Παλαιά Διαθήκη Ἰωάννη Θ. Κολιτσάρα, Κείμενον-Ἑρμηνευτική Ἀπόδοσις ἐκδ. Ἀδελφότης θεολόγων, Ἡ «Ζωή», Ἀθῆναι, 1997.

Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Ἀπολογητικά, Λόγος Α' Κατά Ειδώλων*, ΕΠΕ 6, σσ. 92-93, PG 25, 16-17.

Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Λόγος περί τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου*, 5, PG 25, 104-105.

Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Λόγος Β' Περὶ ἐνανθρωπήσεως*, ΕΠΕ 1, σ. 247-248.

Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Ἱστοριοδογματικά Β' Περὶ τῶν γεγενημένων παρ' Ἀρειαν-*

- νῶν, ΕΠΕ 9, σσ. 325-326, PG 25, 57B.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Κατὰ Ἀρειανῶν, Λόγος Γ', 31*, ΒΕΠΕΣ 30, σ. 253, στ. 27-31.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Λόγος περί τῆς ἐναθροπήσεως τοῦ Λόγου*, ΕΠΕ 1, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη, 1976, σ. 234-235.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Ὁμιλία εἰς τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν (ἀμφιβ.) 4*, ΒΕΠΕΣ τόμ. 36, σ.249, στ.24-33, PG 28, 1008.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, (Ψευδόνυμο), *Βίος καί πολιτεία Συγκλιτικῆς 99*, ΒΕΠΕΣ 35, σ. 250, PG 28, 1548D.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Περί ὄρων. Περί ψυχῆς καί νοός*, PG 28, 548BC.
- Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, *Λόγος διακριτικός καί εἰς τάς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ τοῖς ἀποτε-
ζαμένοις καί σωθῆναι θελουμένοις*, PG 28, 1413A-1413C.
- Βασίλειος Καισαρείας, *Ὁμιλία Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός*, 6, ΕΠΕ 7 σ.106, στ.19-26, PG 31, 344 6A.
- Βασίλειος Καισαρείας, *Ὅροι κατὰ πλάτος Β'*, ΕΠΕ 8, σ. 398 & σσ. 404-407, PG 31, 1045, PG 31, 1049 A-C.
- Βαρσανούφριος καί Ἰωάννης, *Ἐρώτησις ΦΗ'*, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμᾶς, Θεσσαλο-
νίκη, 1998, ΕΠΕ, τόμ. Β', σσ. 476-478.
- Βαρσανούφριος καί Ἰωάννης, *Κείμενα Διακριτικά καί Ἠσυχαστικά*, τόμ. Β', ἐκδ. Ἱερά Μονή Ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου Καρέα, Καρέας, 1996.
- Γέροντας Εὐστράτιος (Γκολοβάνσκι), *Ἀπαντήσεις σέ ἐρωτήματα χριστιανῶν. Ἐρω-
τήση 96*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆ, ⁴2012.
- Γέροντας Θαδδαῖος τῆς Βιτόνιτσας, *Οἱ Λογισμοὶ Καθορίζουν τὴν Ζωὴ μας. Βίος καὶ
διδασκαλία τοῦ γέροντα Θαδδαίου τῆς Βιτόνιτσα*. ἐκδ. Ἐν πλῶ, Ἀθήνα, 2012.
- Γέροντας Ἰωάννης τῆς Μονῆς τῶν Σπηλαίων, (Πσκωφ), *Μὲ λεπτότητα καὶ Ἀγάπη*,

- Ἐπιστολές*, ἐκδ. Ἐν πλῶ, Αθήνα, 2013.
- Γέροντας Παΐσιος Ἀγιορείτης, *Λόγοι Α΄, Μὲ πόνο καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ σύγχρονο ἄνθρωπο*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ¹⁶2011.
- Γέροντας Παΐσιος Ἀγιορείτης, *Λόγοι Β, Πνευματικὴ Ἀφύπνιση*, ἐκδ. Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ⁹2009.
- Γέροντας Παΐσιος Ἀγιορείτης, *Λόγοι Δ΄, Οἰκογενειακὴ ζωὴ*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ¹³2010.
- Γέροντας Παΐσιος Ἀγιορείτης, *Λόγοι ΣΤ΄, Περὶ προσευχῆς*, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου «Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος», Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, ²2012.
- Γέροντας Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης, *Βίος καὶ Λόγοι*, ἐκδ. Ἱερὰ Μονὴ Χρυσοπηγῆς, Χανιά, ⁹2008.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος 38, Εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἶπουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος*, ΕΠΕ 5 , σσ. 54-57, PG 36, 324BC.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος 37*, PG 36, 308B.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Ἐπη θεολογικά, Ποίημα ΑΒ Ἐνωμολογία δίστιχος*. ΕΠΕ 9, σ. 408 ΒΕΠΕΣ 61, σ. 212, PG 37, 921.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος ΑΒ΄, Περὶ εὐταξίας, κατὰ τὰς συζητήσεις*, ΕΠΕ 2, σσ. 60-63, PG 36, 196.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος ΚΖ, Ἱερολογικὸς Α΄*, PG 36, 16B.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος Μέγας Κατηχητικὸς*, ΕΠΕ 1 σσ. 417-419 , PG 45, 29.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Περὶ Ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως, Δογματικὰ Α΄*, ΕΠΕ 1, σσ. 370-371, PG 46, 148C -149A.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Εἰς Πουλχερίαν λόγος*, ΕΠΕ 11, σσ. 394-395, PG. 46, 877.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ Ἀναστάσεως*, ΕΠΕ 1, ἐκδ. Γρηγόριος ὁ

- Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη, 1979, σσ. 368-369.
- Γρηγόριος Θεολόγος, *Λόγος Κατηχητικός ὁ Μέγας*, PG 46, 73 A καί 46 28CD.
- Γρηγόριος Νύσσης, *Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, ΕΠΕ 5, σσ. 36-38 , PG 44, 136.
- Γρηγόριος Παλαμᾶς, *Ὁμιλία θ', Εἰς τό κατά τήν Σαμαρείτιδα τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον*, ΕΠΕ 9, ἐκδ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Θεσσαλονίκη, 1985 , σ. 562.
- Γρηγόριος Παλαμᾶς, *Ὁμιλία ΛΑ Ἐκφωνηθεῖσα ἐν Λιτῆ, τελουμένη, Κατά τήν πρώτην τοῦ Αὐγούστου*, ΕΠΕ 36, σ. 298, PG 151, 137D.
- Ἐπιφάνιος Κύπρου, *Πανάριον*, 64, 18, PG. 41, 1097D.
- Εὐσέβειος Καισαρίας, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία* ΒΕΠΕΣ 30, Ζ'22, 7-10, σσ. 56-59
- Θεοδώρητος Κύρου, *Ἑρμηνεία εἰς τούς Ψαλμούς*, PG 80, 904.
- Θεοδώρητος Κύρου, *Δευτερονόμιον, Ἑρωτήσεις* , Ἑρώτηση ΛΔ', PG 80, 433C.
- Θεοφάνης ὁ Ἐγκλειστος, *Χειραγωγία στήν πνευματική ζωή*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπός Ἀττική, ³2004.
- Θεοφάνης Νίκαιας, *Ἐπιστολή Γ'* , 9, PG 150, 345B.
- Ἰωάννης Δαμασκηνός, *Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως*, ΕΠΕ 9, σ. 207, PG 94, 920B.
- Ἰωάννης Δαμασκηνός, «Λόγος ψυχοφελῆς καί θαυμάσιος», *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν*, τόμος Β', σ. 233.
- Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, *ΚΛΙΜΑΞ, Λόγος ΚΣΤ, Περί Διακρίσεως 3*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπός, ¹⁴2000.
- Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης, *Λόγος ΚΣΤ, Περί Διακρίσεως 67*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπός, ¹⁴2000.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία 15 Εἰς τήν Γένεσιν 4*, PG 53, 123.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Περί Γενέσεως, Ὁμιλία ΙΔ*, PG 53, 113.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία 1-6 Εἰς τήν Γένεση Λόγος XVI* , PG 53, 129.

- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία εἰς τὸν ΣΤ Ψαλμὸν*, ΕΠΕ 8 σσ. 258-259, PG 55, 75.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Δανιήλ κεφάλαιο Δ'*, ΕΠΕ 8, ἐκδ. Γρηγόριος Παλαμαῆς, Θεσσαλονίκη, 1983, σσ. 589-599.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Εἰς Ἰωάννη λόγος 38,1*, PG 59, 211.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον Β', Ὁμιλία ΛΗ', 1*, ΕΠΕ 13, σσ. 375-378, στ. 1-3 & 26-38, 6, PG 59, 212.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Περὶ Εἰμαρμένης*, Ἄπαντα Ἑλλήνων Πατέρων, τόμ. 39Α ἐκδ. Ἑλληνικὸς Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμὸς, Ἀθῆναι 1973, σσ. 12-13, PG 50, 751.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ἑρμηνεία εἰς τὸν Δ' Ψαλμὸν*, ΕΠΕ 124-130, PG 55, 42.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Κατὰ Ἰουδαίων Λόγος Α'*, ΕΠΕ 34, 132-142, PG 48, 854-855.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία Εἰς τὸν παραλυτικὸν διὰ τῆς στέγης χαλασθέντα...2*, PG 51, 50-51.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ἐπιστολή ΣΤ', Πρὸς Ὀλυμπιάδα, 1*, ΕΠΕ 37, ἐκδ. Γρηγόριος ὁ Παλαμαῆς, Θεσσαλονίκη, 1984, σ. 360, στ. 6-14.
- Ἰωάννης Χρυσόστομος, *Ὁμιλία Ε'. Εἰς τὴν αἰμορροῦσαν, ἐκ τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου*, PG 64, 17.
- Ἰσαάκ ὁ Σύρος, *Λόγος ΑΒ' Περὶ Καθαρᾶς προσευχῆς, Ἄπαντα τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά*, ἐκδ. Νικηφόρου Θεοτόκη (ἀντύπωση Χ. Σπανοῦ), Ἀθῆναι, 1997, σ. 136.
- Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, *Ἑρμηνεία εἰς τὴν Πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολήν*, PG 74, 789AB.
- Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ Κατὰ Λουκᾶν, Ἰδοῦ γυνή ἧ πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ*. PG 123, 917A.
- Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, *Εἰς τὸ Κατὰ Ἰωάννην, Λόγος ΣΤ'*, PG 73, 956C.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, *Εἰς Ἰωάννην 10,2* «Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἰ-
ρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον καθαίρει αὐτό, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρει» PG
74, 352BC-353A.

Μάξιμος Ὁμολογητής, *Ἐρμηνεία εἰς τὰς ἰδ' ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου*, τόμ. Β',
ἐκδ. Βασ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη, 1990.

Νεκτάριος Πενταπόλεως Κεφαλαῖς, *Περὶ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ*,
ἐκδ. Τυπογραφίου Α. Κολλάρακη καὶ Ν. Τριανταφύλλου, Ἀθήναι, 1892.

Νικόδημος Ἀγιορείτης, *Ἐπίσκεψις Πνευματικοῦ πρὸς Ἀσθενή*, ἐκδ. 'Υπακοή, Ἀθήνα,
1993.

Νικόλαος Καβάσιλας, *Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, Λόγος Β'*, *Τίνα συντέλειαν το θεῖον
αὐτῷ παρέχεται βάπτισμα*, PG 150, 536BCD.

B. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης, (Πρωτοπρ.), *Ποιμένας καὶ θεραπευτής*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθή-
να, 1999.

Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης, (Πρωτοπρ.), *Συντροφεύοντας τὸν ἄνθρωπο ποὺ νοσεῖ, Εἰ-
σαγωγή στὴν ποιμαντικὴ τῆς υἰείας*, ἐκδ. Ἀρμὸς, Ἀθήνα, 2015.

Ἀθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), *Ἀγ. Παΐσιου Ρήματα Ζωῆς*, ἐκδ. Ἐπέκταση,
Κατερίνη, 1997.

Ἀθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), *Παῖσιος Ὁρθοδοξίας Ἀνθὸς Εὐσομον*, ἐκδ.
Ἐπέκταση, Κατερίνη, ²2004.

Ἀθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), «Νουθεσίας Ρήματα», *περιοδικὸ Ὁ Ἐφημέ-
ριος*, τεύχος 17, Ἀθήναι, 1991.

Ἀθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), «Ψυχὴ καὶ σῶμα : Ἐτεροβαρὴς διάκριση ἢ
Ἀδιάσπαστη ὁλότητα», *Θεολογία* 91, 2 (2020), σσ. 101-126.

Άθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), «Άπελπισία: Άσθένεια πρὸς Θάνατον, Ψυχολογικές καί Πνευματικές Διαστάσεις», *Έπιστημονική Έπιθεώρηση τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδές στήν Ὁρθόδοξη Θεολογία»* τόμ. Γ , έκδ. Ἑλληνικό Άνοικτό Πανεπιστήμιο, Σχολή Άνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, Πάτρα, 2012, σσ. 275-299.

Άθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), «Ἡ ἐξουθενωτική σκιά τῆς νόσου τοῦ Alzheimer: Ποιμαντικοψυχολογική προσέγγιση», *Οἰακοστρόφιον, Τιμητικός τόμος Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Σύρου-Τήνου κ.Δωροθέου Β΄ ἐπί τῆ Δεκαετηρήδι τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ, (2001-2011)*, Ἱερὰ νῆσος Τήνος, 2013, σσ. 497-511.

Άθανάσιος Γ. Μελισσάρης, (Πρωτοπρ.), «Προλεγόμενα στίς σχέσεις Ψυχοθεραπείας καί Ἐξομολόγησης ὡς πρὸς τήν ἀντιμετώπιση τοῦ ψυχικοῦ τραύματος», *Τιμητικός τόμος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καί Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γιά τήν εὐδόκιμη δεκαπενταετή Ἀρχιερατεία τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ.Ἱερωνύμου Β΄*, Ἀθήνα, 2023, σ. 623-645.

Άθανάσιος Παπαρνάκης, «Άσθένεια καί Ἄμαρτία στή Βιβλική Θεολογία» *Πρακτικά ἸΠανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων*, Ἀθήναι, 2009.

Άθανάσιος Παπαρνάκης, *Ἑρμηνεία Κειμένων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Α΄ έκδ. Γράφημα, Θεσσαλονίκη, 2009.

Αἰμιλιανός Σιμωνοπετρίτης, (Άρχιμ.), *Προσμονή Θεοῦ: Λόγοι περὶ ἀσθενείας, Πόνου καί θανάτου*, έκδ. Ἴνδικτος, Ἀθήνα, ³2022.

Άλέξανδρος Σμέμαν, (Πρωτοπρ.) *Γιά νὰ ζήσει ὁ κόσμος*, μτφρ. Λορεντζάτος, Ζήσιμος, έκδ. Δόμος, Ἀθήναι, 2006.

Άλέξανδρος Σταυρόπουλος, *Προκλήσεις τῆς Ποιμαντικῆς σήμερα*, έκδ. Ἀρμός, Ἀθή-

να, 2013.

Ανδρέας Θεοδώρου, *Απαντήσεις σέ έρωτήματα δογματικά*, έκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα, 1972.

Απόστολος Β. Νικολαΐδης, *Έπεξηγήσεις και παρεξηγήσεις στο χῶρο τής Θεολογίας. Συμβολική με στοιχεία Απολογιτικής*, Αθήνα, 1992.

Βαρβάρα Χ. Γιαννακοπούλου, *Ποιμαντική κατά τήν θεολογία και τήν πράξη τῶν άγίων*, έκδ. Γ. Γκέλμπεσης, Αθήναι, 2004.

Βασίλειος Μ. Βέλλας, *Έκλεκτοί Ψαλμοί*, έκδ. Αποστολική Διακονία τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, Αθήναι, ³1996.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Homo Mediator και Homo Theologus*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2007.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Από τήν Έπικοινωνία στην Κοινωνία, Σύγχρονες Θεωρείες Έπικοινωνίας και Όρθόδοξος Έπικοινωνιακή Θεολογία*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2008.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Εΐναι και Άγάπη*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2014.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Φιλοσοφία τῶν Έθνῶν, Τεῦχος πρώτο. Η Άγία Ρωσία. (Τὸ πάθος τοῦ σπαταλήματος στην Άγάπη)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2017.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Πρώτο)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2018.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Δεύτερο)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2018.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Τρίτο)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2019.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Τέταρτο)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2020.

Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Πέμπτο)*, έκδ. Γρη-

- γόρη, Αθήνα, 2021.
- Βασίλειος Γαϊτάνης, *Θλιμμένες Φιλοσοφικές Σκέψεις, (Τετράδιο Έκτο)*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2021.
- Βασίλειος Γαϊτάνης, *Δοκίμια Έπικοινωνιακής Θεολογίας*, έκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 2021.
- Γεώργιος Καψάνης, (Αρχμ.), *Θέματα Έκκλησιολογίας και Ποιμαντικής*, έκδ. Ι.Μ. Αγίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος, ³1999.
- Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, *Χριστιανική Ηθική*, Θεσσαλονίκη, 2000.
- Ευθύμιος (Κ.Στυλίου) Έπίσκοπος Άχελώου, *Μικρό Χριστιανικό λεξικό*, έκδ. Άποστολική Διακονία, Άθηναι, 1998.
- Έπιφάνιος Θεοδωρακόπουλος, (Αρχμ.), *Ύποθήκες ζωής*, έκδ. Έρρον Έσυχαστήριον «Κεχαριτωμένης Θεοτόκου», Άθηναι, ¹³2000.
- Ίωάννης Μ. Φουντούλης, *Άκολουθία τοῦ Εὐχελαίου*, Θεσσαλονίκη, 1976.
- Ίωήλ Γιαννακόπουλος, (Αρχμ.), *Η Γένεσις, Η Παλαιά Διαθήκη κατά τούς Ο΄*, τόμ. 1, έκδ. Βασ.Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη, 1969.
- Ίωήλ Γιαννακόπουλος, (Αρχμ.), *Α΄ Βασιλειῶν, Η Παλαιά Διαθήκη κατά τούς Ο΄*, τόμ. 8, έκδ. Ρηγόπουλος, Άθηναι, 1957.
- Ίωήλ Γιαννακόπουλος, (Αρχμ.), *Ίώβ-Οί Ψαλμοί, Η Παλαιά Διαθήκη κατά τούς Ο΄*, τόμ. 8, έκδ. Χριστιανική Άδελφότητα Λυδία, Θεσσαλονίκη, 1986.
- Ίωήλ Γιαννακόπουλος, (Αρχμ.), *Ο προφήτης Δανιήλ, Η Παλαιά Διαθήκη κατά τούς Ο΄*, τόμ. 21, έκδ. Ρηγόπουλος, Άθηναι, 1962.
- Κωνσταντίνος Γιαννιτσιώτης, *Κοντά στον Έρροντα Πορφύριο (Ένα πνευματικοπαίδι του θυμάται)*, έκδ. Έροῦ Γυναικεῖου Έσυχαστηρίου «Η Μεταμορφωσης τοῦ Σωτήρος», Άθηναι, 1995.
- Μηνάς Γρ. Χαρίτος, *Τωβίτ (όμιλία πέντε)*, Άθηναι, 1939.

- Μικρός Ευεργεντινός, έκδ. Ίεραῖς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς, 1998.
- Μιχαήλ, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς, *Ὁ Ἱερέυς*, έκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα, ³1971.
- Μωϋσῆς Ἀγιορείτης, *Ὁ Ἅγιος Πόνος, Μαθητεία στὴν ἐπίσκεψη τοῦ πόνου στὴν ζωὴ μας*, έκδ. Κέντρο Βιοϊατρικῆς Ἠθικῆς καὶ Δεοντολογίας, Ἀθήνα, 2015.
- Νικόλαος Π. Βασιλειάδης, *Ἀρχαιολογία καὶ Ἁγία Γραφή*, Ἀθῆναι, 1999.
- Νικόλαος Ευθ. Μητσόπουλος, *Θέματα Ὀρθοδόξου Δογματικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα, ²2001.
- Νικόλαος Ματσούκας, *Ὀρθοδοξία καὶ Αἵρεση*, έκδ. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη, ²1992.
- Παγκράτιος Μπρούσαλης, (Ἀρχιμ.), *Ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, έκδ. Τέρτιος, Κατερίνη, 1992.
- Παγκράτιος Μπρούσαλης, (Ἀρχιμ.), *Μυστικὴ θεολογία*, έκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη, 1997.
- Παναγιώτης Νέλλας, *Ζῶον Θεοῦμενον, Προοπτικὲς γιὰ μιὰ ὀρθόδοξη κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου*, έκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 1979.
- Πέτρος Μπότσης, *Μικρὴ Ρώσικη Κλίμακα, Ἦτοι Βαθμίδες θείας Ἀνάβασις κατὰ τοὺς ὀσίους Γέροντες τῆς Ὀπτίνα. Στάρετς Μακάριος*, έκδ. Πέτρου Μπότση, Ἀθήνα, ²2014.
- Σάββας Ἀγγουρίδης – Σταύρος Βαρτανιάν, *Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας*, έκδ. «Βιβλικὸ Κέντρο Ἄρτος Ζωῆς», Ἀθήνα, 1980.
- Στέργιος Ν. Σάκκος, *Γένεσις*, έκδ. Ἀπολύτρωσις, Θεσσαλονίκη, 1971.
- Φιλόθεος Φάρος, (Πρωτοπρ.), *Ἡ ἴαση ὡς υἰείας ὀλοκληρία*. έκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, ²2003.
- Φιλόθεος Φάρος, (Πρωτοπρ.), *Βάδιζε υἰγιαίνων, Τὸ νόημα τῆς υἰείας καὶ τῆς νόσου*, έκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα, 2017.
- Τιμόθεος (Ἀρχιμ.), Καθηγουμένος Ἱ. Μ. Παρακλήτου, *Ὅσιος Σεραφεῖμ τοῦ Σάρωφ*,

- έκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Παρακλήτου, Ὠρωπὸς Ἀττικῆς, ³1991.
- Χριστόφορος Ι. Χρόνης, (Πρωτοπρ.), *Ἀσθένεια καὶ θλίψη*, έκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα, ²2020.
- David Noel Freedman, Allen C. Myers, Astrid B. Beck, έκδ. « *illness and health care*» Dictionary of Bible, έκδ. William B Eerdmans Publishing Company, Michigan/Cambridge, 2000.
- Dominique Beaufile, (Διάκονος), (Γιατρός Ὀγκολόγος), *Ὁρθόδοξη προσέγγιση στὴν ἀσθένεια καὶ στὸν θάνατο*, έκδ. Παρρησία, Ἀθήνα, 2017.
- John Craghan, *Esther, Judith, Tobit, Jonah, Ruth*, Old Testament Message, έκδ. Michael Glazier Inc. Wilmington-Daleware, 1982.
- Joyce G. Baldwin, *1 and 2 Samuel, Tyndale Old Testament Commentaries* 8, έκδ. Inter-Varsity Press, Leicester-illinois, 1988.
- Igor A. Carouso, *Ψυχανάλησις καὶ σύνθεις τῆς ὑπάρξεως*, μετάφραση Ἀ. Καραντόνη, έκδόσεις τοῦ Ἰνστιτούτου Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καὶ Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθῆναι, 1953.
- Madeleine S.,J. Lane Miller, «*Old testament Diseases*», *Encyclopedia of Bible Life*, έκδ. Adam and Charles Black, London, 1979.
- Kyle P. McCarter, *1 Samuel, The Anchor Bible*, τομ. 8, έκδ. Doubleday, New York, 1980.
- Liddel-Scott, *Μέγα Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, τομ. 1, έκδ. Ἰωάννης Σιδέρης, Ἀθῆναι, 2007.
- Ἐγκυκλοπαίδεια Ἐπιστήμη καὶ Ζωή, τόμ. Β΄, έκδ. Χατζηϊακώβου ΑΕ, Ἀθήνα.
- Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, (Θ.Η.Ε.), έκδ. Ἀθ. Μαρτίνου, τόμ. 1-12, Ἀθῆναι, 1962.
- Μεγάλῃ Ὁρθόδοξῃ Χριστιανικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, (Μ.Ο.Χ.Ε), έκδ. Στρατηγικὴς,

τόμ. 3, Αθήναι, 2011.

https://el.wikipedia.org/wiki/Ναβουχοδονόσορ_B

<https://www.oodegr.com/oode/sygxronoi/porfyrios/porfyrios1.htm>

<https://sites.google.com/site/orthodoxy1054/to-thauma-tes-agias-marinas-stis-e-p-a>, ἀναδημοσίευση από «Στύλος Ὁρθοδοξίας», Τεῦχος Ἰανουαρίου, 2006.